DE LUE VENEREÂ
LIBRI QVATVOR,

In quibus ejuſdem ſpecies ſingulæ, nedùm recenſentur, verùm non vulgari examine ſigna, cauſæ, prognoſes, & ſanationes exacta methodo penſantur, atque diriguntur juxta recentiorum doctrinam, Galenicorum, aliorumq; ex veteribus depravato uſu rejecto.

HIS QUOQUE PECULIARIS FERE CUIQUE *Symptomati medicina acceſſit, hactenùs ignota, propriâque tamen induſtriâ ſecundum veram philoſophantûm normam excogitata, atque omnium commodo facta.*

AUTHORE

D. CAROLO MVSITANO
Civitatis Caſtrivillarum
Utriuſque phyſiatros Profeſſore.

NEAPOLI, Ex Nova Officina Sociorum Dom. Ant. Parrino, & Michaelis Aloyſii Mutii 1689.

SVPERIORVM PERMISSV.

HIERONYMUS PIPERI
A TABERNIS
Medicinæ professor
LECTORI.

QUi ad naturam contemplandam animum adjecerunt, ità ut reliquis posthabitis summa cura studio sapientiæ incitati meliorem vitæ partē in perquirenda tot admirandarū rerū varietate collocarint, id egerunt potissimū incessanti labore singula conquirere, atq; attentè considerare, quæ omniū oculis obversantur quotidiè, ut jucūda harū rerum cognitione quisque sibi beatam vitam pararet; atque veram animo medicinam faceret. Et quidèm cùm non simplici malorum genere nos undique premamur; tùm illud certè absque dubio omnium gravissimum est, quod neque ferre, neque faciliter vitare possumus: illud nimirùm quod nobiliorem nostri partem tangit; quapropter à veteribus illis; qui omnes sapientiæ partes excoluerunt; una solummodò philosophia fuit adinvecta, & ad magnos usus illustrata, qua animus secura pulchriorum rerum inquisitio-

tione, omnibus expectatum sapientiæ fructum adipisceretur; idque iure optimo quandoquidèm homines ità de corpore, quod brevi est duraturum, solliciti sint: animus autem, cùm immortalis sit, atque ejusdem imperio cuncta pareant, bonis artibus imbui, & juxta virtutum viam instituti necesse est. Itàque cùm in antiquorum monumentis maximè hoc vitæ institutum animadvertisset D. CAROLUS MUSITANUS: ab ineunte adolescentia, ut sibi beatam vitam compararet, multa cœpit in rerum natura assidua inspectione meditari; undè cùm hinc factum esset, ut nonnullis amicis non vulgari eruditione præditis, quibus, cum sæpiùs sua cogitata communicaverat, mirificè arrisissent, eorundem hortatu nonnulla divulgavit, quæ, ut in publicum prodiere, frequenti eruditorum virorum, tùm præcipuè exterorum consensu fuerunt recepta: & quamquàm non eò spectasset suus labor, ut indè aliquid suo nomini gloriæ accederet; quippè qui non ea mente ad scribendum appulisset: attamen cordi fuit sapientissimorum hominum judicio probari, quæ veluti Apelles è tabula eorum oculis objecisset, ut quandòque præconceptam spem firmaret, naturam aliqua ex parte fuisse consecutum, nec ab ejusdem legibus abhorrere, vel saltìm plurimùm dissidere, quæ tamdiù longa ob-

ser-

ſervatione experientia edocuiſſet, quorum omnium ſola cogitatio vitam facit beatiorem. Nunc verò denuò ex multis, quæ de Lue Venerea orſus eſt ſcribere, non invitus paſſus fuit nonnulla prodire, ultrò ſaniora judicia experturus; & quidèm Lector, quod ad me attinet, his te alloqui volui, non ut mea oratione (ut multorum mos eſt) ad hæc legenda libentiùs te adducerem, quãdoquidẽ hac hedera non erat opus: ſat nàmq; prima ſui fronte tanti viri nomine inſcriptus liber, meliori laudis fructu ipſemet ornatur; ſed ut te monerem, antehac numquàm aliàs multa fuiſſe detecta, nec exactiori diligentia undequàque conquiſita, quæ vel ad naturam explorandam, vel ad vitæ uſum magnoperè conducerent, ut magno argumento ſit naturam, etſi in difficili eſſe poſitam, & multis obſtructam difficultatibus; attamen ſecundum naturam ineſſe animis noſtris quandam vim, qua eandem attingere valeamus, ità ut injuria, & noſtri judicii infirmitas culpetur, & ipſa uti noverca accuſetur; itàque nè plus nimio forſan hac ſcriptione te diutiùs, quàm par ſit, morer, tuamque expectationem longiùs protraham, ſat erit certè hoc tractu multa, velut è longinquo, obumbraſſe, quæ cùm propriùs accedendo attentè perſpexeris, majora, & digniora in cõſpectũ prodibũt. Interim lector te benè valere iubeo.

PRÆFATIO.

CUM multa sint in naturâ rerum; quæ in abstruso demersa ad hanc usque diem nostræ mentis vim eludant, quarum cognitio, & usus necdum utilis, verùm & necessaria nobis omnibus foret; tùm illud maximè perdifficile semper existimavi, ea potissimùm assequi animo per nos licere, quæ præter omnium expectationem, ac veluti ex abdito in conspectum se exhibent, ut admirationi esse non debeat, si in tantâ rerum varietate, ac novâ quotidie mirandarum rerum ubertate nostra mens deficiat, atque densâ velut involuta caligine in summo errore,

atque

atque maximâ ignoratione versari sit necesse: Hinc naturam ipsam mirari licet, cujus è sinu, velut ex perenni fonte inexhausti passim promanant thesauri; attamen non sine invidiâ eandem cum Democrito, uti novercam potiùs accusare, quàm nostram inscitiam sæpissimè culpare libentiùs duxerim: quandoquidèm corporis vitio sublimiora attingere nobis non fuit concessum. Et certè quidèm hinc factum est, ut de unaquaque re variè nunc quoque extent philosophorum sententiæ, & de multis sūmâ inter ipsos cum dissentione certetur, nec dabitur unquàm idem omnium fore placitum, & consensum. In tantâ ergò multiplici de naturâ rerum opinione spes omnis non penitùs abiiciēda, ità ut prorsùs desperandum sit, velut acta res esset; quippè, etsi in profundo veritas deliteat, non ità tamen natura illam abstrusit, ut quandòque nobis non liceat, velut è longinquo, prospicere: quippè su-

dan-

dando, nitendo, atque assiduâ rerum contemplatione ea nobis suoptè genio se demonstrant, quæ nunquàm antehac cognosci potuerint; tùm maximè earum, quarũ notio apud veteres, doctissimosque viros in perdifficili existimabatur reposita. Quapropter semper dignum libero homine reputavi in hoc admirabili naturæ libro inquirere multa, atque curiosè explorare, quæ passim in hoc terrarum orbe fiunt, quarum contemplatio ad agnitionem animi pulcherrima quidèm est, ad corporis verò valetudinem tuendam valdè necessaria; nàmque alterum alterius ope viget, & consilio. Undè cum non pauca meditatus fuissem per id temporis, quod mihi licuit, quarum plurima memoriæ hominum tradidi, multa animo retinui: nunc consilium mihi fuit ex his aliqua deligere, & in vulgus edere, & quæ nostra usque ad hanc diem fuêre, cum aliis conferre, ut nostra studia aliorum commodo quoque ce-

dere

dere omnibus pateat. Itàque de Luc Venereâ non pauca proprio labore conquisita tradere hoc præſenti libro inſtitui, nè injurius viderer, ſi humanum genus multis longo uſu expertis, atque probatis fraudarem, quod ſine livoris notâ vitari non poſſe ſatiùs duxi; eoq; magis quandoquidē hæc dira Lues, & contagio non multis abhinc annis noſtras oras repentè oborta incumbuerit, ità ut longè, latèq; totum orbem vaſtaverit. Undè non mirum, ſi adhuc in obſcuro inter tot diſſidentium philoſophorum placita res ipſa maneat; illud tamen non ambigitur ampliorem viam nos inſiſtere, nec inter tenebras totâ viâ aberrare, ut omnibus ex ſuperioris ætatis viris contigit. Undè ſpes mihi facta eſt aliorum inventis noſtra ſtudia per experimenta probata non parum luminis, & utilitatis fore advectura.

EMI-

EMINENTISS. REVERENDISS. SIG.

D. Carlo Musitano desidera dare alle Stampe un opera intitolata, *De Lue Venerea*, supplica in tanto humilmente V. E. à voler rimetter la rivisione di detta Opera à chi meglio li parerà, e l'haverà à gratia, ut Deus.

Die 4. Martii 1689.

EXtra Congregationem de ordine Eminentiss. Domini Cardinalis Pignatelli Archiepiscopi Neapolitani fuit mandatum, quòd Magnificus Carolus Prudens Medicinæ Doctor videat, & in scriptis referat eidem Eminentissimo Domino.

Sebastianus Perissius Vic.Gen.
D.Eligius Caracciolus C.R.Ind. Secr.

JUssu Emin. V. perlegi *De Lue Venerea* tractatum D. Caroli Musitani, & nihil contra fidem, neque contra bonos mores inveni; sed novis ornatum philosophiis, remediis, & experiẽtiis, qua dc re dignum si placet E. V. typis mandari existimo. Neapoli 25. Martii 1689.

Humillimus Ser. Carolus Prudens A.M.D.

IN Congregatione habita coram Eminentissimo Domino Cardinali Pignatello Archiepiscopo Neapolitano sub die 18. Aprilis 1689. fuit decretum, quòd stante relatione suprascripta Revisoris, Imprimatur.

Sebastianus Perissius Vic.Gen.
D.Eligius Caracciolus C.R.Ind.Secr.

EC-

ECCELLENTISS. SIGNORE.

D. Carlo Musitano desidera dare alle Stampe un' Opera intitolata *De Lue Venerea*, supplica per tanto V.E. a voler rimettere la rivisione di detta Opera à chi meglio li parerà, e l'haverà da V.E. à gratia, ut Deus.

Adm. D. Pompeius Prudente Videat, & referat.

Soria Reg. Moles Reg. Miroballus Reg. Iacca Reg.

Provisum per S.E. Neap. 10. Martii 1689.
Mastillonus.
Spectabilis Reg. Carrillo non interfuit.

Dignissimum lectitavi de Mandato Ecc. V. Librum compositum *De Lue Venerea* à D. Carolo Musitano, & quia nihil contra bonos mores, neque contra Regiam Iurisdictionem, sed magnam eruditionem, & Charitatem medendi infirmis inveni, judico Typis dari; si ità est cordi Ecc. V. Neap. die 27. mensis Martii 1689.

Devotissimus, & Observantissimus.
Pompejus Prudens.

Visa supradicta relatione imprimatur, & in publicatione servetur Regia prammatica.

Soria Reg. Moles Reg. Miroballus Reg. Iacca Reg.

Provisum per S.E. Neap. die 18. Aprilis 1689.
Mastellonus.
Spectabilis Reg. Carrillo non interfuit.

INDEX

INDEX
CAPITUM.
LIBER PRIMUS.

LIBER SECUNDUS.

LI-

LIBER TERTIUS.

LIBER

LIBER QUARTUS.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Quid pro Lue Venereâ intelligant Medici.

Ut eorum, quæ passim trademus, clarior sit intellectus, quid per luem Veneream medici in eorum mente concipiant, describere præstabit; Quoties igitùr vir sanus in mulieris contaminatum uterum cojerit, pustulosum, pollutumque os osculatus fuerit, vel è contrà mulier sana virum in pudendis, vel in ore pollutum admiserit, virus quoddam in pudendis, vel in ore contrahunt, quod in aliquibus citò, in aliquibus multos post dies, verùm non vltra 40. sub diversis se pandit apparentiis in iisdem partibus, cujusmodi sunt pustulæ cum profundâ, & durâ radice, erodentem eructantes saniem, quas caries vocant. Gonorrhœa virulenta, ac purulenta cum urinæ acredine, & in erigendo pene intenso dolore. Venerii bubones in inguinibus, vel ob hujus virulentiam extuberantes glandulæ absque suppurationis spe; & hæc primitiæ sunt jàm concepti veneni exteriùs efflorescentes, quæ parùm accuratos passim decipiunt medicos

dicos, ex eo quia earum curationi tantùm vacantes, nil de latente intùs veneno, quod externi morbi fuit in causâ, deindè ampliùs cogitant. Porrò ex hac medicorum incuriâ, temporis curriculo corpora, quæ hauſtum fouerunt venenum, in diem ſemper novas repreſentant ab ipsâ lue pullulantium variorum morborum ſcenas, etenim, ut communi utamur loquendi modo, ſi impetus facientes ſpiritus hoc contaminat venenum, ephemeram febrem; ſi humores, putridam; ſi ſolidas partes, hecticam producit. Deindè quis memoret urinæ vitia, ſuppreſſiones, ſtillicídia, & mingendi difficultates à carneis excreſcentiis, ardores ab acrimoniâ, & ulceribus? Quis caries, & pudendorum corruptiones, gangrænas, & in totum præciſiones? Quis laryngis, facium, gurguliônis, tonſillarum eroſiones, raucedines, aphonías, palati foramina, labiorum conſumptiones, gingíuarum putredines, naſi caſus, oſſis ethmoidis jacturam? Quis calvariæ, cæterorumque oſſium omnium corruptiones? Quis oculorum ſtrabiſmos, lippitudines, cœcitates, aurium ſurditates, tinnitus, graves auditus? Quis nodos, & gummata circa, & nervos, & cum his, & ſine his dolores, cruciatuſque acerbiſſimos, quibus aliqui brachiis, aliqui cruribus manci redduntur? Quis ſerpiginoſas rimas, & ſquamoſas in manibus, & pedibus? Quis cerebri epilepticos inſultus, melancholias, vigilias? Quis cordis palpitationes, & ſyncopes, pulmonis maraſmos, aſthmata, tuſſes, tabes? Quis hepatis ardores, fluxus varios, lienteriam, cœliacam, diarrhœam, atque dyſenteriam? Quis totius corporis laxitudinem, membro-

rorum omnium languorem? Quis capillorum, pilorum omnium casus, ut alii sine barbâ, alii sine superciliis, plerique glabro capite ridiculi appareant? Quis tandèm quicquid horroris, feritatis, turpitudinis, doloris, languoris, hoc virus in corporibus susceptum imaginari potest, unquàm commemorabit? Cùm nullum sit morborum genus, nulla symptomatum species, quæ ex hac lue pullulare non possit, nullumque membrum, nullaque corporis pars ab eius virulentiâ immunis; in humani corporis theatro tot representat scenas, sub tot insignibus se pandit hæc, de qua nunc agimus, venerea lues, nec cessabit, imò in æternùm, & ultrà horribilioribus se pandet modis.

CAPUT SECUNDUM.

De Luis Venereæ nominibus.

HUjus luis multiplex, ac varius lædendi modus, symptomatumque ab ea pullulantium diversitas, nominum quoque multiplicitatem, & varietatem induxit; quippè medici, prætermissâ veneni radice ad omnes producendi morbos idonea, tantùm pro læsionis modo invenêre nomina, præter ea, quæ è provinciis, in quibus hæc lues suam exercuit stragem. Dicta enim propterea fuit lues Gallica, lues Hispanica, & lues Neapolitana; quippè cùm in Neapolis obsidione circa 14. sæculi finem, ut infrà dicemus, omnes dictæ nationes concurrerint, ac lues tunc primò emergens afflixerit, unaquæque earum reliquis sceleratum illud facinus vi-

tio vertebat. Reduces ab Indiis Hiſpani ad Neapolitanos in ſubſidium miſſi ſuſpicionem dedêre illam, luem ab Indiis eos ſecùm Neapolim attuliſſe, quam cùm Neapolitani, & Galli cum mulieribus ab Hiſpanis compreſſis coeuntes contraxiſſent, Hiſpanicam, & Indicam illi dedêre denominationem, at Gallorum plerique Neapolitanos ab Hiſpanis non diſtinguentes, cùm ex Galliis luem ſecùm non attuliſſent, obſidenteſque Neapolim illius paterentur furores, Neapolitanam indigitavêre. Tandèm Neapolitani cùm nunquàm anteà fuiſſent hanc experti luem, eamque à Gallorum obſidione experirentur, Gallicam dixêre: Hiſpani interea utroſque Neapolitanos, & Gallos viciſſim pro tanto ſcelere exprobabant. Sanioris deindè judicii viri cum cognoviſſent à luxu, veneriſque congreſſibus hanc luē erumpere, ac inter homines graſſari, relictis nationum litigiis, non ab re hanc luem dixêre veneream, quod nomen modum, quo lues propagatur, deſignat, non autem eſſentiam.

Medici deindè, dùm ſub hujus luis initiis effectus obſervabant, ob horum diverſitatem diverſa illi indidêre nomina ab antiquis deſumpta ſecundum ſymptomatum proprietates. Fuêre ex his, qui ob læſionem, quam pluribus hæc lues inferre ſolet, per Albotin Avicennæ, & per Terminthon græcorum eam deſignârunt; Alii Sahafatum, ſeu ſcabiei puſtuloſæ ſpeciem; Aliqui Arthritidem ob artuum dolores; Quidam Pſoram, ſeu cutis defœdationem; Quamplures antiquorum Elephantiaſim eam eſſe dixêre; Plerique hanc luem malorum omnium conge-

riem

em exiſtimârunt; Nonnulli morbum vagum, anci-
item, erronè luem eſſe,ac ſub nullo certo morborũ
enere collocandam; & tandèm ſcabies ſcortatoria;
entagra, vel potiùs Mentulagra lupanaris, & ab
iquibus pudendagra,caries venerea,puſtula obſcæ-
a,variola magna dicta fuit; omnium tamen optimè
Iieronymus Fracaſtorius vetuſtiſſimus poeta pro-
rio, ac ſpeciali Siphylidis nomine, dùm eliganti
armine hujus luis materiam pertractavit,inſignivit:
uit enim Siphylus primus æger, ut ipſe putavit,
qui hac lue contaminatus fuit,dùm inquit:

Siphylus(ut fama eſt)ipſa hæc ad flumina paſtor.

Nos verò infrà cùm hujus luis eſſentiam, & ejus
ædendi modum demonſtrabimus, nomen, quod illi
adæquatè correſpondere poſſit, proponemus, quo
nulla infametur natio, & omnes à notâ adeò infami
vindicentur.

CAPUT TERTIUM.

De tempore, quo hæc Lues in humanam irrepſit carnem.

DE tempore, quo hæc innotuit Lues authorum ſententiæ tàm variæ, & diſcrepantes ſunt,ut illi ipſi, qui illo tempore vixerunt, in hac re non convenerint, multo minùs nos, qui ab illo tempore jàm jàm ferè per duo ſæcula remoti ſumus, eos conciliare valebimus. Itàque eorum opiniones recenſebimus,& tranſverſo notabimus ſtilo, ut noſtram deindè ſtabilire poſſimus.

Nonnulli, & præcipuè Leonicenus Veneream Luem aeris vitio tribuunt, asserunt aerem hoc contraxisse vitium ex magnâ Tyberis, aliorumque fluminum alluvione sub Alexandro VI. Pontifice Romano, quæ universam ferè Italiam, & præcipuè Romam devastavit, & tota navigabilis reddita fuit. In cujus funesti eventûs memoriam in publicâ columnâ hæc insculpta fuêre carmina:

Tempore Alexandri sexti, nonisque Decembris,
Intumuit Tybris bis senas circiter ulnas.
Insula quæque domus facta est, mediisque repentè
Circumducta viis, æquebat cymba fenestras.

Æstate.n.sequenti sordes, & illa colluvies ab aquis relicta radiorum solarium æstu recanduit, totumque aerem putredinalibus effluviis infecit, undè hæc dira lues mortalibus irrepsit. Verùm illi aquarum inundationi perperàm hæc Lues tribuitur, cùm potissimùm hoc malum tantùm Romæ acciderit, & Venerea lues Neapoli primò innotuit. Prætereà aquarum inundationes potiùs pestilentes quandòq; excitare solent morbos ad breve tempus, nec per sæcula, & ultra duraturos. Imò tales inundationes etiam sæpissimè antè acciderunt, nec anteà talis venereus excitatus fuit morbus.

Alii hunc morbum epidemicum dijudicavêre; ejusque causam ab astris mendicârunt, inter quos fuit Nicolaus Massa, & Hieronymus Fracastorius, scribit nàmque uterque, quòd mirum non videri debet novos, insolentesque morbos certis apparere temporibus, idque variorum morborum historiis probat, & præcipuè de sudore Anglico. Credidit

hujus

hujus morbi noviter exorti caussam ex malâ planetarum configuratione, maleficisque Cœlorum influxibus inductam fuisse; Refert nàmque eam in Saturni, Martis, & Iovis conjunctionem, quæ tali accidit tempore, undè cecinit:

Intremuit, tactusque novis defluxibus æther.
Paulatim aerei tractus, & inania lata
Accepêre Luem, vacuasque insuetus in auras
Marcor iit, Cœlumque tulit contagia in omne.

Sed Massam, & Fracastorium astra deceperunt, nàm eorum effectus æquè sunt benigni, & nil maligni ab ipsis per se dependet, per accidens tamen fieri potest, hoc, vel illo modo aerem, aquam, terram, & humana alterando corpora, cùm rerum naturalium generationis, & corruptionis sint excitatores, ut indè mali producantur effectus; quomodò verò hunc in specie, & non alium morbum producere potuerint, non explicant hi authores.

Crediderunt alii hunc morbum non epidemicum, sed sporadicum-i.sparsum, ejusque originem Valentiæ, in Hispania Terraconensi habuisse, eo nàmque loci Gallus quidam elephantiasi laborans, integram à nobili, & pulcherrimo scorto 50. aureis emerit noctem, illudque itá infecerit, ut hanc diram genuerit luem, & indè factum fuerit, ut omnes alii, qui cum eodem rem habuerint, coinquinarentur, & hinc brevi tempore infectio plurimis communis facta fuerit, quasi nulla anteà mulier elephantiaco commissa fuisset. Verùm differt elephantiasis à Luis venereæ ideà, ac proindè elephantiacus hanc Luem excitare nequivit.

Multi hanc peſtem ex Indiâ Occidentali, ubi popularitergraſſatur, ab Hiſpanis in Gallorum exercitum ad Neapolim delatam fuiſſe autumant; Referunt nàmque hiſtorici: Chriſtophorus Columbus ex novo invento orbe rediens, plurimos reduxit milites, qui non minùs auro, quàm hac peſte gravati, hanc appellentes urbem à Gallis obſeſſam, cùm ferè biennium in navigatione conſumpſiſſent, ubi primùm noſtram Civitatem occupârunt, nulli temperantiæ, & continentiæ generi pepercerunt, ac præcipuè cum Scortis avidiſſimè luxuriantes furibundæ libidinis œſtro plus juſto perciti, hujus mali generationi anſam dederunt. Dùm Galli obſidione magis, magiſque hanc premerent urbem, ob annonæ caritatem ejecta ſcorta avidè exceperunt Galli ignorantes hoſtiles dolos, & Hiſpanorum verſutias, cum illis effrenatè coeuntes ſe infecerunt, & inſueta illuxit Lues, nec noſtro priùs cognita Cœlo. Undè inquiunt Hiſpanos hanc peſtem non tantùm in hanc noſtram urbem, verùm in Italiam, & totum in orbem invexiſſe. Verùm errant hiſtorici hanc Luem in quibuſdam Indiæ regionibus epidemicam eſſe contendentes; nàm alius à lue Vereneâ morbus eſt, qui an ſit aeris, vel aquarum, vel victûs vitio, non dùm ab ipſis explicatus fuit.

Aliam hujus morbi originem adducit Andreas Cæſalpinus traditam à quodam milite Aretino, qui in eo bello militavit. Referebat is, oppidum in monte Veſuvio, quod dicitur Summa, ubi generoſi copia vini eſt, quod lacryma appellatur, clàm noctù ab Hiſpanis derelictum, obſidentibus Gallis, ſed vino in-

fecto, admixto ſanguine, quem ex iis extraxerant, qui in Noſocomio Sancti Lazari laborabant. Ingreſſos enim Gallos, cum ſe eo vino explevisſent, cœpiſſe laborare morbis, & ſymptomatibus elephantiaſim referentibus. Verùm ſi verum hoc eſſet, elephantiaſis potiùs, quàm venerea lues hoc ſtratagemate excitata fuiſſet.

Leonhardus Fioravãti Empiricus de hujus morbi origine aliam peculiarem habet ſententiam, quam apud nullum alium ſcriptorem legimus. Narrat ſe rerum cauſſas indagandi avidum aliquandò Neapoli fuiſſe, cumque variis diſcendi gratia converſationem iniiſſe, inter quos ſenex quidam nomine Paſchalis Gibilotto Neapolitanus annorum 98. ſibi retulerit, tempore, quo Iohannes, filius Renati Ducis Andegavenſis, bellum gereret in Alphonſum, Neapolitanum Regem, circa annum 1456. ſe ſæpiùs à ſuo patre audiviſſe, qui fuerat eiuſmodi mercator in Regis Alphonſi exercitu, quòd cùm magna tùm inter exercitus annonæ caritas, & præcipuè carnium extitiſſet, utriuſque exercitûs mercatores noctù clàm cæſorum militum cadavera in fruſtra concidiſſent, & varia edulia ex eis parata militibus vendidiſſent, qui avidè ea inſcii allata, cocta, in artocreatibus ſatis longo tempore comediſſent, antequàm nullus id ſcelus reſciverit; tãdèm hæc lues in toto Gallorũ exercitu vagari cœpit, adeò ut vix unus invẽtus ſit inter õnes, qui puſtulis, bubonibus, doloribus, capillorũvè defluvio non laborârit. Quibus auditis, Fioravanti ut certior hac de re redderetur, per experimentum certiorari voluit, an humanæ carnis comeſtio hunc

mor-

morbum in ſpecie producere poſſet. Domi ſuæ ſuem alere cœpit, omnique ejus pabulo axungiæ porcinæ aliquid immiſcuit, atque intra paucos dies ſui pili, ſeu ſetæ deciderunt,& undique puſtulæ,tumores,ſeu bubones protubuerunt. Hoc non contentus experimento,etiam in cane periculum fecit,clauſo in peculiari conclavi, ac nihil eſcæ ipſi dando præter caninã carnem per 2. menſes, & idem in eo deprehendit, qui dolorum,& puſtularum plenus, piloſque amiſerit, & die, ac nocte dolorem ſuum hominis ægroti inſtar miſero ululatu teſtatus fuerit. His duobus experimentis tertium addidit, idemque in Bubone aue tentavit,eundemque notavit effectum. E quibus experimentis concludit unumquodque animal propriæ ſpeciei carnibus nutritum hunc morbum, qui hodiè Gallicus appellatur, incurrere. Atque hanc ipſam cauſſam eſſe putat, quod in Indiâ morbus hic ſit epidemicus, utpotè in qua Antropophagi carnibus veſcantur humanis.

Miror ſanè tantùm Empiricum, ideſt bonum tonſorem, his experimentis luis Venereæ cauſſam indagaſſe,& tot ſcriptores Italos,Gallos, & Hiſpanos de hujus mali tali cauſsâ mentionem non feciſſe. Nec Neapolitani ſenis relatio fidem facit, nec tempori quadrat propter falſam annorum computationem, nàm lues hæc non innotuit anno 1456. quo tempore Iohannes,Renati Ducis Andegavenſis filius, contra Alphonſum,Neapolitanum Regem bellum geſſit,ſed illuxit circa annum 1494. in bello, quod Carolus VIII. Galliarum Rex cum Alphonſo, Neapolitano Rege geſſit. Prætereà demus verum eſſe, quod falſum

um nos experientia docuit, animal suæ speciei carnibus nutritum, pustulis, & doloribus affici, ac pilorum casu corripi, adhuc sub judice lis esset, an morbus iste esset ipsissima venerea lues, & talis, qui per contagium, & præcipuè Venerem in alios transplantari possit. Insuper rationem reddere deberet, cur animal ejusdem speciei carnibus nutritum, pustulas, dolores, & pilorum casum patiatur, alterius verò speciei non? fabulosum judicamus Antropophagos, quia humanis vescuntur carnibus, hoc corripi morbo, cùm multi inscii nostris in regionibus ad longum tempus humanis pasti fuerint carnibus, nec hoc correpti fuerint morbo. Pustulas, dolores, & depilationes endemicum esse malum aliquibus Indiæ populis, non humanarum carnium comestioni, sed aeris, aquæ, victusvè vitio verti certum est.

Aurelius Minadous credidit hanc luem ex impurissimarum mulierum fœdissimis uteris irrupisse. Hanc luem illuxisse putavit, cùm fœminæ impurissimæ redditæ sunt, quando variam seminum commixtionem recipere cœperunt: Inquit enim, sicut unum semen uni utero tantùm familiare, ac sanum est, & fœcunditatem promovet, ità seminum multitudo, & varietas uterum infœcundum, & infectum reddit, ut ex optimâ substantiâ, prava, imò pessima corruptela fiat venefica, & explicatu difficilis, undè contagiosa generatur lues. Sed falsum est ex nimiâ venere semen putrescere, nàm citra contagium hæc lues genita fuisset, cùm assiduus, immodicusque veneris vsus ab orbe infantulo fuerit & præcipuè post sacram illam benedictionem: *Crescite, multiplicami-*

ni,

ni, replete terram, & per tot annorum decurſus nunquàm interruptus fuit, cùm ad ſpeciei humanæ conſervationem ſpectet; ideòque:

Per victum, & coitum pugnant animalia quæque.

Libido nunquàm ſatiatur, & extincta reaccenditur, uſu creſcit, in cœteris ſatietas, in coitu nulla, & præſertim in mulieribus efferveſcens prurigine vulvæ per libidinem inflatæ, perpetuò exardeſcit, undè jure Iuvenalis Satyr.6.inquit:

Et laxata viris nondùm ſatiata receſſit.

Igitur experientiâ conſtat, ex quavis immodicâ venere, & multorum putreſcētiâ ſeminum nunquàm genitam fuiſſe hanc luem citra contagium. Nec hujus obſervationis mentionem aliqui fecerunt authores, quòd utique non omiſiſſent, ſi aliquam hujus rei notitiam habere potuiſſent. Præterea falſam quoque exiſtimamus variam ſeminum commixtionem in utero, ac proindè corruptionem veneficam fieri: Credimus Minadoum parùm verſatum fuiſſe in veneris palæſtrâ; nàm mulieres meritoriæ poſt coitum ſemen non retinent, ſed indè ſpontè labitur, cùm lubricam, & ſine rugis hanc habeant partem. Si quandòque illud retineri accidat, vel poſt aliquod tempus reiiciunt, vel ſi non, concipiunt, & uteri os ità clauditur, ut ſpecilli aciem non admittat, vel ità ſtatim ſe comprimunt, ut illud reiiciant. Undè in coitu duplicem veneris voluptatem ſentiunt mulieres, unam in ſeminis virilis ejaculatione, alteram in ejus expreſſione; ideòque harum mulierum uterus non fit diverſorum ſeminum colluviarium. Inſuper ſemen utplurimùm intra uteri vaginam ejaculatur,

unde

unde sponte labitur, & mulieres à coitu statim indusio, vel petia ad id parata pudenda abstergunt.

Univocus est historicorum, & medicorum consensus in assignando hujus luis originis tempore, ajunt enim: anno 1494. Carolo VIII. Galliarum Rege cum Alphonso Rege bellum gerente, numerosissimo exercitu Neapolim obsidente, primùm hæc Lues in Gallorum castris innotescere cœpit. Cùm ob annonæ caritatem Neapolitani inutilem propellerent multitudinem, milites Galli scorta exceperunt, & quia hos non pudet etiam turpissima scorta palàm futuire, eorū pulchritudine allecti magno libidinis œstro insatiabiliter fornicari cœperunt; undè totum inquinârunt exercitum, & vix unus inventus fuit, qui cariebus, pustulis, ulceribus, gonorrhoeá, bubonibus, doloribusvè non laborârit. Tunc primùm tàm virorum, quàm mulierum partes generationi dicatas hac lue laborare fuit observatum, undè Fracastorius eruditè cecinit:

Qui casus rerum varii, quæ semina morbum
Insuetum, nec longa ulli per sæcula visum
Attulerint: nostrâ qui tempestate per omnem
Europam, partimque Asiæ, Lybiæque per urbes
Sævit: in Latium verò per tristia bella
Gallorum irrupit, nomenque à gente recepit.

Verùm an obsidentes Galli, an obsessi Neapolitani, & Hispani tantum nefas primi in humano patrârint genere, vel passi fuerint, est in tenebris, ac, ut suprà dictum est, ex incertitudine originis una gēns alterum luis increpabat exercitum, atque gentis cognomentum addebat, Gallicum tamen frequentiùs fuit,

fuit, ex eo quia Gallorum occasione lues irrepsit.

CAPUT QUARTUM.

An Veteres medici ante annum 1494. de hac lue aliquid tradiderint, vel eam cognoverint?

NIL inter homines tàm vetus agitatum, quod aliquandò novum non fuerit; undè ridiculi sanè sunt ii, qui veluti Medusæ spectrum attoniti novitatem exhorrent: actum jàm esset de rebus humanis, si quod semel novum, & insolitum fuit, in humani generis usum admissum non fuisset, viverent nunc homines pecudum more, aliorumque brutorum, quæ cùm artium facultate inventivâ careant, hactenùs ab eorũ origine herbis, glandibusq, vescuntur, sub aperto æthere degunt, nulla apud ipsa futurorum præventio, nulla præteritorum memoria. D.O.M. nõ omnia primo homini manifestavit, vel saltim quicquid ille callebat, amisit; reservavit ipsemet Deus determinatis temporibus passim ea propalare, quæ nunquàm priùs innotuerant: sic suum fuit creationi tempus, suum transgressioni, suum universali diluvio, suum incarnationi, suum denique redemptioni tempus, & licet potuerat, non hæc omnia simul disposuit.

Quis negabit novam olim non fuisse Hippocratis doctrinam, quis recentiorem illam Galeni, attamen si dùm nova iis authoribus eam profitentibus vivis inter homines emersit, non fuisset recepta, nunc dictorum authorum doctrina vetus, & antiqua dici mini-

minimè poſſet, ac promittimus, quòd quæ à nobis nunc nova, & inſueta medicorum vulgo odioſa traduntur, poſt 3.4.aut 10.ſæcula, non ſecùs ac Hip.& Gal. placita pro antiquis, vetuſtiſque habebuntur. Tàm itàque eſt in hoc inferiori orbe novitatis neceſſitas, ut ipſamet natura multoties exorbitet, monſtra, prodigia, reſque producat inſolitas, ac ſi tribuli, & ſpinæ ex ingluviis, aliiſque luxibus in humanâ naturâ novi pullulant pro inexpertis hactenùs morborum cauſſis, pigra non eſt novis patefaciendis remediis, quibus novis ſuccurratur languoribus. Ut nunc ad noſtrum redeamus propoſitum, certum eſt non omnes morbos, quorum hactenùs plenam habemus notitiam, ſimul in humanam irreſpiſſe carnem, ſed paſſim nunc unus, nunc alter pro vivendi hominum modo emerſit. Antiquitùs ſimplices erant morbi, & medicina paucis erat contenta medicaminibus. Priſci homines ſolidiora habebant corpora, facili cibo, nec voluptate, & arte degenerato nutriebantur, non ad appetitum excitandum, ſed auferendum, eaque opere, labore, curſu, aut verſatâ glebâ ſolidabantur, undè nec innumerâ medicorum grege opus erat, nec tot ferramentis, pyxidibuſque medicina referta erat. Nunc non mutata eſt humana natura, ſed vita à multis ferculis, quæ multos fecerunt morbos. Bone Deus una gula tantorum morborum cohortem in humanam invexit naturam! Addimus & gulæ hominum cupidines, luxus, luxurias, ocia, omniumque ſenſuum illecebras paſſim per ætates, & ſæcula excedentes, quæ ità naturam laceſſunt, ſubvertunt humanam, ut novorum inſolitorum inexplicabiliumque

mor-

morborum ſemper fiat fœcundior ager,ac ut laceſſita natura tota jàm degener novis eſt producendis morbis proclivis, ità paſſim novis opus eſt medicis, novis medicinis, novis medicaminum præparationis modis, ut novis irruentibus morbis obviam eatur; quòd ut ilia crepent iis, qui antiquitati ſtrictiſſimo jure eorum aſſenſum ſacrârunt, lues venerea jàm cunctis ſe patefecit hominibus, & cognitis priùs remediis nullo modo cedebat, ex eo quia licèt ſymptomata, & effectus, quibus lues hæc venerea nobis ſe pandit, fuerint antiquis cognita, novum tamen aliquid in obſidione Neapolitanâ acquiſivêre, quod iis remediis,quibus tunc olim expugnabantur, ampliùs poſteà expugnari non poterant: fuit ſanè illud novum, quod contagium vocamus,quo lues de corpore in corpus per contactum transfunditur.

Non deſunt medici, qui pervicaciter Hippocrati hoc malum innotuiſſe affirmant, & ab ipſo lib. 3. epid.ſect.3.accuratè deſcriptum fuiſſe, ubi oſſium denudationes,capitis, & menti glabrities, carnium, & nervorum ſuppurationes, ſacros ignes cum ulcuſculis, variorum membrorum dolores, abſceſſus circa fauces,dentes,gingivas,& genitalium exulcerationes recenſet.Sed levia procul dubio ſunt prædicta,& inefficacia ad demonſtrandum,quod quærimus;nàm nec quidèm Hippocrates citato loco veneream luem deſcribere ſomniauit, ſed tantùm peſtilentialē ibi refert conſtitutionem, in qua relatæ affectiones ſunt vagatæ,quæ majori ex parte, acutis,febribuſque malignis copulatæ fuêre, cùm venerea Lues ex propriâ vi febrem non afferat. Prætereà Galèni teſtimonio

nio constitutio illa epidemica,& popularis fuit,qualis profectò non est Lues Venerea. Adde, quòd curationes longè inter se diversæ idem declarant. Insuper morbi epidemici non semper durant,sed tandèm finiuntur, hæc verò Lues nunquàm ut malum epidemicum vagatur,& ex quo incepit ad hoc usque tempus durat, & durabit.

Non defuerunt alii, qui luem hanc elephantiasim esse dixerunt, ex eo quia venereâ lue apparente, cessavit elephãtiasis,undè Gabriel Falloppius refert, quòd tunc temporis elephantiacorum nosocomia vacua reddita sunt, & Gallorum contrà innumeris repleta ægris. Idem, inquiunt, in utroque affectu est inficiendi modus, siquis c.ex.in lecto sudet cum infectis, si os ori coniunxerit, si cum infectâ cojerit. In utroque affectu pili, & capilli decidunt, pustulis, squamis, & ulcusculis defœdatur cutis,quare eadem utriusque affectus erit natura, & si voces, & nomina sint diversa. In æquivoco volutantur, qui cum elephantiasi luem confundunt veneream; nàm illa affectus cutaneus est, ac tota cutis redditur crassa,dura, ostrecosa, ejusque sanum nil remanet, labia intumescunt, & crassiora fiunt, sub lingua tubercula, & glãdulæ sub auribus innascuntur,& tota transformatur facies; hæc verò totius corporis est affectio, nec solã cutim,sed partes liquidas,carnes,cartilagines,nervos, & cõtaminat ossa:nõ semper,vel infrequẽter fœdatur cutis, sed intimæ impetuntur partes, bubones in inguinibus protuberãt,partes generationi dicatę exulcerantur, & pustulæ,quæ in cute nascuntur,nunc plu-

res, nunc pauciores, nunc majores, nunc minores existunt, & nunquã totã obsident cutim, sed semper aliquid sani inter ipsas mediat, & minùs sepè visuntur in facie. Elephantiaci perpetuò inficiunt, & proles progignunt elephantiacas sanandi spe destitutas; Gallici autem non semper filios generant infectos, & non ægrè restituuntur. Ad rationes in oppositum facilis est responsio, & ad primam: Verum quidèm est in Italiâ, ubi Venerea Lues est frequentissima, & copiosissima, rarò elephântiasim vexare; non tamen aliis in locis, & præcipuè in Gallia, ubi innumera fere sunt pro elephantiacis nosocomia, adeò ut nullus sit ferè pagus, in quo, non sit hoc nosocomium, & tamen alia ex parte innumera etiam Lue Venereâ pollutorum multitudo. Ad secundam, idem inficiendi modus naturæ identitatem non arguit; non.n.quia phthisis contagiosa est, ut lepra, inferre licèt ejusdem fore naturæ. In pilorum defluvio diversitatem in utrisque cognoscimus, nàm in hac Lue decidunt quidèm pili, capitisque capilli, non autem axillarum, & pubis; elephantiaci autem omnibus spoliantur, imò à pube, & axillis incipit casus.

Cœterùm ficos, sordida ulcera, & pustulas antiquitùs homines fœdasse, præter Celsi testimonium apud Martialem non pauca legimus, & præcipuè lib. 7. epigrammatum epigrammate 70. hæc habet carmina:

Ficosa est uxor: ficosus & ipse maritus:
Filia ficosa est: & gener: atque socer.
Nec dispensator: nec villicus ulcere turpi:
Nec rigidus fossor: sed nec arator eget.

Cùm

Cùm sint ficosi pariter juvenesque, senesque
Rès mira est: ficos non habet unus ager.

Et Iuvenalis Satyrarum lib.2.carm.8.

Quis enim non vicus abundat
Tristibus obscœnis? Castigas turpia, quùm sis
Inter Socraticos notissima fossa cinædos.
Hispida membra quidèm, & dura per brachia setę
Promittunt atrocem animum, sed podice levi
Cęduntur tumidæ, medico ridente, mariscę.

De hoc quoque morbo scripsit Gal.5.de compos. med. per loc.c.4. Expresse quoque apud eundem bubones in inguinibus descriptos legimus.6. de simpl. med.facult. & 2.de sympt.caussis c.2. & 6.de loc.aff. c.6. de Gonorrhœâ prolixè disputat, ut non prætereamus ea, quæ in lib.habet de tumoribus p.n.& 11. de simpl.facult.ubi de uvis, & 9.de compos.med. per loc.c.8.quibus in locis, diversis sub capitibus quamplures ulcerum, pustularum, ac tumorum species proponit, quas passim nunc in Lue Venereâ affectis præcipuè, quàm in cœteris hominibus ab hac Lue immunibus, observamus.

Avicennas quoque, reliquorumque Arabum cohors multas tumorum, ulcerum, ac pustularum species describit, quæ grassantis nunc Luis Venereæ affectibus adæquatè respondent: at ut suprà notavimus non defuêre, qui Arabum sahafatum, mentagram, ac pudendagram hanc Luem, quam nunc Veneream vocamus, esse crediderunt.

Verùm nos cùm accuratè antiquorum libros ad hanc rem percipiendam evolverimus, certi sumus apud veteres inter morbos acutos pestem tantùm

per contactum non solùm, sed etiam per fomitem ex contaminatis corporibus in non contaminata irrepsisse; in chronicis verò de scabie, & leprâ idem quoq; evenisse tradunt: reliquos deindè morbos omnes per contactum sana corpora contaminandi hac prærogativâ omninò expertes fuisse legimus. E contrà observavimus Luem, de qua nunc agimus, Veneream nil novi secum habere præter sui in sana corpora per contactum propagationem; affectus verò, & symptomata, quibus se pandit, in veterum sunt authorum observationibus diffusè descripta, nec hactenùs in duorum millium Lue infectorum numero, quos observavimus, symptoma vidisse accidit, quod apud Celsum, Galenum, & Avicennam notatum non invenerimus. Undè concludimus Luem hanc Veneream anno 1494. dùm Galli Neapolim obsidebant, antiquis morbis fermentale tantùm addidisse virus, quod per contagium ægri corporis cum sano, morbus, qui anteà non propagabatur, deindè propagaretur, non secùs ac scabies, & lepra antiquis quoque contagiosæ fuêre.

CAPUT QUINTUM.

Ratio diffusionis Luis Venereæ per Europæ, Aphricæ, & Asiæ provincias.

VEnerea hæc Lues non solùm Gallos, Hispanos, ac Neapolitanos, in quibus sui apparuêre primordia, afflixit, sed annorum lapsu extra Europam in Lybiam, & Asiam transfretavit, ut in-

innumeræ testantur historiæ, quod multam afferre debet admirationem, nàm cùm inter has mundi partes ob frequentatam nostris temporibus navigationem perenne sit hominum commercium,totaque, ut prædiximus, consistit hujus Luis essentia in acquisito contagio: quoties Europæi lue contaminati in Lybiam, & Asiam navigârunt, & cum mulieribus Lybicis, Asiaticisque injêre commercium, hujus Luis seminarium jàm in dictas provincias transplantârunt, quod deindè per individua serpens, vulgaris morbus devenit, ut in Europæ magnis urbibus experimur; atque hoc eodem modo ubivis gentium hæc Lues hactenus suum non diffusit virus, diffundere illud potest, cùm sufficiat polluti hominis cum sanâ contactus, ut Luis Venereę fiat transplantatio.

Agitari hîc curiositatis gratiâ dubium posset, an bruta animantia huic Luis Venereæ contagio sint obnoxia, cùm experientia nos doceat hominum pestem, pestem non esse brutorũ, sicut contrà brutorum animantium pestis, licet homines cum his commercium habeant, in eos non serpit, neque in sanitate, neque in vitâ læduntur; quapropter requiritur quædam mumialis ejusdem speciei dispositio in vivente, adhoc ut fiat pestilentis auræ transfusio, & impressio: homo itàque peste correptus si equum ascendat nudum, ut simul immediatum habeant contactum, equi pili contagium suscipiunt, alteri homini communicabile, si illius fiat approximatio, sed equus nihil ab impresso contagio patietur, ex eo quia humana caret mumiâ humani contagii susceptivâ. Idem eveniet, si in specie equinâ sit pestis, nàm

licet homines cum equis contaminatis commerciũ habeant, nil tamen in salute læduntur.

Contrarium tamen de Lue Venereâ nos docuit casus, enimverò meretricem aliquandò observavimus Lue Venereâ undique putrescentem, & sordidis ulceribus fœdam, quę catulam habebat familiarem, hanc lingendis sibi ulceribus assuefecerat, quę post aliquod tempus carcinomate in ore corrupta, totaque scabiosa, & in generationis loco exulcerata, tabefacta periit. Differt sanè pestis simplex à peste Venereâ, illa enim vitam immediatè adoritur, illamque extinguit; hæc immediatè nutrimentum corrumpit, propterea illa acuta est, hæc chronica, illa speciei mamiam requirit, hæc minimè quidèm.

CAPUT SEXTUM.

De Venereæ Luis duratione prolatum à scriptoribus judicium.

JAM suprà, quę ad Luis Venereę historicam narrationem attinent, diffusè tradidimus, superest, ut quid de eâ scriptores prędixerint, subiungamus.

Hieronymus Fracast. asservit hanc pestem propriâ sponte aliquandò finem habituram, ac ut enormontico irrepsit modo, ità certâ adveniente planetarum revolutione, eam à lędendo desistere, existimavitque eam suo tempore senescere, & paulo post planè interituram, ac longa post sęcula, eâdem planetarum revertente conjunctione, reversuram, undè sic recruit. *Nam-*

Nàmque iterùm, cũ fata dabunt, labentibus annis,
Tempus erit, cùm nocte atrâ sopita jacebit
Interitu data: mòx iterùm post sæcula longa
Illa eadem exsurget, cœlumque, aurasque revíset.
Atque iterùm ventura illam mirabitur ætas.

Hujus Luis caussam Fracastorius è cœlo evocavit, cœlestemque ei tradidit originem, tanquàm è matre Venere natam, & á sideribus expositam mendicavit, quorum conjunctiones perennes non sunt, sed labente tempore mutantur; ideòque morbũ esse credidit epidemicum, quem interiturum secùm trutinavit, quia tempore, quo primùm hæc grassari cœpit Lues: statim à coitu pustulæ ex nigro virescebant, ulcera sordida innumera, & exedentia usque ad ossa, ac sanies ab his emanans ità prauum spirabat odorem, ut cujus nares attigisset, is mox infici crederetur, & ipso magis aspectu, quàm dolore ægros torquebant. Gonorrhœæ fœtidæ, in mingendo ob acrimoniam luctuosi ejulatus, in erigendo atrocissimi sentiebantur dolores. Bubones ante suppurationẽ sævissimis noctis torturis, & aliis hujus Luis inficiebant symptomatibus, quæ nullis medelis, nulla arte tolli, aut saltim sedari poterãt. Imò adeò truculétior hęc grassabatur Lues, ut omnes ægrorũ aspectũ fugerent, contactu verò sic abstinerent, ut morbi prętereà nullius. Tunc suo tempore mitiùs se gerere accipiebat, quia pustularum, ulcerumque fœditas cicurata, gonorrhœę, bubones, gummata, dolores, &c. amicitiùs se gerere intuebatur; perperàm credidit luem senectutem attigisse, & postmodò interituram. Verùm planetarum conjunctiones, eorumque rota-

 tio-

tiones Fracastorium luserunt, is non optimè astrologiâ callebat; credimus multoties hęc Lues in humanam irrepsisset carnem, si ex planetarum coniunctione accidisset. Nec luem senescere, nec experientiâ cessare videmus, imò quo senior, eò evadit fortior, & licet pustularum, ulcerumque fœditas tolerabilior evaserit, dolorum tamen cruciatus, gummata, &c. immaniùs torquent. Ea est hujus Luis conditio, ut non statim perimat, estò in primâ origine violentiùs irrepserit, non per hoc ultimam habebit periodum, ea enim quę p. n. sunt, ac vi fiunt, perpetuis carent caussis: Verùm est nil pręter naturam, & violentum durabile, & ex se perpetuum esse, si tamen caussa perpetua sit, ipsum quoque perpetum erit. Potest pestis quandòque extingui, ut de facto extinguitur, si eadem, quę in peste pręcavendâ, & curandâ adhiberetur sedulitas: modò quia semper dantur homines, qui hac laborant lue, aliosque inficere possunt, alii verò ab eorum consortio non se abstinent, etiã hęc tamdiù durabit Lues, quãdiù istę cõversationes cum infectis, vagę libidines, & coitus durabunt, & tamdiù eã propagaturã, & duraturã judicamus. Pręterea experientiâ comprobatum est, quòd quoties morbus in humanâ pullulavit carne per contactum diffusibilis, chronicus, non autem acutus, nunquàm ampliùs cessavit, sed diffuso undequàque semine, semper messem multiplicavit: Lues ergò venerea cùm iàm in cunctis orbis terrarum provinciis suum transplantavit semen, atque per sęcula semper ulteriùs serpet, eam in humanâ specie ad supremam usque periodum duraturam cognoscimus.

Eu-

Eustachius Rudius sibi persuasit posse medicorum ope, & artis auxiliis extingui, inquit enim: *Si unus esset mundi Princeps, aut una multorum adversus hunc morbum conspiratio, medicorum ope planè extirpari posset. Si nimirum ii, qui hac premuntur lue, cuncti medicis curandi consignarentur, & interim ab aliorum consortio sequestrarentur, ac illud idem cum hac lue infectis perageretur, quod cum infectis peste, vel leprosis fieri assolet, spes utique esset hanc luem extirpari posse; & eò magis, quia Venerea Lues non ut pestis ad distans est contagiosa, sed per concubitum propagatur.* Optimum profectò pro lue venereâ extinguendâ remedium excogitavit Rudius, sed inutile, quia facilius est dictu, quàm factu. Est remedium, quod contra felem excogitârunt mures, de suspendendo nempè in ejus collo tintinnabulo. Si unus esset mundi princeps, & præcipuè si ipse fuisset, totâ suâ solertiâ in id incubuisset, & tanto consuluisset malo, sed plures sunt orbis terrarum principes, nec omnes eodem viuunt voto.

LIBER

LIBER SECUNDUS.

De Venereæ Luis essentiâ.

AD Luis Venereæ essentiam percipiendam operæ pretium fuit, quæ historica sunt, priùs de hac Lue præmittere; multùm enim ad essentiæ cognitionem juvat quemque esse conscium huius Luis originis, diffusionis, lædendi modi, symptomatum, accidentium, aliarumque circumstantiarum eam comitantium: verùm quæ sequuntur, quia altioris sunt indaginis, attentissimū unūquēque exhortamur, etenim pollicemur, quòd siqua ad Venereæ Luis essentię intelligentiam trademus, intellexerit, verissimam omnium morborum theoriam percipiet, à qua curationis iudicatione desumptâ, nunquàm curandi morbos certitudine frustabitur. Quapropter veteres cùm humores, & intemperies pro morborum caussis tantùm agnoverint, sintque humores occasiones tantùm, quibus animal infirmatur, causâ pro efficienti occasionali desumptâ, morbi quidditatem non intellixêre, quam omni conatu sugerere aggrediemur.

CA-

CAPUT PRIMUM.

Opinionum de Luis Veneree essentiâ examen.

HUcusque secundum scriptorum libidines multæ ac diversæ fuêre circa Luis Veneree essentiam sententiæ; alii enim illam dixêre caussam, non morbum, alii spirituum alterationem; aliqui venenum; quidam læsionem proprietatis temperamenti; alii excrementum; nonnulli symptoma nominârunt, qui verò morbum illam esse asseverârunt; alii arthritidem, psoram, elephantiasim, variolas, morbum epidemicum; continui solutionem, intemperiem calidam, & siccam; nonulli calidam, & humidam; alii frigidam, & siccam; quidam morbum à totâ substantiâ, & qualitate occultâ; Multi omnium morborum congeriem; Tandèm Minadous nec caussam, nec morbum, nec symptoma illam esse dixit.

Ex tot opinamentis, quàm intricatum sit negotiũ hujus luis essentiam assequi, quisque colligere potest; de tot nàmque authoribus, qui de hoc scripsêre morbo, vix pauci inter se conveniunt, quin potiùs phantasiæ ductu per vanas conjecturas peculiarem habẽt sententiam: sed omnes eodem amiciuntur pilo, eodemque inficiuntur cœno; cùm ex caudâ vulpem, & ex ungue Leonem cognoscere profiteantur. Horum rationes in examen adducere joci gratiâ juvat, licèt non conducat, utpotè nimis rusticanæ, cùm confusionem animis inducant, & ignorantiã pariant. Her-

Hercules Saxonia Luem hanc esse tantùm caussam, non verò morbum, nec symptoma asserit, quia extra corpus humanum existere potest, in linteis nempè, vel aliis id genus vestimentis, in sudore, fæcibus, prætereà semine, & sanguine jàm à corpore secretis; intra corpus humanum etiam, quia partes non viventes, morbisque subiectas inficit, & obsidet, nempè humores, & spiritus.

Iohannes Manardus esse morbum in solutâ unitate ab exustis humoribus contagio affectis pendentē scribit, probat primò ex Hip. lib. de loc. in hom. num. 47. ubi habetur: *Morbi quicunque ulcera sunt*, cùm Venerea Lues ex morborum numero sit, ad ulcera reducitur, quæ in solutâ unitate consistunt. Secundò, præcipua hujus Luis symptomata sunt pustulæ plurimæ universum afficientes corpus, nec non ulcuscula, quæ statim à Lue contractâ pudenda afficiunt: sicuti etiam faucium, columellæ, narium erosio, & casus. Tertiò, dolores nimiùm atroces, qui infectos torquent ægrotos, quamuis non sint ulcera jam facta, saltim sunt dispositiones ad ipsa, cùm in doloribus continuum solvatur solùm, licèt non sit solutum: itàque hoc mali genus ad solutam unitatem, aut unitatis solutionem reducitur, & quicquid in eo observatur, est ulcus factum, vel fiens.

Hieronymus Capivaccius, Aurelius Minadous, & alii sustinent hanc Luem non esse morbum, & primò quia ad nullum morbi genus reduci potest; non ad intemperiem, ut pustulæ ostendunt; non ad solutam unitatem, ut docent gummata, bubones, & cœtera; nec

ec tandèm in malâ compositione, ut ulcera suadent.
ecundò, morbus est constitutio p.n. primò, & per se
perationes lædens: Lues verò hæc primò, & per se
on lędit: itàque morbus dicendus non est. Mino-
em probant: ubi quis post coitum Luem contraxit,
nulto intercedente temporis spatio, benè valet, nul-
umque persentit incommodum, quousque tandèm
ægrotare, & dolere incipiat. Ità multi post duos,
res, vel plures menses, & ferè omnes post aliquot
lies Luis incommoda percipiunt. Imò nos quendam
nilitem hispanum post 40. annos ex carie, quendam
nonachum post 45. ex gonorrhœâ contractâ, attamē
ante religionis ingressum, in gummata, & dolores
ncidisse observavimus. Hoc intermedio tempore
nulla adest sensibilis læsio, cùm tamen adsit contra-
cta Lues; igitur Lues non est constitutio lædens, cùm
psa sine actuali læsione reperiatur: itàque non est
norbus. Tertiò, Lues contracta quamvis lædat, non
primò lædit: igitur non est morbus, cùm non quæ-
cumque læsio sit morbus, sed illa solùm, quæ primò,
& per se fit, ut à morbi causâ differat, quæ non læ-
dit primò, sed introducto morbo: itàque estò lædat
Lues, quia dùm lædit, læsionem primò non facit,
norbus non erit. Absumptum probant, quia læsio
facta à Lue est ulcus; bubo, gonorrhœa, caries, & si-
milia, quæ sunt vel verissimi morbi, aut symptomata
uos sequentia morbos: ergò Lues, ut lædat, requiri-
ur morbi introductio, cùm nunquàm lædat, nisi fa-
cto morbo: ergò ipsa non erit morbus. Quartò, Ve-
nerea Lues conservatur in subiecto non vivente: igi-
ur non est morbus, qui est sola, & mera viventis pas-
sio,

ſio, nō viventi ſubiecto nullatenùs communicabilis. Antecedens probant. Primò, quia eſt nonnullorum aſſerentium ſententia Luem Veneream poſſe communicari per ſudorem, fluentem à corpore infecto, & conſervari in linteis, ſimilibuſque ſubiectis nullâ gaudentibus vitâ. Quomodò ergò Lues erit morbus, ſi in hiſce inanimatis recipi poteſt ſubiectis? Secundò, Lues inſidet ſanguini, & ſemini adhuc à ſeminante deciſo, quapropter ſemine infecto non minùs inficiuntur coeuntes, quàm fœtus, ſi gignitur, naſcitur infectus: ſed neque ſemen, neque ſanguis vivit, præcipuè poſt deciſionem, & ejectionem è corpore: ergò non eſt morbus. Quintò, Venerea lues eſt quid corporeum, imò verùm corpus: ergò non poteſt eſſe verus morbus, cùm hic ſit de genere qualitatum. Antecedens patet, quia aliud non eſt Lues, quàm vapor, ſeu ſeminarium quoddam contagioſum tranſiens de uno in aliud, quod omninò diſtat à qualitate, & accidentibus, & neceſſariò corporis, ſeù ſubſtantiæ rationem importat; undè Lucretius canit:

Tangere enim, & tangi, niſi corpus, nulla poteſt res.

Si ergò hujuſmodi rationem habeat Lues, morbus eſſe non poterit. Sextò, ex multis coeuntibus cum infectâ muliere, non omnes inficiuntur, ſed aliqui, alii nullâ tentantur labe, & tamen omnes eundem excipiunt vaporem, ſeu idem ſeminarium: ergò Lues iſta non eſt morbus, alioquin omnes ægrotarent, quod falſum eſſe conſtat experimento à Falloppio adducto 12. ſcolarium, qui dùm rem habuerunt cum muliere infectâ, tres tantùm ex illis Venrereâ Lue correpti fuêre, ex quibus liquet Luem non eſſe morbum.

Ne-

Neque symptoma esse potest, quia hoc est inseparabile à morbo, sicut umbra indissociabilis est à corpore.

Neque morbi caussam esse, quia caussa p.n.est illa, inter quam, & actionem læsam cadit medium, morbus nimirùm, cùm morbus sit id, quod proximè lædit actionem, cùm autem hæc morbi intervẽtu lædat.

Capivaccius hunc affectum non morbum, sed excrementum putavit, dùm eum definivit, quòd sit excrementum p. n. toto genere potens multifariàm lædere hominem, genitum ex humanâ substantiâ à simili.

Alii medici, dogmata quorum sunt caloris, frigoris, siccitatis, & humiditatis, relictis supranotatis litigiis, ad caussas manifestas hanc luem reducere scilicet ad intemperiem calidam, & siccam, conati sunt, hujus farinæ sunt Alexander Massaria, Iohannes Baptista Montanus, & cœteri, & probant primò, quia proprius caracterismus, sine quo hæc Lues non elucescit, non consistit, nec viget, est exustio, ut apertissimè accidentia demonstrant supervenientia, quæ affectionis cujus sunt, materiam declarare valent. Ità pustulæ universum ferè occupantes corpus, gingivarum erosio, faucium ulcera, capillorum defluvium, columellę imminutio, ossium caries, & similia, quæ luem comitantur, atque ostendunt, certissimæ faciunt exustionis fidem: sed talis, tantaque exustio, non nisi à calore morboso excedente dependet: ergò in calidâ intemperie reposita est Lues. Secundò hoc idem deducitur ex bubonibus suppuratis, qui pręcipuè hunc sequuntur morbum; eorum nàmque labia multùm

cla-

callosa, & nimis indurata observantur, maleficio scilicet caloris exurentis,& callum inducentis. Confirmat tertiò eorum assertionem mordax,& acerrima gonorrhœa,quę primò, & plerùmque ab hac lue induci solet;adeò enim mordax esse cōsuevit,ut genitalia frequēter exulceret,& urinę ardorē afferat, sic discurrendum de aliis incommodis à lue inductis,quę non nisi prævalentem consequi calorem possunt. Excreta tandèm omnia in infectis hac lue si benè observentur,utpotè acria multùm, mordacia calidā intemperiem certo certius arguunt: comitantia igitur,& subsequentia signa calidam intemperiem in hac lue significant.

Nonnulli medentes,ut Nicolaus Massa,Rondoletius, & cœteri, desumpto à curatione argumento, quia Venerea Lues remediis omninò calidis, imò in calore multùm prævalentibus curatur: siquidèm extenuans diæta calida, & sicca ab omnbus practicantibus præscribitur ità infectis;validiora, acriora, calidiora pharmaca eisdem administrantur;vehemētiora adhibentur sudorifica ex salsâ,guajaco,& similibus parata; uno demùm verbo, quicquid pro hujus Luis curatione usurpatur,calidum est,ut ignis naturā sapere videatur,calidam,siccamque intemperiem pro hujus Luis caussā repudiârunt,cùm calidissimis, & siccissimis curetur præsidiis;meditantes præcipuè famigeratum illud in ore medicorum theorema, quo sancitur curationem instituendam esse à contrariis: sed quia in eodem volutantur luto, dixerunt hujus Luis caussam in intemperie frigidâ,& humidâ consistere, id probant primò eodem argumento à curatione

tione desumpto: curatur calidis, & siccis: ergò intemperies erit frigida,& humida.Secundò,Gummata,diuturni dolores,rebelles fluxiones, crassi, & cœnosi sanguinis generatio,& alia similia, frigiditatẽ, & humiditatem prævalentem demonstrant: igitur.

Iudicate vos quantùm à tantâ sententiarum multiplicitate absit hactenùs veritas, & quæ in tanto morbo curando usque adeò adæquata ex theoriis sumpta fuerit indicatio, quòd si in cognitione Luis Venereæ,quæ tàm palàm nobis alloquitur, in tantâ confusione jactantur medentes,in quantâ sanè erunt in aliis morbis,quorum latentior est fiendi,& lædendi modus,quisque judicare poterit. Pendet quidèm tanta confusio,sententiarumq;contrarietas ab imposturâ,& falsitate doctrinæ temperamentorum versutè à Gal. in rem medicam introductâ.

Alii multa hujus Luis symptomata considerantes, modò calida,modò frigida, modò exustionis signa, quæ siccitatem habent adnexam,modò humiditatis, qua interdùm copulantur, & tandèm solutam unitatem,ut à tot se tricis expedirent, syndromen, seu congeriem omnium morborum dixerunt, quia hæc Lues nullum denotat peculiare, & determinatum morbi genus,sed per omnia excurrit,& vagatur.

Multi,ut Fallop.Mercurialis,Zacutus Lusitanus,Fernelius,Sennertus, & alii, Luis admirandos, contrariosque effectus meditantes,ac nullis primis,vel manifestis qualitatibus agere, imaginati sunt ad nullam reduci posse intemperiem, nec unitatis solutionem, nec formæ,seu structuræ lapsum; etenim cùm major

morborum pars, & eorum, qui homines crudeliùs vexant, intemperiebus accomodari non possint, ut à tot se eriperent tricis, necessarium fuit illis, qui præter temperamenta sciebant nihil, ut majorem ingenii hebetudinem patefacerent, inter secundi generis caussas recensere, scilicet ad occultas qualitates recurrere, tanquàm ad sacrum ignorantiæ asylum, & ad speciosum vocabulum, quo apud imperitum vulgus ignorantiam tegere valeant; aliis verò nasutioribus ad plausibiles confugere terminos, uti sunt: Lues Venereâ est morbus occultus, à totâ substantiâ, à deleteriâ facultate, à proprietate occultâ, à venenatâ aurâ, similesque, qui si rectè examinentur, eos ignorantiæ arguunt. Id colligunt, quia virulentæ Luis natura est arcana, & prorsùs ignoratur, nàm licet quandòque sublata sit, & expugnata videatur, nisi tamen occulta illa qualitas expugnetur, homo inculpatam nunquàm recuperat sanitatem. Observatum enim est ex parvâ pustulâ, vel carie malè curatâ, luem veneream occultam per 30. vel 40. annos furtivo modo in corpore delituisse, post quos in actû dolores, gummata, ulcera, &c. erupisse, quasi occultarum qualitatum actione. Ut etiam ex proprio, ac specifico curationis modo eruunt; putant enim remediis à totâ substantiâ agentibus expugnari, non quia calida, vel frigida sunt, sed quia modo nobis incognito, & occulto operantur. Hujusmodi credunt lignum Indicum, salsamparillam, hydrargirum, &c. Lignum nàmque calidissimum est, frigidissimum hydrargirum, quare si hæc Lues calida, aut frigida foret, horum usu intenderetur potiùs, quàm remitteretur.

Nos

Nos,ut hos vitemus scopulos; & nè in barbatorum syrtes impingamus,non ex nostrâ phantasiâ, sed à rebus,circa quas philosophamur, veritatem hauriemus,quid sit morbus in genere, & quomodò in vivente sano exoriatur,investigabimus,ut deindè ad Luis Venereæ quidditatem tutiùs accedamus, undè sit.

CAPUT SECUNDUM.

De essentia morbi in genere.

DUM vivens animal, quod intra se efficere à naturâ sibi datum est,efficere potest,vel si efficit,vel diminutè,vel depravatè,vel cum dolore,hoc tale vivens animal,vel in toto corpore, vel in aliquâ sui corporis parte morbum habere dicimus. Præcedunt morbum vita,& vitæ integræ,inculpatæque actiones; itàque ut, quid sit morbus, intelligamus, quid in vivente vita sit, & quid requiratur ad inculpatas actiones peragendas,priùs cognoscere necessarium erit; ab hac suppositione neque Gal.ipse recessit,nàm Gal.morbum non agnovit, nisi in facultatibus læsis, constituatque apud Gal. essentiam morbi facultatum læsio.

Videndum nunc est, an facultates in vivente propriam habeant substantiam, & à temperamento tantùm dependeant, ut Galeno placuit, an verò ipsæ à simplici quadam entitate æthereâ, & enormontiâ in spermaticis viventium partibus implantatæ exerceâtur,ut Hippocrates priùs, deindè Plato, & Aristoteles sensiêre.

Galeni ſententia, præterquamquòd Atheiſmum includit,& animæ ſubſtantiam, præter temperamentum obſtinatiſſimè negat, ut toto titulo de ſubſtantiâ facultatum naturalium,& titulo, an animi mores corporis temperiem ſequantur, hac demonſtratione de falſitate convincitur: Nemo dat, quod non habet: elementa vitam non habent : ergò vitam dare non poſſunt. Reſpondent diſtinguendo minorem, vitã non habent elementa ſeparata, & ſimplicia, concedunt ; non habent vitam elementa miſta,& negant. Sed iterùm contrà : ſi miſtio elementorum vitam efficeret, ubivis fuerit elementorum miſtio, ibi vita foret : ſed omnia corpora univerſi, in Galeni ſententiâ, ex elementorum miſturâ conſtant : ergò omnia univerſi corpora vitam habent : ſed hoc eſt falſum: ergò, &c. Prætereo, quod jàm apud omnes ſanæ mentis viros, elementòrum quaternarium, eorum qualitatum miſtura, & ex eâ reſultantia temperamenta indifferenter pro fabulamentis habentur.

Ad firmiorem Hippocratis ſententiam tranſeamus, quæ vitam, ſpiritum impetum facientem aſſerit ætheræ naturæ, & hoc Hippocratis placitum ultrò confirmavit Ariſtoteles, qui relictis elementis, eorum miſturis,& complexionum figmentis, naturam,& vitam dixit ſpiritum proportione reſpondentem elemento ſtellarum ; & in definitione, quam de naturâ tradidit , (idem enim eſt vita, ac natura in viventibus) profundiori intellectu hanc veritatem expreſſit, dùm dixit: *Natura eſt principium motûs,& quietis in iis, in quibus ineſt per ſe,& non per accidens,* quod motûs principium nullo modo in elementis concedi

po-

poteſt, cùm moveantur, & non moveant, & cùm in elementis tali, & tali modo miſceri, & non miſceri ſit merè per accidens, elementorum miſcela vitam nullo modo efficere poteſt, quæ per ſe, & non per accidens in vivente ineſt. Didicerat id fortaſsè Ariſtoteles à Platone, qui vitam, ſivè animam è corpore ſeparabilem, non autem cum complexione corporis diſſolubilem docuit.

Horum nos philoſophorum ſententiam libenter amplectimur, quia veram agnoſcimus illam, & cum illis ſuſtinemus vitam in viventibus eſſe ſpiritum æthereæ naturæ, ſimplicis, & homogeneæ, motûs principium in ſe habentem, in ſpermaticis corporis partibus ſtabulantem, & ſecundum organorum diſpoſitiones, in iis vitam exercentem. Hic ſpiritus per artus diffuſus corporis agitat molem, & ubique unus, & idem membrorum diverſitate diverſas molitur functiones, non ſecùs ac eadem manus cum calamo ſcribit, penicillo pingit, gladio ferit, habenâ equũ regit; ità vitæ ſpiritus cum naribus olfacit, auribus audit, palato guſtat, manibus apprehendit, &c. ut fuſiùs egimus in noſtrâ Trutinâ Medicâ lib. 1. cap. 2. de Apoplexiâ.

Itàque nobis concipienda eſt vita in viventibus pro entitate quadam ſimplici, homogeneâ, ſimilari, undequàque corpus penetrans, partibus ſpermaticis, & tenuibus earum fibris inſerta; quam ut percipiamus, ſciendum eſt, quòd vita animalium eſt de naturâ lucis, ſivè ipſa lux eſt, id quod intellexit Ariſtoteles, dùm illam dixit *proportione reſpondentem elemento ſtellarum*, nàm elementum ſtellarum lux eſt, ac eo-

demmodo se habet vita in corpore viuentis, ac se habet lumen cereum in medio obscuri cubiculi positum, quod sui diffusione aerem cubiculi æqualiter penetrans, circumstantes parietes illuminat, ac sicut lumen candelæ in elychnii fibris subsistit: ità animalium vita in fibris spermaticis ex semine productis subsistit; nec aliter lumen candelæ cerâ, sevo, vel oleo per fibras elychnii resoluto inducendo perseverat, ac vita animalium nutrimento ex cibis parato, & per fibras spermaticas difuso vivendo perseverat.

Se habet ergò vita in corpore viventium ad modum lucis, quæ in cubiculo tunc circumstantes parietes claro splendore illustrabit, cùm nullum corpus opacum inter lucem, & parietes interponitur, & cùm circumstans aer purus, & absque ullâ nebulâ præbet illi transitum, denique, ut si aliquod corpus diaphanum sit inter lumen, & parietes positum, illud simplex sit, & crystallinum omni prorsus colore expers. Nàm è contra, si inter lumen, & parietem ponatur corpus opacum, intercipitur luminis continuitas, reliquitque parietem obscurum; si verò ambiens aer purus non sit, sed nebulosus, tunc languidum, & inæqualem splendorem lumen in parietes diffundet; ac tandèm si corpus diaphanum luci opponatur, quod sit viride, vel rubro colore tinctum, tunc radii per illud corpus tinctum transeuntes, colore polluti transibunt, ac in pariete colorem corporis diaphani pinget.

Exemplum lucis ad vitam transferte viventium, vel imaginamini ipsam viventium vitam lucem esse calidam, se moventem, & in corpore viventis veluti

in

in cubiculo clausam,hæc à centro corporis in totam circumferentiam lumen,& calorem diffundit per humores optimè ad vitalitatem dispositos transmittens radios,non secùs ac lux candelæ per ambientem aerem purissimum , atque dùm sic in vivente res est disposita, inculpata salus in illo observabitur, omnes functiones organorum perfectissimæ erunt, omniaque optimè se habebunt, ex eo quia lumen vivens in corporis centro implantatum absque ullo impedimento purissimos suos radios calidos per corpus usque in illius circumferentiam diffundit . Salus ergò in vivente semper morbum præcedit, tunc inculpata,& perfecta in viventibus erit, cùm quicquid in corporibus informat, illam puritatem, & perfectionem habeat,quam vita exigit, adhoc ut, in illud suum lumen,calorem,& motum impertiatur,ac tunc perfectissimæ,& inculpatæ totius corporis, singularumque ejus partium functiones erunt.

Declarandum nunc superest , ut morbus in sano corpore accidat,ac ut à similitudine lucis in cubiculo obscuro non discedamus, dicimus, quòd non aliter morbus in sano corpore producitur,ac umbra, caligo, & radiorum coloratio in illuminato cubiculo fiunt. Fingamus enim in cubiculi medio clarissimum lumen ardere,quod purum sit illud , circumstans ambiens aer , & tandèm quod nullum corpus opacum,vel diaphanum coloratum sit positum inter parietes,& lumen Certissimum est cubiculum tam in suo medio , quàm in circumstantibus parietibus æqualiter illuminari;verùm estò ut inter lumen , & parietem opacum corpus ponatur,illicò in pariete

pingetur umbra corporis, quę umbra licet occasionaliter à corpore caussetur, tamen & effectivè à lumine fit, nàm umbra aliud non est, nisi spatium alio spatio, in quo non est umbra minùs illuminatū. Finge etiam in cubiculo illuminato nullum adesse corpus solidum opacum, sed quòd ejus medium sit tenebricoso fumo turbidū, tàm caligans, debile, exileque lumen observabitur, & tàm in medio, quàm in parietibus, quicquid occasione fumi advenit, sed efficienter, & effectivè caligo illa à lumine nascitur. Estò demùm fumum non turbare medium aerem, neque corpus opacum interponi, sed corpus diaphanum, illudque viridi colore tinctum observabitur, quòd lumen, quod trans corpus diaphanum fertur, ubi in pariete terminatur, viridem umbram efformat, quę etiam à lumine efficienter fit, occasionaliter verò à corpore diaphano viridi. Interest multùm in hac morborum physiologiâ, ut differentiam participantis inter caussam occasionalem, & causam efficientē cognoscamus, quę differentia clarissimè innotescet, si mente percipiamus, quòd caussa occasionalis est illa, quę indifferens est ad aliquem effectum producendum, & perseverare potest, absque eo quod talis effectus sequatur, & hujusmodi in allatâ doctrinâ sunt corpus opacum, fumus, seu nebula, & corpus diaphanum tinctum, quę umbram, caliginem, & tincturam in lumine induxerunt, nàm si lumen à cubiculo auferatur, licet ibi dicta corpora remaneant, uti priùs erant, umbram, caliginem, & tincturam tamen non inducent: Caussa verò efficiens est illa, quę ad effectum producendum non est indifferens, sed necessarie-

cess-

cessaria, uti est lumen, quod si à cubiculo auferatur, remanent ibi supranotata corpora, neque umbra, neque caligo, neque coloratio producetur.

Exemplum nunc lucis ad viventium vitam transferamus, quam in corpore sanitatem producere diximus, quoties summam humorum puritatem, per quos transit, ut corpus vivificet, invenit, inculpata sanitas adest; & quoties in iis nil degeneratum, vel corruptum reperit, sed caliginosi sunt humores, vel in iis aliquid corruptum, vel degeneratum adsit, statim morbus in promptu est; ac ut nil ab allato lucis exemplo discedamus: finge tibi humoris particulam jàm corruptam esse respectu vitæ, veluti corpus opacum respectu lucis, ac quoties id accidit, producitur in illo membro ob interpositionem humoris corrupti, per quem vita penetrare non potest, ac tunc morbi eveniunt, qui apud Galenum solutæ unitatis nomen meruêre. Si verò impuritas sit aliqua humoribus commista, illosque turbidos reddat, tunc lumen vitale per illos transiens caliginosum reddit, depravatasque operationes tunc in membris exerceri necessè est, producitque illos morbos, quos Galenus, & Galenistæ ad intemperies reducunt. Demùm si humores degenerati fuerint.s.quod ubi salsi esse deberent, facti sunt acidi, ubi fluidi, viscidi, ubi volatiles, & resolubiles, fixi, & costantes, tunc vitæ evenit, quod luci ab opposito vitro colorato evenire prædiximus.s. quòd radii vitales per tales humores degeneratos trãseuntes, secùm ferant in membra degenerati humoris colorem, quo colore polluti puritatem, & simplicitatem vitæ exercere non possunt, sed mẽbro-

brorum functiones degeneres erunt, ut degener est vita, quæ illas efficit, & hi morbi respondent illis morbis, quos Galenus, & Galenistæ à tota substantia, à deleteria qualitate, & à causa arcana, & latenti procedere adstruunt. Occasiones ergò, quæ ad morbos omnes producendos vitam disponere possunt, ad tria genera reducuntur.s. ad humores in corpore corruptos, vel ad aliquod aliud, quod licet corruptum non sit, vitalitate capax esse non potest, ad humores impuros, & degeneratos. Vel tamen semper est memoriæ tenendū has caussas ad hæc tria genera redactas, semper occasionales existere, ut supra notavimus, nàm illæ post mortem viventis adhuc in cadavere perseverant, tamen morbum non producunt, ex eo quia vita cessavit, quæ umbram, caliginem, sivè colorem ab his caussis nacta efficiens, caussa morbi esset: ergò ex integrâ hac doctrinâ, quam tradidimus, hanc insinuamus conclusionem, scilicet quòd morbus in genere sit ens naturale phisicum in viventibus, constans ex ipsâ vitâ, tanquàm ex materiâ, & ex umbrâ, caligine, vel colore à caussis occasionalibus in vitâ productis, tanquàm ex semine, cujus deindè entis naturalis effectus sunt functionū membrorum læsiones. Superesset pro doctrinæ integritate hìc explicandum entia omnia naturalia phisica generabilia, & corruptibilia ex duabus tantùm caussis, materiâ.s.& semine in universo produci; verùm de his fusiùs in nostra Pyrotechnia egimus.

CA-

CAPUT TERTIUM.

De Luis Venereæ essentiâ.

MOrbi in genere constitutâ essentiâ, ad Luem Veneream illam traducemus; ad quam exactè intelligendam, dicimus; quòd quicquid suprà retulimus de hujus morbi origine; alii astra, alii Indias, alii imperscrutabilem caussam, &c. accusavêre; nos ad caussam naturalem phisicam, & in viventibus corporibus producibilem reducimus, quod sic demonstrandum aggredimur.

Ulcus quodlibet chronicum, quod in vivente corpore ex temporis longitudine, & ex contractâ pravitate æstiomenum, sive malignum factum est, suam eructat saniem colore, odore, & sæpè acredine virulentâ, & aspiciētibus perrhorribilē, quæ sanies uti est omnium medicorum consensus, aliud non est, nisi ulceratæ partis nutrimentum, tàm ob continui solutionem, quàm ob exortam ibi pravitatem degeneratum, sivè transmutatum in hoc aliquid acutum; & acre, quod sui contactu succedens, nutrimentum dulce, quod in ulceris locum natura transmittit, in suam materiam perenniter transmutat, undè succedit quoque ulceris perennitas.

Hac doctrinâ positâ, dicimus, quòd si invenere-tur homo adeò sordidus, qui linguam, vel denudatū præputium in impuro aliquo ulcere æstiomeno detineret per aliquod spatium, ut halitus calidi ulceris in linguam, vel glandem impingeret, si statim aliquo la-

lavacro dictarum partium non fieret absterfio, hic in linguâ, & glande jàm ulcus æstiomenum contraheret, verùm id non evenit, nàm talis approximatio existimatur cuilibet homini sani judicii impossibilis, atque si fortasse talis eveniret contactus cum partibus corporis perfectâ cute obductis, non autem tenui epidermide, non induceretur quidèm ulcus, ex eo quia ulceris halitus ob cutis duritiem spiritum sensitivum attingere non possunt, qui deindè halituum ideis imbutus, proprium corrumperet nutrimentum ad ulceris productionem; etenim si quis digitum in saniosâ Lue Venereâ infectæ mulieris vulva detineret, digitus Luem non contraheret, quam illicò contraxisset, si glandem, non digitum immisisset. Confirmat id quotidiana experientia, nàm si in congressibus Lue Vanereâ pollutis pustulæ, caries, ficus nunquàm in cute externâ penis pullulant, licet illa cum contagiòsâ vulvâ contactum habuerit, sed in glande, in parte internâ præputii, ac circa coronam efflorescunt, & ratio est, quia non sufficit halitum virulentum viventis carnem attingere, ut illam polluat, sed requiritur, ut spiritus sensitivus illius carnis virulentiam halitûs sentiat, quod in partibus, quas tenuissima epidermis cooperit, statim accidit, in cute verò, aut nunquàm, aut ex longâ applicatione.

Ex his observationibus, & experimentis deducimus id, quod suprà proposuimus.s. quòd ex phisicis caussis in vivente corpore existentibus Lues Venerea originem duxit; enim verò si demus casum aliquam mulierem ex causâ non gallicâ ulcus malignū intra uteri vaginam contraxisse, illudque saniosum. De-

mus

nus casum virum illius ulceris inscium cum dictâ
nuliere coire: dicimus talem virum ulcus in parte
liquâ sub præputio contrahere, ex eo quia sanies in
lcere mulieris exaltata penetrat suâ acredine epi-
ermidem partium intra præputium contentarum,
ac spiritus sensitivus sub ipsâ exorbitans ob Venereæ
actionis motum labem illius saniei contrahit, quam
deindè nutrimento sibi proximo imprimit, quod à
sua degenerans indole, & in corrosivum transiens,
ulcus extemplò aperit. Sic contrà, si vir in præpu-
tio tali laboraret ulcere,& cum sanâ coiret muliere,
mulier ulcus contraheret: nàm cùm ob concubitûs
turpitudinem, neque mulier virum,neque vir mulie-
rem intra pudenda inspiciat,alter alterius ulcus non
advertit, ac propterea ab eo non exhorret.

Et hac ratione sacræ litteræ totò Levit.XV. huic
suspicioni consulunt, quòd tàm severè gonorhœâ
laborantes, ad alios accedere prohibuerint, omneq;
quod attingerint pro immundo habēdum,& si testa-
ceum quid sit,frangendum, ligneum verò, & cætera
aquæ immergenda, mandaverint, nè aliquis ab eis
inficeretur. Non negarim tamen antiquitùs hunc
morbum fornicatoriam non exercuisse turbam, sed à
suis ægris semper fuit cælatus; est.n.pudibundus, &
in illis locis incipit, quibus à pudore nomen est,& à
mulierum sexu nec in optimâ constitutione, multò
minùs adeò spurcè pullulatâ, & non nisi extremâ
necessitate lethali medicis ostenduntur, quòd ubi
cùm forsan quandòque observatus,pro alio acceptus
fuit.

Hoc posito, quod dubium non admittit,dicimus,
quòd

quòd in obsidione Neapolitanâ cùm è Civitatis Lupanaribus meretrices expulsæ fuissent, illæque in Gallorum tentoria se recepissent, facili negotio earum plures tali ulcere in uteri vaginâ laborabant, in quibus cùm se exerceret militum incontinentia, & alternatio, quid mirum fuit, si totus exercitus in pudendis saniosa contraxerit ulcera? Quid mirum fuit, si meretrices ab exercitu in civitatem reduces Neapolitanos deindè infecerint? Et tandèm quid mirum fuit, quòd Galli in Galliam redeuntes, in illam regionem ulcerosum illum morbum transplantarint? Quod idem de Hispanis quoque Neapo[li] Hispaniam revertentibus existimare possumus. Concludimus ex his itàque nostram hanc esse sententiam .s. Luem Veneream semel originem duxisse ex ulcere maligno in utero mulierum, vel intra præputium virorum ab extrinseco producto, non autem ab externo contagio.

Prætereà ex hoc modo originis Luis Venereæ deducimus id, quod à nemine in dubium vertetur, id est, quòd sanies, pus, halitus, sivè effluvium illud à infectâ muliere resultans, quod adhærendo epidermidi, præputium sani viri inficit, omnes suæ activitatis gradus, & contaminandi energiam in pollutæ mulieris utero acquisivit, ità ut indè emanans, omnes habeat proprietates, quæ necessariæ sunt ad epidermidem viri penetrandam, ac spiritum sensitivum sub eâ latentem attingendum, illique imprimendum id, quod suam subvertat œconomiam, ut proximum nutrimentum degenerem efficiat; nàm si dictas proprietates in mulieris pollutæ utero non acquisivisset

quic-

quicquid in viro sano producit, producere non posset: Exemplum est in secticis, & escharam producentibus, quæ nisi activitatis gradum à naturâ, vel ab arte exegerint, cutem urere, & escharam inducere non possunt.

Quomodò hos activitatis gradus acquirat sanies illa, & quomodò sanum alioquin nutrimentum ad suam convertat virulentiam, philosophandum est.

Dicimus igitur, quod pars ciborum, quæ ab illis pro nostro nutrimento educitur, spiritus est salsus, & volatilis, ut fusiùs in Trutinâ Medicâ lib.4.c.1. de vētriculi actione tradidimus, hic per corporis fibras se insinuans, nos recreat, & sustentat, ac deindè in halitus, & effluvia insensibilia per cutim resolvitur: verùm si spiritus iste ob expultricis defectum, vel ob ejus resistentiam totus non resolvatur, & pars illius in aliquo remaneat membro, membri calore agitatus fermentescit, & ex salso fit acidus, ut mæchanicè de ciborum actione in ventriculo probavimus: evenitque illi spiritui nutrititio id, quod vino accidit, dùm ex novâ sui spiritûs motione in acerrimum mutatur acetum, quod erodit, exulcerat, spiritum irritat sensitivum, lapides, perlas, & corallia solvit, quæ omnia, dum vinum erat, non efficiebat, ac si deindè vi caloris naturalis ulterius exaltetur, in secticum, & exulcerantem transit liquorem: Ut de sale nitro observamus, quod si caloris vi in retortâ cum bol.armen. agitetur, exaltatum emittit liquorem, qui si nostræ carni applicetur, in illa ulcus inducit, quod non faciebat, dùm erat in formâ salis; & hoc modo quoties nutrimentum nostrum non omninò resolvitur

se-

ſecundum naturæ leges, & in membris remanet, fermenteſcit, aceſcit,& in erodentem,exulcerantemque abit ſaniem.

Videndum nunc,quomodò parva particula hujus degenerati nutrimenti, & in ſaniem verti,magnam quantitatem præfati, & ſani nutrimenti in ſui malitiam convertat, quod idem eſt, ac cauſſam cognoſcere, cur una aceti libra vini cadum in acetum convertat, & vini cadus aceti libram in vinum cõvertere nequeat;& paſtæ fermẽtatæ uncia paulatim quãtavis azimæ pondera in fermentatam convertat,& mille libræ azimæ unciam fermentatæ in azimam convertere non poſſunt; Quæ exempla reſpondent interrogationi,cur in corpore viventi parva pars gangrænata, vel corrupta reliquum ſanum corporis mortificet, vel corrumpat,& reliquum corporis ſanum parvam partem gãgrænatam vel corruptam ſanitati, vel vitalitati reſtituere non poſſit. Tanquàm rem arcanam inſinuant antiqui: *Quod tangitur à putrido, putridum fit.* Sed animadvertere debebant, quòd id eſt ruſticis notum, philoſophi judicii erat, quomodò id eveniebat, nàm evenire ex re ipsâ patebat.

Ut luce clarius hoc quod valdè arcanum eſt in naturâ, innoteſcat, ſupponendum primò eſt, quòd adhoc ut inter duo corpora actio, vel motus ſuccedat,debet inter ea intercedere ſymbolum, ſcilicet, quòd unum alterius naturam participet,nàm aliter ex amborum contactu nulla ſuccedet alteratio, nulluſque motus; nàm ſi acetum cum oleo,vel melle miſceatur,neque mel, neque oleum in acetum convertet,quia mel,& oleum aceti naturam non partici-

pat-

pat: verum si acetum cum vino misceatur, quia ejusdem sunt naturæ, acetum vinum ad sui naturam convertit.

Secundò, supponendum est, quòd quoties liquor volatilis in aliud corpus se fixius ejusdem naturæ agit, liquor volatilis fixatur, & in naturam corporis, in quod agit, transit, juxta illud chymicorum: *omne volatile agens supra fixum, fixatur*. Sic vini spiritus, si cum sale tartari misceatur, pro ea parte, qua sal, in sal tartari transmutatur. Sic spiritus salis communis, vel vitrioli cum sale communi, vel tartari misceantur, fixantur, & in fixa salia transmutantur. Idem accidit de aceto destillato, quòd si corpus aliquod rodit, cum eo figitur, & in sal transmutatur.

Tertiò supponendum est, quòd quilibet liquor salsus, volatilis, & cremabilis, dùm ex salso in acidū degenerat, fit fixus, ampliùs non inflammatur, & caloris actioni resistit. Clarum est hoc in vino, quod si destillatur, spiritum reddit salsum, volatilem, & accensibilem; sed si dictus spiritus in ipsomet vino acescat, ità ut vinum acetum fiat, tunc si destilletur, acetum non ampliùs spiritum salsum, volatilem, & accensibilem reddet, sed liquorem acetosum, non accensibilem, & ab actione caloris in salem fixum reducibilem.

Ex his suppositionibus deducimus, quòd ideò aceti libra mille vini libras in acetum convertit, & non contrà mille vini libræ unam aceti libram in vinum mutare possunt, quia inter vinum, & acetum intercedit symbolum ejusdem naturæ, & quia vini spi-

situs volatilis, & salsus tangit in aceto alium spiritũ acidum, & fixum; sed ex secundâ suppositione, quoties volatile tangit fixum, fixatur, & in fixi naturam convertitur : ergò necessariò evenit, ut parva aceti quantitas quantum vini tangat, tantum in acetosam sui naturam convertat.

Exemplum hoc nunc ad rem nostram traducamus. Ut supranotavimus, quoties nutrimentum in aliquo membro viventis non resolvitur, acescit, & ex volatili fit fixum, ità ut natura, & membri calor illud resolvere non possit, hoc nutrimento fixato in membro existente, dùm sanum nutrimentum salsum, ac volatile in membrum advenit, & fixatum illud attingit, acescit illicò, & in naturam illius fixi fixatur; & hæc est fundamentalis ratio, cur parum putridi multum sani corrumpat, & multum sani parum putridi sanum reddere non potest, scilicet quod fixum constantius est volatili, & transmutat, non transmutatur à volatili, cujus participat naturam. Eodem modo de Venereâ lue discurrendum est, nàm nutrimentitius liquor volatilis est, & salsus, ac quoties fermentum venereum, quod acutum, & acidum exaltatum est, nutrimentum sub epidermide gliscens inficit, degenerem reddit, exaltat, vel figit, proximas inquinando partes, per exaltationem, & fixionem, erodentem acquirit acorem. Fermentum hoc nõ est neq; admodùm fixum, neque summè volatile, sed medium quid, nàm oritur ex congressu cum muliere infectâ, & raró, vel nunquàm per simplicem communicatur contactum, sed vel aliqua requiritur mora, vel concubitus, nec omnes cũ eâdem infectâ coeuntes inficiun-

ciuntur, nec eodem modo. Undè ut ex his theoriis finem imponamus, ex traditis doctrinis hanc definitionem veram Luis Venereę essentiam constituentem deducere possumus: *Lues Venerea est ens naturale physicum in viventium corporibus productum ex spiritu sensitivo, tanquàm ex materiâ, & ex Ideâ corrosivæ, & corruptivæ proprietatis à contactu saniei in contaminato membro productæ, desumpta tanquàm ex semine, quod in vivente proximum priùs nutrimentum, deindè sanguinem, tertiò partes spermaticas molles, tandem cartilagines, & ossa corrumpit.*

Liceat nobis aliquantulùm digredi, & aliqua adducere problemata, quæ ad ulterioris hujus Luis notitiam, ejusque caussarum faciunt intelligentiam, &

Primum est, cur hæc Lues hic Neapoli ubi primùm innotuit, ferè adeò sæva, & formidabilis fuerit, ut ferè semper perniciosa, & lethalis extiterit, quàm nunc temporis adeò mitiùs, & amiciùs se gerat, ut nunquàm ferè sit perniciosa, & lethalis?

Respondemus primò, id accidisse à corporũ eorũ, qui inficiebantur dispositione; cùm enim in castris magna fuerit fames ob annonæ caritatẽ, pravisq; cibis se impleverint milites, magnus, pravusq; in eorum corporibus fuit apparatus, in quẽ cũ Lues inciderit; in eo majores exercuit vires, tũ ob passi dispositionẽ, tũ ob Luis agentis activitatẽ. Secũdò, morbi novitate id accidisse, quia initio vehemens timor, & terror omnes capiebat; in malis nàmque contagiosis graviùs afficiuntur, fortiter pertimescentes. Tertiò, quia initio hujus Luis curatio non nota fuit, undè omnes morbi cõtagiosi magis in eorum initiis sunt

sæviores, quã in declinatione. Oterq; quaterq; miseri, quibus sub horum morborum initio ægrotare contingerit, cùm ferè omnes occumbuerint, nàm medici per hominũ mortes tentant experimenta, antequàm ad alexipharmacum deveniant. Nunc multò mitiùs agit Lues; tùm quia, quæ inficiuntur corpora, non adeò, ut tunc, pravo detinentur apparatu; tùm quia Lues parvi æstimatur, imò flocci fit; tùm etiam quia, & verior ratio est, adinventa est ejus curatio, nec ampliùs perniciosa, & lethalis existit.

Secundum est, cur quandòque hæc Lues illicò post unicum venereum congressum manifestetur; interdùm plures post concubitus, & maximâ cum difficultate contrahatur; & quandòque diutiùs lateat, ut post hebdomadam, mensem, & tandèm etiam post 30. annos, ut refert Fernel. de abditis rerum caussis, quo tempore nullum sui exhibeat indicium?

Respondemus id partim fieri ex lue, partim verò ex corporis constitutione. Ex parte Luis, quandò fermentum venereum est adeò exaltatum, activius, & volatilius, ut activitate suâ, & volatilitate epidermidem penetret, & liquorem alimentitium volatilem exaltet, vel figat, ut in hujus Luis initio evenit. Multoties nos quosdam ægrè curavimus amicos, qui gonorrhœeas, caries, &c. contraxerint non ex membri virilis in vaginam ingressu, sed tantùm ex penis perfrictione circa labia cunni quarundam puellarum, quia se virgines simulabant, concepto venereo fermento ex effluiis, quæ ex illarum colluviariis exhalabant. Eustachius Rudius se vidisse narrat quasdam meretrices tàm volatili, & exaltato veneno venereo

infectas, ut omnes, qui cum iis rem haberent, non solùm illicò inficerentur, sed gravissimis corripiebantur symptomatibus, quæ nullâ arte, & præsidiis tolli, vel saltim mitigari potuerint, imò nonnulli non multò post suum obierint diem. Tùm ex parte Luis, quandò fermentū est magis fixum, quàm volatile, & òtiosè penetrat; undè diutissimè delitescit absq; sanitatis læsione, nō secùs ac favillę sub cineribus, & ejus semen per decennium, & ultra reconditum manet, ejusque progressus est insensibilis, donec tandem penetrandi vi majori præditum fuerit, magisque subtile, & in vetustatem abjerit. Ex parte corporis, quandò est optimæ constitutionis, compactum, & densum, crassis exuberans succis, & præcipuè si ictu oculi venereum compleat actum. Hinc prostibulæ non facilè labem concipiunt, quæ membranam uteri vaginam constituentem, lævem, lubricam, & humore oblitam viscido habent ex assiduâ perfricatione, quia immissum semen eodem ferè momento labitur, cum quo simul faciliùs secedit virulenta illa materia, quæ adhæsioni sufficiens non suppetit tempus. Vel ex parte corporis, si pravis scateat succis, si molle, laxum, veluti raræ texturæ sit; si penem longum, glandem laxam, & præputium contectum, & præcipuè si diù in concubitu moretur venereo, major inducitur fermenti agitatio, & faciliùs contrahitur lues.

Tertium problema est, an vir, & mulier non infecti inficere possint?

Respondemus, quòd non, ex famigerato illo axiomate: *Nemo dat, quod non habet.* Hoc tamen non

obſtãte,dicimus tùm virum, tùm mulierem poſſe inficere licèt actu non infectos.Hoc facilè intelligetur, ſi in actualem, & radicalem diſtinguamus infectionem. Undè non infecti nec actualiter,nec radicaliter ſine dubio inficere non poſſunt; actualiter infectos experientia notum eſt inficere; radicaliter infecti licèt hac non moleſtentur lue, continent intra ſe ejus radicem per actualem luem jàm olim ſuſceptã, non curatam,vel negligenter, quæ non otioſa in corpore latet,ſed lentè inficit, donec tandèm, ſuperatâ reſiſtentiâ, infectio fiat actualis. Undè accidit quãdòque mulieres radicaliter infectas,& abſque actuali infectione inficere, & præcipuè tunc cùm menſtruas patiuntur purgationes,quia tunc periodicè natura pravorum humorum cum aliquâ Luis portione inquinatorum colluvies per uterum purgat, & facili negotio inficere poſſunt. Hinc ſcortatorum vulgus ſanguinum contrarietati conceptam refundit labem. Contrà vero quæ nullatenùs luem paſſæ fuêre, eſtò menſtruorum tempore rem habeant cum viris, nil mali reportant iſti, niſi virile membrum ſanguinolentum,& veluti elixum,vel vibicibus obſignatum ad breve tempus. Accidit etiam quandòque,quòd meretrices nulla prorsùs labe infectæ rem habent cum aliquo Lue Venereâ infecto, coinquinatum in utero excipiunt ſemen, ſi poſtmodùm illicò alteri coniungantur viro, ſemen illud coinquinatum in ſecundo concubitu excernunt, à quo ſecundus ſcortator inficitur,& ipſæ liberantur, & ſanæ permanent. Idem accidere poteſt in viris, & nos novimus quendam amicum, qui rem cùm habuiſſet cum quadam poſtri-

bula, statim adivit quandam mulierem castam, & cō-nubio sociatam, quam pluries incassùm ad veneris palæstram sollicitaverat, & paucis suasam compressit, cui virulentam transfudit gonorrhœam à postribulâ contractam, & ipse liber extitit; & hanc ... mulierem breviter, & clàm curavimus.

CAPUT QUARTUM.

De Luis Venereæ sede.

HActenùs de Luis essentiâ, nunc de ejus sede inquiramus, oportet, in qua statuendâ non una, eademque sententia est, sed ingens sententiarum varietas, & quot in medicinâ sectæ, tot emerserunt sententiæ.

Nonnulli cum Leoniceno hanc sedem esse cutim voluerunt, quia hæc non minùs quàm in scabie, lichene, & similibus exulceratur, & inficitur. Sed non semper *sola* afficitur cutis, verùm, & aliæ partes internæ, ut pudenda, fauces, nervi, cartilagines, & ossa, quæ cariosa fiunt; ideòque hæc Lues inter cutaneos non conumeranda est affectus.

Alii hujus subiectum esse caput affirmant, tanquā illud, à quo semen manare creditur, & quod frequētiùs ulceribus, acoribus, capillorum defluvio, & dolore Luis vitio tentatur. Verùm id non est perpetuum, sed quandòque accidit; ideòque perperam pro Luis veneris regiâ caput assignant.

Multi pudenda primariò affici existimârunt, quia in pudendis ex impuro concubitu prima Luis vesti-

gia apparent, quæ nisi suo curentur alexipharmaco, statim affectio invalescit. Sic glans, & præputium cariatur, & exulceratur, caro callosa sæpè longo tempore durescit, accedunt gonorrhœæ, & bubones in inguinibus tuberant. Sed estò negari non possit à pudendis Luis originem esse, & præcipuè sese eo loci prodere, tamen id non est perpetuum, licèt ut plurimùm accidat, sed etiam per oscula, amplexus, sudores, & vestes idem morbus contrahi potest; attamen per amplexus, sudores, & vestes non ità facilè contrahitur Lues, nisi longum post contactum. Imò infantes etiam per lac, quod à nutrice sugunt, inficiuntur, & qui hoc inficiuntur modo, nil in pudendis apparet. Verùm id experientia nos falsum deprehendere fecit, nàm moniales quædam cùm ferè omnes formosam infantem ubera infectæ nutricis sugentem, deosculatæ fuissent, intra 40. dierum spatium aliæ gonorrhœas, aliæ caries, pustulas, vel ulcera, & aliæ bubones in pudoris sinu contraxerunt, & nos multoties luem in puerorum, & nutricum pudendis ex lactatione contractam curavimus.

Aliqui hujus Luis subiectū partes spermaticas dictas, nervosas, ac membranosas subiectum esse crediderunt. Verùm hic morbus non solùm nervosas, & membranosas afficit partes, sed etiam carnosas.

Plerique omnes nostri corporis partes esse Luis subiectū asseverant, cùm nullum membrum peculiare in nostro sit corpore, quod perpetuò in lue non inficiatur; ideòque nullam partem certò assignare possunt, quæ illam determinatè recipiat, & subiectet. Hoc verum deprehendimus, ut infrà suo modo dicemus.

cemus, cùm nunc hanc, nunc illam afficiat partem.

Hercules Saxonia triplex huic malo assignat subjectum, aliud in principio, scilicet dùm recens est, pro subiecto ei spiritum naturalem, seu partem massæ sanguineæ vaporosam, & deindè succos excrementitios, & tandèm alimentitios. In medio, scilicet dùm progreditur, succos adustos, & ex partibus ventriculum, & hepar affici, atque hinc chylosim, & æmathosin lædi. In inveterato affectu subiectum fore subdit succos pituitosos, crassos, & seminales particulas, ossa scilicet, nervos, & membranosa corpora. Verùm Saxonia cespitat in Luis assignando subiecto; sivè enim Lues recens sit, sivè antiquata, idem subiectum habere debet, & non migrare de subiecto in subiectū. Præter quamquòd istum chylum nunquàm natura cognovit à p.r. nisi in medentûm phantasiis, ut rationibus, & experimentis in nostrâ Trutinâ medicâ lib.4.cap.1.de Ventriculi actione fusiùs probavimus. Nec hepar est sanguinis officina, ut hactenùs creditum est, sed tantùm viscus, per quod sanguis transcolatur venalis.

Omnes nostri barbati, scilicet Galenistæ, nemine discrepante, sanxerunt hanc Luem hepati figere sedem, his suasi ineptiis: Lues hæc est affectio diuturna nimis, imò ubi fixerit radices, ferè nunquàm evulsas vidimus illas; ideòquè necesse est perennem in aliquo viscere habere fomitem, cujus maleficio tàm pertinaciter perseveret. Prætereà universum compati, & condolere corpus in hac Lue videtur, dùm nulla extat pars, quæ ejus infectionem non persentiat: necessum igitur est aliquam statuere partem,

qua

qua dùm cœteræ noxium recipiunt ſuccum,inficiantur, & in infectione conſerventur, alioquin,deficiente hoc aſſiduo accurſu, difficile non eſſet priorem receptum ſuccũ diſſipari,& evinci, eòque magis quòd aliqua per intervalla fœdus initum videtur,dùm per aliqua temporis interſtitia feriata tanti hoſtis arma obſervãtur;ſed quia poſtmodũ nova accurrit materia ſimiliter infecta , hinc affectionis perennitas oritur: aptior pars ad hujuſmodi perennitatem fovendam excogitari non poteſt , quàm hepar,cujus actio toti corpori neceſſaria eſt , cùm partes omnes nutritione indigeant,& hepate, à quo ſanguificatio pendet: hoc igitur viſcere malè conſtituto,depravatèque operante, noxæ,& læſiones,quæ hac in Lue accidere ſolent, ſunt hepatis,& functionum ejus,ac naturalis facultatis , quæ in ipſo reſident . Hujuſmodi ſunt vitioſa nutritio, per quam corpus pravè, & vitiosè nutritur ob excrementorum copiam, quæ ex hoc proveniunt: hoc totum indicat floridus faciei color defloratus, excrementorum in corpore cõgeries,ſanguineæ maſſæ conſpurcatio,coctionum læſiones, corporis emaciatio,pilorum caſus,puſtularum , aut ulcerum proventus , oſſium adeſiones,variaque tuberculorum, ac tumorum genera. Concludunt tandèm luem hanc ſpecificam habere inimicitiam cum hepate , & per unum contrahi membrum, ejus tamen fontem, ſeu primariam ſediem eſſe hepar, illudque primario à virulentâ infeſtari lue , & per id reliquas partes hanc contrahere luem.

Ab Ariſtotelis æuo ad Galeni, uſque ſæculum hepar viſcus abiectum , inutile corporis pondus, & igna-

ignavum parẽchyma nullius uſus, nullius functionis vixit,per accidens tamen corpori neceſſarium. At ſuo ſæculo dùm medicinā faciebat Galenus, abjecti hepatis partes fovere cœpit,& grçcalicâ loquacitate abſolutum in animantis republicâ dominium illi tribuit,ad thronum evexit, illudque omnium partiũ corporis Monarcham conſtituit, ipſum vitæ œconomiæ præfecit, & reliquarum in corpore partium famulatum dicavit. Ab eo ventriculum calorem, inteſtina fotum, cor,& arterias ſanguinem, cerebum materiam pro ſpiritibus animalibus creandis, generationis organa materiam pro ſemine,univerſumque corpus ſanguinem pro nutrimento mendicare ſancivit, unde credula, & inepta medicorum poſteritas hepati plaudere cœpit. Sed parvo quodam venarum lactearum phœnomine à Pecqueto propalato per ſacculum lacteum, deinde per lacteas thoracicas chylum in ſubclavias aſcendere, ac demùm in dexterum cordis ventriculum; hepar ſuſpectum eſſe, & acceptum per tot ſæcula imperium, quod uſurpaverat, amittere cœpit, & fatali quoque neceſſitate hoc noſtro ſæculo Galeni authoritas cùm declinare cœpiſſet, ejus quoque ſectatores declinare cœperunt, & ferè omnes medentes reſipiſcere,& vertere terga Galeno, ſolùm pauci remanſêre barbati hirco obſtinatiores, ſed præter hos, quod maximè in republicâ medicâ dolendum,Salernitanũ collegium ceu Galeni procurator per epiſtolam illius tuetur cauſſam,medicinæ tyrones cogendo, antequàm diplomate impunè necandi inſigniantur, ut jurent in verba Galeni. Eſtò chirurgorum præclariſ-

ʃſimus ille noſtri temporis, AEſculapius alter, Iohannes Antonius Vitalis in omni meliorum diſciplinarum genere nulli ſecundus , ut ejus teſtantur opera typis commiſſa , & unus ex decem Hippocratici collegii Doctoribus , perpetuò in collegas clamitet:noſtrum collegium Hippocratis caractere inſignitur, doctorandorum itàque examen circa Hippocratis,& non Galeni dogmata verſari debet;attamen de errore admoneri,& reſipiſcere nolunt , ac in obſtinatos fudit queſtus , & jure merito, dediſcere enim,quod tantùm ſciunt,& diſcere deberent. Adeò iſti unius viri præjudicio alligati hepar morborum omnium patronum tutantur,ut quemlibet ſivè magnum,ſivè parvum morbum hepatis tantùm culpâ fieri,ſiel cauſſari communiter arbitrentur,& nil corporibus accidit , quod diſpoticâ non patretur hepatis lege,quod adeò verum eſt,utVenereame luem,quæ ab exerno in corporibus creatur contagio, in inſonte hepate ſuam habere ſedem unico conſenſu inſinuetur . O bella medicina , quæ ità quemlibet agaſonem unâ horâ reddere medicum potes , ut inter proceres galenicos aſſideat ! Sed ad Galeniſtarum hepar noſter redeat ſermo .

Hepar in Lue Venereâ primariò affici, falſum eſſe probatur Primò , qui per impurum congreſſum ſtatim primò pudendorum cariem, puſtulam, ulcus, gonorrhœam , &c.contrahunt , certè nemo negabit lue affectos eſſe Venereâ , & tamen in his hepar non dùm laborat,cùm Luis initia ſint. Eadem ratio procedit in iis,qui per oſculum ex. c. hanc Luem ab initio contrahunt,vel in faucibus citra hepatis infectionem.

nem. Secundò, curatur nulla hepatis habitâ ratione, imò brevi temporis spatio, adhibito medicamento, quod luem extinguit, quod sequi non posset, si communicata hepati labes esset, necessariò nàmque in ejus gratiam plurima, & valida adhibenda essent medicamenta, quemadmodùm facimus in reliquis affectionibus tale viscus affligentibus. Tertiò, Nulla malè affecti hepatis indicia post contractam luem apparent, cùm diù multùmque perseveret floridus faciei color; facies nàmque (ut inquiunt) est hepatis probatissimum speculum, & index: quare si illud sẽper in hac afficeretur lue, semper etiam faciei color immutaretur, quod falsum deprehendimus; observavimus enim plures viros, pluresque mulieres hac labe infectos floridum faciei habere colorem, quod evidens signum est bonæ hepatis dispositionis, eique nullo modo labem fuisse communicatam. Quartò, quandò impurus, exercetur concubitus, quærimus, quomodò à pudendis non primò infectis Lues deferatur ad hepar, & ab hepate ad has remeet partes? Quomodò ad hepar deferatur, absque eo quod in itinere non inficiat partes? Quis fidus ductor, & remeator? Qua semitâ id facit? Credunt forsan luem ventris crepitui non absimilem esse, qui ad calcaneũ collimat, & nasum ferit; itâ collimare ad pudenda, & hepar afficere.

Aliqui barbati nasutiores hujus sententiæ ineptias meditantes, ut hos effugerent scopulos, luem in duplicem statum discriminârunt, unam incipiẽtẽ, cui nullam certam consignârunt sedem, quæ illam determinatè subjectet; alteram confirmatam, quam

in hepate radicatam constituerunt. Sed perperàm distingunt luem, nàm confirmata non tantùm hepar, verùm, & omnes in humano corpore partes inficere potest, quod barbitonsores etiam sciunt.

Hermetici tandèm Luis sedem, & portitorem spiritum naturalem esse volunt, præcipuè illum, qui in sanguinis massâ consistit, infici, & inquinari à spiritibus venenatis ex alio sanguine infectis similiter exeuntibus. Verùm hæc sententia Hermeticos fallit, nàm, ut docuimus in nostrâ Trutinâ medicâ, præter spiritum Vitalem non datur alius in corpore nostro. Verùm Hermeticorum sententia nec pilo differentior est à Galenistarum placito; nàm isti etiā volunt Luis caussam esse venenum sanguinem depopulans, & jecur primariam offendens sedem.

Pro nostrâ sententiâ de Luis Venereæ sede præmittimus quòd Lues nunquàm partibus corporis perfectâ cute obductis communicatur; nàm siquis digitum in vulvam lue contaminatam immitteret, utique digitus luem non contraheret. Præterquamquod chirurgi, & barbitonsores infectorum curationi vacantes, caries, ulcera, bubones, &c. non semper volsellâ, sed ut plurimùm manibus tractant, quas frequenter virulentâ conspurcant sanie, & tamen omnes infectionis sunt immunes, ut quisque in Incurabiliū xenodochio observare potest, ubi horum infectorū ingens jacet numerus. Hinc colligimus multo minus credendum ex vestium, cubilium, linteorum, indusiorum, &c. usu posse hanc contrahi luem. Deridendus itàque est Falloppius, qui refert quendam venereâ correptum fuisse lue, quia, casdem adhibuerat

cali-

caligas, quibus utebatur tempore, quo lue laborabat. Et idem quandam castam irridet Matronam, quæ ex aquæ lustralis aspersione se hanc luem contraxisse affirmabat. Solent quandòque bonæ notæ medici simulare, & credere videntur tali pacto contractam fuisse luem, nè ægrorum famæ detrahant: Itá asservit Averroes quandam mulierem concepisse, quia semen exceperat in balneo antecedenter emissum, & reverà eodem in loco semen exceperat, sed more consueto.

Item in congressibus Lue Venereâ pollutis pustulæ, caries ulcera, verrùcæ, &c. nunquàm in extimâ penis cute pullulant, estò in coitu totus cum cute penis ultrò, citròque ingrediatur, & egrediatur, sed in glande, & in parte præputii internâ, ac circa coronam efflorescunt: & ratio est, quia non sufficit, ut virulentus halitus viventis carnem attingat, ut illam polluat, sed requiritur, ut spiritus illius carnis sensitivus halitûs virulentiam sentiat, quod in partibus, quas tenuissima cooperit epidermis, accidit statim, in cute verò nunquàm, aut post longam applicationem. Hinc deducimus Luem tantùm inficere partes cute carentes, ita anus, vulva, glans cum parte præputii internâ, os, lingua, fauces, aut adiacentes particulæ. Undè per oscula hæc Lues facilè contrahitur ex his, qui os, gingivas, labia, linguam, vel fauces Lue exulceratas habent, quia sanies, pus, halitus, sivè effluvium, quod indè emanat suâ acredine harum partium epidermidem intra os contentarum penetrat, & inficit. Eodem modo per lactis suctionem inficiuntur infantuli, quoties nutrices Lue contaminatæ fuerint, vel vicissim infantuli contaminati nutricum papillas,

pillas,& indè totum inficiunt. Imò pocula,cochlearia,ac communis omnium instrumentorum usus in cibo,& potu, quibus usi fuerint, qui os, aut adiacẽtes particulas ex Lue habent exulceratas, imbuta sordibus, aut sanie indè emanantibus,inficiunt. Vitet quisque cane pejus, & angue venereum virus, nec cum infectis cibum,potumvè sumat, non secus ac fit cum iis, qui leprâ laborant. Pari ratione in podice, vel vulvâ inficiuntur, aluum statim excernentes in eodem loco, ubi plurima sanies virulenta ab ægro venerea ulcera, in podice patiente,deposita est.

Dicimus immediatum Luis subiectum esse spiritum sensitivum sub tenuissimâ epidermide latentem, qui virulentorum halituum ideis imbutus suam subvertit œconomiam,& proximum depravat nutrimẽtum; subiectum verò mediatum præter nutrimentum, quod Luis portitor est,sunt sanguis,partes spermaticæ,molles, cartilagines, & ossa, prout nunc ad unam, vel plures, nunc ad alias deflectit particulas.

CAPUT QUINTUM.

De Luis Venereæ signis.

Diagnostica signa hæc Lues nulla habet certa,demonstrativa,& inseparabilia,verùm omnia sunt incerta,& fallacia,& licèt quãplurima ab authoribus ponãtur,aliis sunt communia morbis, & contingentia esse possunt, ità ut non facilè per certa signa Lues dignosci possit. Non morbus unus Lues est, sed vagatur per quamplurima mor-

morborum genera, est veluti syndrome, & lerna malorum.

Primò Luis status diligenter perpendendus est; qui quidèm alius in Lue incipiens est, alius adauctus, & alius inveteratus. Luem adultam cognoscere non multum operosum est, verùm dùm adhuc latet, & in primâ herbâ est, eam cognoscere, hoc opus, hic labor est. Ut enim herbæ, & arbores jàm adultæ vulgo etiam notæ sunt, in primo verò germine eàs cognoscere non nisi optimi herbarii est, ità etiam Lues hæc dùm variis jàm morbis, & symptòmatibus sese patefacit, lippis, atque tonsoribus patet, dùm in obscuro latet, non nisi à peritis deprehenditur medicis; ideòque ex his pluribus signis illam colligemus, pręter ea, quæ in particulari adducentur.

Ordinariam infectionem ex actionibus læsis, & accidentium speciebus ut plurimùm venamur: inter actiones læsas tristitia, & mæstitia præter rationem post concubitum recensentur, undè qui priùs erant hilares, & jocosi, si à coitu præter rationem mæsti, & taciturni fiant, potissimam hujus Luis exhibēt conjecturam, & tamen *omne animal post coitum mæret*. Sic spontaneæ laxitudines post Veneris usum idem denunciant ob spirirûs sensitivi coinquinationem. Undè hac de causâ ad motum segnes fiunt, & toto corpore graviores.

Primùm circa obscæna loca, seu pudenda in utroque sexu incipit ex concubitu cum viro, vel muliere infectâ, cùm hoc modo Lues diffusa fuerit, & his nostris temporibus omnes mulieres meritorias infectas

esse experientiâ constat: imò quod peius est, observantur in dies uxoratæ graviori inficere Lue, quæ, quadam simulatâ castitate, tot Penelopes creduntur, undè incauti juvenes facilè inficiuntur: itàque in omni mulierum genere difficillimum est reperire pudicam, ità canit Iuvenalis satyr. 6.

Rara avis in terris, nigroque simillima cygno.

Et hac occasione quidam poeta in maritos invectus ità cecinit:

Uxorem, qui nescit mœcham in vertice cornu
Unum habet: ille potest qui simulare, duo.
Qui videt, & patitur, tria portat, quatuor ille,
Qui ducit nitidos ad sua tecta procos.
Qui nullo istorum se credit in ordine poni,
Credit & uxori, cornua quinque gerit.

Post Veneris usum si in pudendis, & præcipuè circa præputium, coronam, vel glandē ulcuscula appareant, certissimum contractæ Luis erit indicium, & licèt quandòque à multâ perfricatione, & loculorum muliebrium angustiâ possint excoriari, sivè exulcerari pudenda, si nullum adsit contagium, estò evenerit sanies, vulgaribus facilè cedet medicamentis.

Quandòque in pudendis vesiculæ crystallinę, caries, vel pustulæ pruriginosę grani millii similitudine apparent, vel totam circumdant coronam, quæ postquàm rumpuntur, ulcera alba relinqunt, quæ pedetentim profunda, callosa, & dolorosa fiunt. Interdùm gonorrohœa sanioso prorumpit fluxu, vel in inguinibus bubones apparere incipiunt. Si malum augeatur, floridus faciei color coinquinari incipit ex turbatâ coctione, & vitiatâ sanguificatione, undè

sub

ſub oculis circulus lividus apparet, qualis in mulieribus menſtruatis apparere ſolet.

Solent ulcera à pudendis quandòque ad alias ſerpere partes, nempè ad pubem, inguina, femora, brachia, manus, faciem, collum, capitis cutim, & univerſum corporis habitum, vel circa oris angulos. Ubi Lues per compotationem, vel oſcula, aut lactationem contracta fuerit, tunc in ore, & partibus adiacentibus apparere incipiunt excoriationes, & ulcera, quæ etiam in infantibus, ſi à parentibus ſanis orti ſint, fiunt, ubi à nutrice infectâ lac ſumpſerint, vel ab infantibus infectis nutricum papillæ, & partes circumiacentes exulcerantur, quæ vulgaribus non curantur medicamentis, & indè ad pudenda fit Luis diffuſio. Si parentes hoc morbo laborarent, vel laborârint, & in infante quædam ſe offerant ſigna, quæ Luem arguant veneream, vix dubitandi locus ſupereſt. Vel ſerpendo, gingivas, fauces, palatum, tonſillas, columellam, & narium pinnas exedunt, & tunc loquelam vitiant, undè vox rauca, vel ſibiloſa, & omni ſonoritate deſtituta, vel per nares cavatas clangoſa.

Invadit interdùm capillorum, pilorumque radices, eoſque excidere facit à capite, ſuperciliis, mento, cunctiſque locis piloſis. Manuum ungues utplurimùm finduntur, vel planè decidunt. Manuum volæ, pedumque plantæ in rimas, & rhagades dehiſcunt. Sic ſi in obſcænis partibus excreſcentiæ, ut verrucæ, mariſcæ, thimi, mora, condylomata, criſtæ, aut in ano conſpiciantur.

Certiſſima hujus Luis indicia ſunt dolores non in articulis, ſed in regione eâ, quæ medio oſſium eſt, &

prope articulos, ut anteriore tibiarum parte, cruribus, brachiis, ſpatulis, & capite, qui intenſiſſimi, & acerbiſſimi ſunt, ac circa veſperam exacerbantur, noctu ingraveſcunt, & ſunt diuturni.

Hujus morbi ſoboles ſunt gummata, & tumores duri, qui in oſſium locis pullulant, dolore divexantes nocturno, à quibus oſſa dilatantur, & non rarò exeduntur, vel cariantur, ſanâ exiſtente cute, & hoc ſæpiſſimè accidit in cranio. Accidunt tandèm tabes, febres hecticæ, cachexię, dentium caſus, ſurditas, cœcitas, &c.

Addimus & nos prędictis ſignis eſſe veluti hujus Luis proprium ſignum, affectuum contumaciam in affligendo, & rebellionem in deſiſtendo; nullus nàmque affectus eſt tàm contumax, & rebellis, ut Venerea Lues: Si quoties vulgaribus non cedat remediis, nèc remittatur, ſed crudeliùs, vel denuò exacerbetur, de latente hujus Luis naturâ meritò eſt ſuſpicandum.

CAPUT SEXTUM.

De Luis Venereæ Prœſagiis.

VEnerea Lues cùm primò graſſari cœpit, multùm ferox extitit, multaſque hominum, myriades jugulavit; at noſtris temporibus aut neminem, aut pauciſſimos interimit, poſtquàm Veneris corruptæ Mercurius vindex innotuit, ſolet quãdòque hęc lues fœdus inire, & planè extincta interdùm, & veluti hydra videri, & tamen poſt plures, ut triginta, vel quadraginta ãnos, & ultra eã nõnũquàm

ſe-

fæviſſimis doloribus,pertinacibus gummatibus, oſſium adeſionibus, tabe, & cæteris ſymptomatibus, quaſi clàm corpus invadere obſervavimus, quia puſtula,caries,ulcus,gonorhœa;& bubo non alexipharmacis,ſed vulgaribus curata fuêre præſidiis. Eſt hęc lues veluti parva favilla,quæ niſi optimè,& totaliter extinguatur,maximum parit incendium.

Faciliter curatur hæc Lues recens,quàm inveterata,quia hæc continentes, illa contentas contaminavit particulas. Qui aliàs hanc paſſi fuerunt luem, & denuò, eandem contrahunt, majori curantur difficultate,quia fortiùs in iis imprimitur Lues. Quò ad anni tempora hæc Lues faciliùs æſtate,quàm hyeme curatur. Ulcera in pene recentia non ægrè curantur, quàm in vulvâ,vel in, & circa podicem, quia hic locus eſt excrementis dicatus, & medicamenta non ſatis commodè applicari poſſunt. Si naſi oſſa ſint adeſa,& ſimul lenta adſit febris, difficilis curationis malum denotat, cùm cerebro, vel ejus membranis *ſit impertitum*. Vertigines, epilepſiæ, ſurditates,& cæcitates graviſſimæ,& pertinaces ſunt; indicant enim veneream luem cerebrum obſidere. Faciliùs curatur hæc Lues, quæ per Veneris congreſſum contracta eſt, quàm quæ alio modo, undè qui per præpoſteram venerem contrahunt luem, difficiliùs curantur. Sic quoque difficillima, & ferè inſanabilis erit Lues contracta ſanguinis, & ſeminis vitio ex primâ generatione, aut lactatione; hujuſmodi nàmque occaſiones connutritam reddunt luem, ac radicatam in partibus nutritis, aut ſolidioribus genitis ex principio,aut alimento coinquinato. Quò

plures graviores morbi, & symptomata lui venereæ copulantur, eò magis ægri periclitantur; quo pauciores, & leviores, minus. Quapropter ii in primis pereunt, quibus lui venereæ febres putridæ dictæ, & malignæ associantur; virulentia enim venerea non tantùm alimentum corrumpit, malignitatem adauget, & febrem redit graviorem, verùm etiam innatū debilitat calorem, undè nec febris, nec morbus ille malignus à natura superari potest. Parem infert difficultatem habitualis febris juncta lui; hæc enim paulatim partes omnes consumit, & tandèm erit immedicabilis propter contrarias coincidentes indicationes, quibus simul satisfacere nimis arduum est, undè ægri necessariò moriuntur. Ex læsâ ventriculi coctione pertinaces oriuntur obstructiones, & ex lęsâ sanguificatione hydrops lethalis. Sed fusiùs in prognosi particulari.

Hic unum pro coronide notandum est, quòd nunquàm natura pro luis curatione crisim moliri visa fuit, nec critici supputandi, vel expectandi sunt dies; imò nec preces valent, ut in aliis suffragari solent morbis, nec unquàm votivas tabellas de more suspēsas vidimus pro hoc curato morbo, cùm in scortatorum flagellum immissus videatur, ut criminis luant pœnas.

LIBER

LIBER TERTIUS.

De Curatione Specierum Luis Venereę.

EX iis, quæ suprà diximus, jàm constat, quòd Lues venerea Primò ultimum partium nutrimentum corrumpit, Secundò sanguinem, Tertiò partes spermaticas duras, ac quælibet dictarum corporis partium, dùm morbi virulentiâ imbuitur, suos producit in corpore effectus pro sui proprietate. Quippè pollutum ab hoc morbo nutrimentū producit gonorrhœas virulentas, pustulas, caries, ulcera, bubones veros, vel spurios, scabiem per universum corpus, alopecias, coloris depravationes per totius corporis habitum. Si deindè à nutrimento fermentum in sanguinem diffundatur, tunc in promptu erunt capitis dolores, in periostiis dolores, in artubus noctu crudeliter cruciantes, qui deindè in gummata, & nodos abeunt: maciem posteà inducit, sivè marasmum venereum, vel faciliter cachexiam universalem, & hydropem. Quartò, si ubi sanguis contaminatus dolores, & gummata excitat, continentes partes, uti sunt venę, arterię, nervi, membranæ, & cartilagines, inficit, tunc in promptu erunt ulcera cavernosa, & profunda, gangrænæ, membrorum stupo-

 res,

res, paralysiæ, contracturæ, vlcera corrosiva in linguâ, faucibus, uvulâ, larynge, naribus, tinnitus auriū, & capitis dolores fixi, & profundi. Quintò si à spermaticis mollibus virus in ossa, quibus adhærent, imprimatur, caries ossium, gangrænæ ossium, palati foramina, nasi putredo, dentium corruptio, & cranii mortificatio usque in cerebrum evenient. Verumenimverò licèt ab uno, eodemque semine tot fructus in vivente pullulent, unam tandèm, eandemque curationem nòn admittunt; diversificatur enim illa tàm ratione partis, quàm ratione modi, quo pars à morbi virulentiâ læditur; itàque sigillatim uniuscujusque ex enumeratis affectibus trademus nomen, & quid per nomen intelligatur, ejus signa, causas, prognosim, & curationem, verùm de nostro more perpetuò vulgarium causas, & curationes trutinabimus, easque semper repudiantes: Unum tamen hic notandum, quòd Lues venerea neque gradus, neque species mutat, sed semper in uno gradu acquisitæ suæ activitatis persistit, horribilior, & vehementior tamen devenit, vel ratione partis læsæ, vel materiæ quantitate ab ejus virulentiâ corruptæ.

CAPUT PRIMUM.

Vulgarium præsidia in examen adducuntur.

Antequàm affectuum à lue vénereâ pullulantium curationem exordiamur, operæ pretium duximus juxta nostram Trutinam vulgarium præsidia in isto curando morbo examini sub-

subiicere, ut eorum indicationes, & curationes potiùs ludamus ineptas, quàm indè aliquid boni eruamus. Luem nullatenùs isti curare poterunt, cùm juxta eorum principia ex occultarum ægritudinum numero esse fateantur, quarum natura est illis intrinsecè abscondita, & hinc occultos morbos non solùm ignorantiam in theoriâ, sed & errores in praxi parere certum est; nàm methodus, quæ per indicationes à rei naturâ desumptas procedit, morbi naturam qui curandus assumitur cognitam, & manifestam supponit, cujusmodi apud ipsos non est Lues. Ità fatetur Gal.3.meth.cap.16. *Eorum, quæ sunt nobis incognita, vera methodus haberi nequit*. Curant vulgares morbum ignotum in causâ, & in effectu cognitum à posteriori, & per experimenta; omnia enim remedia per experientiam inventa fuisse credunt, & Sennertus, Falloppius, cæterique hujus farinæ vulgares docent, nisi Hispani, qui primi hanc ab Indis attulêre luem, unà simul remedia etiam non asportassent, lignum nempè guajacum, salsamparillam, chinę radicem, & Iacobus Carpus, vel casu, vel analogismo ductus curationem per hydrargirum non invenisset, usque modò vera hujus mali curatio lateret, & medicamenta occultâ qualitate agentia ignorarentur: huiusmodi igitur remedia per experimenta inventa, & non per indicationes curativas nostros barbatos empiricos reddunt, pręclarosque doctores, nihilo à barbitonsoribus dissimiles.

Tria sunt vulgarium præsidia pro lue curandâ, primum est phlebotomia, secundum purgatio, & tertium sunt ligna, & radices. Verùm phlebotomia, &

pur-

purgatio sunt veluti duæ firmissimæ columnæ, quibus tota vulgarium medicina nititur, has cunctis adhibent morbis, quibus remotis, tota quanta est, ruit. Perpetuò eorum medicina in sanguinem, & stercus terminatur, non mirum, sunt de hirudinum, & scarabeorum genere. Sunt vulgares agyrtarum instar, qui oleum, vel emplastrum nacti, illud ad omnes prorsùs efferunt morbos, atque alios insuper quamplurimos valere.

De Phlebotomiâ.

RIxantur, & digladiantur vulgares, an sanguinis missio locum habeat in hoc affectu; Et ferè omnes plenâ aulâ eam probant, credentes sanguine misso non minus pravos educi humores, quàm infecto hepati magnum præstari beneficium. Præterea eam admittunt, ut sanguinis copia minuatur, & fervor in hepate compescatur, præcipuè si ex eo febris oriatur. Insuper, si sanguis nimiùm calidus sit, & habitus pletoricus, quia propria Luis remedia calida, & sicca esse debent, quæ tutò administrari nō possunt, nisi sanguis priùs diminutus sit. Itèm, si qua sanguinis consueta evacuatio suppressa sit, ratione cujus major evadat Luis fomes, & excrementorum copia augeatur.

Locus sanguinem deplendi est: si virulentia nullum peculiarem ad aliquam partem motum habeat, Sennertus, Falloppius, & alii ex cubito sanguinem mittunt, ex venâ, scilicet internâ, seu basilicâ ob hepatis rectitudinem; Si verò ad partem aliquam peculiariter habeat motùm, & quidèm ad inguina, si delite-

scens

scens bubo, aut suppurationi reluctans, vel gonorrhœa recèns suppressa, aut parcè fluens, in partibus inferioribus venam tundunt: ità enim virulentia versus inferiora trahitur, & propter calidi sanguinis affluxum posteà bubo faciliùs suppuratur, & gonorrhœa refluit. Eodem modo si caries, ulcus, &c. in pudendis adsit, in pedibus venam aperiunt. Itàque si infra hepar partes laborent, ex inferioribus venis sanguinem educere congruum erit; Si supra hepar, scilicet ad caput virulentia ruat, & ibi vehementissimos excitet dolores, prava ulcera, capillorum defluuium, in brachio cephalicam aperiunt. Hirudines podicis venis non rarò in lue locum habere credunt, scilicet dùm vires debiliores venæ sectionem sustinere non possunt, vel dùm sanguis crassus, & fœculentus plus justo in corpore redundat, aut dùm ejus suppressa, vel saltim imminuta est evacuatio, aut cùm è propinquo hepar, & naturalia viscera evacuare, & expurgare intendunt.

Cucurbitulis etiã utuntur, dùm ad inguina attrahere volunt, ut cùm bubones postquàm apparuerint, non crescunt, vel delitescunt. Itèm cùm ad partes cutaneas evocare intendunt.

Sed errant vulgares sanginarii, sanguinem mittentes, quia vitium in sanguine excitatum à lue non est ejus conditionis, ut phlebotomiâ emendari, & corrigi possit; nàm quantumuis sanguinem detrahas, ille qui remanet, est ejusdem energiæ, ac qui missus fuit, cũm non sit in quanto, sed in quali venenoso, quod antidotis expurgari debet, & sanguinem educi non indicat virulenta Lues, nec est appropriatum

præsi-

præſidium, cùm ei tantùm alexipharmaca adverſentur. Imò phlebotomia multum nocere poteſt, quia vires,& calorem minuit,cùm noſter calor à ſanguine excitetur,virulentiam adauget,refrigerat,& refrigeratæ partes minùs veneno reſiſtunt, imbecillæ vires concoquere non poſſunt,undè continuus excrementorum proventus cumulatur,nec tàm citò reſtituuntur ii,quibus ſanguis detractus fuit. Quare propter aliena pericula cauti ægri nullum aliud reformidant præſidium, quàm phlebotomiam. Teſtes ſint ejulatus,planctus, & clamores tot in hac urbe infectorũ, qui vulgarium ſanguificinam tolerârunt. Clamitat de terrâ ad cœlum ſanguis in lue eductus, & ſuam habet vocem,ſicut clamavit in Abel.

In lue correpto ſine noxâ è pedibus ſanguinem extrahi credunt, ac ſi ſanguis è pedibus extractus non eſſet ejuſdem conditionis, ac ille, qui è brachiis extrahitur,ac eliminatus à toto, & in pedibus depoſitus,ac ſi extra vitæ œconomiam ſtagnaret,& Harveiano non raperetur motu. Crudele barbatorum ſubterfugium,quia ipſi crudeles.

Hirudines venis ſedis locum habere credunt, & præſertim,ſi vires ità debiles ſint, ut phlebotomiam ferre non poſſint; vel dùm ſanguis craſſus, & fœculentus plus iuſto in corpore abundet; vel dùm ſuppreſſa eſt aliqua evacuatio. Verùm toto errant cœlo credentes ſanguinem ex venis eductum hæmorrhoidalibus non debilitare,id facilè videre eſt in iis, qui hiſce obnoxii ſunt evacuationibus,qui magis ab hac, quàm ab omni aliâ debilitantur. Obſervate quæsò, & comparate eos,qui hæmorrhagiam ex aliquâ cor-

poris

poris parte patiuntur, & videbitis eâdem sanguinis copiâ exhaustâ, magis debiles apparere subditos infernæ evacuationi. Ridiculum est, cùm imaginantur sanguinem crassum, & fœculentum excerni; nàm talis apparet ex stricto orificio, ex quo guttatim exit: quapropter statim coagulatur, dùm educitur, cùm sit orificium strictum, quod facilè quisque observare potest etiam in brachio ex angusto foramine. Ex orificio autem stricto nulla aquosa sanguinis pars, sed crassior, in qua volatiliores partes, & consequenter melior, & utilior. Imò venæ hæmorrhoidales extimæ non ex splene, ut volunt, sanguinem recipiunt, sed ad ipsum reportant, quem hauriunt ab arteriis, & quia proximè illum exhauriunt, ideò sanguis est florentissimus. Id quod ex suppressâ aliquâ evacuatione hæmorrhoides tundere dicunt, vanidum arbitramur; nàm non semper ars imitari potest, quod natura facit: non enim semper scit medicus, an natura id facere debeat, & non possit, ut ille suppleat. Evacuat natura sanguinem aliquandò per inferiores partes, sed quandòque id non rectè facit, & quandòque rectè, ut quod in venis fluctuat excrementitium, evacuet: sed quomodò scit medicus excrementitium hoc in venis fluctuare, & qua arte assequi datur partem, ex qua natura excrementum evacuare intendit, nàm licèt circuletur sanguis, & excrementum fluctuet, nec semper cum toto circulatur sanguine per totum corpus, & interdùm misso sanguine ex parte ab excremento distante, minuitur sanguinis motus, & excrementum vel in vasorum parietibus remanet, vel in illis viis, per quas ex uno

vase in aliud transit sanguis. Isti medici sanguinarii sunt publici grassatores, urbani sicarii, horrendi lictores, spurci carnifices, crudele, & exitiandum hominum genus, sunt tandem ministri, scilicet divinæ ultionis executores, sanguinem ebibunt, & peccatis vescuntur populorum, ità habetur Ecclesiast. cap. 38. num. 15. *Qui delinquit in conspectu ejus, qui fecit eum, incidet in manus medici.* Sunt morbi Dei flagella propter peccata, ideòque impunè, proprioque genio fortunas, hominumque vitam negotiantur, dùm incerta, & periculo plena audent tentare remedia: saltim sanguinis eductionem tanquàm maledictam reiiciant, & à remediorum censu eliminent.

De Purgatione.

Purgatio per pharmaca cathartica multùm in lue locum habet, corpus enim cacochymum, & vitiosos exturbat humores, ejusque antidotis meliorem aditum, aliàs hujus morbi alexipharmaca impuro corpori parùm prodessent, ea propter detrimentum afferre, & corpus aliis obnoxium morbis reddere possunt, estò Lues expugnetur. Non omnes per sudores vitiosi discutiuntur humores, sed tenuiori dissipatâ parte, crassior remanet, quæ, nisi elimineur, siccescit, & visceribus adhæret, & quandòque acrimoniam adipiscitur, & vasorum sustantiam lædit. Undè Lues curatu pertinacior redditur, & obstinatæ fiunt obstructiones.

Verùm ante purgationem corpus reddunt fluidioribus præparātibus syrupis, de borag. s. lupul. cichor

endiu.fumar. pomis, &c. cum appropriatis aquis.s. lupul.fumar.borag. cichor. capill. ven. &c. quos ita præscribunt: ℞.*Syr.fumar. & lupul.ana unc.j.aq.fumar.unc.iij.m.*vel ℞. *oximell.simpl.aut composit.unc.ij. aq.betonic.unc.iij.m.*vel ℞.*Syr.capill.ven.& cichor.ana unc.j.aq.lupul.unc.iij.m.* Nonnulli vulgares tanquàm efficaciores earundem herbarum decoctiones ad unc.v.vel *vj.*syrupis præferunt, addito ad saporem saccharo.

Altercantur vulgares, an in Lue percurandâ purgurantia lenia,vel fortia propinanda sint: Verùm quia Lues,cùm sit gravis affectio, lenia respuit, eisq; non cedit,fortiora, & validiora aliqui commendant medicamenta, quæ radicitùs Luem exterminare valent. Contrà alii valentiora exhorrent, nè vires infirmentur, quas conservare tenetur medicus, & in chronicis præsertim morbis. Verùm hæc lis,nè diu inter berbatos agitetur,facilè dirimi potest,si juxta corporis, & evacuandorum succorum conditionem diversificentur medicamenta, quò circa: Si corpora robusta,& humores educendi sint tenaces, potentiora administrare expedit; nullam timendo virium jacturam, quæ utpotè robustæ, hujusmodi permittunt medicamenta excrementorum crassitiem exturbantia: Quòd si delicata sint corpora infecta, neque succis admodùm crassis abundent, rationabile erit mitiora propinare medicamenta, ut viribus consulatur.

Præparato corpore tribus syrupis,ad purgans deveniunt medicamentum, sed juxta eorum nænias assignant humores biliosos, pituitosos, vel melancholi-

licos,vel ex his congeriem,cum hôc tamen diſcrimine, quòd in recẽti Lue bilioſi magis,in diuturnâ verò pituitoſi, & melancholici dominantur. Inter medicamenta bilim expurgantia recenſent Rhabarbarum, prę̃ſtantiſſimum remedium,ceu hepatis animam,addito ſy.viol.aut roſ.ſolut.vel de cihor.Nic.in decoct. fol.ſen.prun.damaſc.& pulp.tamarind. Inter pituitã, & melancholiam purgantia principem habere locum credunt ſyr.Sueſſ.& de fumar.mai.addita confect.hamech in decoct.fol.ſen.agaric.polyp.epithim.&c.Itâ concinnant pro bili purgans; ℞. *Fol.ſen. or. unc. j. prunor.damaſcen.numero vj.pulp.tamarind.unc. ÷f.decoct.& in ſuff.colat.diſſ.ſyr.roſ. ſolut. unc. jv. de cichor. Nicolai ũc.ij.rhabarb.drach.j.m.f.p.& adde aq.cinnam. par.* Pro pituitâ, vel melancholiâ: ℞.*Agarici trochiſ.drac.iij.polyp.querc.unc.ij.fol.ſen.unc.j.* (& ſi aliqua adſit obſtructio) *tart.vin.alb.unc.÷ f. decoct.& in ſuff.colat.diſſ.ſyr.Sueſſ. & de fumar.mai.an.unc.iij.cõfect.hamech unc. ÷m.f.p.* Pro variâ ſuccorũ congerie: ℞.*Fol.ſen.& polyp.querc.an.unc.j.prunor.damaſc.paria tria,cinnam.drach.j.f.decoct. in aquis cord.& in ſuff.colat.diſſ.ſyr.roſ.ſolut. & Sueſſ.an. unc.iij.confect.hamech drach.iv.m.f.p.*Siæger.àpharmaco potabili abhorreat, parant pilulas, ut: ℞.*pilul.aggregat. de fumar. & de trib.Gal.ana.drach.j.cũ cathart. roſ.formentur.pilul.jx. & deaurentur.*Poſt 4.deindè horas exhibẽt apozema, ut ℞. *conſ.roſ.perſ. unc.iij elect.de ſucc.roſ.drach.iij.m.* & deſuper comedat æger.

Non loquimur de aliis compoſitionibus ſcamoniatis, aquis ſolutivis, ſyr.de ſpinâ ponticâ, jalap. turbit.colocynthide, mannâ &c.quia lippis, & tonſo-

ſoribus patent. Hæc, & alia ſunt vulgarium quamplurima purgantia, quæ vertiginoſo feruntur motu, & curriculo iſto abſoluto, ſemper eadem recurrunt. Magnum errorem in quatuor purgandis humoribus patrant vulgares, dum in iſtis Luem quærunt, in quibus reverà non conſiſtit, & in omnibus producitur, nec demonſtrari poteſt, cùm per ipſos ſit occulta. Eſt medicamentum purgans maximæ impoſturæ inventum, remedium pecuniosum, emungendarum pecuniarum officina, quotidianus cenſus, & ægrorum certiſſima pernicies, quod naturæ vim facit. Purgantia igitur nos ſacri ſtudio reijcimus, quia nullum juvamen præſtare poſſunt: quod vel minimam Luis ſpeciem nos dicimus curare, ſed ſaltèm occultare valét; à diſſitis enim partibus, & à circumferentiâ ad centrum trahunt, & hujuſmodi attractio majorem Luis penetrationem juvare poſſet, quàm hoc deſtituta auxilio non præſtitiſſet, undè Luis univerſalis imminet metus. Non eſt medicamentum purgans id, quod alvi ſolutionem promovet, nàm in hoc minimam ſpem collocare debemus, ſed quod morbum per ſuum emunctorium ſolvit, ità ſunt reliquæ evacuationũ ſpecies, vomitus nempè, urinæ, ſudores, inſenſilis tranſpiratio, &c. ſunt vulgarium purgantia mucida, & rancida, quia vetuſtatem ſapiunt, & ante Luis ortum extabant, nec tunc quicquàm profuerunt; conſiderate, ſi nunc pro tanto curando morbo prodeſſe poſſunt. Non ſunt medicamenta huic morbo propria, ſed communia per applicationem, ideòque de communi morborum

omnium, nullum alexipharmacum pro lue continẽt, nisi virus laxativum, quod est de veneni corrosivi genere, ac pro ejus curatione noxia. Est Lues morbus novus, ideòque nova medicamina, novosque requirit medicos.

De Ligno Guajaco.

SUfficienter corpore per plures phlebotomias depleto, tùm pluribus purgãtibus, ad reliqua procedunt præsidia, quæ propriam, & specificam hanc Luem expugnandi habent vim, & totalem, ac omnimodam ejus extirpationem operandi, non quia calefaciunt, aut siccant, vel sudores, aut aliam movent evacuationem, sed id patrant propriâ vi, ac formâ, sivè occultâ, & arcanâ quadam proprietate, sicut ejus caussa est occulta, & deliteria. Hunc extirpant morbum ad eum ferè modum, ac theriaca venena, & malignitatem expugnat, undè Luis antidota, & alexipharmaca vocantur. Hæc tria sunt, primum lignum guajacum, secundum salsa parilla, & tertium chinæ radix.

Inter Luis antidota principem tenet locum lignũ guajacum, quod etiam lignum sanctum, seu palus sanctus dicitur, sanctum appellant ob eximias vires, quas adversus veneris Luem habet. Nonnulli à ligno sancto guajacum distingunt, verùm hæc differẽtia tantùm se tenet ex ligni adolescentiâ, vel senéctute, ideòque hæc duo confundi solent, & pro uno, eodemque accipiuntur, estò in oppositum blateret Fallop. Dicitur indicum, quia ex Indiâ ad nos vehi-

tur.

tur. Nascitur hæc arbor apud Indos, ubi Venerea Lues endemia esse fertur, atque ibi unicum ejus præsidium. Guajaci planta ad fraxini proceritatem, & ad hominis mediocris habitûs crassitudinē plerùmq; assurgit. Folia refert quadantenus plantaginis æmula, dura, ac brevia; flores ejus producuntur lutei; fructus verò juglandis magnitudine, quæ esu alvum subducit; cortex annosis niger, juvenibus verò subrutilus. Allucinantur, qui putant buxum, quæ apud nos nascitur, idem esse cum guajaco; siquidèm guajacum pingue, & resinosum visitur, materia intùs nigra, ebeni ferè modo: quin, & sapor amarior, & acris, quibus siccam buxi materiam carere constat.

Divinum ad Luem arcendam prædicant guajacum quantum ad vires, quia admodùm calidis, & siccis constat particulis, ut ex sapore, odore, & acrimoniâ conijcere licet insigni, qua linguam mordicat, & quidèm calidum putant in principio tertii gradûs, vel in fine secundi, ac simul tenujum partium, undè crassa attenuandi, lenta incidendi, & detergendi vim habet, sudores, & urinas ciendi, superfluos humores frigidos dissipandi, & absumendi. Quapropter specificum hujus Luis credunt alexipharmacum, verùm non ob istas manifestas qualitates exhibent guaiacū vulgares, cùm non desint nostris in regionibus medicamenta huius modi qualitatibus prædita, sed ob peculiarem, specificam, & occultam qualitatem, qua Lui adversatur.

Eligendum est optimum, & præstantissimum, quod non sit tempore, & vetustate consumptum, sed recēs, non sit totum nigricans, nec totum albicans, den-

ſum,ponderoſiſſimum adeò ut in aquis non fluctuet, ſed mergatur,reſinoſum,odoratum,guſtui & acre, & ſubamarum. Cortex optimus cenſendus eſt craſſus, & fortiter ligno adhærens, adeò ut vix ferro ſequeſtrari valeat, nàm qui facilè ſeparatur à ligno vetuſtatem ſapit.

In Luis curatione totaliter pendent à ligno vulgares, illudque in varias parant formulas, ſed præſtantiſſimum judicant, ſi limetur, & in minutiſſimum redigatur ſcobem, quia ſic citiùs, & meliùs ex eo extrahitur virtus. Ità præparatum infundunt, macerant, 24.horarum ſpatio in aquâ nonnulli,alii in hordei decocto,quidam in aquis ſtillatitiis,aliqui in vino, alii in ſerò lactis, quidam in iure carnis ad calentes cineres ſervant, poſtmodùm lento decoquunt igne ad tertiæ partis conſumptionem, & decoctum formant,quod maximè in uſu eſt,quia in formâ liquidâ totum penetrat corpus,ut ℞. *Lig.guajac.cum cort. unc.iij. infundantur in lib.iij.aq.font. ſtent per h. 24. ad calentes cineres. Deindè bull. lento igne ad 3. partis conſumpt. addendo in fine s.a. flor. cord.p.j.paſſul. enucleat.unc.j.liquiritiæ raſæ unc.*÷ *,coriand.præparat.drac. jv.cinnam.drac.iij.f.colat.et ſervetur.* Doſis lib.÷ .Hoc ſimplici utuntur decocto in delicatis, imbecillibus, & excarnibus corporibus in Lue recenti, temporibus, & naturis calidis, quandò tantùm alterare intendunt. Quòd ſi minùs excalfacere velint, lignū infundunt in aquis cichor.lupul.endiu.ſonch.&c. & herbas concoquunt refrigerantes. Si verò humectare intendunt,in tabidis,& emaciatis in jure pulli,vel carnium vituli, aut arietis decoctum parant,addendo

do milonum semina, ptisanam hordeacem, &c. Pro infantulis,& lactentibus lue infectis julepum parāt, ut ℞. *ligni limati unc.ij.aq. graminis lib.ij.infunde per 24.h.bull.deindè ad 2.partium consumpt.f.colat.& cum sacch.q.s.f.julep.* De quo detur parum, & sepè.

Vel compositum formant decoctum, cui dejectoria addūt pharmaca,quod nō solùm alterat,sed purgat, & alvum solvit. Usurpant illud in corporibus duris,& rusticis, aut temporibus,& naturis frigidis, aut in Lue confirmatâ, quæ citam evacuationem tolerare possunt, ut ℞.*lign.guajac.recenter limati unc.iij. infundantur per 24.h. in lib.iij. aq.font. Deindè lento bull. igne ad medietatis consumpt. addendo s. a. polyp. querc.unc.ij.prunor.damasc. n.x .fol.sen.or.unc.j. endiu. plātag.fumar.ana.m.÷ flor.cord.p.j.coriand.præp.unc. ÷ .f.colat.& servetur.* Dosis lib.÷ pro vice.

Postquàm etiam primum decoctum simplici modo paratum,& colatum est,residuo ligno post primā coctionem iterùm majorem aquæ quantitatem affundunt, & ad tertiæ partis consumptionem coquunt,& in ventriculi gratiam passul.coriand.debitam addunt quantitatem,& colaturam faciunt,vel sacharo edulcorant. Colaturam pro potu ordinario in prandio, & cœnâ exhibent. Vel guajacinum parant vinum,ut ℞.*lign.lib.v.sacch.alb.lib.iv.vini alb.lib.*150.*lign. cum sacch.in cadum inde,& vinum calefactum affunde.* Hoc vinum prævalet in luis inveteratæ vestigiis delendis, præcipuè ubi prolixo remediorum usu defatigatus æger à medicamentis jàm abhorret; commodius autem tempus, & opportunior modus hoc vinum parādi erit tempore vindemiarū,ut ℞.*Musti alb.dul-*

ciss.amphoras LX.ligni guaiaci recèns limati lib.iv.passul. enucleat.unc.vi. pomor. redolentium num. XL.fermentescat mustum in vase ligneo,& finito fermentationis tempore,hoc vino utatur æger pro potu ordinario, vel semel inter prandendum,& semel inter cœnandum.

Aliqui tertiâ vice lignum coquunt, & decoctum pro ciborum elixatione inservit, pro panificio, pro manuum,& faciei ablutione,narium elotione,ulcerum mundatione &c.usurpant. Propinant decocta composita vulgares ad dies 25.simplicia verò ad dies 60. & ultrà, quia Lues Venerea morbus chronicus est.

Nautæ, & Mercatores,qui lignum sanctum ad nos tàm ex occidentalibus, quàm orientalibus Indiis invexerunt, præclaros ejus effectus in Lue curandâ adeò omni extulêre conatu, quo venale redderetur, ut scriptores veluti psittaci eius virtutes miris decantare encomiis non sint veriti,fidem tantùm illorũ relationibus potiùs adhibentes, quàm experientiæ; undè plura de ligno scripsêre,quæ vel nunquàm, vel rarissimè observantur in praxi, nec nominis rumor promissis respondet, magno in pretio fuit in Luis principio; quapropter nunc in officinis prostat,& est vile,abiectũ,ignavum,&nullius compos efficaciæ.Ità evenit,ubi res ad summũ devenit fastigiũ, eam retrocedere, & declinare necesse est. Aliquos non puduit medicos firmiter credere huius ligni decoctũ nõ minùs nutrire, quàm ius pulli nutriat, & extenuata ab eo non offendi corpora,sed impinguari;easdem quoque impinguandi vires salsæ parillæ,ligno sassafras, & præcipuè chinæ radici perperàm tribuerunt: Observârunt nàmque nonnullos Lue Venereâ ferè tabe-

fa-

factos horum decoctorum usu hebetiores redditos fuisse, & statim protulerunt horum decoctionibus corpora pinguescere. Verùm hi malè de ligno cogitârunt, nàm esto vegetabile sit, calidum tamen, siccum, & tenuium partium prædicant vulgares, & si aliquid in decoctione deponat, hoc potiùs medicamenti, quàm nutrimenti rationem habet. Quòd nonnulli post Luem Veneream opimi fiant, id accidentaliter evenit; nàm nutrimentum, quod ad cunctas corporis partes fluit, contaminatur, nec nutrit ob depravatam impressionē, cùm non sit de partium indole; si enim cibus quantumuis optimus non nutrit, imò *corpora impura quòmagis nutries, eò magis lædes*: considerate, si lignum, radices, &c. in tanto morbo nutrire possint. Per medicamenta Lui adversantia, per secessum, sudores, &c. eliminatur Lues, purificatur nutrimentum, & statim corpus benè nutriri, & impinguari incipit. Id in mercurialium, & antimonialium exhibitione quandòque observamus. Numquid mercurius, & antimonium nutrit, & impinguat? In quibusdam aliis morbis, & præcipuè febribus, diarrhœis, dysenteriis, &c. accidit, ante quas, cùm homines ob depravatum nutrimentum erant graciles, per morbum absterso pravo nutrimento, & optimâ ventriculo restitutâ coctione, posteà benè nutriri incipiunt, & corpulentiores evadunt.

Naturam ut novercam accusare deberemus, si pro nostratibus curandis morbis medicamenta ex utriusque Indiæ locis, aliisque dissitis terræ plagis mendicaremus, & mercatores lucri cupidine allecti in nostras magno nostro sumptu asportarent regiones; la-

titant in noſtratibus plantis adhuc ſummæ virtutis medicamina, quibus noſtrates morbos curare valemus.

Indiæ populi quodam endemico laborant morbo, qui cum Lue Venereâ quandam habet cognationem, quicquid aliqui dicant ſcriptores, quem ligni guajaci, ſalſæ parillæ, & chinæ decoctis curare ſatagunt, ſed non eorum votis reſpondet ſanatio, & experimenta de iis facta fallacia reperta fuêre, licèt hæc vegetabilia viridia, & ſucciplena poſſideant, tamen ii fucatam tantùm, & palliativam ſanationem ab illorum ſimplicium decoctionibus adipiſcuntur; undè ſymptomatum remiſſio, & quædam comparatæ valetudinis ſpecies emergit, ità ut iterùm illa repullulent, & deinceps ſæviora, quàm ante exuſcitent. Conſiderate quæsò nunc, an huiuſmodi ſicca corpora nimio virium detrimento ex diſſitis regionibus ad nos convecta infectis profutura ſint. Verùm quia iàm pridèm parta fama multum eis contulit, ut ridiculum ſit ea omninò repudiare, quæ aliàs communi applauſu ſunt recepta, adhuc noſtri vulgares impoſturam meditantes, ea multis præparationum formulis uſurpant, ac teſtari huiuſmodi plantas, quas celebriores reddiderunt, idem emolumentum contaminatis impertiri tenentur hîc loci, ac in ſolo natali. Hos vulgares ſecuti ſunt ſpagyrici, arcanorum diſtributores, & ex his extracta, ſalia, olea eſſentialia, ſpiritus, tincturas, quintas eſſentias ſpecioſis decoratas nominibus concinnârunt, auro contrà caras, & aliorum ſimplicium medicamentorum admiſtione adulterârunt, & ignarum vulgus, & ſtolida plebecula pretioſa chymi-

micorum medicamenta, seu imposturas existimant, quia maximo emuntur pretio.

Credunt vulgares lignum, & radices Luis esse alexipharmaca, quia qualitate agunt occultâ: sed vellem scire, quo instrumento, sensu, & ratione id vos assecuti fuistis? Quis eam qualitatem occultam vobis inesse ostenderit? Undè ejus virtus vobis innotuerit? A calore forsan? Pondere? Duritie? Nonnè idem pondus, durities eadem in buxo, ebeno? Quandò horum vegetabilium decoctionibus in aliis utimini morbis, illi morbi numquid occulti, dùm medicamentis utimini occultâ qualitate agentibus? Occulta illa qualitas potiùs in vestris depravatis phantasiis, quàm in his vegetabilibus consistit, cùm eam demonstrare non possitis. Si tanta vis ligno, salsæ, & chinæ inest, quare jejunia quadragesimalia, & tenuem instituitis diætam? Si alexipharmaca, quid coctione opus est? Quid prodest arcanum componere? Si insit occulta qualitas, quid correctione, & compositione opus est? Non charitas Lui medetur, verùm lucri cupiditas cum crassâ minervâ conjuncta, pecuniæ jactura, & majus aliud damnum, quod tàm malè ægrorum corpora multantur. Casu Luem curant, si quandòque curant, cùm hujus mali caussa, & præsidia apud ipsos sint occulta, & veluti cœci in tenebris ambulant, undè ambo, æger, & medicus in foveam cadunt. ideòque in morbis occultis, occultisq; præsidiis tàm medendi artem callet agaso, quàm medicus vulgaris: Undè factum est, ut barbitonsores, balneatores, veterinarii & veteramentarii in Luis curationem sese ingerere auserint.

Horum

Horum vegetabilium decocta fucatam,& palliativam Luis sanationem præstare possunt,non quia alexipharmaca sunt,& vi operantur occultâ, sed quatenus solummodò sudores movent, & superficialiter venereum disperdunt fermentum, ea propter non solùm guajacum,salsa,& china Lui prosunt, sed ea omnia vegetabilia, quæ sudores eliciunt. Nos parvo sumptu nostratibus plantis, ut ligno buxi, visci quercini,cedri, cupressi, rhodiâ radice feliciter multos deploratos sanavimus gallicos, quos guajacum, salsa,& china, quæ nonnisi sicca, & omni succulentâ substantiâ emuncta in nostras asportantur regiones, curare non potuerunt. Paravimus nos domi ex nostratibus plantis decocta,mediâ maceratione, digestione per 24.h.& ebullitione, ac ad commodiorem, & faciliorem salium essentialium,seu tincturæ extractionem pro qualibet aquæ communi lib. spiritûs vini alkolizati unc.÷ admiscuimus. Verùm hæc nunquàm in vase aperto,sed perpetuò in duplici, iuncturis tritici farina, & ovi albumine optimè clausis, ut vini spiritûs, & horum vegetabilium volatile sal in decoctionis aquâ solutum nullo modo aufugiat, sed in vas ascendat superius, ac iterùm decidat. Vasa semper fuerunt vitrea, & horum defectu terreis, sed vitreatis usi sumus.

Barbati decocta cum vino parant, & reverà laudabilior extrahendi ratio vegetabilium vires, quàm cum aquâ, & præcipuè ubi ventriculus frigidior, & debilior est, ac æger vino assuetus, quia decocti vis ad omnes corporis partes faciliùs penetrat, & sudoris provocationem adivuat. Non negamus vinum

com-

commodiſſimum eſſe ad vegetabilium extrahendas vires, ſed quia decocta cum vino in vaſe apertò ad tertię partis conſumptionem parant, totâ errant viâ; nàm unuſquiſque, qui leviter deſtillandi arte eſt imbutus, ſcit, quòd ſi vinũ leui urgeatur igne, ſpirituoſa ejus pars, & optima ab eo prolicitur, & nihil remanet, præter aquoſum, & ingratum, vel nauſeabundum phlegma omni virtute, odore, ac ſapore vini ſpoliatum: ſic tali modo decocta concinnantes vini faciunt jacturam, cùm in decoctione deperdatur, remaneatque phlegma ipsâ aquâ ſimplici minus cõmodum. Corrigant decocta parandi modum, & ſi cum vino vaſe benè clauſo conficerent, ut nil expiraret, certè nec tormina, nec nauſeam excitarent, ſicuti præfato modo parata. Præterea ligni caliditatem aquâ hordei, ſero lactis, & aquis ſtillatitiis refrigerantibus corrigunt, ſi in decoctis vino uterentur, ligni caliditatem potiùs intènderent, quàm corrigerent.

Vulgares decocta vim habere ſiccantem, atque ideò ad exſiccandos multos ab eis fictos humores propinari aſſerunt. Verùm nos non adducimur, ut credamus unciam cujuſque exſiccantis vegetabilis ex aliis aquæ unciis immiſtam, quæ ut ſex humectare valent, exſiccare poſſe, cùm *ſiccitas* ex Ariſt. nil aliud ſit, quàm *humidi defectus*, atque ipſo naturæ lumine conſtat exſiccationem perfici per humidi evaporationem à calore factam; non igitur videmus, quomodò in ſex aquę unciarum exhibitione ſiccatio fieri poſſit, quin potiùs oppoſitum, ſcilicet humectatio ſuccedat.

Verùm

Verùm pro hujus rei intelligentiâ juxta noſtra principia dicimus decocta propriè nō exſiccare, cùm ſiccitas non ſit qualitas poſitiva, neque poſito, quòd exſiccandi vim haberēt, ideò morbos curare valerēt, cùm non ſimplex humiditas, cui ſupponitur contraria ſiccitas, ſed humorum degeneratio à naturali ſtatu ut plurimùm ſimiles gignit morbos. Præterquamquòd ſemper cum ægri maximo propinarentur damno, quia non minùs excrementitium, quàm nutrimentitium humidum ſuâ ſiccitate reſolverent decocta; tùm quia non eſſet major ratio; cur unum potiùs, quàm alterum reſoluerent, exſiccarentque, tùm etiam quia non adeſt in noſtris viſceribus ſedulùs aliquis ſeparator, qui ad medicamenti exſiccantis nutum excrementitium à nutrimentitio ſequeſtret, illudque ſubiiciat, exponatque medicamento, ut illud tantùm exſiccet, inſonte remanente.

Prædicant vulgares lignum, ſalſam, chinam, &c. calidum, ſiccum, & qualitate occultâ præditum, ſed per coctionem ab his non extrahitur caliditas, ſiccitas, & occulta qualitas, quia hæ ſunt de accidentiū genere, quæ non poſſunt de ſubiecto in ſubiectum migrare, ſed juxta noſtra principia, ut fuſiùs egimus in noſtrâ Pyrotechniâ, dicimus, quòd omnis corporum actio ab intrinſecâ eorum eſſentiâ, ſeu ſpiritu ſeminali eorum conſtitutiuo dependet, qui in vegetabilibus præſertim ſub formâ ſalis eſſentialis ludit; ita ligni, &c. decocta agunt virtute hujus ſpiritûs, ſivè ſalis eſſentialis ſoluti in aquâ decoctionis. Unde ligni, &c. decocta vim diaphoreticam habent, vel diureticam, quatenus ſal illud eſſentiale aliud ſal

mor-

mordax,piperinum, vel acidum exaltatum corrigit, & resolvit,à quo Lues fovetur. Hic spiritus sub formâ salis essentialis ludens in nostratibus reperitur affluentur plantis luem curantibus.

Hinc deducimus nunquàm ex ligno,&c.decocta aperto vase fieri debere,nàm spiritus ille, siuè sal essentiale cùm sit summè volatilis,facilè abit in auras, & quod remanet nil est,nisi phlegma inutile,ignauũ, & omnis virtutis expers. Hinc etiam eò magis secundum,& tertium vulgarium decoctum vanum, & nullius efficaciæ judicamus. Adest in ligno pingue, & resinosum quid, at nunquàm illud in decoctis supernatare observatur, sed sub olei formâ tantùm in destillatione per descensum,& non nisi aperto igne.

Chymici meditantes longâ decoctione,vase aperto,ad dimidiæ, vel tertiæ partis consumptionem subtiles, ac spirituosas dissipari partes, vel medicamētosas saltim minui vires,alio modo ligni decoctũ parant,nè ejus virtus pereat: Cornutæ ligni scobem cum sufficienti aquæ quantitate indunt, cui receptaculum adaptant, ac supposito igne primò digestionis, deindè destillationis,spiritum sulphureum, siuè essentiam è ligno cum aquâ evocant ad dimidiæ partis aquæ destillationem. Hujus destillatæ aquæ, in qua ligni purum ens essentiale ludit, uncias quatuor magno cum juvamine exhibent. Continuant deindè aquam destillare, quam pro quotidiano præscribunt potu.Nonulli spiritum ex guajaco eliciunt, qui prolixâ, & solerti digestione, fermentatione, & destillatione indiget, ut proliciatur, attamen summis virtutibus est præditus. Quidam summoperè

gua-

guajaci oleum tanquàm alexipharmacum commendant, quod variis exhibent modis: Verùm nullum oleum per alembicum destillatur, sed tantùm per descensum, aperto igne, quod nullius est efficaciæ, & intra corpus non commodè, imò vix tutò exhiberi potest. Multi guajaci extractum miris efferunt encomiis: Verùm nos nulli profuisse, imò cunctis obfuisse observavimus ob admistam sulphurei menstrui partem, quod Lui maximè adversatur. Præterea debiles habet vires, nec antiquatam luem debellare potest: præstat gummi guaiacum nativum, quod ex arboris incisione fluit.

De Salsâ parillâ.

PRimas in lue curandâ guajaco tribuunt vulgares, post quod salsæ parillæ radix succedit, quam aliqui spartamparillam, & Hispani sarsamparillam nuncupârunt. Advehitur illa ex Perù, ubi in sepibus nascitur, non aliter ac apud nos smilax aspera, vitis alba, & nigra, ac lupulus salictarius, oblonga est, per terram longè, lateque serpit, ut sex cubitorum longitudinem æquet, & ultra, modicæ est corpulentiæ, & in fasciculos alligatur. Optima censetur, quæ intùs alba, & solida est, corticem habens plenum; & dùm finditur foraminulenta non apparet; quæ verò rufa est, & cùm finditur pulverulenta, inefficax est, quia vetustatem sapit. Credunt nullam manifestam excedentem habere qualitatem, ex qua temperiei excessus induci possit, undè omni corporis constitutioni, & ætati tutò exhiberi posse fatentur

tur

tur, ac propterea temperatior, & moderatè calida est in primo ordine, ac insipida, nullius acrimoniæ, amaroris, aut adstrictionis, aut odoris particeps, sed obscuram quandam habet dulcedinem; Existimant tamen illam in siccitate magis excedere, quàm chinam, ac tenuibus constare particulis, & proindè potenter incidit, attenuat, discutit, insigniter exsiccat, sudores movet, & nimiam absumit humiditatem; Attamen non ob has manifestas qualitates lui adversari fatentur, sed ob qualitatem occultam, scilicet quam nesciunt. Quare multùm valet salsa ad luem profligandam, nec invidet ligno, nàm multos curavit salsa, quos non potuit lignum, estò hoc salsâ efficacius à plerisque credatur; tamen in hoc lignum superatur, quod ob ingentem tenuitatem laxandi, & penetrandi vim habet, dolores sedat, nec ullus dolor quantumvis contumax, & diuturnus erit, quem non tandèm aliquandò sopiat, & superet, si ejus decoctum constanter, & diutissimè sumatur. Sic pariter tumores duri, & gummata multo breviùs à salsâ, quàm à guajaco discutiuntur per insensilem evacuationem, eorum consumptâ materiâ, quapropter in aliis multis affectionibus feliciter usurpatur.

Ejus decoctum pariter parant simplex, vel compositum, vase aperto, & ad duarum partium consumptionem, ut ℞. *salsæparillę minut. concis. unc. ij. infunde in aq. font. lib. iij. & per h. 24. macera. Posteà levi igne bulliant ad dimidiæ partis consumpt. addendo .s. a. passul. unc. ij. coriand. præp. unc. j. f. colat.* Dosis lib. ÷. Addunt nonnulli in ventriculi gratiam menth. absynth. cinnam. &c. aut simplicia cephalica, hepatica,

vel

vel nephritica juxta partis laborantis conditionem. Post primum decoctum per reaffusionem secundum pro potu ordinario parant, & tertium pro carnium, & ciborũ elixatione, manuum,& faciei ablutione,ut de ligno diximus. Pro infantulis, & delicatis, addito saccharo in primo decocto julepum formant. Ex salsâ etiam decoctum parant compositum, additis medicamentis purgantibus, eo modo ac de guajaco retulimus.

Parant vulgares pulveres salsæ, quos summoperè efficaces pro lue curandâ celebrant: ℞. *Salsæparillæ unc. ij. fol. sen. or. & hermodactyl. an. unc. j. turbit drach. vij. iuæarthetica drach. iv. cinnam. & zinzib. an. drach. j ÷ fiat omnium pulvis subtiliss.* Dosis drach. ij. pro vice, cui adde diagrydii gr. vj. usque ad x. Infunde per noctem in suff. vin. alb. opt. quantitate, manè sumat æger cum pulvere vinum.

Habeat apud vulgares salsa parilla omnes roris marini virtutes,& miris celebretur encomiis, appelletur parilla, eò quod cum eâ nil aliud medicamentum comparari possit; illud interim à nobis quotidiè observatur, minus etiam guajaco,& chinæ radice exsiccare, ac urinæ vias magis, quàm cutis poros affectare, quapropter ad gonorrhϾ sanationem, quę à seri virulẽtiâ fotum suscipit, eximia est, cùm testes, aliasque partes semini, coctioni, & distributioni inservientes, occupet. Ejus decoctum ventriculum nimis laxat, & estò simplicia pro eo roborando admisceas, frustrà tentaveris. Reperitur passim apud nos smilax aspera, quę vulgò dicitur *Salsa paesana* majoris energię,& vivacior, qua felici cum successu

cessu plures à lue venereâ eripuimus, & hanc pauperes pharmacopolę pro salsâ parillâ usurpant, quoties parilla pręscribitur illis. Discrimen, quod inter peruvianam salsam, & nostram intercedit, est quod illa magno, nostra ferè nullo emitur pretio; in reliquis tamen idem sapor, & cortex, eadem medulla, & facultas, imò in nostrâ vividior, & vegetior.

De Chinę radice.

INter plura Venereæ Luis antidota chinę radix celeberrima recensetur, quę à mercatoribus Lusitanis è Chinarum regno advehitur, ad quam pro hoc fugando morbo confugiunt Chinenses. Radix hæc non est valdè longa, verùm admodùm nodosa, & harundinum radici non absimilis. Color subrufus, pondus mediocre, ideſt neque levis, neque ponderosa, recens sit, & nullatenùs carie exesa, nullum insignem referens odorem, nulloque sapore prępollens; propterea in activis nullum excessum habere credunt, sed potiùs temperata, vel si excedit à temperato, ad frigiditatem in primo gradu inclinat: de recenti tamen radice Garzias ab horto refert: *Eam insigniter adeò calefacere, ut siquis ejus decocto paululùm meraciori utatur, aut calidum hauriat, ob nimium medicamenti calorem in maximos hepatis ardores, in erysipelata, in phlegmonas, atque alia gravissima incidat symptomata; in passiuis verò sicca non leviter, quapropter nec oleum, nec unctuositatem habere videtur.*

Tenuis est substantiæ, cum aliquâ tamen adstrigē-

di vi, & ſubſtantificâ quadam humiditate, qua mediante vulgares miſeris adulantur ægrotis, eiuſque uſum homines pingueſcere dictitant, quia eius decoctum facilè aceſcit; verùm hoc fuſiùs etiam de guaiaco repudiavimus, quod eius decoctum aceſcat, non eſt ſufficiens impinguandi ratio, cùm omnium lignorum, radicumque decoctum aceſcat. Cùm primùm mercatores in Europam advexiſſent miris laudibus chinæ radicem, tanquàm auxiliare medicamen à divinâ auxiliatrice manu promanatum ad chronicos, deploratoſque morbos celebrare cœperunt lucri cupidine tracti. Undè bardi medici nimiùm quàm par eſt, mercatorum technis fidem præbentes pſittacorum more citra experientiam, & ultra vires Chinam eximiis præconiis commendare aggreſſi ſunt: ut quæ tenuium partium digerendi vim habeat, ſiccitatis ratione attenuet, omnis generis excrementa liquet, quę deindè in urinas, & ſudores tranſeunt, Lui Venereæ non ob manifeſtas qualitates, ſed ob occultæ formæ proprietatem non ſolùm profit, verùm etiam ulcera abſtergat, obſtructiones reſerat, ſanguinem à corruptione vindicat, deſtillationibus medetur diuturnis, phthiſim curat, hepatis inflammationes reſtinguit, hydropiſim ſanat, atrophiam tollit, lepram depellit, elephantiaſim abigit, articulorum dolores aufert, & quia temperata eſt, omni ætati, omnique ſexui, quocumque anni tempore, ipſiſque adeò febricitantibus tutò exhiberi poteſt, Quæ facultates omnes cùm in guajaco deſiderentur, à nonnullis tunc temporis ſupra guajacum china evecta eſt, & non ſolùm ad Luem Veneream, ſed ad ſexcentos alios morbos adhibita fuit.

Ob

Ob tot, tantasque virtutes à scriptoribus decantatas Carolus.V.partim ob Luem Veneream, partim ob atrophiam, & partim ob artuum dolorem de quorundam medicorum consultatione hujus radicis decoctum accepit, & maximam ei largitus fuit famã, quę vagata per orbem, chinæ radix tanquàm pretiosum medicamen auro carius maximo venundari cœpit, undè:

Pauperiem fugiens, currit mercator ad Indos.

Sed experientia ejus rumorem posteà derogavit, & celebritati nominis proportione nequaquàm respõdit, neque ejus pretio enormi; Scribit nàmque de hac re Iulianus Palmarius de Lue Venerea c.14. *Multos magno suo incommodo radicem hanc guajaco prætulisse, seque experientiâ comperisse, quòd etiam in magnâ victûs parsimoniâ adversus hanc Luem inefficax fuerit, sæpè etiam ejus decocto ità humescere ventriculus visus sit, & nativus calor opprimi, ut lieteria gravis, magnaq; cruditas non raro subsecuta fuerit, quibus imbecillus insiti caloris fomes inerat. Præter has incommoditates & vitia, non rarò etiam lienis tumores, atque duritiem diutiùs utentibus inducere* scribit. Non agit qualitate occultâ, quia hæc qualitas est sacrum ignorantiæ asylum; nec adversùs Luem est verum prophilacticõ, cum plura de hac radice vulgò circumferantur, quæ nunquàm, vel raro observantur in praxi. Plurimi ægroti diuturnum hujus radicis usum adhibuerunt, nihilominùs neque vel tantillum morbi vis se remisit, vel alleviata, recidivam passi fuêre, ità diuturna experientia nos edocuit maximo ægrorum incõmodo: est itàque vana chinæ exhibitio pro ægrotis,

nō verò pro pharmacopolis,& medicis,& tamē stolidum vulgus magnam medicamenti vim esse credit, quoties impendium maximum est,& medicamentum putat pretiosum, quod carissimè emitur. Hujus farinæ est china, ac proindè non exiguam obtinuit famam;laudamus propterea pharmacopolas,qui pro chinæ radice à medicis ordinata harundinū radices substituunt, quibus parem,& fortasse maiorem inesse virtutem in praxi comperuimus,quia harundinum radix succiplena haberi potest in nostris hisce regionibus, chinæ verò omni succulentiâ emuncta in nostras asportatur regiones. Sed quia veterum corrigere errorē difficillimū est, expedit idcircò ægris,& vulgo morem gerere aliquandò: Verùm tantùm divitibus ægris hæc propinent decocta,nec sumptuum, & crumenæ pauperum immemores illis fortunas absque salutis spe eripiant.

Huius radicis decocta ità parant vulgares: ℞. *Radic. chinæ in taleolas dissect. unc.j. infunde in aquæ fontis ferventis lib. iij. per 24. h. Deindè bulliat lento igne ad consūpt. 2. partium, addendo in fine fumar. lupul. capill. ven. ana. m. j. coriand. præp. unc. ÷. cinnam. drach. iij. fiat colatura, & servetur,* Dosis lib. ÷ pro vice. Ex radice, quæ primo inservivit decocto, paratur secundum pro potu ordinario, ut ℞. *Radic. chinæ primò adhibitæ unc. j. Infundatur per 24. h. in lib. ix. aquæ font. ferventis, deindè bulliat ad 3. partis comsumpt. addēdo in fine coriand. præp. drach. vij. cinnam. drach. iij. f. colat. & servetur.* Post secundum per reaffusionem tertium parant pro ciborum elixatione, manuum, & faciei ablutione. Hæc decocta magna aquarum copiâ

copiâ,& longâ indigent ebullitione, ut virtus extrahatur, & aquæ communicetur, & ad 30. 40. vel 50. dies assumuntur.

Hęc sunt vulgariũ alexipharmaca pro Lue fugādâ, quorum unumquodque eam profligare valet,verumtamen semper alia aliis sunt efficaciora, & juxta varios morbi gradus, & patientis temperiem nunc unum, nunc aliud usurpant; si nulla tamen viscerum intemperies adsit, præstantissimum esse guajacum judicant, licèt in occultis qualitatibus unum sit occultius alio,quia unum alio præstantius,& hac ratione nunc guajacum,nunc salsam parillam, nunc chinā usurpant, & nunc hæc omnia ob varias intentiones in majori, vel minori quantitate admiscent, ut ℞. *ligni guajac.lib.÷ .cortic.ejusdem, & salsæ parillę ana unc.iij.radic.chinæ.unc.j÷. Infunde spatio 24.h. in aq. lib. xii. Posteà bulliant ad medietatis casum f. colat. Residuo reaff.aq.lib.xii.stent in insuf.h.8.posteà coque ad 3.partis consumpt. pro potu in mensâ.* Vel ℞. *salsæ parillę,& cortic.lign.guajac.ana.unc.iij.lign.guajac.lib. i.infunde in aq.lib.xvi.& coque ad medietatis consumpt. Deindè reaffunde,& coque pro potu ordinario.*

Multi his decoctis purgantia quandòque admiscent, quæ à nonnullis improbantur. Primò, quia antequàm ad horum decoctorum usum accedant,diligenter purgandum est.Secundò,purgantia,& sudorifica motus efficiunt contrarios. Tertiò, fortiora sudorificis sunt purgantia, & purgantia sudorifica per secessum trahunt, quia fortius attrahit minus forte. Quartò, melioris notæ medici purgantia decoctis non admiscent, sed per certa intervalla pur-

gant, quarto, vel quinto quoque die.

Verùm non improbandus in decoctis compositis est sudor, nec diversæ fiunt evacuationes, motusque contrarii, ad cutim scilicet per sudores, & ad alvum per purgantia; nàm evacuationes prædictæ, & motus non fiunt eodem tempore, citiùs nempè post horam à decocto assumpto proritatur sudor, post multum verò tempus dejectio, quia vis deiectoria maiori indiget tempore.

Lues Venerea morbus est chronicus, & diuturna expostulat medicamenta in eius curatione, ac proindè tota barbatorum curatio in horum decoctorum exhibitione volutatur; undè si decocta propinant solutiva, eorum usum præscribunt ad dies 25. aut 30. Si fuerint simplicia, primò corpus deplent purgantibus de communi morborum omnium à nobis recensitis, deindè decocta exhibent simplicia ad dies 50. aut 60. vel ulteriùs, & interim pecunias ab ægris tutò emungunt. Decoctum propinant valdè calidum, ad hoc ut citiùs per corpus penetret, & sudor proritetur: decocto assumpto sub avrorâ, superdormiat æger, ut citiùs digeratur, & per corporis habitum diffundatur, ac stragulis optimè cooperiatur, ut sudor copiosus emergat, vel in laconico se componat, & ibi detineatur, quo usque sudet. Et quia dùm simplicia assumuntur decocta, per sudorem non nisi tenuja evacuantur excrementa, crassioribus remanētibus, laudāt propterea vulgares, ut singulis quatuor, vel quinq, decoctis assumptis, purgans aliquod præbeatur pharmacum, quod crassiora excrementa purgandi vim habeat, ità sunt syr. de fumar. mai. syr.

Suess.

Suell.rof.solut. manna &c. Nostrates vulgares hoc utuntur pharmaco. ℞.*syr.de fumar.mai.unc.iv.decoct. cord.unc.ij.m.* Imperant tamen, nè tali die sudor proritetur, quia æger duas non potest ferre evacuationes, & altera alteram impedit. Interim per totum decoctorum tempus ægrum ità in cimmeriis claudunt, ut nè aeris quidèm claritatem aspiciat, nec dùm pedem è cubiculo efferat, & interim quoque exactissimam victûs rationem, scilicet mira ieiunia instituunt per panis biscocti, & uvæ passæ, aut amygdalarum modicum, & si ad summum adeò exactam tolerare diætam non possit æger, vel parvam concedunt carnem assam. Verùm sæpiùs evenit, ut ante constitutum tempus quidam ob tenuissimam victûs rationem ità imbecilles, & viribus destituti conspiciuntur, ut:

Vix habeant tenuem, quæ tegat ossa cutim.

Et penè spiritu, & vitâ deficiant. In tàm conspicuo vitæ discrimine versantur miselli ægroti, ut in sceleti formam redacti, cum magnâ æris iacturâ, vitam quasi deperditam vix recuperare possint, nec mendicata sanitas ex voto succedit, nisi palliata, & fucata, dùm dira lues paulo post truculentior recrudescit.

Nostri malè feriati vulgares præter decocta urbanas habent stufas calidas, & siccas, ad quas Lue correptos ablegant ægrotos, sed præcipuè sole cancri signum percurrente, innumeras hominum, mulierumq; infectas copias ad Tritholi vaporosum sudatorium in Puteolano, vel ad Pythecusæ sudatorium, ubi maximus de toto corpore fluit sudor, sed hic vanâ spe

miseros ludit, levat quandòque, non eradicat Luem; nàm calor ille sudorem proritans nullum antidotū, sivè alexipharmacum ad Neapolitanum extinguendum venenum servat, sed est simplex, homogeneus, nec differt à quocumque culinario calore, sivè igne, (calor enim, & ignis non differunt, ut fusiùs probavimus in nostrâ Pyrotechniâ sophicâ lib. 2. c. 1. de igne) ideòque licèt degeneres attenuet humores, non sine capitis mortui residuo id exequitur, undè lernæa hydra latens paulo post maiores suscitat iras, & hinc lerna malorum, nec Uvlcanus clandestina Veneris adulteria ulcisci potest, quia claudus, nisi vindice Mercurio. Venerea Lues est morbus mineralis, & minerale perquirit remedium; curandum itàque ut mercurii naturam in stufam convertamus, hoc est absque stufa procedat sudor: nàm statim ac à mercurio provocatus fuerit sudor, jàm in proximo est sanitas; omnis igitur sudor absque mercurii interventu inutilis est. Sunt nonnulli, qui absque mercurio sudoribus factis, aliquos Lue correptos curant, tamen res fundamento caret, & ferè semper in deterius malum minatur.

CAPUT SECUNDUM.

De curandis affectibus Venerijs à nutrimento corrupto nascentibus, & primò

De GonorrhϾâ.

Effluvium saniosum ex interiori pudendi parte viri, seu mulieris medici gonorrhœam appellant, sed falsò, nàm hoc nomen grœcum

go-

gonorrhœa ſeminis effluvium deſignat,quod ex veſicularum ſeminalium debilitate retentricis procedit; ſed id quod ex urethrâ fluit ex contagii gallici communicatione,ſemen nō eſt,ſed penis nutrimentum in saniē à contagio degeneratum: Neapolitanis dicitur ſcalfatura, reliquis Italis purgatione, Hiſpanis purgation, Latinis verò rectè dicetur fluxus Venereus ſanioſus.

Signa.

NOn immediatè poſt pollutum concubitum hic ſanioſus adveniet fluxus: ſed utplurimùm ante 4.diem,multoties ante 7.rarò ante 40.ſed poſt 40. à concubitûs die nunquàm obſervatus fuit. Quiſque in concubitûs actu facilè futuram gonorrhœam cognoſcere poteſt, ſi intra urethram in illâ veneris paleſtrâ,veluti lancinari,vel quoddā effluvium ſentiet. Magna erit in mingendo acrimonia, in pene erigendo dolor,& ſi patiens penem emungat,parvam ſaniei quantitatem, veluti perlam è glandis foramine educet. Acrimonia in mingendo, & dolor in erigendo utplurimùm poſt 21.diem ceſſabit. Sanioſus fluxus adeò erit aſſiduus,& quandòque magnus, ut induſium ex eâ parte ſaniei immerſum appareat;ūde Iuvenes, qui parentibus ſunt ſubiecti, admonitos eſſe volumus, ut penem petiâ obvolvant, nè induſia, quę à matribus ut plurimùm obſervari ſolent,cōſpurcent, & ſanioſæ Veneris clandeſtina connubia pareſcant.

Multoties contendunt ægroti gonorrhœam exortam fuiſſe ob immoderatum motum, renum calore, equi-

equitatione &c.Tu verò facilè distingues, nùm gallica, aut non, gonorrhœa sit; simplex nàmque si illa fuerit, & sine contagio, nullam ostendet virulentiam, excretio proindè colorata non erit, sed albida, nullũque afferet dolorem, nullum urinæ ardorem, & inflãmationem nullam, at si copiosa, & diuturna erit, sequitur corporis consumptio. Contrà si viridis, flava multùm, varicolor fuerit expurgata materia, in ejus fluxu dolor persentiatur, penis arrectio impediatur, urinæ verò sit ardor, glandem inflammet, præputium in tumorem elevet, & fluxus diuturnus, & copiosus sit, non sequitur corporis tabes, apertissimum habebis indicium illam esse virulentam.

Caussæ.

RIdiculi sunt medici vulgares, qui ex hepatis intemperie, & renibus hunc saniosum fluxum oriri autumant. Non negârim quandòque hepar, & renes ex diuturno contagio Venereo infici posse, sed fluxum, qui ex polluto succedit commercio, ex quo fluit, suam habere productionis caussam, non autem in hepate, & renibus asseruimus.

Hujus saniosi fluxus caussa est effluvium halituum ab utero lue venereâ polluto prodeuntium, & per urethram viri in ingressu se insinuantium, à quibus penetratâ illius partis epidermide, spiritus sensitivus sub epidermide gliscens, ideam contagii induit, cujus ope totius urethræ nutrimentum in saniem vertit, illam inflammat, & ad reliquos disponit affectus.

Pro-

Prognosis.

SOlet in gonorrhœâ ex ſanioſo illo fluxu præputium inflammari, & in tumorem elevari,ac vitreum videri, & in rimas dehiſcere. Multoties inflammantur teſtes cum maximo tumore. Interdùm ſupprimitur, & quandòque obſtinata plurium annorum ſpatio perdurare conſuevit,nullis cedens præſidiis,& ut plurimùm in carunculam, vulgò carnoſitatem, terminare,quæ vel nunquàm,vel tardiſſimè curatur. Itàque niſi ſtatim ab urethrâ contagium illud omninò abſtergatur, omnes Luis venereæ ſpecies, quas enumeravimus, temporis tractu ab eâ produci poſſunt; nàm paulatim venereum fermentum;ex nutrimento in ſanguinem, ex ſanguine in partes ſpermaticas, & ex ſpermaticis ſerpit in oſſa.

Curatio.

VUlgares medici pro gallicâ gonorrhœâ curandâ præſtolantur,ut ſanioſus fluxus abſque remediis propriâ ſponte ceſſet, undè eorum malitia, quia efficacibus remediis ad fluxum gallicum perſanandum hactenùs caruit,infirmis proponit, ut per 40.dies curent, ut gonorrhœa fluat, interim vana, & inutilia quædam exhibent medicamenta,quæ contra contagii virulentiam nil efficaciæ habent,ſed ex 40. diebus ſpontaneam expectant curationem.Inſtituunt interim victûs rationem,& prohibent auſtera, & acria,ut vinum rubrum,& acetum, prohibent aromati-

matica acuta,& ſalſa; conſulunt deindè victum humidum,& refrigerantem. Nos errores in victu non laudamus in gallicis, neque in præſcribendâ diætâ multùm immoramur; ſcimus enim contagium gallicum cuicunque extremæ diætæ cedere omninò non poſſe. Inſtitutâ victûs ratione,vulgares medici ſequentia recepta per multos dies exibent: ℞. *Semin.milon. unc.÷ ,contunde, & cum aquâ capill. Ven. unc.ij.diſſ.f.expreſſ.ſacch.unc.÷ ,m. ut f.p.*vel ℞. *Quatuor ſemin.frigid.an.unc.÷ ,cōtundantur modo,quo ſupra,& diſs.in eâdem aquâ f.expreſſ. cū. additione ſaccb. & exhibe,ut ſupra.*vel ℞.*ſyr.capill.ven. malu.& viol. an.unc.÷ ,aq.capill.ven.cū expreſſ.ſemin.milon. unc.iij. ſpiritûs vitrioli gutt.vj.m.*

Conſulunt malvarum caules conditos, milonum ſemina condita poſt prandium,& cœnam, & aſſiduū aq.capill. Ven.uſum, neque deſunt, qui ſupra allatis viliora, & ignaviora præſcribant, credentes prædictas ſeminum, ſyruporumquè mucilagines, ut vrinæ acredinem infringunt, nè adeò acutè urethram ſtimulet, contagium gallicum ſemel impreſſum è corpore eliminare poſſe: ſed ejulatus,clamores,& planctus tot miſerorum, qui ex gonorrhœis præſcriptis remediis curati, nunc morbi gallici furores ubique in corpore patiuntur dictorum medicaminum ignaviâ, medicorumque obſtinatâ ignorantiâ, ubique in hac civitate teſtantur: mirum ſanè eſt, quod hujus morbi virulentiam ſupra omnia venena extollant,& quod deindè à melonum ſeminibus, & ab aquâ capillorum veneris tantæ virulentiæ debellationem expectent! Morbum in cauſsâ occultum prædicant, & ma-

& manifestis, ac vulgaribus deindè medicamentis sanationem perficiunt!

Per quindecim, aut viginti dies notatis mucilaginibus exhibitis, aliqui terebinthinâ utuntur lotâ aquâ viol. per os assumptâ ad quantitatem unc.$\frac{1}{2}$ quolibet mane *jejuno* stomacho per sex, vel octo dies cum pulvere glycyrrhizæ, & saccharo ad formam boli, sed inscitè faciunt; multum enim sui balsami per lotiones deperdit, fitque ferè inutilis. Latet in terebinthinâ mirabile balsamum, quod in vias urinarias specificâ fertur proprietate, illisque balsamicam suam impertitur virtutem, nè earum nutrimentum degeneret, corrumpatur, vel fixetur: Undè est, quòd post assumptam terebinthinam urina, quæ redditur, violaceum à longè sensibilem secùm ferat odorem. Nonnulli procedunt hoc modo: *Terebinthinę lib. j. coquunt in aq. lib. xxiv. donèc odorem amittat, & inspissetur, adeò ut refrigerata digitis in pulverem verti queat, ac vitri modo dissiliat*; sed etiam ineptè faciunt, cùm tota pars assentialis in aquam transeat, remanetque tantùm pars inutilis balsamicâ spoliatâ virtute. Aliqui tandèm medicastri terebinthinam propinant crudam in ovo sorbili, quod medicaminis genus, ferculum nimis ingratum, ob olei rosacei defectum à digestivo parùm differt.

His parùm proficientibus ad cassiæ fistulæ usum patientem inducunt, eamque ità pręscribunt: ℞. *Pulpæ cass. noviter extract. per setam unc. ij. fol. sen. or. pulverizat. unc.* $\frac{1}{2}$*, cinnam. contus. drach. ij. sacch. q. suff. f. cons.* quæ exhibeatur in formà boli ante prandium.

Nos cassię usum non omninò inutilem judicamus, nàm

nàm omnes humores cuiuſcumque generis dulces reddit, difficillimū lotii exitū facilitat, urinæ ardorē cicuriat, & veneni gallici virulētiā mitigat, licèt non extinguat: errāt tamē vulgares medici in foliorū ſenę additione, nàm ſimplicia omnia, quæ ſuaptè naturâ in renes, & veſicā properāt, ſi ſolutivis miſceātur, propter vim ſolutivam per inteſtina præcipitant, antequàm in renes deſcendant. Nos itàque ſequenti modo caſſiam exhibemus, & non parùm juvamus in virulentis gonorrhœis: ℞. *Pulpæ caſſ. recenter extr ıct. per ſetam unc. ij. pulpę tamarynd. unc. j. pulv. glycyrrhiz. drach. vij. ſacch. parum f. conſ. in patinâ ſuper calidos cineres.* Doſis vnc. j. uſque ad ij. Immediatè ante prandium exhibeatur quinque, aut ſex ſucceſſivis diebus.

His ſic exhibitis, ſi gonorrhœam patientes medicos urgeant pro integrâ curatione, ad aſylum medicum, ſcilicet ad ſanguinis miſſionem, & purgans deveniunt medicamentum, ſcilicet ad ſanguinis, & ſtercoris eductionem, quibus ſi gonorrhœa non ceſſerit, infirmo ſuadent fluorem illum utilem eſſe, cùm natura per eum locum virulentam materiam expurgare conetur, neque cohiberi debere, quia corpus inficere poteſt, & peiora eveniunt mala; hac malitiosâ induſtriâ, quod illi perficere nequeunt, per alios curari ſub pęnâ majoris damni infirmis prohibent. Ex pedibus itàque ſanguinem mittunt ſemel, & bis, quaſi retractum deorſum verſus crura venenum intra corpus non remaneat. Deindè ad ſequens, vel ſimile deveniunt medicamentum purgans, abſque ullo tamen anti-venereo, ſed ſòlùm per applicatio-

nem

nem commune morborum omnium, quo semel, bis, & ter corpus solvunt: ℞. *Fol. sen. or. tart. vin. alb. & polyp. querc. ana unc. j. flor. cord. p. j. f. decoct. s. a. in aquâ capill. ven. & in suff. quantitate prędict. decoct. diss. syr. Suess. & ros. solut. an. unc. iij. confect. hamech unc. ∸. m. f. p. adde par. aq. cinnam.*

Verùm nos fraterna charitate vulgares medicos admonitos volumus, (licèt de errore admoneri nolint) nè audeant sanguinem mittere, neque purgans exhibere medicamentum, saltim dùm in gonorrhœâ perseverat urinæ acrimonia, & in erigendo dolor, sed usque tunc perseverare debent in aperientibus, & diureticis, nec aperientium, & diureticorum usus debet esse prolixus, quia testium inflamationem, & tumorem, vel podagram, vel involuntariam urinæ excretionem caussare potest, ut nos multoties observavimus. Verùm his syrupis aperientibus, & diureticis laconicè res absolvi potest: ℞. *Syr. de quinque radicibus apertentibus, & de alth. Fernel. an. unc. j. aq. capill. ven. unc. iij. m.* vel: ℞. *Syr. de Nymph. & malv. an. unc. j. aq. eiusdem malv. unc. iij. m.* Vel sequenti in hunc modum concinnato, quo plures curavimus gonorrhœas: ℞. *Decoct. capill. ven. agrimonię, hepaticæ, plantag. ceterach unc. v. syr. de succ. Viol. unc. ij. m.* Et ratio est, quia tàm sanguinis missio, quàm medicamentum purgans à corporis circumferentiâ centrum versus trahunt, & venenum gallicum, quod in pene, vicinisque stagnat partibus, intrò trahitur, aut ejusdem materiæ in testiculos deductio, & horrendi morbi indè sequuntur. Terque, quaterque infelix ille, qui virulentâ adhuc fluente gonorrhœâ ex misso sanguine,

vel

vel ab exhibito purgante gonorrhœa à fluore cessat, vel enim febre malignâ corripitur, vel intra mensis spatium acerbissimis in toto corpore doloribus cruciabitur. Expectent itàque, ut in gonorrhœis omnis dolor, omnis urinæ acrimonia, & omnis materię fœdus color cessent, nàm tunc licèt sanguinis missio, quę tamen nullo modo fieri debet, & purgans medicamentum, nihil proficiant, multum nocere non possunt.

Si his pręsidiis gonorrhœa non cesserit, oleis adstringentibus ex mastiche, menthâ, rosâ, myrto paratis lumborum regionem, & perineum inungunt, vel ex rebus adstringentibus fovent.

In diuturnâ gonorrhœâ prædicta nō sufficiunt, & ad fortiora confugiunt, nempè ad salsæparillę pulverem, quam tali modo describunt: ℞. *salsæparill. unc. j. turbit, & hermodactyl. ana unc. iij. fol. sen. or. unc. ÷, f. omnium pulvis subtilissimus, de quo ℞. drach. ij. pro vice, in qua dosi singulis vicibus sunt addenda gr. v. vij. vel viij. diagryd. & infundatur de sero in vino albo generoso, posteà manè sumatur ad plures dies usque ad morbi declinationem.*

Solet quandòque tàm sæva, & rebellis esse, & tunc labem hepati impressam esse signum est, & decocta sudorifica ex ligno guajaco, & salsaparillâ in vino austero parata, vel ęstuaria multùm prodesse possunt, quibus non juvantibus, utendum censent intra mentulam lotionibus, *ex aquis plantag. rosf. rubr. portulac. & nymph. additis cerussę lotę in aquâ rosf. drach. ij. lythargyr. bol. arm. or. & terr. sigill. ad drach. j. Bulliant. ad tertię partis consumpt. & colaturæ addatur sacch. alb.*

parum,

parum, *& f.* injectio pluries in die usque ad gonorrhoeæ sanationem.

Tandèm aquam commendant solutiuã, quam ità parant: ℞. *Tart. & polyp. querc. an. unc. iij. sen. or. unc. ij. passul. sine arillis unc. iv. coriand. præp. unc. j. cinnam. electi parum, bull. s. a. in suff. aquæ quantitate, & facta colatura servetur.* De hac decoctione exhibeantur unc. vj. pro vice ad plures dies.

Ex his debilibus, & barbitonsoriis medicamentis quæ tàm sævo, deliterio, & pertinaci nostri barbati exhibent morbo, non ægrè quisque omnimodam sanationis impossibilitatem coniicere potest, & licèt quandòque his futilibus medicamentis gonorrhœa cessare videatur, quia Luis virulentia appropriatis non abstersa, & resoluta fuit, inquilinus remansit hostis, qui horrenda fabricat symptomata, & temporis tractu barbatorum palliatæ patescunt sanationes.

Pro nostra methodo in curandis virulentis gonorrhœis repetimus id, quod in nostris theoriis diximus, scilicet quòd caussa occasionalis Luis venereæ est fixatum nutrimentum, cui quoties nutrimentum sanum, & volatile approximatur, figitur quoque, & in ejus naturam convertitur. Gonorrhœa gallica hoc modo fit, scilicet halitus, & effluvia uteri gallici viri sani urethram intrant, ejus epidermidem penetrant, proximum illius partis nutrimentum sanum, & volatile attingunt, illudque in eorum naturam transmutant, transmutatum deindè in forma saniei effluit, totamque inflammat urethram, quæ inflammatio in vesicæ collum usque transfunditur, & hinc

æger cùm decumbit, intensis afficitur doloribus, si penis tentigine corripiatur, & in lotii emissione, nominatim verò in viris: Cõvulsione nervi penis, qui dũ ad principium retrahuntur, intumescunt, à qua intumescẽtiâ incurvatur, pars illa inflectitur, undè gradus urinæ acrimoniæ, & gonorrhœæ exurgit, quã chordatã appellãt medici. Hac positâ doctrinâ, indicatio curativa duplex indè consurgit, una quæ fixatũ jàm nutrimentũ resolvit, immutat, ac volatile reddit, & altera, quæ adveniens sanum nutrimentum, in suo balsamo conservet, ità ut licèt contaminatum attingat, non transmutetur ab eo; quoties enim quod advenit in partem nutrimentum non transmutatur, & quod illud transmutat, resolvitur, & abstergitur, de morbo jàm actum est.

Resolutio, & abstersio fixati, & corrupti nutrimenti nõ fit nisi per vitriolata, ut alibi demonstrabimus; quoties enim loca, in quibus facta est degeneratio, attingunt, illa abstergunt, quod in gonorrhœis fit iniiciendo in urethram per syringam aquam vitriolatam dulcem, quam aliqui ex vitriolo cyprio ita parant: *℞. Vitrioli cyprii drach. ij. ∸, aquæ ros. & plantag. an. lib. j. ſ. in aquâ vitrioli resolutio absque calore, deindè illam ter per chartam emporeticam filtra.* Quidam pro Cyprio utuntur Hungarico. Multi adhibent lapidem salutis, ut *℞. Aquæ plantag. lib. j. lapidis salutis drach. viij. stent simul spatio 12. h. deindè decanta.* Verùm nos felici cum successu usi sumus aquâ nostrâ Venereâ, quam ita paramus: *℞. Viridis æris unc. ∸, aquæ fontis lib. ij. stent simul usque quò aqua coloretur, decanta, & decantatæ dissolue mercurii meteo-*

rizati

rizati gr. ij. vel iij. & filtra. Tandem nos specificum nacti sumus medicamen, & omni laude dignum pro curandâ virulentâ gonorrhœâ trium dierum spatio, quod nunquàm gonorrhœâ correctum fefellit, illudque sine invidiâ communicamus: ℞. *Aquæ plantag. lib. ÷, Draconis mitigati in pollinē redacti drach. ij. m. in phialâ, & agita*. Hanc aquam recipe cum syringâ, ac permitte, ut syringæ fistula, quæ tenuissima esse debet, parum ultra glandem intret, ac tunc siphonis pressurâ fac, ut aqua per urethram interiùs excurrat, digitis premendo balanum, nè syringa ulteriùs intret, & aqua immissa fluat. Hæc lavatio ter fiat in die, & ter qualibet vice per tres, vel quatuor dies; ubi quisque advertere debet, quòd ad hæc nostra applicanda remedia non requiritur, ut per aliquod spatium gonorrhœa fluat, sed ipso tunc, quo apparet, imò si susceptæ gonorrhœæ, vel bubonis suspicio adsit, qui non adhuc se manifestavit, hujus medicaminis usu ritè præcaveri potest, nàm exterminantur causæ, quibus positis, pullularet.

Conservatio balsami nutrimenti est altera indicatio, quæ nos cogit invenire remedium, cujus energia nutrimentum, quod in partem contagio pollutâm advenit, suam puritatem, & volatilitatem servat, nec per contactum cum corrupto ipsum quoque corrumpatur; hoc auxilium mirabiliùs quàm credi potest, præstat terebinthina Veneta per os assumpta ad quantitatem unc. ÷, quolibet mane jejuno stomacho per sex dies in formâ boli intra hostiam convoluta. Verùm nos feliciter utimur in gallicis gonorrhœis terebintinâ Venetâ illotâ ad quantitatē drach.

ij÷, alternis diebus intra hostiam convoluta aqua madefactam cum Draconis mitigati gr.x. vel xx. in forma pilulari, cui medicamini nulla gonorrhœa quantumuis virulenta resistit, movetque duos, vel tres secessus, & vrinæ quantitatem. Illicò urinæ acredinem, & in erigendo dolorem aufert, materiæ fluentis colorem immutat, omnia symptomata reddit benigna, & ad octo vices integrè curat fluxum, nec æger alio indiget medicamento purgante. Spiritu terebinthinæ in gonorrhœis percurandis nil est potentius, sua nàmque balsamica vi renes, & omnia vasa à venenata Luis labe abstergit, & purificat. Aliqui sale petræ utuntur, quia abstergit, & resolvit omnia salia venerea,& per urinæ ductus expurgat.

Extincto syringæ, & terebinthinæ usu gonorrhœæ gallicæ fluxu,tutò,citò, & jucundè magna cautela adhibenda est, ut si fortasè aliqua contagii aura intra corpus delitescat,omninò exterminetur. Nonnulli aqua solutiva magistrali utuntur, à celebri viro Paulo AEmilio Ferrillo inventa; ejus enim usus post symptomatum gonorrhœę virulentæ remissionem illam omninò extinguit, & de totali veneni gallici extinctione aliquo modo ægros tutos reddere potest, ejus descriptio talis est: ℞. *Salsæ parill. scissæ,minutim incis. & benè lotæ, polyp. querc. contus. tart.alb. pulverizati, vuarum corinthiacarum an. unc. ij.santal. rubr. contus. unc. j. limat. lign. sancti, rasuræ eboris & c.c.non calcinati an. unc.j. Ponantur hæc ultima tria in pipatellâ, & simul cum alijs projciantur in lib.xx.aquæ font. ferventis, ac deindè operto vase detineantur in loco tepido per 24.h.ebulliant posteà ad consumpt.tertiæ partis aquæ,& tunc adde fol.sen.or.unc.iij.*

cinnam.

Aqua Pauli Emily.

cinnam.elect.contuſ.unc.j.bull.parùm,& auferatur vas ab igne, ac benè coopertum frigeſcat. Aqua per inclinationem à materialibus puraſeparetur abſque expreſſione, & poſt ſeparationem in eâ exprimatur fortiter pipatella, & ſervetur. Doſis à lib.j. uſque ad ij. pro patientis diſpoſitione. Exhibeatur frigida poſt aniſorum conditorum comeſtionem jejuno ſtomacho per v. aut vj. dies. Leniter ſolvit corpus ſepties, vel octies in die. Lauto indiget prandio, & ex carne, cruda omnia interdicuntur.

Verùm ut in futurum æger tutus eſſe, & abſque ſuſpicione vivere poſſit de lue, ſi ſequentibus pilulis quiſque utatur, procul dubio ſuccedet: ℞. *Pilul.de tribus ſcrup.ij.in gracilibus; robuſtioribus verò drach. j ½ merc.dulc. à perfecto ſpagyrico parati ſcrup. j. m. f. pilul.v.& deaurentur,* & exhibeantur ante cœnam, eandem doſim ter exhibe triũ dierum ſpatio poſito inter unam, atque alteram, & perfectè curatus erit infirmus. Vel meliùs: ℞. *Extract. catholic. drach.j. mannæ merc.gr.x.m.f.pilul.iij.& deaurentur.*

Præſcriptis remediis indubitanter recens gonorrhœa virulenta curatur, & contagii ſuſpicio, impoſterùm regerminatio omninò tollitur; verùm ſi gonorrhœa fuerit antiquata, iiſdem remediis tentari poteſt, facilè tamen evenire poterit, ut ob impreſſum profundiùs virus non ità extinguatur, ac ſi recens eſſet; atque tunc ut fluxus curetur, qui faciliter in urethra carunculam inducere poteſt, quæ illam occludere ſolet, ad efficaciora tranſeundum eſt, nam quò antiquior gonorrhœa, eò remediis fit rebellior. Itàque ubi in recenti gonotrhœa lavatio per ſyrin-

gam,& terebinthinę uſus per ſex dies fuêre pręſcripti, in antiquata per 12.dies præſcribi debent eodem modo,quòd ſi pertinax perſiſtat;jàm hęc sũt inutilia, ad turpeti mineralis, vel mercurii diaphoretici in noſtra Pyrotechnia deſcripti uſum recurrendum eſt, vel ad lacertæ viridis præparationem, cujus remedii tanta eſt in curandis gonorrhœis efficacia, ut recentem una vice exhibitum curet,antiquatam verò quatuor vicibus abſumptum radicitùs abſtergat. Hoc remedium verſatum in ſpagyricis requirit artificem, nec indifferenter cuilibet pharmacopolæ eſt pro eo fidendum, modus illud conficiendi hic eſt: ℞. *Mercurij vivi mundificati unc.iij.ſ. ejus ſolutio in aquæ fortis unc.iv. & ſervetur, & deindè recipe Veneris unc.ij. ſolve in aq. fort. unc.iv.÷. Has ſolutiones conjunge in uno vaſe, atque poſtquàm ſunt commiſtæ, aqua fortis deſtilletur,urgendo ſub fine ignem vehementiùs, ut maxima ſpirituum corroſivorum pars tollatur, quod in fundo reſtat,tere,& cum ſpiritu aceti in cineribus,vel in B.digere per xxiv.horas,ultimò ebulliendo, ut potiſſima Mercurij pars in aceto ſolvatur, nàm acetum deſtillatũ tingetur colore lazureo,hoc coloratum acetum per inclinationem à præcipitato ſepara in vas limpidum, & ſerva,affunde iterùm ſuper præcipitati reſiduum aliud acetum,ac eodem modo quo, & ſpatio ſeparetur; & in vas limpidum etiam ſerva, & ſic tertiò fiat, uſquequò acetum non amplius tingatur, tunc remanebit in vaſe pulvis citrinus dulcis,quem ſerva,nàm mirabile eſt diverſis morbis remedium; tinctum verò acetum deſtillatum, quod omne in vaſe aſſervaſti, in cucurbitam vitream loricatam ſuæ fornaculæ adaptatam inijce, & evaporatio-*

tionis ignem suppone, illumque continua, usque dum sicca materia remaneat viridis coloris; ac ea propter lacerta viridis dicitur. Hanc materiam à vase exime, & reduc in pulverem, qui non est eluendus. Est specificum pro gonorrhœâ virulentâ, & antiquatâ jàm jàm ad Luis venereæ præcipitium declinante, & licèt gonorrhœa cessare visa sit: redit tamen ab hoc specifico exhibito. Ideòque doses convenientes tamdiù iterandæ, donec omnis fluxus saniosus sedatus, & sublatus fuerit. Movet nimirùm simul hoc pharmacum gonorrhœam, & eandem tollit. Dosis à gr. ij. ad iv. cum aliquâ massâ pilul. solet ut plurimùm lenem provocare vomitum; paucosque secessus. Curat cujuscumque conditionis gonorrhœam, & venereum virus è corpore exterminat.

CAPUT TERTIUM.

De Testium Tumore.

TEstes variis tumorum generibus infestari solent, inflammatione scilicet, scirrho, erysipelate, œdemate &c. quæ sunt aliis communia partibus, de quibus hîc nos non agimus; quædam alia sunt particularia, & propriè ipsis competunt testibus, non enim fiunt in extimâ scroti parte, sed in intimâ, & circa ipsos, hujusmodi autem sub Erniæ nomine comprehenduntur, de quibus etiam nos hîc non tractamus, sed de illo testium tumore, qui ex gonorrhœâ ortum ducit.

Signa.

HUjus affectûs signa sunt: Si actu gonorrhœa fluit, vel ejus intempestiva præcessit suppressio, & ingens rigor corpus invaserit, deindè febris, testes intumescunt, insignis, & dolorificus exoritur tumor, quandòque in uno, & quandòque in ambobus testibus, cum pondere, quasi testes deorsùm trahente, rubore, & pulsatione, ut plurimùm ad renum loca se extendente.

Caussæ.

VUlgares medici testium tumorem per viam fluxionis fieri credunt, imò per confluxionem catarrhalem ex hepate, quia gonorrhœam esse penis catarrhum opinantur.

Fit testium tumor, si æger diætæ leges parùm servet, sed ex ejus arbitrio pendeat, variosque committat errores; vel potiùs si saniosus fluxus adstringentium ope repulsus fuerit; vel à vehementioribus catharticis, vel intempestivè adhibitis; vel à nimio aperientium, & diureticorum usu, vel ex phlebotomia in pede celebrata: tunc in alterius, vel amborum testiculorum membranas saniosus fluxus, vel aliqua ejus portio simul propellitur, & diffunditur.

Prognosis.

TEstium tumor malum non contemnendum, cùm testes non solùm ad speciei conservationem sint necessarii, illisque valdè læsis, læditur & generatio; undè tumor hic in principio non ægrè curatur, si illicò convenientia adhibeantur medicamina, & nullus, nec à patiente, nec à medico committatur error: at neglectus, raró suppuratur, vel perpetuò in scirrhum degenerat, præter alia dira Luis symptomata.

Curatio.

CUrant vulgares testium tumorem, præmisso clystere refrigerante, & emolliente, venæ sectione revulsiva, quæ multùm nocet, ut fusiùs demonstravimus, malumque pejorat, quia non peccat sanguis, & in morbis venenatis est sanguinis missio ipso veneno nocentior. Deindè victûs refrigerante, & humida instituta ratione, ad cataplasmata refrigerantia deveniunt ex malvarum foliis, radicibus althææ, floribus chamomillæ, & meliloti, seminibus lini, ac psyllii. Vel ℞. *Succ. solan. lib. ÷, flor. alth. exsiccat. & rosf. rubr. an. unc. j. aq. persicar. maculat. & plantag. an. unc. iij. farin. hord. lib. ÷, ol. rosf. unc. iv. f. cataplasma.* Verùm in magno versantur errore, quia licèt copiosiùs refrigerent, tumorem non tollunt, nec resoluunt, sed in scirrhi duritiem vertunt. Nonnulli fabatam applicant, quam con-

cinnant, fabas coquendo ad cataplasmatis formam, usque cum oleo rosf. & eodem modo ex ciceribus cataplasma conficiunt; quæ juvare credunt ob signaturam cum testibus. Dato, quod cicera ob signaturam iuvent, fabę quam signaturam habent? Interim non desunt syrupi refrigerantes, & renum ex unguento rosac. & comitissæ inunctiones.

Testium tumorem ex virulenta gonorrhœa curamus, dolorem sedando, fluxum saniosum auertendo, diffusum dissipando, & tumorem resolvendo. Undè æger in lecto quiescat, & statim ad doloris sedationem, testibus cataplasma de mica panis sæpiùs applicetur, quod fit ex lacte, mica panis albi, vitellis onorum recentium, ac oleo rosaceo. Magnæ efficaciæ est hoc cataplasma in inflammatione, & sedandis doloribus testium, non quia frigidum, sed ob anodynam energiam, quam continet. Præsentissimum est etiam cataplasma ex rutæ, & ebuli foliis aceto coctum, & applicatum. Saniosus avertitur fluxus, si nostra adhibeantur medicamina pro gonorrhœæ curatione. Virulentam materiam resolvunt à testibus gummi guajacinum nativum, vel stibium diaphoreticum cum aqua card. sancti pluries exhibitum. Pro tumoris resolutione unicè valet oleum philosophorum rectificatum, vel oleum ceræ pluries inunctum, vel balsamus sulphuris à Rulando descriptus, vel empl. stipticum. Tumorem antiquatum tollunt purgationes nostræ pilulares cap. præcedenti de gonorhœa descriptę, quibus parum proficientibus, quia scirrhi naturam sapit, ad nostra decocta infrà describenda recurredum est.

CA-

CAPUT QUARTUM.

De Carunculâ penis.

SI gonorrhœâ virulenta fuerit antiquata; vel sextum præterierit mensem; faciliter evenire potest, ut virus profundiùs impressum in vrethrâ sordidum inducat ulcus,& indè eveniat caruncula penis.

Signa.

COgnoscitur penis increscens caruncula, seu excrescentia carnea in urethrâ latens, ex prægressa fœda gonorrhœâ, quæ modò stranguriam, nunc disuriam, jàm ischuriam infert: observatur nàmque urinam non eodem tenore prodire, aut bifurcatam, ac obliquam; tandèm, ità subtiliatur, ut guttatim tantùm exiliat, aut omninò intercipiatur. In mulieribus cognoscitur, cùm in uteri collo formatur, quia membri virilis introductionem impedit.

Caussæ.

PEnis carunculæ caussam credunt vulgares esse humores lentos, viscidos, & pituitosos ad urethræ ulcus defluentes, & cum aliqua sanguinis portione admistos in carneam excrescentiam abire. Verùm errant in hujus affectus assignanda causa;

non

non enim humores viſcidi, & pituitoſi, vel ſanguis ipſe hujus excreſcentiæ cauſa eſſe poſſunt, ſed craſſa ulceris impuritas inſpiſſatur, & in talem degenerat carunculam, ut in aliis ulceribus videre eſt, quemadmodùm à turdi conſpurcatione arboribus viſcum innaſci dicitur. Hæc ſylveſtris caro vivit aliena quadra, ſcilicet vita totius, non aliter, ac viſcum frutex arboris vita.

Prognoſis.

PEnis caruncula tardæ, & difficilis eſt curationis, quia frequenter ab urina humettatur, nec radicitùs tollitur, & poſt remediorum applicationem licèt abſumpta videatur, tamen temporis progreſſu repullulat, & ad ſepulchrum uſque comitari ſolet. Cùm guttatim urina extillat, niſi tali ſtatim ſuccurratur incommodo, facilè in omnimodã urinæ interceptionem tranſit.

Curatio.

PRo carunculæ curatione corpus mercurialibus catharticis cum aliquâ pilularum maſsâ purgandum eſt, deindè convenienti inſtitutâ victûs ratione, fotus emolliens, ſi in inſignem magnitudinem, & duritiem excreverit, admovendus eſt. Si omnimoda urinæ interceptio ægrum fatiget, pro urinæ excretione ad ceræ candelæ uſum, quæ ſi non proderit, ad catheteris in veſicam immiſſionem deveniendum eſt, in cujus introductione intenſiſſimi

exci-

excitantur dolores. Absumitur caruncula sequenti pulvere: ℞. *Draconis mitigati drach. ij ÷ stibij crudi unc. ÷, tutiæ præp. drach. j. m. f. pulvis subtilissimus.* Utimur hoc pulvere cum candelis cereis ex cerâ virgineâ factis quatuor, vel quinque filis cerâ obductis. Ceræ verò præparatæ tenuissimis obuolvendæ sunt fasciis ex lineo panno carbasino, nè nempè fabrefactæ candelæ relinquant ceram, & ut commodiùs unguentum recipiant. Pulvis iste priùs cum oleo amygdalarum distemperatus sit, eoque superiori illinatur candela cerea, & in penis ductum immittatur, eò usque ubi caruncula viget. Si æger mingere volet, dematur candela, & post mictionem nova indatur, idque fiat integro quatriduo. Vel meliùs, fiant candelulæ ex cerâ albâ quatuor filis ex serico crudo cerâ obductis, nè intra urethram rumpantur, ut multoties observavimus. Pars, quæ urethram ingreditur, parùm calefacta volutetur suprà draconis mitigati pulverem, & modo quo suprà adhibeatur. Non credibile est quantùm hic pulvis valeat ad penis carunculam absumendam; nàm medicamentum pro caruncula, talis energiæ esse debet, ut sanam non exulceret partem, & luxuriantem tantùm absumat, cujusmodi est pulvis draconis mitigati. Ad penis carunculam extirpandam præstantissimus est spiritus mercurii dulcis per simphunculum injectus.

CA-

CAPUT QUINTUM.

De Bubone Venereo.

FRequenter in Lue Venereâ accidit bubo, tumor in inguinibus, & alius legitimus, alius verò illegitimus, seu spurius dicitur, originem trahit ex venereo cõcubitu cum scorto impuro.

Signa.

EX prægresso cõcubitu cũ muliere infecta, vel saltim suspectâ de Lue venereâ, & maximè si nulla alia externa apparuerit caussa, vel caries, aut gonorrhœa præcesserit non ritè curata, vel suppressa, paruus tumor in inguine apparet, qui in dies augetur cum dolore, & rubore, circa vesperas rigor, capitis dolor, & cum totius corporis laxitudine febris molestare solet, quæ sequenti mane ad infebricitationem jàm devenit.

Solent quandòque malè feriati chirurgi decipi in ruptura, & eam pro bubone accipere, ut nuper cuidam accidit, qui prægresso insueto itinere, & catarrho cum vehementi tussi, in inguine parvo tumore correptus fuit in principio, procedente verò tempòre magis increbuit, & dùm stabat, protuberabat cum dolore punctorio, ac velut lancinatiuo, dùm verò supinus decumbebat, retrocedebat. Accersivit urinæ medicum, duosque chirurgos, qui inspectum tumorem bubonem venereum esse asseverârunt ex

malè

malè curatæ gonorrhœæ ſuſpicione, in quam, tunc quartus decimus agebatur annus, inciderat. Inito itàque conſilio, corpus mannâ deplent, deindè maturantibus per tres menſes incumbuerunt, quibus irritis, tumorem rebellem, ideòque maturantibus, & reſolventibus reluctantem eſſe ſanxerunt. Secundum iniunt conſilium, & tumoris inciſionem decreverunt, quæ peracta nil præter ſanguinem fudit. Sunt medici buccinatoribus non abſimiles, qui amiſſam buccinant rem, cujus ad unguem omnes delineant notas, licèt poſtmodùm non agnoſcant, etiam ſi eam intueantur. Introſpicientes foveam verſus glandulam bubonariam, pro magno ſinu acceperunt, quem ſecuerunt, ſed peractâ ſectione, extempló excarnificatus languens ſævâ teneri febre, linguæ ariditate laborare, anhelâ excruciari ſiti, in parte laniatâ dolores ſentire truces, varios vomere humores, urinas reddere confuſas, nulli ſuccumbere ſomno, & innumera pati ſymptomata, quæ præſentem intentabant mortem, cœpit. In tantâ ſymptomatum procellâ ſanguine conjuncti de vitâ decumbentis hæſitare cœperunt, tertioque conſilio accerſitum chirurgum Prudentem, & peritum adiunxerunt, qui, perceptâ relatione, aſſidentibus medicis rupturam, non bubonem reſecuiſſe exprobravit, inciſionem repudiavit propoſitam, & ut errori conſuleret, Rulandi balſamũ ſulphuris pro inciſæ partis ſanatione propoſuit. Patefactâ chirurgorum craſsâ Minervâ, demiſſo ignaviæ indice, ad eorum exitiale ſcelus tegendum duorum chirurgorum opem implorârunt, qui, quia canis caninam non eſt, jure jurando, imò perjurio aſſeverârunt

rârunt non rupturam, sed venereum esse bubonem, & multum collegis assentantes, tertiam lanienam profundè faciendam instituerunt, in hac tertia incissione non tantùm piramidales musculos, verùm etiam qui pubem constituunt, secuerunt. Tùm demùm exitialia increbuêre symptomata, & fractis viribus languens paucissimis diebus in mortis agone jactatus, non exenteratus obiit, sed abiit.

Non infrequenter chirurgi accipiunt quid pro quo, & pro eorum tuenda ignavia acerrimè digladiantur, ac ut inter ipsos auxilii imploratio colatur, facilè in tertium conjurant. AEger in manu medici est velut ovis in faucibus lupi. Pecuniæ caussa, non ægrorum salutis gratia discurrunt; ideòque medicorum avarissimum genus est, & quod mirari subit: sunt quidam medici qui pro sesquihora vitam non habent, ac in letto perforato cubare deberent, & tamen se trahunt, vel trahuntur per urbem, schedulas salutis, qua carent, jactitant in vulgus, nec urinam quidèm gratis, aut merdam inspiciunt, aut eductum sanguinem assula volutant, aut ægrum vel semel tantum visitant. Sunt veluti pediculi, qui alienis saginantur ærumnis; ut ditescant nullis fraudibus, nullisque parcunt mendaciis: omnes in iis ambulant, & in iis volutantur, quæ profundamento agnoscunt, & veritatem vocitant mendacium. Hinc hortamur ægrotos, ut à morbo potiùs occidi sinant, quàm à medico, ille enim mitiùs, hic verò inhumaniùs agit.

Caussæ,

Causse.

VUlgares pro bubonis causa ad ineptas hepatis nænias recurrunt; inquiunt enim bubonem non fieri nisi authore hepate, quia inquinatum ad propria emunctoria labem veneream deponit, undè gallicus hepati perennes debet referre grates pro tanto beneficio, quia secùs si labem ad partes intimas, & nobiliora demandasset viscera, graviora excitasset symptomata: patet id, nam si hepatis motus, quo materia ad inguina demandatur, inhibeatur, aut perturbetur, & omni genio non adiuvetur, irascitur hepar, bubo ad interiora recurrit, & symptomatum emergunt procellæ. Sed has vulgarium ineptias fusiùs repudiavimus lib. 2. cap. 4. de Luis Venereæ sede.

Pro nostra sententia dicimus, quòd quoties genitalia ex infecto utero gallicum contrahunt virus, & quod in iis degenerat nutrimentum, ob aliquam impedientem caussam foràs non effluit, ad illarum partium emunctoria, quæ inguina sunt, confluit, apostemata, quæ bubones appellantur, excitat. Excitantur quoque bubones ex repentina gonorrhϾ virulentæ cessatione, quoties ab efficaci aliquo remedio cessatio illa caussata non fuerit, sed spontanea evenit, vel ex aliqua, quæ virulentiam non superavit gallicam, uti sunt natatio, medicamentum purgans, sanguinis missio, & similes.

Prognosis.

BUbonum præſagium quò ad ſuppurationem eſt, quòd diſponuntur multoties circa quartum, multoties circa ſeptimum, aut circa undecimũ, decimũquartũ, & vigeſimum primũ pro patientis robore, & materiæ tùm quantitate, tùm qualitate; quò citiùs extrà emergunt, extuberant, & ſuppurantur, eò pro infirmo meliùs, secùs qui pigrè elevantur, ſubſidunt, duritiẽ contrahunt, & artis auxilio indigent, ut ſuppurationem nanciſcantur. Curationis præſagium pendet à curatione, quam illis adhibent chirurgi, quæ ſi rectè fuerit adminiſtrata, nil mali bubones portendunt; ſi malè, gangrænas, mortificationes, muſculorum abdominis corroſiones, & tandèm mortem bubones producere poſſunt, præter puſtulas, ulcera, dolores, gummata &c. quæ ex tranſmiſſo intùs veneno à bubonibus temporis curſu excitari poſſunt.

Curatio.

VUlgares chirurgi, & barbitonſores pro bubonis curatione nunquàm reſolventia adhibent, ſed potiùs curant, ut ſuppuretur, quàm reſolvatur, nàm meliùs tùm corpus, tùm hepar, in cujus emunctorio naſcitur, ab excrementis emundatur. Omni itàque induſtriâ, primò procurant, ut contagioſus humor ad affectum trahatur locum, & ſuppuretur. Secundò omninò à ſanguinis miſſione ex brachiis abſti-

abstinent ; nè prava qualitas ad principes ducatur partes. Solùm igitur si bubo post apparitionem per multum tempus neque crescere, neque decrescere, neque ad suppurationem disponi videtur, & præcipuè si in corpore pletora adsit, ex pede eiusdē partis affectæ semel, & pluries sanguinē mittunt, ut materia ad inguina trahatur: sanguis quasi stagnaret, & non in gyrum moveretur; & ejus extractione corpus non refrigeraretur, & suppuratio non impediretur. Deindè statim ac bubo apparere incipit, si apparet, ex quartor oleis, scilicet utriusque lilii, amygdal. dulc. & chamomill. bubonem inungunt, superponendo lanam succidam, idest sordibus redundantem, nàm hæc partim laxando, materiam faciliùs ad patiens inguen defluere faciunt, partim præparando ad suppurationem: verùm hæc olea potiùs subuculas consputcant, quàm bubonem suppurant. Si hoc non sufficiat, laudant supra partem affectam cucurbitulam magnâ flammâ apponi, quod terriculamenti genus optimum cēsetur, quia Vulcanus adulteram minatur Venerem. His vanidis plenissimum præscribunt victum: *Sed impura corpora quò magis nutries, eò magis lædes*. Imponunt ægro, ut valido se exerceat motu, ludat pila, folle, palæstra, arte digladiatoria, decussata, & quadrupede, adhoc ut ratione motûs, materia in hepate agitata ad partem affectā transmittatur: Verùm quis spondere poterit his validis motibus potiùs ad inguen virulentiam transmitti, quàm ad alias partes?

Quibus omnibus parùm proficientibus apponere solent empl. Diachilonis magni cum gummatibus.

Si verò istis præsidiis postquàm apparuerit tumor, si neque crescit,neque decrescit, ad corporis purgationem deveniunt, nàm sublata cacochymia, & minorata materia, id quod relinquitur,facilè à natura superatur,undè tribus syrupis humores præparant, ut ℞. *Syr.de succ.fumar.lupul.& cichor.an. unc.*÷, *aquæ lupul.unc.iij.m.* Post quos purgans exhibent medicamentum,ut ℞.*Fol.sen.or.unc.j.polyp.querc. unc.ij.flor. cord. p.j. f. decoct. & in suff. colat. diss.syr.suess.& ros. solut. an. unc. iij. confect. hamech drach. iij. m. f. p.* Vel in forma pilulari, vel in forma boli, ut ℞. *Pulp. cass. recent. extract. per setam unc. j. confect.hamech drach.iv.pul.fol.sen.or.drach.j.m.f. bolus*, & post tres horas exhibent apozema ex syr. rosf. solut. cum levi decoctione. Sed est purgans de communi morborum omnium,quod à circumferentia ad centrum trahit, non verò à centro ad circumferentiam, undè certior erit universalis lues, quàm crisis ad inguen.

Si ab assumpto purgante extuberat, maturantia adhibent,inter quæ præsens principem locum tenere dicunt,ut ℞.*Radic.utriusque lilii,& althææ an.unc.ij. fol.malu.alth.viol.scabios.an. m.j. bulliant, & contundantur,addendo axungiæ porcinæ putridæ, & butyri recenter loti an.unc.iv.adipis anatis, anseris, & gallinæ an.unc.j.ol.utriusque lilii,amygdal.dulc. & chamomill. an.unc.*÷, *fermenti unc.ij. croc. fila x.& f. cataplasma.* Si hoc non sufficiat, uti solent emplastro diachilonis magni cum gummatibus, ut ℞. *Empl. diachilonis cum gummatibus unc.j. ammoniaci,bdellij, & sagapeni an.unc.*÷, *m.f.empl.*

Post-

Postquàm maturatus fuerit, ad apertionem deveniunt, ferro aperiunt in formam crucis, incidendo apices, nè succedat fistula, totamque cavitatem turundis ex stupâ, ovi albumine conquassato oblitis complent ad sanguinem sistendum per 24. h. Apertum detinent saltim 40. vel 60. dierum spatio, & ultra, quia non solùm materia, quæ fluxit ad emunctorium, evacuatur, sed habent naturæ irritamentum, quo ipsa cogitur ad expellendam materiam, & sic tùm hepar, tùm totum corpus meliùs expurgatur. Ab initio digestivo, quod ex ovi luteo, terebinthina, & oleo rosaceo conficiunt, bubonem regunt, exteriùs ad inhibendam inflammationem circumliniunt oleo rosaceo, mox unguentis mundificantibus, tùm implentibus, tùm cicatrizantibus utuntur. Aperto bubone, & jàm digesto, iterùm corpus purgant medicamentis suprà positis, & eò magis si pus non laudabile ex eo excerni videatur, ad contagiosæ Luis extirpandam qualitatem, ut nullum ex ipsâ supersit in hepate seminarium, decocta propinant.

Hæc sunt chirurgorum, & barbitonsorum pro bubonis curatione medicamina, quæ an contineant pro lue extinguendâ antidota, dicant, qui in eorum inciderunt manus. Luem prædicant magnum morbum, & magni morbi magnum medicamentum esse testantur, & pro ejus exterminio irritis, ridiculis, & hisce diris utuntur medicamentis! Saltim ob ejulantium voces, plantus, & querulos gemitus eorum, qui perperam ab ipsis curati, in doloribus, gummatibus, ossium exesionibus &c. contabescunt, infestam experti artem, resipiscant, & dediscentes, ve-

ram discant medicinam,quia quam exercent,non est vera medicina,sed carnificina. Verùm querelarum in medicinâ causa est,quod homines,qui nullius pretii, vel intellectûs existunt,animum medicinæ dant, quo fit, ut hoc nostro tempore, nulla gens medicis contemptior existat, non propter artem, sed per personas, quæ ex omni nequitiarum genere ad medicinã, tanquàm ad refugium confluunt, unde in hac nostrâ civitate plures sunt medentes,quàm ægroti. Non omnibus datum est medicinæ ministerium nosse,nec omnibus sapientibus,sed tantùm illis,quibus datum est intelligere,quia est peculiare Dei donum, non omnibus concessum. Hinc oritur, ut vulgares, qui medicinam faciunt,ægrotis duobus assibus, vix majori pretio medentur,quare ob vilem ejusmodi mercedem, medicina meretrix esse, & unicuique subiici compellitur;quia præ nimiâ pigritiâ nõ potest aliàs se alere. Ea propter non multùm vulgares culpamus, à quibus id obtingit: nàm raró vili pretio bonæ emuntur merces, sed ineptos insimulamus ægrotos; non ideò duobus assibus medentes æstimamus, quia pro tantillâ pecuniâ medicinam faciunt, cùm vix aliud præstare possint, licèt scirent, & tamen fideliter se agere putant, & interim hæc pauca merces utinam illis tota persolveretur. Discant meliùs,& posteà medicam exerceant artem.

Non possumus non criminari vulgarium chirurgorum imposturam, qua quæstum in dies novum faciunt, sed dolo, & fraude,quod est eorum artis fundamentum: circumferunt ærea scrinia cum sepimen-

mentis in disponendis colorum varietate unguentis, in pharmacopolio emendicatis, nec unguenta habent, quæ in bonum tendant finem: ceu pictores suos circumgestant asserculos variis coloribus exornatos. Non loquimur hîc de quorundam chirurgorũ impostura, qui in phialis liquores trivials, sed auro cariores pro balsamo pretiosissimo circumferunt, ut ab ægrotis extorquant aurum. Delendus hic abusus est, & talia unguenta putida, quæ tanquàm arcana gestant, per fenestras abiicienda sunt. Multùm seipsos jactant, & extollunt, potissimum eorum est magisterium, mentiri, imponere, optimum est unguentum, sed his minimè curare possunt, curant loculos, non ægros, quos ars curat, non ipsi, quia iis non inest.

Bubonũ curatio optimè instituitur, si chrirurgus ante apertionem, perfectam inducat maturationem, quam hoc cataplasmate promovebit, postquam bubones ruborem conspicuum, doloremque in superficie prætulerint: ℞. *Stercoris columbini pulverizati, croci contusi, aungiæ gallinaceæ ad libitum, m. & cum panis fermento reduc in cataplasma*; quod 12. quibuslibet horis super bubonem renova. Cataplasma hoc materiæ coctionem promovebit, cutem attenuabit, prominentemque bubonem efficiet, mollem, digitisque cedentem. Vel hoc sequenti emplastro maturationem promovebis, ut ℞. *Empl. de mucilag. & fily zacch. an. unc.* ÷, *m.* quod supra tumorem applica, & quolibet 12. horarum spatio renoua. Tunc ille aperiendus est minime quidem ferro, ut communiter fieri solet, sed fectico mercuriali, nam bubonem

aperit, & gallico veneno resistit, quod ferro non evenit, secticum ad hoc opus peragendum ita paratur: ℞. *Merc. meteorizati drach.j. farinæ.hord.drach.ij. m. & cum sputo f.massa miscendo cum spatulâ ligneâ, ex illâ massâ trochiscos in formam pineorum compone, & exsiccari permitte.* Exsiccatos hujusmodi trochiscos ità adaptato: Expandatur empl.de gratia Dei, vel fodicationũ super pellem, & in medio emplastri ponatur trochiscus, quẽ adapta super bubonem, ità ut in declivi parte illum aperiat, post 12. horas emplastrum exime, nàm adapertum reperies bubonem, cujus materiam expressione evacuabis.

Verum quia ægri tàm ferrum exhorrent, præcipuè si chirurgus ex ignorantia incisionem, ut convenit, efficere nescit, quàm secticum; nos ob charitatem erga fratres nobilissimo, & efficacissimo emplastro, quod Benedictum appellamus rempublicam medicam ditamus, cujus solâ superpositione, & renovatione nõ tantùm gallicus bubo maturescit, & aperitur, verùm strumas, ad quas utimur, cunctos tumores tùm calidos, tùm frigidos dictos, imò tophos podagricos maturescere facit, & ad cicatricem usque sanat, ejus compositionem ingenuè communicamus: ℞. *Ol.com.lib.iij.radic.harundin.unc.ij.lilior. cœlest.unc.iij.alth.unc.j ½, dùm ol.bullire incipit, affunde radices mundatas, & in taleolas subtiliter incisas, coque ad nigredinem usque, quas aufer, & pedetentim injice cerusſ.unc.iij.tutiæ præp.unc. ½, ceræ citrinæ unc.iij.semper spatulâ agitando. Coque ad empl. consistentiam, tandẽ adde balsami nigri drach.ij.aufer ab igne, & serua.*

Credibile non est quantum emplastrum hoc ad maturan-

curanda omnis generis apostemata, rumpenda,& sananda valeat, ita major est experientia verbis, ut æger sui ipsius sit chirurgus.

Adaperto foramini pulvillos immitte inunctos sequenti hoc nostro Unguento Magistrali, quod ità paramus: ℞. *Lythargyr. aur. unc. viij.ceruss. unc. iij. tutiæ præp. unc. ÷, plumb. usti unc. j. merc. sublimat. dulcis unc. ÷, stibii crudi tantundem, cinnabaris unc. ij. ceræ unc. vj. ol. rosl. lib. ij. f. ung. s. a.* Vel utere pulvillis ung. alb. & aur. inunctis, quod immissum contineat magnum calcinatum Paracelsi, vel mercurium præcipitatum incarnatum præparatum, scilicet supra quem bis incensus fuerit vini spiritus, & infra paucissimos dies à bubone omnem absterget pravitatem, illumque exhibet mundum, prosequere ad carnis reductionem usque juxta artis præcepta, & tunc emplastrum benedictum, vel fodicationum adhibe, nam perfectam inducet cicatricem, factâ cicatrice, sunt infirmo exhibendæ pilulæ ex mannâ mercurii, quas suprà descripsimus.

Verùm quia plerique sunt, qui bubonum suppurationem exhorrent, cupiuntque eos vix, apparentes internis medicamentis resolvere, tunc in tali casu hac nos utimur methodo.

Primò accuratè nos observamus, an suppuratio inceperit, nàm suppuratâ existente materiâ, impossibilis est per interna remedia resolutio. Secundò advertimus, an patiens sit robustæ naturæ, & ad vomendum facilis, nàm si gracilis sit, & ad vomendum difficilis, tunc ter exhibemus pilulas ex manna mercurii supra descriptas, & à sequenti medendi modo

est

est removendus; cùm igitur suppuratio non incepit, patiens est robustus, & ad vomendum facilis, incipienti buboni sequens emplastrum superponimus, quod post 24. horas renovamus: ℞. *Empl. de Ranis cum triplici mercurio q. suff. & extendatur super alutam.* Deindè infirmus in lecto se contineat, & manè illi exhibemus Turpeti mineralis dulcis gr. vj. in ovi vitello, hoc vomitum provocabit: ter illud exhibemus alterno die, exactæ diætæ indulgeat æger, vinumque bibat, perque integrum medicaminis tempus frigidum, humidumque aerem aufugiat, sic paulatim bubo omninò resolvetur absque ullo futuri mali periculo.

Excitari quoque solent bubones spurii, & illegitimi ex malè curatis in præputio vel ulceribus, vel cariebus; nàm non ob retractionem nutrimenti contaminati in inguinum emunctoriis producuntur, sed ob consensum alicuius partis spermaticæ ab ulcere contaminatæ glandulosum aliquod corpus in inguine turgidum fit, ob participatum illi venenum, & hujusmodi bubones pessimi sunt, nàm neque ex naturæ efficaciâ, neque artis auxiliis maturationem unquàm admittunt, & brevi temporis spatio dolores, gummata, & cœtera diræ Luis symptomata inducere solent.

Falluntur ut plurimùm in his curandis bubonibus inepti chirurgi, nam ex suppurantium applicatione aliquid sub cute mollescit, & nil indè extrahunt præter nigricantem sanguinem ex glandulâ manantem, adducuntque hoc modo infirmum in magnum discrimen, quippè glandula incisa nunquàm digeritur,

ac

ac propterea peſsima ſemper accidentia emergunt.

Itaque ſi hujuſmodi bubones occurrent, primò attendēdum eſt, ut ſi adhuc perſiſtant ulcera, vel caries in præputio, ea curentur; nàm abſque vlcerum, vel carierum curatione fruſtrà glandulæ curatio tentabitur. Curatis ulceribus, vel cariebus, glandulam emplaſtris tentabis, ut paulatim ad temperiem reducatur, hujuſmodi erit noſtrum emplaſtrum benedictum, quo omnes bubones ſpurii ut plurimum ad ſuppurationem, & quandoque ad reſolutionem reducuntur, vel emplaſtrum de ranis cum triplicato mercurio, ſed hæc non ſuffragantur, niſi intereà adhibeantur remedia, inter quæ principem tenet locum Aqua noſtra Anti-Venerea, quam paulò infrà in curatione dolorum deſcribemus; nàm in hujuſmodi bubonibus virus non ſolùm in nutrimento gliſcit, ſed in glandularum ſubſtantiâ, quæ ſpermaticæ ſunt.

CAPUT SEXTVM.

De Puſtulis.

PUſtulæ inter venerea ſymptomata connumerãtur, quæ in Luis primordio penis præputiũ ſibi vendicant; attamen temporis tractu præcipuè in capite, facie, canale inter utramque natem, & cæteris corporis partibus ſpatiantur.

Signa.

NAscuntur in præputio, facie, canale inter utramque natem, & cœteris corporis partibus quædam bullulæ superficiales veluti millii grana, quæ pruriginosum inducunt sensum, epidermidem, & cutim lacerant, ac saniosum eructant fluorem.

Caussæ.

PRo pustularum caussâ vulgares hepar constituunt nimiâ exorbitans bile venereâ qualitate imbutâ, cum aliquâ pituitæ portione, quam per viam fluxionis ad generationis loca, & alias transmittit partes. Vulgares hepar veluti morborum omnium patronum venerantur, & revera apud ipsos non est malum in toto corpore quod non faciat hepar. Nos dicimus, quòd accidit multoties, ut effluvia uteri Lue venerea infecti urethram non intrant, sordes, & sanies in præputii cuticulam impingunt; hæ odore earum virulento liquorem nutrititium sub cuticulâ gliscentem inficiunt, fitque degener, & bullulas quasdam albicantes excitat. Ex liquore nutrititio in cœteris corporis partibus Lue venereâ imbuto, nunc hîc, nunc illic nascuntur pustulæ.

Pro-

Prognosis.

FAcilè istæ pustulæ absterguntur in primordio Luis, quia multùm sunt superficiales, si ante 24. horas congruo curentur remedio; nàm aliâs in caries pustulæ transeunt, quæ superficie non contentantur, sed semper ulteriùs terebrando fundum petunt, & in ulcera expansa etiam abire solent. Si in aliis corporis partibus efflorescant, luem arguunt confirmatam, & extrinsecis tantùm non cedunt præsidiis, sed in praua degenerant ulcera.

Curatio.

VUlgares medici, & chirurgi ad præputii pustulas persanandas, Vngvento de tutiâ, minio, & cerusâ utuntur, sed infelici euentu, licèt in dicta unguenta mineralia intrent, quæ vim curandi pustulas gallicas continent, quia tamen unctuositati sunt admista, impeditus est illis aditus, ut in cuticulæ læsionem penetrent, ac ex dictorum unguentorum usu ut plurimùm pustulæ vel in caries, vel in ulcera abire solent.

Opportunum ad curandas pustulas auxilium est, nè in caries, vel ulcera abeant; medicamenta se insinuandi vim habere debent vel in formâ pulueris, vel liquoris, huiusmodi sunt lythargyrium aureum, vel nullo alio præstantior erit mercurius dulcis, in puluerem redactus, & per setam traiectus. Indolens est ille, & iste puluis, qui præputio aspersus bis in

die, infra duos dies pustulas curat, si vino tepido dictus puluis recens adhibeatur, & præcedens abstergatur, multumque valet in his præcauendis. Uel ℞. *Aq. rof. lib.j. merc. meteorizati gr.ij. f. horum in aquâ solutio*, qua ter, vel quater in die pustulæ lauentur, & curatæ erunt. Ejusdem, & majoris efficaciæ erit aqua Venerea, vel lapidis medicamentosi, si post singulas ablutiones, petia madida dictâ aquâ superponatur: Post earum curationem mercurii dulcis, vel mannæ mercurii pilulas infirmo exhibe ter eo modo, quo eas, dùm de gonorrhœâ egimus, præscripsimus.

CAPUT SEPTIMUM.

De Cariebus.

Caries propriè dicitur ulcus paruum, & rotundum in glande, vel præputio, vel in mulierum sinu ex concubitu genitum, nos pluries in labiis obseruauimus; desumptâ denominatione ex carie, quæ ligna exedit, quia ab hoc ulcere pudenda exeduntur.

Signa.

Primùm in pudendis paruæ erumpunt pustulæ, quæ millii figuram repræsentant; his minimè curatis, & ruptis, remanet ulcusculum pruriginosum, ichore madens, paruum, & rotundum, in medio habens candidum punctum, nunc unum,

unum, & interdum plura, aliquandò tota glandis corona hujuſmodi ulcuſculis inficitur, quandòque una copulantur, & ex duabus, vel tribus, vel quatuor unum fit. Decipiunt multoties caries, nàm ſuperficie tenus nil ulcerati oſtendere ſolent, interim radicem in carne profundant, nunc magis, nunc minùs: id cognoſcitur ex tactu, nàm percipitur durities, & dolor.

Cauſſæ.

MEdici hepatiti credunt caries fieri, quia hepar Lue infectum prauum excrementum ad pudenda tranſmittit, & ea exedit. Quàm inepta ſit hæc vulgarium ſententia, probauimus lib. 11. c. 4. de Luis Venereæ Sede. Quoties puſtulæ non curantur, & in latum ſe non extendunt, in profundum progreditur earum venenum, quod calloſam quandam inducit radicem, deorsùm ſemper petentem, eructatque ichorem, qui ubi reſidet, in pudendis ſimiles excitat caries.

Prognoſis.

CAries peſſima hujus morbi ſpecies, nàm ab ignaris curari neſcit, ac faciliter in horrenda ulcera exedentia, vel mortificantia abit, excitatque bubones ut plurimùm ſpurios, qui ſunt legitimis multo pejores.

Cu-

Curatio.

CAriernm curátio fit cum totali radicis averruncatione, & ulceris remanentis consolidatione. Grex barbitonsoria, ad quam omnes hodierni chirurgi reduci possunt, ad carierum curationem utuntur solâ ablutione ex aquâ rosaceâ, vel plantaginis, aut portulacæ, vel vino albo, in quo rosæ rubræ siccæ incompletæ ebullierint, vel, ut plerique faciunt, vrina sanant, vel pulvere pyrio, quæ medicamenta non tantùm sunt ridicula, & inefficacia pro tanto curando malo, sed ipsum pejorant, caries multiplicantur, & perpetuò deorsùm exedunt, undè in pessima, & maligna sæuissimè serpentia degenerant ulcera.

Alii altiores doctrinæ vulgares unguentis utuntur, unusquisque pro sua minerua, minii, lythargyrii, cerussæ, tutiæ, apostolorum, ægyptiaci, similiumque, nec hactenùs animaduertunt, quod unguenta radicis cariei profunditatem pertingere non possunt, ac proindè penitùs inutilia.

Curationis cardo consistit in cognoscendo totalem radicis extirpationem, de hac quisque certior esse potest, cùm ex remediorum applicatione cariei fundus non appareat albicans, sed rubicundus, sanguinemque fundat, non saniem, & cum nulla circùm obseruetur dureties. His positis signis, ulcus sine scrupulo consolidari potest, sin minùs pro consolidatione insano indulgetur labori; curet quisque priùs linteis partes sanas à carierum ichoribus defen-

fendere, deindè sequentibus pulveribus profunditatis cariei ratione uti potest, ut ℞. *Merc. præcipit. unc.j. spiritûs vini dephlegmati unc.ij. stent simul in vase, & vini spiritus accendatur, ut totus cremetur, id cum novo vini spiritu ter repetatur*, nàm merc. præcipit. dulcescit, extirpatque caries sine vllo dolore, & inflammatione, quod magnum est arcanum, & nemini cognitum. Vel ℞. *Merc. præcipit. unc.ij. spiritûs vini ardentis unc.iv. ponantur ambo in retortâ, & spiritus vini à merc. præcipitat. destilletur, & in vas recipiens accipiatur*, hunc spiritum serua, nàm eius contactu callositates, duritics, excrescentiæ carneæ, fungi, mora, cristæ, ac hujusmodi symptomata à Lue venereâ pullulantia breui tempore exterminantur absque dolore, & inflammatione. Felix ille, qui hæc remedia propriâ manu parat, eorumque efficaciam, & applicationis modum intelligit; nàm miraculosè curabit. Vel ℞. *Merc. vivi opt. purgati unc.j. quem solue in aq. fortis unc.ij. solutioni superfunde aquam comm. posteà paulatim ol.tart.correctum guttatim adde, & merc. luti instar præcipitabitur, quem probè à corrosiuis per aquam simplicem vindica.* Hic præcipitatus vocatur luteus, ab aliquibus verò perperàm Magni calcinati Paracelsi nomine insignitur.

Est hic sedulò aduertendum, quòd quotiescumque hujusmodi remedia applicantur, quæ corrosiuam habent efficaciam, partes circumuicinæ sanæ linteis, ungventis, emplastris, aliisque similibus muniri debent, nè corrosivorum actio eas tangat, & lædat.

Hic aduertendum, quòd tàm pustulis, quàm cariebus, & ulceribus post veneni gallici extirpationem cum mercurialibus, aliisque suprà descriptis remediis, remanet, ut citò fiat earum consolidatio, quæ multoties pigra esse solet; sequenti proprietatis balsamo quisque uti poterit post veneni eradicationem, nàm 24. horarum spatio ulcus licèt magnum consolidatum erit: ℞. *Aloes, mirrh. & croc. an. unc. j. f. omnium pulvis, & misceantur, ponantur in vase vitreo, & affunde spiritûs vini ardentis lib. j. stent simul per dies duos deindè per inclinationem tantùm vini spiritum separa, & in vase opt. clauso serva.* Aspergatur ulcus ter, vel quater in die, & consolidatum erit. Verùm huius balsami aspersio nimis dolorosa est, ac proindè ut avertatur dolor, & quandòque aliqua veneni suspicio latere potest, ad suspicionem tollendam consolidari potest ungventis vulgaribus, ut tutiæ, de plumbo &c. aliquam supradictorum pulverum asperginem admiscendo, quæ curatio licèt pigrè incedat, tamen tutò fit. Post carierum curationem utatur infirmus pilulis mercurialibus suprà descriptis.

Accidit interdùm, ut hujusmodi caries sub præputio lateant tumefacto, vel constricto, adeò ut cerni non possint, in hoc casu per siphonem medicamenta in formâ liquidâ iniicienda sunt. Vulgares aquâ hordei, & melle rosaceo utuntur, qui etiam usu urgente, quodpiam unguenti ægyptiaci, & decoctionis ligni guajaci admiscent: Verum nos felici cum successu per siphunculum iniicimus aquam nostram veneream, vel de lapide medicamentoso. Adver-

vertendum quoque eſt, quòd quoties glans tegi poteſt, nunquàm detecta relinquatur, ut quidam chirurgi, & barbitonſores faciunt, nè tandèm cutis exſiccetur, & contrahatur, ſic nunquàm poſtmodùm tegi poſſit; quòd ſi ità vulgares nihil proficiant, & uſus urgeat, ad inciſionem procedunt.

Sæpè in ipſo penis meatu caries ſuboriri ſolet, quę difficilem reddit curationem, tùm quia latet, nec facilè pulueres, unguenta &c. admictit linimenta; tùm etiam quia promptè carunculas gignit: cognoſcitur ex ſanie manante, & maximo dolore mictionis tempore, ac glandis apex rubet. Hanc carietm curabis aqua noſtra venerea, vel meliùs dracone mitigato, cum aquâ plantaginis per ſiphunculum.

CAPUT OCTAVUM.

De Ulceribus in pręputio.

SAEpiſsimè in præputio, & etiam in glande ulcera contingunt, cùm puſtulæ citò non abſterguntur, vel in caries, vel in ulcera corroſiua degenerant.

Signa.

NUnquàm ulcera ex abrupto effloreſcunt, ſed perpetuò puſtulæ præcedant, oportet, quarum ſanies non abſterſa ulcera in latum producit, quæ ſi opportuno non curentur tempore, fiunt ſordida, liuida, profunda, doloroſa, calloſa, & cum la-

biorum tumore, quæ pessima, & maligna sunt.

Caussæ.

HUjusmodi ulcera ex hepate Lue inquinato ortum habere malè feriati vulgares obstinatè contendunt, ac si hepar penis emunctorium esset, ad quem sua excrementa deponit. Verùm ò quàm horum ulcerum difficilis esset curatio, quia non nisi curato hepate, contingeret, quòd si lue esset affectum non tantùm difficile, verùm & impossibile dijudicaremus, quod oppositum obseruamus: curamus nàmque hęc ulcera nullo hepatis habito respectu. Fiunt ulcera quoties pustularum non absterſa sanies subiectam carnem sua acredine in làtum serpendo procedit.

Prognosis.

VLcera faciliter sorditiem in superficie contrahunt, sub qua subjectam occultè depascunt carnem, ac tunc glandulas in inguinibus excitant, quæ nunquàm ad suppurationem deveniunt, neque faciliter resolvuntur, suntque maioris mali infelicissima præludia. Ulcera hæc si opportuno tempore non curentur, in cancerosa, praua, profunda, corrumpentia, totumque exedentia penem degenerant, minitanturque ut plurimùm gangrænas, & mortificationes.

Cu-

Curatio.

PRo ulcerum præputii, & glandis curatione utuntur vulgares chirurgi ungvento de tutia, aut plumbo, & demùm ficcis filamentis pro cicatrice inducenda. Quòd si nihil profecerint, adhibent vinum album austerum, in quo incoquunt lignum indicum, & rosas, quo ulceratam balneant partem, & post balneationem lythargyrio inspergunt. Si hæc non sufficiant, & ulcus sordidum fuerit, recursum habent ad mel rosatum simplex, ungventum ægyptiacum, apostolorum, ad alumen, vel calchantum ustum. Alii utuntur unguento rosaceo cum pauco præcipitato. Utitur Fallop. aqua aluminosa magistrali, ideſt aquâ mercuriali, quam describit tract. de morbo Gallico, de pustulis c. 93. p. m. 87. ut ℞. *Aquar. plantag. & ros. ana lib. j. Aluminis rocchæ, & merc. sublimat. an. drach. ij. sublimatum, & alumen terantur, & misceantur omnia in phialâ vitreâ, postmodùm bulliant ad medietatis consumpt. deindè stent spatio v. dierum, ut subsideant alumen, & sublimatum, & extrahatur aqua limpidissima.* Verùm hæc vulgarium medicamenta vel sunt ità nullius efficaciæ, ut nihil proficiant, vel ulcera ulceribus cumulant, vel bubonē spurium, vel statim omnia Luis pessima excitant symptomata.

Horum ulcerum curatio distingvitur, nàm ulcus in superficie valdè sensitivum est, & dolorosum, & uno modo curatur; vel putredo in superficie producta obtusum causat sensum, vel nullum, sunt-

que ferè indolentia, & tunc diversam requirunt curationem.

Si dolorifica sunt ulcera, hoc modo curantur, relictis unguentis de tutia, minio, cerusa &c. ut suprà de pustulis monuimus, ulcus tegatur mercurio dulci in subtilem pollinem redacto, ac ter in die recentem imponito, abluto præcedenti cum vino albo tepido, nàm infra tres dies ulcus consolidatum fuerit. Vel utere aqua lapidis medicamentosi, sed præstantissima est nostra aqua venerea, in qua madefac petias, & super ulcus impone, invenies petiam exsiccatam, & saniem petiæ adhęrentē, quam abiice, repete ter in die, ad ulceris usque sanationem.

Si verò dolore careant, ex eo quia callosam quandam sorditiem in superficie contraxêre, tunc sordes est efficacioribus abstergenda; utere mercurio præcipitato dulci, vel præcipitato luteo, aliàs magno calcinato Paracelsi. Vel ℞. *Spiritûs vini ardentis unc.* ÷ *, merc. meteorizati gr. v. m.* & hac aqua ulcus sordidum sensim illine, & ipso tunc sordities abstergetur. Vel ℞. *Vitell. ovi ad duritiem cocti num. j. deindè in tigillo mell. opt. unc. j. liquescat leniter, & misce vitellum pestilli beneficio cum melle diligenter, donec abeant in medicamentum spadaceum, admisce optimè merc. præcipitati alb. scrup. ij.* & utere. Si ulcera fuerint fœtida, maligna, vel cancerosa, nullamque sanationem recipientia, specillo leniter ea tange aqua persicariæ spiritu mercurii alb. impregnatâ. His nostris medicaminibus cujuscumque generis ulcera cedunt. Abstersis, mundificatisque ulceribus, quæ cognosces, si sensitiva, si rubicunda, si æqualia, ac sine duritie fuerint,

rint, tunc nostro unguento magistrali utere, & pilulas de mercurio infirmo exhibe.

CAPUT NONUM.

De Vesiculâ Crystallinâ

VEsicula crystallina recentissimum, & sævissimum Luis venereæ symptoma est inter reliqua, adnascitur hæc ad membri virilis gladem, translucida, undè nominis ratio desumpta est. Rarissimum est Luis symptoma, semel hoc malo quempiam eripuimus, sed postquàm ad hæc littora nostra hispanica appulit classis pro Messanæ expeditione Neapolitana postribula hoc sævissimo germinavere symptomate, attamen brevi tempore suo alexipharmaco extinctum est.

Est lethalis, si optimis adhibitis non cedat remediis, quia ab igne non patitur, nec affectus coalescit locus, licèt quæcumque pro venereis exulcerationibus medicamenta adhibeas.

Solus tabaci spiritus laudem hîc invenit, qui fit ex tabaci foliis viridibus cum malvatico sola infusione, sine destillatione.

Ubi hæc vesicula priùs mortificata fuerit mercurio præcipitato, vel sublimato, tangatur hoc spiritu quinquies ad summum, & tacta sponte evanescit. Hoc fiat jacente patiente, alioquin ad levem spiritûs tabaci tactum sideratus cadit, & convellitur. Postmodùm purgetur patiens pilulis de mercurio.

CAPUT DECIMUM.

De Ulceribus, quæ per universam cutim erumpere solent.

NON solùm in obscœnis ex contracta Lue erumpunt ulcera, verùm ex malè curatis gonorrhœa, bubone, pustula, carie, & temporis progressu ex his partibus in totum corporis habitum veneni minera pro subjectorum ratione, idest ob salium varietatem in nutrimento latentium transplantatur, & multipliciter defœdatur cutis, ità sunt pustulæ, scabies, impetigines, serpigines, lichenes, ulcera, & aliæ innumeræ defœdationes extrinsecùs apparentes, quæ quandòque ità altè radices figunt, ut optimis auerruncari nequeant remediis.

Signa.

SIgna, quæ hæc ulcera ex Lue Venerea procedere arguunt, sunt his dolor, & pruritus circa vesperas, eorum diffusio, & remediis resistentia, quibus simplicia ulcera parere solent.

Caussæ.

CLamitant vulgares ulcera gallica per universam cutim, quæ erumpere solent, hepar infectum caussare; statuunt enim isti hepar, seditiones in animantis republica movere, organa, & partes omnes

in

in tumultum excire, ac omnia mala in animalium corporibus facere. Talis est in barbatorum phantasiis hepatis temeritas, & insolentia, ut suo calore turbet, ledat, & exagitet totam vitæ œconomiam, & quilibet sivè magnus, sivè parvus morbus hepatis tantùm culpa fiat. Maledictum hepar, quod tot agasones fecit medicos.

Suscepto veneno venereo quinque suprà notatis modis, si illud à nutrimento internis remediis omninò non exterminetur, licèt gonorrhϾ, bubones, pustulæ, caries, & ulcera in obscœnis curentur partibus; temporis tamen cursu, uti est unius, vel alterius anni pro patientis dispositione in diversos prorumpit effectus. Horum unus affectuum esse solet cutis exulceratio ex pruriginosa exoriente impetigine, quippè ex impetigine ichor, ex ichore ulcus exedens producitur, & proximas inficit partes, undè per totum corpus serpunt, sed præcipuè per scrotum circa labia, faciem, collum, frontem, aures, capitis cutim, brachia, & femora.

Prognosis.

HOrum ulcerum præsagium est, quòd si non curentur, in æsthiomena, cancerosa, & putrefacientia degenerant.

Curatio.

VUlgares primò sanant hepar (aliter horum ulcerum impossibilis esset sanatio), & deindè ulce-

ulcera. Statim ac aliquis infirmus in eorum incidit manus, inito priùs plurium barbatorum consilio, idoneum instituunt victum, tres syrupos, & medicamentum purgans decommuni morborum omnium, ut ex syr.de fumaria majori cum confect.hamech, & pulveribus viperæ pluries propinant, deindè quia hepar,& sanguinis massa sunt infecta, decocta ex ligno guajaco, & salsa parilla ad 30. & plures exhibent dies, intercalaribus quinto quoque die propinatis purgantibus, vel stufis exulceratum tradunt, non timentes hepatis adustionem, quia illud inungunt cerato santalino, vel unguento refrigerante Gal.post earum egressum. Post plura decocta, vel stutas ulcera linteolo decocto guajaci madido ter, & quater in die humectant, ut exsiccent, vel quod meliùs est,spuma decocti ligni indici exsiccant, vel sapone nigro, & unguento rosaceo utuntur. Quòd si iis reluctentur medicaminibus, oleo scorpionum, pinguedine Gallinæ,& seuo hircino inungunt. Tandèm aquam aluminosam magistralem cum plumaceolis adhibent.

Horum ulcerum curatio erit, si priùs remediis venenum è corpore extermines, deindè si ulcera purificaveris, & consolidaveris: multùm proderit his curandis affectibus, si corpus humorum crassorum multitudine exonerabis,quod hoc modo obtinebis: ℞. *Aq.solut.suprà de gonorrhœâ descriptæ lib.j.* propinetur infirmo manè jejuno stomacho cum anisis cõditis, & successivè eadem dosis per quatuor dies. Corpore exonerato, mercurialibus venenum infringes, exhibendo per vices pilulas de manna mercurii

suprà

supra descriptas, vel pro expertissimo medicamine aquam nostram Anti-Veneream propinabis, cujus usu luem exterminabis,& absque ullo extrinseco adjuvante exsiccantur ulcera.

His præmissis: ℞. *Merc. meteorizati unc. ÷, aquæ font. lib. ij. aqua in vitro incalescat, & in eam iniice merc. & serva.* Hac aqua semel in die ulcera irrora, nam infra quatuor dies curata erunt. Sed meliùs curationē absolvit aqua lapidis medicamentosi, vel aqua persicariæ spiritu, seu oleo merc. alb. imprægnata.

Solent meretrices,& pueri meritorii frequētissimè tentari ulceribus intra podicem,vel extra eum ex infando concubitu: Hæc ulcera,præmissis universalibus,curabis per siphunculum, iniiciendo primùm vinum in myrrha,& aloe infusum,& colatum, deindè aquam nostram Veneream,vel draconem mitigatum cum aqua plantaginis.

CAPUT UNDECIMUM.
De Vlcere Narium.

PUtârunt tàm veteres, quàm recentiores nares esse cerebri emunctoria, & per eas, veluti per canalem excrementa fluere; nihilominùs habent nares sua peculiaria excrementa, quæ pro cerebri excrementis venditāt medentes. Ab his excremētis non patiuntur nares, dùm ea foras exturbantur, quia propria,& victa sunt, ceu non patitur oculus à lacrimis,ab urina vesica,à fæcibus intestina &c. quia ho-

horum excrementorum propria sunt emunctoria. Possunt quandoque ab his excrementis pati nares, siquid exoticum, & p.n. associetur, ut est Lues venerea, unde oritur ulcus.

Signa.

PRæcessit Lues quinque notatis modis contracta, quæ à nutrimento opportunis non elimanata fuit remediis, & estò appareat curata, temporis curriculo recens ulcus nullum, vel exiguum excitans, dolorem invadit nares, quæ ichore madent; sicca & nigra obducitur crustula, quæ si detrahatur, nova subnascitur spissior, quæ dùm diutiùs hæret, perpetuò sub ea aliquid exeditur, & majus efficitur ulcus, quod si non curetur, in dies majus efficitur, donec in ozœnam, idest in ulcus sordidum, putridum, & graveolens degeneret. Ozœna dolorem ulcere majorem infligit, illius crusta sordidior, humidior est, & graveolentiam exhalans, adeò mucus, & sanies ex ea profluens graveolentiam, tetrumque reddit odorem, ut æger non tantùm sibi graveolens, sed etiam astantibus tetri odoris expiratione molestus, & abominabilis sit.

Caussæ.

VLcerum narium caussam putant vulgares esse humores acres putridos, & venerea malignitate imbutos à partibus inferioribus, ab hepate nempè per ascensum capiti communicatos, à capite per descensum fluxionibus catarrhosis naribus impertitos.

tos. Verùm errant vulgares in ulcerum narium assignandâ causâ; nàm non ab hepate in cerebrum per ascensum scandunt, quia inferiores partes, per quas transeunt, primùm exulcerarent, deindè cerebrum, & narium tandèm partes.

Fiunt narium ulcera ex gonorrhœâ, pustulâ, carie &c. malè curatâ in pudendis, à quibus venereum virus lentè serpendo unà cum nutrimento, ad nariū epidermidem pervenit, ibi maximè exaltatur, & manifestatur cum narium excrementis, & quia virus venereum est de salium corrosivorum genere, corrodit, & ex corrosione ulcus fit, quod brevi temporis intervallo sordidum, crustosum, putridum, & graveolens evadit.

Prognosis.

Narium ulcera plerùmque curatu difficilia sunt, cùm ad deteriorationem proclivia sint, ideòque perpetuò pro suspectis habenda, ob symptomata, quæ excitare possunt, quia utplurimùm læditur respiratio, cùm ulceris crusta nares obstruat: quandòque nasum fœdâ depressione deformat; interdùm vox vitiatur, quia malum palato communicatur, sub quo, tanquàm sub testudine vox reflectit: quandòque narium hæmorrhagia annectitur, narium venis ab ulcere erosis. Verùm si recentia, superficialia, & externa sint, debitis adhibitis remediis, curantur. Vetùsta, putrida, crustosa, interna, & profunda difficillimè curantur, si diutiùs durent, paulatim longiùs serpunt, & effodiunt interdùm narium

pinnas, earumvè interſtitium, vel tenella naſi oſſa, præſertim cartilaginem exedunt. Quandòque putrefactivâ exeſione palatum perforant, & ad cerebrum uſque ſerpunt, oſſa primùm, quia denſitate ſua magis reſiſtunt, exedendo, deindè carnem, quia rara, & foraminata.

Curatio.

VUlgares in gallicis narium ulceribus curandis victûs rationem præſcribunt, quæ humorum acrimoniam temperat, & eorum geneſim inhibet. Corpus convenienti deplent pharmaco, & ſi ſanguis redundet, phlebotomia utuntur. Caput ipſum, fluxionis fontem exſiccant, roborantque, deindè ulcus exſiccant, & conſolidant.

Ad topica deveniunt, ac primùm ſi ulcus cruſtoſum ſit, cruſtam auferunt, eam emolliendo butyro recenti, anſeris, vel gallinæ adipe loto priùs aliquoties aqua roſarum, oleo amygdal. dulc. & ſimllibus. Cruſta emollita, ſpontaneum ejus caſum expectant, vel per ſternutationem. Cruſta ſemota, ulcus decocto ligni guajaci, vel ejus ſpuma eluunt, deindè unguento de tutia, vel albo Rhaſis illiniunt.

Si hęc non ſufficiant, ulcus bis, ter, quaternè unguento ægyptiaco in aqua hordei diſſoluto abluunt.

Tandèm deterſo ulcere, ad exſiccantia deueniunt, pro quibus Rondoletius laudat candelas ex cera rubra paratas, ſi talis candelæ fuligo naribus excipiatur. Vel idem valdè decantat efficaciſſimum ſuffumigium

gium ex auripigmento, & cinnabari, quibus addit aliqua odorata, è quibus fuligo excitatur, & ulcus exficcatur, ut funt myrrha, thus, mastiche, benoinum &c. Verùm infalubre fuffumigium eft, imò lethale ob auripigmenti admistionem; eft n. auripigmentū arfenicum citrinū,& leprofum continet virus.

Si ulcus fit corrofivum, nè profundiùs ferpat, ufurpant acetum falitum, vel vinum falitum, credimus potius ad majorem corrofionem, quàm nè profundiùs depafcatur. Vel decocto ligni guajaci utuntur, in quo diffolutum fit unguentum ægyptiacum. Sed tale unguentum ob viride æs, & acerrimum acetum vehementem habet acrimoniam ulceribns hoftilem; præcipuè ubi adeft offis exefio, illud nigredine inficit. Optimæ notæ chirurgi huius ungueati ufum veterinariis confignârunt.

Ulcus narium venereum difficillimæ eft fanationis, ideòque efficaciffima expofcit medicamina, undè præmiffis pilulis de mercurio alibi defcriptis, neceffariæ funt potiones à nobis defcriptæ in noftra Pyrotechnia, ad falia illa cauftica à parte affecta tollenda, quibus addi poterit ftibium diaphoreticum. Interim quò ad topica efficaciffimum eft unguentum noftrum magiftrale cap. v. de bubone defcriptum. Non credibile eft, quantum unguentum hoc valeat in omnibus ulceribus etiam recentibus, & præfertim venereis, putridis, malignis, vetuftis, & exedentibus. Mundificat, carnem bonam producit, confolidat, putrefieri, ac corumpi non permittit, nec carnem excrefcere, & tandèm fanat una hebdomada magis, quàm aliud integro menfe.

Pre-

Præstans est aluminis aqua ex arena sine spiritibus destillata, & aqua plantaginis, in qua aliquid de sublimato dulci dissolutum fuerit: Sed præstantior est aqua nostra Venerea, quàm ingenuè cap. 11. de gonorrhœa tradidimus.

Præstantissima est aqua Viridis Hartmanni, in Pyrotechnia à nobis descripta, qua cum penicillo, vel gossypio, calefacta tamen ulcus tange, quæ mirificè non tantùm mundificat; sed insuper consolidat.

Nonnulli commendant fumum ex candela rubra, quam nos hîc ceram hispanicam vocamus, quia in sua compositione cinnabarim admittit; præstat tamen ex cinnabari suffumigium.

CAPUT DUODECIMUM.

De Oris Ulceribus.

SUnt quædam oris ulcera levia, superficialia, & serpentia, quas aphtas nominant medici, puerulis lac sugentibus familiaria, ac proinde lactucimen ab aliquibus appellantur. Sunt exulcerationes, quæ hinc, indè in summa oris superficie serpunt, & in qualibet eius parte; ut in palato, gingiuis, linguæ latitudine, & eius profunditate, seu radice. Verùm de his non est noster sermo, cùm sint ulcera simplicia, non negamus tamen has aphtas puerulis adeò esse perniciosas, ut penitùs eorum tenellam exedant carnem; Sed præsens noster sermo est de ulceribus à Lue venereâ ortum ducentibus,

quę

quæ per ora non tantùm superficie palatum, gingiuas, linguæ latera, eiusque radicem serpunt, verùm etiam breui temporis interuallo profundiùs sese demittunt, & harum partium carnes exedunt.

Signa.

SI oris ulcera vulgaribus reluctentur præsidiis, sub gallorum vexillo militare censemus, hæc per se visui patent, (licet hîc sint multi medentes monoculi, & de genere Coclitum) primùm leuia, & superficialia, deindè profunda, & adesa, nunc albo, nunc cineritio, nunc nigro prædita colore.

Caussæ.

ASsignant vulgares pro oris ulcerum caussâ biliosos, aut pituitosos humores Lue infectos, in ore collectos. Verùm, isti humores vel antequàm ad os colligantur, sunt infecti, vel in ore infectionem contrahunt; si primum, prauitatem partibus, per quas transeunt, communicant; si secundum, quomodò in ore prauitatem nanciscantur, assignare tenentur. Censent à capite in os mediatè fieri per destillationem per descensum, ut chymici loquuntur, sed de his fabellis ad tædium usque egimus in nostrâ Trutinâ lib.1. cap.8 de catarrho. Immediatè verò oris ulcera uni infecto tribuunt hepati, tanquã ignorantiæ asylo, & omnes morborũ caussas à planta pedis usque ad verticem capitis hepati refundunt.

Contrahunt venerea ulcera infantuli in ore cum lacte nutricum non aperto, sed furtiuo quodam modo Lues se insinuat, inficitque. Miselli infantuli, qui dùm lac pro sustentanda vita mendicant, cum lacte nutrix, ceu sæva noverca mortis insidias struit alumno, pocula inficiendo!

Contrahuntur etiàm in ore ulcera ex osculis cum scorto in ore infecto, imò per solam conversationem, halitu, vel compotatione. Quapropter plurimùm nocet inter bibendum (ut plurimorùm mos est) totam combibonum turbam in uno, eodemque cyatho bibere, cùm quandòque inter combibones semper unus, & interdùm plures reperiri possint, qui in labiis, gingivis, lingua &c. venerea patiantur ulcera: & talis labiorum, gingivarum, linguæ &c. sanguinolentia, corruptio, & sanies in compotatione à potu eluitur, à qua cessando, aliquid putridi circa cyathi margines remanet, & quid in ejus fundum refluit, quod postmodùm in alios transplantatur.

Fiunt oris ulcera, ex suscepto veneno Neapolitano, & non rectè à nutrimento extirpato, quod tempore serpendo, ad os tanquàm ad aliquod corporis emunctorium devenit, ibi labiorum, gingivarum, palati, linguæ &c. fibras adoritur, eorumque proximum nutrimentum degenerare facit, exaltatur, & solvendo, vim adipiscitur, & ulcera emergunt exedentia.

Prognosis.

PUerorum ulcera, si superficialia sint, facillimè curationem admittunt: attamen diuturna, &

profundè exulcerata perniciosissima censētur; tùm ob carnis mollitiem, quam facillimè depascuntur; tùm quia validiora expostulant medicamenta, quæ ob eandem carnis mollitiem, & ætatis imbecillitatem ferri nequeunt; tùm quia infantuli nimiâ oris humiditate abundant, & facilè saliva elvuntur; tùm quia partes valdè sensiles sunt, & facilè ab acribus medicamentis, quibus quandòque uti necesse est, irritantur; tùm tandèm quia metus est, nequid de medicamentis acrioribus in fauces delabatur, & majus oriatur vitæ discrimen. Undè necesse est ob has caussas malum invalescere ob loci naturam calidam, & humidam, ac proindè infantulos consumere, & hinc fit, ut interdùm infantuli ex ulceribus gallicis acerbo succumbant funeri.

Si ulcera, debitis adhibitis medicamentis, non profligantur, sed putrescunt, & à gingivis serpendo per palatum, totumque os occupant, & ad columellam, faucesque descendunt, pessima censentur, & fortissimis indigent medicamentis, quibus si non cedunt, lethalia sunt, præsertim si exedentia, æger debilis, si liuorem, nigredinem, & veluti crustam contraxerint, periculosa sunt, & inreparabilis mors præforibus cubat.

Curatio.

CUrant vulgares gallica infantulorum ulcera, idoneam victûs rationem nutricibus præscribendo, quę refrigeret, & exsiccet; verùm refrigeratio ulceribus mordax, & quia ulcus exsiccatione

indiget per ipſos, numquàm ſanaretur ob aſſiduam, ſuperfluamque oris humiditatem. Deindè ad oris medicamenta recurrunt mitiora, ut ſunt aqua plantag. roſ. viol. cum ſyr. de roſ. ſicc. granat. de moris pro oris illinctu. Vel ad decoctum ligni guajaci cum ſyr. de moris, poſtulacâ, & myrtill. Si fuſca, vel livida pro illinctu: ℞. *Aq. plantag. unc.* ÷, *mell. roſ. drach. ij. diamori drach. iij. aluminis gr. vi. m.* utuntur.

Gallica adultorum ulcera ex Lue venereâ curant vulgares iiſdem remediis, ac in infantulis, ſed paulò fortioribus pro corporum natura, ut decocto hordei, ligni cum iiſdem ſyrupis, melle roſato &c. quibus nil proficientibus ęgyptiaco utuntur unguento in aquâ plantag. cum pauco aceto, & melle diſſoluto. Verùm hęc medicamenta erodentia adiunctum habent periculum, nè in fauces illabantur, & ſic majus malum, quàm oris ulcera cauſſare poſſunt. Vel ea ſpiritu vitrioli, vel aquâ forti leuiter tangunt. Sed hęc medicamenta corroſiva ſunt, carnem excedunt, & eorum acutie potiùs malum adaugent, quàm leuant. Si hęc ulcera putridam habeant carnem, eam totam præſcindendam, vel ex ea parte præcipitati pulverem admovendum cum goſſypio in aqua plantag. priùs infuſo jubent; attamen fruſtrà præcipitatum adhibent ob aſſiduam oris humiditatem, cum in parte non diù perſiſtere poſſit, nec in ulcus agere.

Nos ità in infantulorum ore ulcera curamus, ſi contracta fuerint ex infecta matre, vel nutrice, hæc pilulis purgetur mercurialibus, & in purgationis actu infantulo lac præbeat, ut unà purgetur. Cibus præſcribatur melioris nutritionis, vitentur acida, &

ſalſa,

falsa, omissis aromatibus. Sumat nutrix aquam nostram Anti-Veneream, interim ulcera in ore decocto hordei, & melle rof. simpl. illiniantur, vel decocto veronicæ, cui addatur aliquid spiritûs vitrioli, vel sulphuris per campanam: Verùm expertum est à nobis majoris energiæ sequens medicamentum, ut ℞. *Aq. plantag. unc. j. mell. rof. simpl. unc. ÷, spiritûs vitrioli philosophici ad gratissimam aciditatem. m.* & tangantur, & sic non resistent. Vel aqua viridi diluta cum aqua persicariæ tangantur.

Ulcera adultorum gallica, si recentia sint, facillimè cedunt medicamentis, quæ proposuimus pro infantium curatione, vel ea leniter tangendo spiritu vitrioli, vel sulphuris cum melle rosaceo diluto, ut gustus spiritûs acidior adhuc percipiatur; vel mellis rosacei tinctura, vel lapidis salutis aqua tangantur.

Si cõtumacia, rebellia, & inveterata sint, aliter tractari debent: curatio itàque instituatur, corpus pilulis deplendo mercurialibus, & postmodùm suprà descriptis medicamentis fortioribus redditis tangantur, quòd si his reluctentur, quia putrida, & callosa, expertum erit remedium, ea pluries aqua saphirea, vel melle rof. sale ammoniaco immisto tangere, vel spiritu salis ammoniaci persicariæ aqua diluto ad sensilem aciditatem. Cave, nè aqua stygia ea tangas, (ut aliquorum vulgarium mos est) quæ vires in metallis eluserit, nàm non per hoc veneni corrosivi indolem deposuit. Si serpentia sint, lixivii ex reguli fæcibus attactu sistuntur. Verùm aqua mercuriali leniter contacta brevi sanescunt, & gargarisma ex persicariæ decocto cum sublimato dulci,

expertum eſt apud nos remedium. Interdùm tàm maligna evadunt, ut quodcumque optimum ſpernant medicamẽtum, præſertim ſi profunda ſint, tunc aqua viridi cum goſſypio, vel penicillo madefaciendo, & cauitates tangendo, funditùs exulcerationem mundificat, & mirificè ſanat, quòd ſi hæc parum, vel nihil profecerit ad oris ſuffumigium, tanquam ad ſacram anchoram confugere neceſſe eſt.

CAPUT DECIMUMTERTIUM.

De Tonſillarum Vlceribus.

DUæ carunculæ exiguæ, & naturales in oris termino, utrinque circa linguæ radicem, paulo ſupra laryngem, videlicet ad uvulæ latera in omnibus mortalibus poſitæ ſunt, quæ rotundæ ſunt, duorum nucleorum amygdalinorum inſtar, ac proindè vulgò à figura, amygdalæ, latinè tonſillæ, & glandulæ vocantur, græcè verò pariſthmia ob ſimilitudinem ab iſthmo ſignificante anguſtam terræ partem, ſeu telluris brachium inter duo maria iacens; nec non antiades, quia primò oculis ſe offerunt.

Conditæ ſunt à natura tonſillæ ſpongioſæ, ut ſalivali humiditate fauces, laryngem, linguam, & œſophagum humectent, ut cibum ſicciorem, & duriorem madidum reddant ad faciliorem diglutionẽ; itèm ad laryngis irrigationem, ut ejus cartilagines ad motum aptiores fiant, quod imitantur ii, qui fiſtulas irrigant.

Sæpè hæ partes, licèt exiguæ, magnum medico, sed majus ægroto facessunt negotium; intumescunt enim sine inflammatione, colorem retinent naturalem, & dolore vacant: at interdùm inflammatione, ardore, dolore, & siti infestantur cum diglutionis, & respirationis difficultate. Qua inflammatione in abscessum degenerante, pus intra fauces effunditur, undè sæpè ulcus sordidum, & fœtidum relinquitur. Quandòque non suppurantur, & in scrofulas, scirrhosósq; degenerant tumores. Tandèm citra inflammationē fit ulcus illas exedens partes, quod ut plurimùm Lui Venereæ familiare est, de quo præsens est noster sermo.

Signa.

PRæcessit Lues malè curata, vel furtivo quodam modo cum lacte, osculis, compotatione &c. sese insinuavit. Tonsillæ aliquantulùm majores tactu, & visu cognoscuntur; intùs verò ceu quoddam carnis frustulum faucibus adhærens mole sua premit, obstatque nè facilis diglutitio fiat. Ardorem, & dolorem inferunt molestum, sitim, & siccitatem excitant, paulatim fiunt ulcera, partim alba, & maculis similia, partim colori cineritio, aut crustis similia, quæ ferro inuruntur.

Caussæ.

TOnsillarum ulcera ex cerebri defluxione fieri clamitant Galenici, præsertim ex humoribus

biliosis, & pituitosis à capite in tonsillas depluentibus. Verùm hęc Galenicorum caussa ridicula est, cū omnes morborum causas ad fluxiones refundant.

Tonsillarum ulcera fiunt à fermento Neapolitano; hoc enim fermentum cùm non sit admodùm fixum, nec summè volatile, sed medium quid, exaltatum, & corrosivum agit in harum partium nutrimētum, quod volatile cùm sit, fit degener, fixatur, & indolem acquirit corrosivam, & epidermidem lacerat, undè ulcera fiunt in his partibus, quę in longum protrahuntur, & vulgaribus adhibitis medicamentis non cedunt.

Prognosis.

TOnsillarum ulcera, si mox ab initio medica adhibeatur manus, facilè curantur; at si negligantur, quę sunt munda, & exigua, sordida, lata, & profunda evadunt quodam concreto humore albo; aut nigro. Exigua quandòque, & rarà oriuntur ulcuscula, quibus supervenientia alia in unum ulcus latū coalescunt. Si ulcera depascendo serpant, gurgulionē liguam, palatum, & gingivas exedunt, ac dentium pręsepiola occupant, dentes labefectantur, nigrescunt, vacillant, & tandē decidunt; undè ęgri inedia; & fœtore consūpti moriuntur. Quod si ulcera per tracheam serpant, quia pulmo, & cor neque odoris fœditatem, neque ulcera, neque ichorem sustinent, obortà tussi, spirandique difficultate, eodem die strangulant.

Cu-

Curatio.

Tonsillarum ulcera curant venerandi barbati; venam incidendo, corpus deplendo, & diversiones celebrando. Deindè medicamentis utuntur adstringentibus,& exsiccantibus,quę externis etiam applicant ulceribus, & eò magis exsiccantia in tonsillarum ulceribus esse debent, quia talia ulcera à saliva perpetuò humidiora fiunt, undè medicamentorum vis infringitur. Ad hanc indicationem gargarismos adhibent triviales,ut ℞.*Aq. mulsę lib.j. Diamori unc.j ÷ ,m.*Vel ℞.*Aq.plantag.lib.j ÷ ,syr.de moris unc.ij.mell.ros.unc.j.alum.scissil.scrup.j. aceti ros.parum m.* Sed nescio, an hęc magis exsiccare, quàm humectare valeant. Alii pro illinitione succum ex malo punico dulci cum cortice contuso exprimunt, cujus partes sex cum una mellis parte miscent,& ad mellis spissitudinem concoquunt. Vel pro gargarismate utuntur decocto ligni sancti cum alumine,& melle, si sordida fuerint ulcera. Quandòque penicillo exulceratas tangunt tonsillas spiritu vitrioli,vel sulphuris, vel aqua aluminosa Fallop., ut eas magis exulcerent.

Ulcera tonsillarum venerea nos curamus primò pilulis mercurialibus totum deplendo bis,vel ter;interim gargarismo de peto, vel efficaciùs utimur sequenti: ℞.*Decoct.satureię,persicarię,& plantag.lib.j. mell.ros.simpl.unc.ij.salis amoniaci drach.÷ ,m.* Si sordida sint, ea mundificat, & consolidat aqua lapidis salutis, & tinctura mell. ros. simpl. Si depascentia

tan-

tangantur lixivio ex reguli fęcibus, verùm præ cœteris maximè valet aqua viridis Hartm. calefacta, qua cũ penicillo bis in die tangantur, & hac aqua in oris, Tonsillarum, & columellæ ulceribus nos familiariter utimur, & sic feliciter cedunt, quòd si non eveniat, ad partis suffumigium ex cinnabari, & thure, tanquàm ad sacram anchoram confuge, nec ægrotum ulcerum sanatione defraudabis, ut experientia millies nos edocuit; imo tantùm hoc suffumigio multos, quos tanquàm insanabiles, & deploratos barbati post varios cruciatus deservêre, pristinæ restituimus sanitati.

CAPUT DECIMUMQUARTUM.

De Columellę exulceratione.

DEscendit in os teres Caruncula ex palati tunica redũplicata, penitùs juxta narium meatus, supra laryngis rimam, inter tonsillas, quæ uvula appellatur, est morbosa huius carunculæ affectio, cùm ejus summum uvæ acino non absimile appareat. Proprium hujus carunculæ nomen est columella, quia oblonga, & rotunda, columnæ adinstar, paruam columnam, seu columnellam efformat. Dicitur quoque gargulio, & gargareon à sono illo, qui in gargarisatu auditur. Ejus substantia est glandulosa, mollis, spongiosa, & rubro donata colore, communi oris tunica amicitur, figuram habet, ut diximus, rotundam, teretem, superiùs crassiorem, & inferiùs in acutãm obtusè desinit. Hæc carun-

runcula suos patitur manes, scilicet laxitatem, tumorem, inflammationem, & atrophiam, de quibus hîc nos non agimus, sed in Trutinæ medicæ tom. 2. hîc solùm de hujus carunculæ gallica exulceratione noster erit sermo.

Signa.

HUjus affectûs signa ante oculos sunt posita, aperto ore, & depressa lingua, columellæ exulceratio cognoscitur: laxa, & flaccida apparet, albo mucore obducta, quandòque cineritio cum ardore, & sorditie graveolentem spirat anhelitum.

Caussæ.

COlumellæ exulcerationem fieri autumant vulgares ab humore acri, & salso Lue venereâ infecto à cerebro in columellam fluente. Verùm hæ vulgarium putatitiæ fluxiones sunt veluti Sisyphi supplicium, ut fabulantur poetæ, qui saxum ingens in montis verticem provolvere cogitur, & cùm ad culmen benè extulerit, repentè deorsùm relabitur.

Columellæ ulcera fiunt ex veneno gallico contracto sivè furtim, sivè quinque suprà notatis modis, & non ritè eliminato internis remediis à nutrimento, non aliter ac de oris, & tonsillarum ulceribus diximus.

Pro-

Prognoſis.

COlumellæ exulceratio feſtinam requirit opem, aliter in perniciofum, & operoſum deſinit ulcus, quo tota exeditur, & quibus columella exeditur, raro clarè, & diſtinctè loqui poſſunt; inſervit enim ad vocis modulationem, undè vocis plectrum ab anatomicis appellatur. Nos juvenem, & ſcortum, columella quorum tota adeſa fuerat à lue, curavimus, qui nunc vocem claram, ſonoram, expeditamque conſervant, quia vicinæ aliæ partes ad vocem conferentes non læſæ fuerant. Itèm mulierem ſanitati reſtituimus, cujus columella non totaliter adeſa fuerat à lue, ſed veluti filo pendula remanſerat à Luis curatione, & quia multum illi faciebat negotium in ſermone, cibo, & potu, nos, ut moleſtiam tolleremus, apprehenſam volſella forfice reſecuimus, & ſanguinis fluxum terra exanimata vitrioli ſtatim compeſcuimus: ſed quia aliæ vicinæ læſæ fuerant partes, vocem in raucam, clangoſamque mutavit. Omnes incolumes vitam degunt, ſed horum deploranda eſt ſalus, nàm qui columella deſtituuntur, phthiſici moriuntur, quia ejus uſus eſt aeris frigiditatem moderari, nè illicò in pulmonem irruat.

Curatio.

AD ulcera columellæ ex Lue vulgares hoc linimēto utuntur, quo ea tangunt: ℞. *ung. ægypt. un.* ÷, *alumin. uſti drach.* ÷, *mell. roſ. unc.* j ÷, *m.* Sed parū felici-

liciter in hoc liniměto utuntur unguento ægyptiaco propter viride æs, quod ejus compositionē ingreditur; potiùs enim corrodendo, quàm separando, suas absoluit operationes. Insuper ægyptiacum partem affectam nigredine tingit, quod omninò vitandum est. Si verò contumacia fuerint, aquâ forti dilutâ, vel aquâ, in qua mercurius sublimatus decoctus fuerit, utuntur. Verùm aqua fortis, licèt diluta, venenatam non respuit qualitatem, ideòque si per se metalla corrodit, diluta, & in gradu remisso carnes absumere, & corrodere valebit, & eò magis columellam, quæ molli, & spongiosâ dotata est substantiâ. Mercurius sublimatus in aquâ decoctus non desinit dilutè continere vim corrosiuam, venenatam, & causticam, ideòque non tantùm columellam, & proximas partes eò magis venenatè exulcerabit, verùm etiam si fortè in asperam arteriam, vel in œsophagum gutta aliqua delabatur, in magnâ noxâ, & vitæ discrimine versatur ægrotus. Insuper sanguinem inflammat, undè sputationes cruentæ, aliaque gravissima oriuntur symptomata, & ipsa patientis destructio.

Ulcera ex Lue vereneâ tàm columellæ, quàm cujuscumque oris partis curamus uniuersalis Luis extirpatione, & hac ratione ulcera incipientia in istis locis unà cum Lue spontè evanescunt; quòd si non evenit ad aquam lapidis salutis, veneream, mellis tincturam, & postremò ad aquam viridem, quæ omnem putredinem, exulcerationemque tollit fœdam, & consolidationem inducit perfectam, vel ad suffumigii topici usum deveniendum est, & sic facilè

eli-

eliminantur. Prædicta remedia his ulceribus adhibita, non præmissâ uniuersalis Luis curatione, nunquàm medicum, & ægrotum fallent: verùm aliquo temporis spatio, vel reciduam patiuntur, vel grauiora Luis venereæ excitantur symptomata. Undè post perfectam horum ulcerum sanationem, præmisso leni cathartico, propinari debet Aqua nostra Anti-Venerea, quæ uniuersalem Luem, ejusque omnia symptomata ex toto corpore radicitùs eliminat.

Verùm fusiùs de labiorum, dentium, gingiuarum, faucium, palati, laryngis, œsophagi, tonsillarum, uvulæ, linguæ, & nasi morbis, nec non de ranulâ, balbutie, & cœteris vitiis, quatenùs loquelam deprauare possunt, in *nostrâ Grammaticâ speculatiuâ* egimus cap. de Barbarismo, vel fusissimè in nostræ Trutinæ Medicæ tomo secundo dicemus.

CAPUT DECIMUMQUINTUM.

De Alopeciâ.

ACcidit quandòque in Lue venereâ non solùm in capite capillorum, verùm etiam in mento, & superciliis pilorum defluvium: malum hoc Alopecia vocatur, cui plures sunt species, nempè ophiasis, area, & caluitium; area est quandò in aliqua capitis parte capilli penitùs excidunt, & sub se comprehendit alopeciam idest omnimodam depilationem, siue ea fiat in capite, mento, aliisque locis pilosis, & ophiasin, in qua semper capilli à capite decidentes, certam quandam figuram depilatam

tam constituunt, nimirùm ab occipite ad aures, frontisque partem anteriorem in modum carinæ. Quandò autem capillorum pars undique à capite decidit, & pars remanet rara, tunc simpliciter capillorum defluvium appellatur.

Signa.

Ex his, quæ diximus, & dicemus, hoc malum facilè cognoscitur.

Caussę.

Vulgares alopeciam fieri dicunt ex capillorum radicis erosione ab infectis venerea labe succis, quos quidèm tenues esse, & halituosam habere naturam credunt, Nunquàm tàm benè locuti sunt vulgares, quàm nunc, sed nihil dicunt, cùm horum succorum, siuè halituum non explicent naturam.

Sæpè hoc venenum corrosivum in ulcera non erũpit, sed capillorum, pilorumvè radices adoritur, easque ità corrodit, ut spontè decidant.

Prognosis.

Alopecia ex Lue Venereâ in principio facilè sanari potest, at neglecta calvitiem inducit, quę multoties in incurabilem, horridamque degenerat morphæam miserabiliter deturpat, & ita ridiculos reddit ægrotos, ut non amplius cognoscantur.

Verùm nostris hiscè temporibus calvities, capillorum

lorum defluvium, alopecia, & ophiasis nullam insignem turpitudinem, aut deformitatem parit; hodiè nàmque ferè omnes caput, barbam, & mostaces bis in hebdomada sibi abradunt, aliquorum monachorum more, & adscititia utuntur comâ, cuius usum introductum fuisse credimus, ut has ægritudines occultare possint. Cajus Iulius Cęsar Imperator caluitium ità iniquo tulit animo, ut post plurima incassùm attentata remedia, à senatu tandèm perpetuam laureæ gestationem impetraverit: qui si hoc nostro sæculo viveret, in maximam felicitatis partem sibi duceret capillitio tegumento ex alienis capillis confecto calvitium occultare. Imò nostris temporibus, & pręsertim hac in nostra civitate ad iuventutem simulandam adscititia coma multùm confert; omnes nàmque senes hoc artificio, & bis in hebdomada mentum, & mostaces abradendo, antiqui videntur iuvenes.

Curatio.

VUlgares corpus ab infectis succis purgant, & si aliqua sanguinis excretio cohibita fuerit, internas tundunt venas, deindè capillos, vel pilos deradunt, & ob alopeciam credimus capitis capillos abradendos, pro quibus artificiosâ quisque vtitur cæsarie, & barbam decurtandi usum hispanico more introductum fuisse: Verùm id non omnes admittunt, & præsertim religiosi, quorum morbos occultos esse decet. Et quia capillorum defluvium non est laxantibus tractandum, nàm hæc malum redderent

rent deterius, adstringentibus utuntur decoctis pro capitis ablutione, post ablutionem laudant succum ladani concretum, contusum, & maceratum in ol. myrt.& rof. omphac.quo bis in die locum inungunt: Sed hæc etiam malum pejorant, ulcera, dolores, & gummata ex prauis retentis succis oriuntur. Interim masticatoria præscribunt ex radice pyrethri, angelicæ, mastiche, caryophyll.&c. ut copiosissimo excitato sputo, praui retrahantur succi à partibus capillosis, vel pilosis.

Si hæc non juverint ad ligni, & salsæ decocta cum sudoribus, & dejectoriis accedunt, quòd si non profecerint ad particularia capitis, & faciei suffumigia confugiunt: Si autem malum obstinatè particularibus reluctetur suffumigiis, ad totius corporis suffumigationem descendunt, ut ℞. *Aloes, thuris, benoini, camphor.an. drach.iij. gall. mosc. drach.j. lign.aloes drach. ij. cinnab. auripigmenti, & marchasitæ aureæ an. unc.j.m.f.puluis* inspergendus super accensos carbones ad totius corporis suffitum. Bardum suffumigium, quia ipsi bardi; putant enim vulgares odoratorum fumum aliquid antidoti pro Lue continere,& corpus penetrare posse, quod falsissimum est. Credunt quoque auripigmentum esse pro lue præsidium, & tamen venenum est, nisi dicere velint, quod unum venenum expellit alterum, & non intenduntur, cùm ambo hæc sint corrosiua. Ponamus hominem auripigmenti suffitum inspirare, & certissimè veneno necabimus illum. Tandem opinantur marchasitam, quæ est cautes metallica, ad ignem in fumum con-

verti, & Lui consulere. Isti malè feriati sectatores decipiuntur, & decipiunt, nec medicamina examini subiiciunt, sed pecudum more eunt, quò itur. Lui venereæ sanatio tantùm consistit in cinnabari, tanquàm proprio alexipharmaco, alia adiuncta sunt merè inutilia,

Si ceciderint capilli, vel pili, diversis lixiviis caput, vel faciem lauant, deindè aspero linteolo fricant, donec cutis erubescat, & tandèm, ut capilli, vel pili renascantur, pluries caput, vel faciẽ vrinâ lauant.

Alopeciam curabis præmittendo dejectiones per aquam solutivam magistralem, ac deindè per mannam Mercurii, ut paulò suprà præscripsimus: postmodùm in hypocausto infirmo sudores consules, quos præcedat sequens vulnerarium per horæ quadrantem: ℞. *Limaturæ ligni sancti drach. ij. limaturæ c. c. drach. j. ÷, croc. scrup. ÷ Zinzib. scrup. j. santal. rub. citus. drach. j. Ponantur hæc omnia in vas vitreũ cũ lib. j. aq. font. illudq; deindè opt. occlude, ac in MB. bulliant per tres horas, posteà refrigeretur, & aqua à pulveribus exprimatur.* Hujus aq. unc. iv. infirmo exhibe ante ingressum in hypocaustum, post sudorem capitis cutim sequenti aqua irrora: ℞. *Aq. vitę opt. lib. j. in eâ solue merc. meteorizati gr. iij.* & posteà cum eâ cutim irrora.

Tandem, ut citò renascantur capilli, caput unge oleo bufonum in nostrâ Pyrotechnia descripto, vel de ovorum vitellis, vel oleo mellis, quod ita paramus: ℞. *Fanos residuos post mellis expressionem q. s. pone in tigillo supra ignem, & m. cum arenâ ad suff. forma globulos, & inde retortę vitreę, adapta recipiens,*

per-

perge destillando, & eructabit oleum flavum, quod ad usum serua. Caue, nè ursi pinguedine caput ungas, nàm cani renascentur capilli. Itèm si locus depilatus sequenti famoso inungatur liquamine, largiter regignuntur capilli, ut ℞, *Carnium limacum, apum, vesparum, sanguisugarum, salis fortiter adusti ana partes æquales. Inde omnia vitro in fundo multis foraminulis perforato instar cribri, ac subtus illud aliud colloca vitrum, quod ex superiori liquorem stillantem recipiat, qui sensim intra multos dies è superiori misturâ resolvetur,* quo locus depilatus priùs ad rubedinem tri-ctus inungatur.

CAPUT DECIMUMSEXTUM.
De Rhagadibus.

INter alia Luis venereæ importuna symptomata, quæ inquinatos torquere solent, annumerantur rhagades, siue fissuræ, vulgò *ferchie,* in volis manuum, & plantis pedum, quæ sunt ulcuscula oblonga discindentia in rimas, siue rugas, suntque scissuræ his non absimiles, quæ sæpiùs inferiùs, & quandòque superius oris labrum, & mammarum papillas occupant. Hæ rhagades ex lue venereâ non solùm in volis manuum, & pedum plantis fiunt, verùm etiam in ano, & utero, nunc humidæ & saniosæ, nunc siccæ, & callosæ. Nos hîc tantùm loquimur de rhagadibus, quæ luis venereæ seminario affligere solent, nàm extra hanc luem etiam molestare possunt, & harum à priscis medicis facta mentio est, antequàm venerea lues incepisset.

Signa.

EX his, quæ diximus, ſigna manifeſta fiunt, nàm ſunt ulcuſcula rimoſa, & oblonga cum pruriginoſo dolore, tetro odore, ac virulento humore, ità ut nigrum quid, vel viride, vel citrinum fœtens effluat; aliquandò tamen nihil ſcaturit, ſed ſiccæ, & calloſæ ſolummodò apparent ſciſſuræ.

Cauſſę.

VUlgares ineptè credunt hepar lue inquinatum humores phlegmaticos, ſalſos, & aduſtos generare, & his ad volas manuum, & pedum plantas tanquam ad emunctoria ſe exonerare, quibus cutis in rimas dehiſcit. Ecquis barrus de plebe homo in triviis nutritus non fieret vna hora celeberrimus medicus de ſolo hepate in unoquoque morbo diſſerens? Certè ſine labore, & ſtudio hepaticam aſſequetur medicinam, quam omnes profitentur vulgares, & ſine dubio inter Galeniſtarum proceres aſſidere, iſtis negotium faceſſere, & minimè garrulitate ſuperari ſolo hepatis commento. Docent vulgares volas manuum eſſe hepatis ſpeculum, quaſi chiromanticorum more, inſpiciendo manuum volas, divinare ſalubrem vel inſalubrem hepatis conſtitutionem. Concederemus, ſi res ità ſe haberet, hoc in dextræ manûs vola, quæ vergit ad hepar, non verò in ſiniſtra, quæ tantùm è lienis conſpectu ſita eſt, & ſplenem, non hepar reſpicit. Crederemus utique cùm vulgaribus, ſi

si nostrum iudicium esset limitatum, rhagades non tantùm in manibus, verùm etiam in pedibus, labiis, utero, & ano, si hepar esset veluti totius corporis monarcha, & ut tyrannus superior in cuncta dominaretur non jure, & legibus æquis, verùm quadam animi insolentia, & feritate.

Fiunt rhagades ex prægressa lue venerea, cujus virus appropriatis remediis non fuit eliminatum à nutrimento, sed temporis cursu serpendo ad manuũ palmas, & plantas pedum devenit, ibi exaltatur, alimentum inficit, & ulcera secundum rugarum rectitudinem producit.

Prognosis.

RHagades pruriginosæ sunt, ideòque molestissimæ, quæ si negligantur, ad plures annos durare solent, vel facilè in ulcera exedentia degenerant.

Curatio.

PRo rhagadum curatione vulgares priûs de communi propinant purgans, deindè salsæ decoctũ ad plures exhibent dies, & tandèm ad topica deveniunt medicamenta. Abluunt manus, & pedes decocto guajaci, ejus corticis, & scabiosæ, & pentaphylli, si verò durities adsit, manè, & vesperi pedes, & manus macerant in decocto ejusdem guajaci parato cum radic. alth. fol. malu. viol. hord. & plantag. facto in jure pulli: postmodùm adstringentia addunt, & tandèm manuum palmas, & plantas pedum in-

ungunt butiro, adipe anseris, vel gallinę, vel pomata, unguento albo camphorato, de plumbo, cerussa, vel tangunt rhagades aquâ aluminosa magistrali. Hercules Saxonia refert se cognovisse mulierem, quę octo annis continuis manuum rhagades passa fuerat, & inutiliter omnium, & Venetorum, & Patavinorum medicorum opera usa fuerat, brevi, & facilè curatam fuisse succo herbę, quam alii artemisiam, alii tenacetum vocant, in omnes fissuras diligenter pennâ illito, & omni manuum lotione omissa. Verum ex his vulgarium medicamentis nil frugi sperari potest, & licèt per longissimum tempus adhibeantur, morbum protrahere, non verò curare possunt.

Curantur breviter rhagades, si primò patiens bis, vel ter pilulis de manna mercurii purgetur, deindè tangantur manè, & vesperi aqua mercuriali. Verùm solent quandòque ità rebelles, & obstinatæ esse rhagades, tunc sumat æger aquam nostram Anti-Veneream, & absque topicis medicamentis sponte sanantur, ut pluries nos experientia docuit. Vel suffumigentur manus, & pedes mercurii suffitu, vel inunctione fricentur mercuriali, & interim abstineat ab omni manuum lotione.

CAPUT DECIMUMSEPTIMUM.

De Moris, Cristis, Verrucis &c.

NUllus ager tàm ferax reperitur, quàm gallicus, in ipso enim semel tectum semen suo fermento vegetat, germinat, crescit, florescit, fructificat, suisque successivis generationum perio-

riodis uberem fert messem: Verùm hi fructus sunt corruptæ genitricis soboles, non secus ac à turdi cõspurcatione viscum frutex in arboribus innasci dicitur. Hujusmodi sunt quædam carneæ excrescentiæ dictæ, mora, cristæ, verrucæ, ficus, condilomata, thymi &c. quæ in pene, mulieris sinu, & podice ex Lue venereâ innascuntur.

Signa.

PRædictæ excrescentiæ gallicæ cognoscuntur, his signis, nàm

Mora sunt quædam excrescentiæ de ficuum genere, similitudinem quandam mororum arboreorum constituentia, atque indè nomen sortita. Oriuntur in pene, pudoris sinu, & podice.

Cristæ sunt carunculæ ani cristaceæ, pullorum gallinaceorum cristas referentes, ex infando, ac naturam pervertente concubitũs abusũ nascentes.

Verrucæ, aliàs dicuntur porri, sunt quædam carneæ excrescentiæ, quæ exteriùs quasdam obtinent radiculas, ad porrorum similitudinem, & id ob majorem siccitatem.

Ficus, seu sycoses sunt quædam excrescentię tàm circa anum, ejusque circulum, vel pudendum, quàm circa uterũ, ubi hemorrhoidales, & menstruales terminantur venę, quę basim habent strictam, supernam verò partem latam, ficubus non absimiles, à quibus nomen sortitum est. Vocantur etiam mariscę.

Condilomata sunt tumores in sinu muliebri, vel in margine ani excitati, similes digitorum pugno, aut

maturis moris, aut ficui, aut grano uvę nigrę.

Acrochordon est verruca pensilis, orbicularis, angustę basis, itá vocata, quod chordę nexu suspensa videatur, una vel sola vix nascitur, sed ferè semper pluralis, magnitudine pisi, vel ad summum fabæ, rarò major, in summitate latior, in inferiori circa corporis cutim est tenuior, itá ut quasi pediculo suffulta appareat, cuti est ferè concolor, perdura, & aspera.

Thymus est protuberans quędam excrescentia aspera, subrubra, oblonga, thymi summitatis colorem referens, & augescens, ac in excisione plurimum sanguinis profundens, ejus generatio est circa sedem, & pudenda.

Myrmecia sunt verrucę humiliores, inferiùs latiores, superiùs tenuiores, & duriores, quę radices suas altiùs figunt, doloremque movent, colore nigricantes, nomen suum indè habent, quod ad contactum dolorem exhibeant, qualis fit á morsu formicę, magnitudine lupinum vix excedens.

Caussæ.

PRo harum excrescentiarum causis statuunt vulgares humores lentos, viscidos, & pituitosos cum aliqua sanguinis portione ab hepate Lue infecto ad podicem, mulieris sinum, & penē demandatos, in quibus locis in varias carneas excrescentiás abeant. Verùm decipiuntur vulgares in harum excrescentiarum statuenda causa, quia humores lenti, & pituitosi cum sanguinis portione non possunt esse causę. Id quod perpetuò de hepate repetunt, non sunt hę partes

tes hepatis emunctoria,ſed nęnię,& aniles fabellę.

Harum excreſcentiarum cauſa eſt ſuccus alimentitius venereo contagio imbutus,nimirùm viſcoſus, qui extra ſolidas fibras agglutinatur, & juxta partis texturam, & diſpoſitionem in luxuriantes degenerat carnes; datur enim quandoque in parte vel craſſa vlceris impuritas, vel ipſa unguentorum craſſamenta,& tales excitantur excreſcentię, ut in aliis ulceribus videre eſt,ceu à turdi conſpurcatione arboribus innaſci viſcus dicitur. Et hac de cauſa ferè ſemper venerea Lues per podicem contracta in mora,criſtas &c.deſinit. Hęc ſylveſtris caro vivit aliena quadra ſcilicet vita totius, non alitèr ac viſcum frutex arboris vita.

Prognoſis.

SUpradictę excreſcentię familiares, & frequentes ſunt in noſtra Italia; paucę enim ſunt meretrices, & pathici, ob innumeras pędiconum catervas, in ano hujuſmodi non habentes excreſcentias, quas hęmorrhoidum titulo occulunt. Hę excreſcentiæ nunquàm ſolitarię, ſed plerùmque plures ſunt,quia ſpurcum fundunt ichorem, qui vicinas fœdat partes, & multiplices pullulare facit magno cũ pruritu, ita ut ſæpiſſimè ſcalpere cogatur æger.

Si initio ob pudorem cœlentur ab ęgrotis, ut plerùmque fieri ſolet, multiplicatur gallica meſſis, & niſi appropriatis averruncentur remediis, in canceroſam migrant naturam. Quandòque in ani orificio, & vulvę labiis eſurgunt, quandòque ità pro-

fundæ

fundę in recto intestino, & uteri collo, ut attingi nõ possint, ac proindè curationi non subiiciuntur, nisi quantùm utriusque speculum sinit, vel saltim difficillimę curationis censentur. Quę exiles habet pedunculos, facilè curationem admittunt: contrà verò, quę latissimis potiuntur radicibus, quibus adhærent, ęgrè curantur. Vbi exciduntur, nullasque relinquunt radiculas, non renascuntur; ubi verò radicula remanet, necessariò regerminant.

Curatio.

CUrant vulgares carneas excrescentias, quę tenuem habent basim, eas serico vinciendo filo, sensimque stringendo, usquequò ęger dolorem percipiat, donec ob nutrimenti privationem exsiccentur, & decidant. Verùm non omnes filo vinciri possunt, quia ut plurimùm lata est basis, vel callosa. Præterea vinculi usum repudiamus, licèt eas vulgares vincire possint, quia dolorificus est curandi modus, semper tumorem accersit, & inflammationem, & si tali pacto curentur, promptissimè repullulare possunt.

Quandòque eas forfice præscindunt, quia his non est magnus dolor; in eis enim non viget exquisitus sensus. Verùm ferrum pro pręcisione formidolosũ est ægris, nec radiculas, quibus hę carneę excrescẽtiæ adhęrent, pręscindit, undè inprõptu est harũ regerminatio. Prætcrquamquòd magna sanguinis effusio succedit, quæ ægrum exanimare potest, & non ità facilè cohibetur. Tandèm semper inflammatio, vel tu-

tumor accedit,qui curationem impedit,& chirurgus pro uno curando morbo,alium magni negotii inducit,pejorem forsan cum aliquo vitæ discrimine junctum.

Nonnulli has excrescentias,si fuerint complicatę, vel duplicatæ,candenti exurunt ferro.Sed hoc medicamenti genus est periculo plenum, quod maximopere exhorrent ægri,& hæ excrescentiæ nimis sensitivæ sunt,licèt sylvestres sint carnes, vivunt tamẽ vitâ, totius,& adhærent partibus nimio exquisito sensu gaudẽtibus,ut sunt penis,podex,& cunnus,quæ partes istius medicamenti applicatione intumescere solent,& ægri vitam in quæstionem adducunt.

Multiferri, & ignis edacitatem reformidantes, Vulcani ferrum contra Veneris carnes repudiant, & pro actuali potentiali utuntur igne. Hujusmodi est arsenicum cryllallinum, & auripigmentum. Verùm hæc duo lethalia sunt venena, quæ contra veneficas adhibent soboles: sunt hæc duo adeò vitæ nostro balsamo infensa, ut non modò intùs assumpta, sed etiam extrinsecùs adhibita, horrenda introducant simptomata, de quibus fusiùs egimus in nostra Pyrotechnia, & Trutina, ubi de Venenis egimus sub pretextu icteritiæ ex veneno.

Alii has excrescentias aqua forti communi extirpant. Verùm magna sedulitate illinienda est,quia caustica,& multùm spirituosa, ideòque se diffundit, pruritum excitat intolerabilem,carnes exedit,tumorem,inflammationemqúe producit, nec laudabile medicamen est ápud optimæ notæ chirurgos.

Omnes tandèm nostræ tempestatis gregarii chirurgi,

rurgi, si latam hæ excrescentiæ habeant basim, unguento utuntur ægyptiaco, vel præcipitati pulvere unguento aureo admisto, vel pulvere viridis æris, vel sabinæ, alumine usto, aqua aluminosa Fallop. vel &c. Sed hæc vulgaria medicamenta nimis trivialia sunt, nec efficaciam pro excrescentiis absumendis, nec aliquid alexipharmaci contra luem continent.

Mora, cristas, verrucas, mariscas, condylomata, & cæteras carnes ex impura venere ortas nos eradicamus non solùm externis adhibitis, prout etiam externi sunt affectus, sed etiam internis luis venereæ remediis: præmissa igitur corporis euacuatione pilulis mercurialibus pluries à nobis descriptis, sequentibus topicis eas absumimus: ℞. *Alum. rocc. ust. & viridis æris an. unc. j. bull. in aq. rosf. lib. iij. ad tertias, filtra*, & excrescentias ablue ter in die, & insensibiliter evanescunt. Magnæ energię ad has eradicandas erit pulvis ex alumine usto, & pulvere sabinę ana, quem sola superpositione, felici eventu centies experti fuimus. Vitriolum pulvere tenus non solùm ulcera sordida mundificat, verùm carneas excrescentias absumit.

Optimum remedium erit oleum viridis æris, quod ità paratur. ℞. *Viridis ęris partem j. nitri partes ij. pulverizentur, optimè misceantur, ponantur in tigillo, & carbone incendantur, donec deflagârint, quod remanet, soluatur in cellâ p. d. vel in vesicâ suillâ diligenter clausa in aqua demersa*. Sed præstat oleũ sulph. vel vitrioli, attamen in applicatione summa solertia adhibenda est, nè naturalis caro tangatur.

Maximoperè præstat spiritus mercurii albus, quo

nos felici cum ſucceſſu utimur, bis, vel ter has tangendo carnes ſylueſtres, quas feliciſſimè perſanamus abſque ullo recidiuæ timore, & ita paratur: ℞. *Merc. meteorizati, tenuiter pulverizati part.j. argillæ rubr. part.iij. m. & efforma cum aqua com. globulos in umbra exſiccandos, deſtilla deindè ex retorta vitrea per arenam igne ſuppreſſionis (gradatim tamen) horis ij. adhibito, prodit elegans ſpiritus, quem ſerva. Si quid mercurii ſublimetur, cum recenti argilla m. & procede, ut anteà.*

Præſtantiſſima erit ad hos curandos affectus aqua ſalis ammoniaci, quę ità paratur: ℞. *Tart. crud. pulverizati unc.ij. ſalis ammoniaci pulverizati unc.j. m. & in vaſe ſublimatorio ſal ſublimabis, quod iterùm cum eodem tart. commiſcebis, & iterùm ſublimabis, hoc quater repete. Tunc ſal ſublimatum in humido loco repones; ibi enim reſolvetur in aquam,* quę ſine dolore has excreſcentias exterminat abſque recidiua.

Verùm efficaciſſimus omnium erit ſpiritus ſalis ammoniaci tali modo elicitus: ℞. *Salis ammoniaci q.u. m. cum argilla humida, ac exindè fac globulos. Deſtilla ſ.a.* Sal ammoniacus eſt ità ſummè volatilis, ut nullo modo deſtillari poſſit, pręditus eſt enim mercuriali natura, abundat ſulphure, quod facilè ſublimatur: attamen argilla per minima inter ſalis particulas interjecta ſublimationem inhibet, & faciliùs ignis actiuitate cogitur in ſpiritum. Quod omittentes plures ſpagyrici, omnem laborem, & operam perdiderunt, nam ſal ammoniacum cùm ſit ſummè volatile, in ſalis volatilis formà in retortę cacumine, & collo ſublimatum invenêre, non autem

at-

attenuatũ in forma spiritûs intra receptaculum receperunt. Mediante destillatione essensificatur, majoremque nancisċitur perfectionem, dùm ad summã essentiæ puritatem devenit, & sua subtilitate permeabilis evadit.

Si quis admiretur nos tantoperè salem ammoniacum in excrescentiarum absumptione decantasse, is sciat non tantùm in ulceribus putridis, & gangræna, putrida carne absumenda summum esse remediũ, verùm etiam sublimatum aptum esse ad metalla in fluidum mercurium reducenda. Nec fabricari potest aqua regia, quæ aurum solvit, absque sale ammoniaco. Imò etiam valet ad sublimanda multa metalla, aliaque fixa corpora mineralia, eaque transmutanda. Undè Paracelsus lib.7. de transmutatione rerum naturalium inquit: *Notandum hìc, quòd quodlibet metallum, quod in sublimationem per sal ammoniacum perducitur, posteà in frigore, vel aere solvatur in oleum, & contrà in igne coagulatur in lapidem.*

Salem ammoniacum emortuas absumere carnes non tantùm ratione didicimus, verùm etiam id experientia nos edocuit; accepimus enim bovis os carne vestitum,& ammoniaco sale salavimus. post 48. horas carne absumpta nudatum invenimus. Itèm sal ammoniacum terræ optimè commiscuimus,& in dicta terra sale gravida os carne refertum sepelivimus, & itidèm carne exutum invenimus.

Hinc quisque discere potest, qua ratione terra, quam sanctam appellant, in qua cadavera sepeliunt, eorum carnes absumat, & nudata ossa relinquat: Ista terra est illa, in qua martyrum millena pro christiane

næ fidei confessione sanguinem suum veluti aquam fuderunt, & quia referta sanguine, ideò sale ammoniaco; sanguis enim præcipuè humanus ammoniaco scatet sale, id luculenter patet ex salis armoniaci confectione, quæ talis est: ℞. *Sanguinis humani lib.j. sanguinis bovis, vel alterius animalis lib. ij. aquæ putei lib.vi.m.& filtra, pone ad ignem, ut bull. ad aquę consumptionem, & sal ammoniacum manebit in fundo.*

Præterea terram dictam sanctam refertam esse sale ammoniaco propria didicimus mechanica, nàm accepimus supradictæ terrę lib.iij.aq.putei lib.x. miscuimus in tigillo figulino, supra ignem ebullivimus, deindè amoto igne, & frigefacto tigillo, decantavimus, & filtravimus. Relictę terræ novam aquæ quantitatem bis, ter, & quater reaffundimus, & ut priùs peregimus, & omni sale prorsùs nudatam reliquimus, & ex terra sancta in terram, quam damnatam vocant chymici, redegimus, omnes aquarum decantationes, & filtrationes ad ignem posuimus ad totalem aquæ consumptionem, & magna salis ammoniaci copia in fundo concrevit. In prędicta terra omni sale spoliata cadaveris digitum humavimus, nec unquàm absumptam vidimus ejus carnem; ideòque terra sancta religiosè custoditur, tùm ob sanctorum martyrum sanguinem illic effusum, tùm pluviarum ratione, nè sale dilveretur, & aliò transferetur, & effœta in cadaverum exesione langueret.

Vocatur terra sancta, ex eo quia tot martyrum sanguine decorata fuit, non quia cadaverum carnes exedit; neque hoc quod naturale est, pro miraculo sancta declaravit ecclesia, ut rude vulgus sentit: nàm

quę-

quælibet terra multo humano ſanguine fœta, ut in prælio, ubi multorum millium militum interfectio obtingit, ſi in ea cadavera ſepeliantur, carnes abſumendi energiam habet. Sed ad Luis venereæ excreſcentias noſter redeat ſermo.

Nonnulli has excreſcentias leviter ſpuma venenata duorum draconum rectificata illiniunt, & eas penitùs eradicant; nàm eſt medicamentum cauſticum, & has ſylveſtres deſtruit carnes ſola iterata illinctione. Sed in hoc illiniendo liquore magna diligentia adhibenda eſt.

Si prædictæ ſylveſtres carnes non veniant in conſpectum, ſed profundè in colli uteri, vel inteſtini recti latebris recondantur, tunc matricis, vel ani ſpeculo pateſcant, & noſtris ſuprà deſcriptis tangantur medicamentis, & prorsùs eradicantur, ut nunquàm eodem loci repullulent, quibus perfectè abſumptis, iterùm mercurialibus pilulis expurgetur corpus, ut venerea Lues exterminetur.

CAPUT DECIMUMOCTAVUM.

De Doloribus Venereis,

SIVE

De Torturâ Noctis.

INter omnia Luis Venereæ ſymptomata, nullum eſt, quod magis laborantes torquet, quàm ſæviſſimum illud dolorum genus, quod plerumque

in

in capite, vel toto, vel dimidio, vel circa articulos, & maximè in internodiis tantoperè exquisitiùs excruciat; profectò huic nec crudelissimum quodlibet quæstionis genus, nec severum equulei judicium est comparandum. Sunt venerei dolores arthritide, & nephritide crudeliores, sunt, ut uno absolvamus verbo, inferni dolores, quos nec ipsæ naturæ vires, nec quandòque deorum numina, præter mercurium, depellere possunt.

Signa.

DOlores venerei incipientes sunt vagi, & non stabiles, præsertim modò in capite, in humeris, cubitis, & modò in artubus, quos imperiti medentes pro flatibus accipiunt, maximè noctù, & ad vesperas excruciare incipiunt; temporis tamen protractu per omnes artus, internodia, membranasque sævissimi excitantur, distendentes, lacerantes, & terebrantes, noctù etiam magis, quàm interdiù. Undè doloribus venereis noctis torturæ nomen jure imponimus, ex eo quia circa matutinas horas ii ferè non sentiuntur, at dùm advesperascit torquere incipiunt, & usque in mediam noctem, & ultra semper vehementiùs terebrant. Hinc nullum certius habemus signum dolores à fomite venereo originem ducere, quàm hoc eorum circa vesperas incrementum sumere. Non uno eodemque modo omnes excruciant, nàm cùm permanentem sibi construunt sedem, alii atroci capite dolore corripiuntur, vel solummodò

emicraniâ,alii in ſcapulis, manibus, pedibuſque vehementer torquentur, vel ex coxendice conqueruntur &c.

Cauſſæ.

CRedunt vulgares venereos dolores *fieri* ab humoribus melancholicis, & pituitoſis aduſtis ab infecto hepate, ad internodia miſſis, ibique hos humores per paulatinam congeſtionem depoſitos, vel ob acredinem, ſivè ex propriâ ſui naturâ, aut ex putredine,ſivè deleteriâ qualitate, continui ſolutionem efficere,vel intemperiem inducere,& ſic ingentes excitare cruciatus.

Rentur dolorum cauſſam eſſe humores melancholicos,& pituitoſos, quia Lues vetuſta hos apprehendit, & quia melancholia veſpere, & pituita noctu exacerbatur,hæc eſt eorum ratio, cur venerei dolores ad veſperam incrementum ſumant, & noctù magis affligant.

Si fomes venereus ab ultimo partium nutrimento in ſanguinem tranſit, horribiliores repreſentat ſcenas,nàm ſanguis nutrimento ſalſior eſt, ejuſque ſal quoties à fermento venereo exaltatur, vel figitur, corroſivum evadit, & dolores excitat acerbiſſimos. Ferè ſemper dolores venerei in cranio, & oſſium ſuperficiebus, non autem in eorum articulationibus ſentiuntur, fortaſsè quia in perioſtiis venulæ, & arteriolæ capillares grumefactum ferè ſanguinem à veneno venereo deponunt, cujus ſal non poteſt à calore per inſenſilem tranſpirationem reſolvi, conco-

qui-

quitur,fixatur, ac proindè exaltatur,undè periostia admodùm sensibilia corrodit,pungit, vellicat,lacerat, & continentes distrahit, convellitque partes, hinc dolores crudeliores,& atrociores sentiuntur.

Prognosis.

SI venerei dolores efficaci non curentur remedio, abeunt in gummata, vel in universalem totius corporis cachexiam, ex qua deplorabilis sequitur hydrops.

Curatio.

MEdicorum vulgus triplici præsidio dolorum venereorum curationem tentant, sed incassùm,purgante scilicet,decocto, & sudore ab externo calore provocato. Purgans medicamen producta à veneno venereo non purgat,nec minùs venenum ipsum,quia est de communi morborum omnium, nec dolentes adit partes. Decocta saltìm ratione modi,quo illa præparant, sunt inutilia, & licèt quadragesimale instituant jejunium, nunquàm ad inculpatam perveniunt salutem. Sudores palliatùm afferunt juvamen, nàm productum à veneno, non autem venenum ipsum educunt, undè infra mensis spatium dolorum recidivæ experiuntur.

Nonnulli vulgares suorum medicaminum insufficientiam aspicientes, pro dolorum curatione ad hoc elect. confugiunt, ut ℞. *Fol. sen. or. unc. j ÷, turbit opt. drach. vij. salsæ parill. chinæ elect. & scobis*

lign.sanct.an.unc.÷ *,sassafras, hermodactyl.* & *cinnam. an. drach.iv.f. omnium pulvis subtiliss.* & *cum sacch. diss.*& *ad syr.consistentiam cocti cum decocto radic. chinæ,*& *salsæ parillæ q.suff.f.elect. in formâ.opiat*. Dosis unc.j.mane per quinque horas superjejunando,& eodem modo vesperi per dies octo.

Alii sequens propinant decoctum, ut ℞. *salsæ parill.minutim incis.rad.chinæ in taleolas dissect.an.unc.j. turbit drach.ij*÷ *,radic. glycirrhyz. unc.j. agrimon.* & *capill.ven.an.m.j.coriand. drach. viij. Infunde in aquæ font. amphor.vij. stent in loco calido spatio 24. h. Deindè bull. ad tertiæ partis consumpt.* & *adde fol.sen.or. unc.ij.bull. par.cooperi vas,*& *remove ab igne, cola,* & *ad usus serva.* Dosis unc.vj. mane, & vesperi corpore purgato prius,cibus debet esse assatus, & optima observetur diæta. Pro potu ordinario residuo magmati aqua com.reaffunditur.

Quidam hanc infusionem pro arcano in doloribus venereis præscribunt: ℞.*Fol.sen. ligni sanct. limat.cortic.ejusdem,*& *salsæ parill.an.unc.iij.sem. fœnic. rhabarb.opt.galang.an.unc.*÷ *;colocynth.*& *card.sanct. an.drach.ij*÷ *,antimonii unc.*÷ *, Vini græci lib.viij.f.s. a.infus.* Dosis lib.÷ pro vice. Attamen ab hac infusione eliminandum est antimonium, quia cum vino horrendos cit vomitus,& sic æger in magno vitæ discrimine versaretur,evacuando per superiora, & inferiora. Verùm hæc inutilia sunt pro extirpandis doloribus,& corticē tantū,non verò nucleū attingunt.

Sequens decoctum pluries experti fuimus dolores sedasse, cujus præparationem ingenuè communicamus: ℞.*Salsæ parill.minutim incis.unc.iv. hermoda-*

ctyl.

ſtyl.à cortic.exteriori mundat. & contuſ. unc.ij.aniſ.ad libitum. Infunde in aq.font. amphor.x.ſtent per 24. h. in loco calido,deindè bull.clauſo vaſe ad horas iij.aperi vas,& infunde fol.ſen.or.unc. iv. poſt ſimplicem ebullitionem cooperi vas,aufer ab igne, frigefacto vaſe,cola, & utatur æger pro potu ordinario, obſervata exſiccante diæta.

Partibus à dolore obſeſſis applicant digerentia, & attenuantia,ac ſacculum furfuribus,millio, & ſale calidiſſimis repletum imponunt, cùm hæc parùm profecerint ad fotum recurrunt ex decocto ligni, & ſalſæ additis foliis betonicæ, ſalviæ, roris marini, pulegii, florum chamomillæ, meliloti &c. Dolores liniunt ol.iilior.alb.rutaceo, vel guajacino: Verùm olea poros obſtruunt, & dolores augent. In doloribus vehementiſſimis obſtupefaciẽtibus utuntur, tamen in venereis nunquàm his utendum eſt, quia materia magis incrudatur,fixatur, & deindè pertinaciter torquet. Præterquam quod anodynorum uſum nunquam aliquid adjumenti attuliſſe experti ſumus; ideòque anodyna in doloribus venereis è remediorum cenſu eliminamus.

Si his vanidis medicamentis reluctentur dolores, & vehementiſſimi ſint, ſanguinem fundunt, quia in magnis doloribus ſaluberrimum eſt ſanguinem mittere; deinde in brachiis, & tibiis cauteria aperiunt; tandèm his nil proficientibus; ad empirica confugiunt medicamenta, ad ſuffumiga ſcilicet, extremas inunctiones, quibus non juvantibus, doloribus affectum, tanquam inſanabilem derelinquunt. Imò major eſt noſtrorum vulgarium impoſtura, qui

poſtquàm aliquis doloribus venereis tortus in eorũ incidit manus, poſt quinque, vel ſex menſes cum totali æris, & ſalutis iactura eum deſtituunt. Nonnulli, quòd pejus eſt, malum naturę viribus inſanabile proclamant, quia pro ſuis viribus iuxta artis pandectas omnia poſſibilia applicuerunt medicamenta: purgans propinârunt medicamentum, clyſterum myriades injecerunt, ſanguinem detraxerunt, ſedis venis hirudines impoſuerunt, ſyr. magiſtrales, & ſalſę parillæ decocta per duos menſes, & ultra accepit æger, duo cauteria aperta fuêre, ſuffumigia, & extremas mercurii prębuerunt inunctiones, & his magnis remediis ſanus non evâſit, aliquid diuini ſubmurmurantes ineſſe morbo, terga vertunt.

Si quis eâdem methodo uti velit, ſequentia adhibeat remedia, & prout præſcribuntur parata, nàm ex utilitate, quam ſentient infirmi, aliorum medicorum ignorantiam cognoſcet.

Venereis doloribus vexatum in cubile degere curabis, & à frigore, & ab humiditate ſit exactè munitus, exactam deindè illi præſcribe diætam, & ſequenti medicamine ejus ventrem ſolves: ℞. *Syr. de ſpinâ ponticâ unc. iij. elect. de ſucc. roſ. drach. iij. ſyr. de ſucc. viol. unc. j. vini alb. generoſi q. ſ. m.* & propinetur immediatè ante prandium, ſi infirmi vires ſint validę iterùm repetatur, deindè decocta hoc modo parabis: ℞. *limaturæ lign. ſancti drach. iij. ſalſæ parill. contuſ. drach. ij. betonic. ſampſuc. limaturę c. c. an. drach. j. cinnam. contuſ. drach. ÷, aq. card. bened. lib. j. ÷, ponantur omnia in vas vitreum amplum, quod opt. cum ſubere, & chartâ pergamenâ claudatur, nè exhalet, deindè*

indè bull. in MB. per quatuor horas, postea refrigescat vas, aperiatur, & decoctum coletur à pulveribus leni expressione: Hujus decocti ℞. unc.iv. quadrantis horæ spatio ante ingressum in hypocaustum, ægro propina, in quo se detinebit, usque dùm sudores erumpere incipiunt, tunc lecto se componat, & profusos procuret sudores: hoc modo procedat per 12. aut 15. dies, si venter exsiccatus appareat, quarta, vel quinta qualibet die, prætermisso decocto, & sudore, hoc utatur deiectivo: ℞. *Mannæ merc.gr.x. pilul. de tribus scrup.ij. m. f. pilul.iij.* propinentur vesperi ante cœnam immediatè.

Vel si æger hypocaustum exhorreat, purgato priùs corpore, sequenti decocto immunem à doloribus reddes, ut ℞. *salsæ parill. minutim incis. unc.j. lign. visc.querc. unc.j.* ÷ *, limaturæ c. c.& eboris an.drach. ij* ÷ *, aq. card. sanct. lib.ij* ÷ *, ponantur in vase vitreo amplo, quod opt. claudatur, nè quid exhalet, collocetur in loco calido per 24.h. deindè bull. in cinerum, vel arenæ igne ad iij. horas, amoto igne, & frigefacto vase, aperi, & cola leni expressione.* Hujus decocti lib. ÷ infirmo exhibe mane quatuor horis ante prandium, totidemque vesperi, detineatur æger in lecto, & stragulis optimè tectus profusos expectet sudores, hac methodo procedat per xx. dies, & ante dictum tempus immunis erit à doloribus absque futuræ recidivæ timore. Si aluus non deponat onus, quinto quoque die, prætermisso decocto, sumat pilulas de tribus cum merc. dulc. exsiccantem observet diætam, & pro potu ordinario bibat aq. communis residuo magmati reaffusionem cum ebulli-

litione, quæ fiat etiam clauso vase.

Verùm ad dolores venereos radicitùs extirpandos non datur in toto orbe potentius medicamen, quàm aqua nostra Anti-Venerea in Pyrotechnia descripta sub nomine aquæ antimonialis, quę reverà longè superat omnia antidota contra luem veneream, & primùm inter omnia alia medicamenta sibi vendicat locum; adeò omnibus palmam præripit, ut nulli in toto naturæ ambitu comparanda videatur. Hujus ope inutilia vulgarium decocta, & æstuaria ab aula medicorum recesserunt, & quos ægrotos mercurii suffumigia, & extremæ inunctiones deseruerunt, hæc ad pristinam evocavit sanitatem. Adeò in hoc affectu infallibilem in dies experti sumus, ut multos, quos tanquàm deploratos vulgarium grex post decocta, suffumigia, & inunctiones omni salutis spe orbatos deseruit, huius aquæ beneficio ab orci faucibus revocaverimus.

Ejus compositio talis est: ℞. *Salsf. parill. minutim incis. unc.iv. lign. visc. querc. & rasuræ c. c. an.unc. j. rasuræ eboris unc.⁓ ,antimonii crud.minutim incisi, & petræ pumicis an. lib.⁓ ,hæc duo ligentur in petiâ lineâ, & simul cum aliis infunde in aquæ font. lib.xx. detineâtur per 24. h. in infus. demùm bulliant lento igne ad medietatis consumptionem, in fine adde cinnam. acut. unc.⁓ ,cola,& ad usum serva.*

In hujus aquę confectione pumex admiscetur pro antimonii correctivo,aliàs enormes excitaret vomitus; ideòque ad sistendas superfluas vomitiones ab antimonio excitatas, tanquàm incantamentum valet parum pumicis in pollinem redactum, & in vino pro-

propinatum, ut fusiùs egimus in nostra Trutina lib. 4. cap.8. de nausea, & vomitu.

Vulgares delusimus medicos, eorumque repudiavimus decocta, tàm in hoc secundo libro de lue, quā in nostra Pyrotechnia, quia aperto vase decocta parant, at nunc nos hanc aquam fieri aperto vase ad medietatis consumptionem præscribimus, certè scutica digni essemus; verùm non extra limites prosilimus: ea enim ingredientia, quæ sal habent fixum, vel non adeò volatile, eorum decoctiones aperto vase fieri possunt, cujusmodi sunt hanc aquam ingredientia, quę dura sunt, & compacta vegetabilia, quę longam sustinere possunt coctionem; quæ autem sale abundant volatili, rara, humida, & aromatica sunt, quorum omnis vis, & facultas in superficie consistit, brevem, lentamque exigunt coctionem in vase clauso faciendam. Verùm nos semper in decoctionibus faciendis vas clausum ad majorem cautelam laudamus, & clauso vase nos hanc aquam paramus, quem modum nunc ampliùs reticere non possumus, & qui clauso vase eam parabit, miracula efficiet, nàm citò, tutò, & jucundè luem radicitùs extirpabit.

Quandòque hęc aqua admirandos, & à nobis decantatos non patrat effectus ob aliquorum pharmacopolarum malitiam, & parsimoniam, qui non tantùm salsę parillæ loco, smilace aspera, vulgò salsa paesana, utuntur, verùm etiam, quod peius est, lucri cupidine allecti, & ut laboribus parcant, residuó magmati novam aquam reaffusam ebulliunt. Ad hanc igitur evitandam imposturam, ò quàm præstaret

ret in ægrorum domibus parari!

Bibitur hujus aquæ amphora j. pro potu quotidiano, & non tantùm ejus usus est in doloribus venereis, quos statim post x. dies sedat, verum etiam bubones tàm legitimos, quàm spurios resolvit, gummata discutit, & plura præstat, quæ ejus usus, & quotidiana experientia te docebit, si rectè operatus fueris. Cibus esse debet ex carne assata, & cruda vitentur. corpus debet esse purgatum, operaturque per diaphæresim, sudores, per secessum leniter, & urinam. Ejus usus continuari debet per mensem, nàm licèt intra x. dies dolores sedet, tamen aliud est dolores sedare, & aliud radicitùs sanare. Quolibet anni tempore sumi potest, tàm rigido, quàm feruido.

Optimus est hic modus, quo nostram præbemus aquam, attamen maiori cum fructu energiam stupemus, dum hujus infirmis galenicum propinamus cyathum 4. h. ante prandium, totidemque vesperi, qui in lecto lodicibus operti sudores expectent, & pro potu ordinario secundam affusionem in residuo magmate cum ebullitione, & vase clauso præscribimus. Si ità operatus fueris intra decem dies admiraberis effectum, sicut nos quotidiè experimur.

Verùm si hominis status, & necessitas, vel tempestatis rigor præscripta non tulerit medicamenta, ad nostram confugiendum est Pyrotechniam, quæ medicamina præparat ad exterminandos dolores venereos efficacia; primò itàque à levioribus, & paratu facilioribus incipiendum est. Vexato igitur à doloribus ægro, dum gracilis non sit naturæ, hoc vinum exhibe: ℞. *Croci metall. drach.* ÷ *, infundatur in vini*

unc.

unc.ij.per horas 24.post quas illud à pulveribus separa, & ægro propina, lenem ciet vomitum, & aliquot secessus, alternis quibusque diebus illud reitera quater, aut sexies, & dolores pedetentim cessabunt. Vel ℞. *Merc.Vitæ gr.vi. infunde in vini unc.ij. per* 12. *h. deindè vinum separa*, & propina. Eosdem producet effectus, ac crocus metallorum, sed aliquantulùm vehementiores, verùm citiùs à doloribus liberat. Hoc medicamen repete ter, vel quater alternis diebus. Uel eodem modo nostrum Hippocras emeticum, in nostra Trutina descriptum cap. de Apoplexia, propina. Vel ℞.*Turpeti mineralis dulcis gr. iv.* sensim augendo, & exhibeatur cum pilulis solutivis, vel confectionibus cordialibus, nàm vomitum & lenes secessus ciet, & ut plurimùm ptyalismum ter assumptum,& omnes exterminabit dolores.Non credibilè est, quàm efficacissimum sit turpetum minerale in exterminandis doloribus, & gummatibus, nàm nos plures, quas vulgares post decocta, suffumigia, & extremam hydrargyri inunctionem omni sanitatis spe destitutos deseruerunt, perfectè sanavimus.

Multoties adeò pertinaces sunt dolores venerei, ut neque vulgaribus, neque pyrotechnicis cedant; sed post eorum applicationem crudeliùs cruciant. Tunc ad mercuriale suffumigium, vel inunctionem, veluti ad efficacissimum,& ultimum deveniendum est remedium; nec vos aliquorum medicorum horror terreat, quem absque experientia, à solo mercurii nomine contraxêre, nàm præterquam quòd nos plusquàm mille ęgros doloribus vexatos hoc medica-

camento curavimus, & nullus fuit ex iis, qui vel integram salutem, vel dolorum remissionem per annos integros ab hoc medicamento non receperint. Falloppius, Quercetanus, & Epiphanius Ferdinandus hist. 17. verum, genuinum, & infallibile antidotum luis venereæ in mercurio *tantùm* esse affirmant, & multorum ab iis curatorum referunt historias, qui alia remedia inutilia experti erant, & de curatione jàm desperaverant. Imò idem *Epiphanius* eodem loco fatetur, quòd inter nonaginta authores, qui de lue venerea scripserint, quatuor tantùm invenit, qui hydrargyri usum in hac lue improbârint. Fatemur nos libenter horribiliora symptomata ab hujus remedii *applicatione* emergere: sed *docto*, & experto medico symptomata illa metum ullum afferre debent; siquà vitanda sunt in hoc remedio, æger vitabit, & quę facienda sunt, *faciet*. A symptómatum apparatu non solùm *vitæ* discrimen, dentium, capillorumque casus expectanda sunt, sed perfecta infirmi salus cum *totali* contagii venerei exterminio. In quibus optimè peragendis, medici prudentia necessaria est, & quę à medicamenti applicatione evenire solent, ęgro prę sagire debet, ut iis deindè supervenientibus, neque infirmus, neque astantes terreantur, sed procellę cessationem securo expectēt animo.

Antequàm ad medicamenti praxim deveniamus, non erit à re alienum, quid sit mercurius, ejusque proprietates examinare, quid de eo protulerint antiqui, & quid recentiores observârint, docere.

Hîc nòs non loquimur de mercurio, qui unus est ex

tribus principiis, ſed de vulgi mercurio, quod dicitur Argentum, quia argenti colorem hoc minerale habet: vivum dicitur, ob perennem, quem habet motum, quo ſemper irrequietum agitatur, undè dicitur, *animal currens ſine pedibus*. Dicitur hydrargyrum, quia aqueum videtur argentum, & reverà eſt filius aquæ, ſed aqua non madefaciens omne quod tangit. Dicitur Mercurius, à notâ Mercurii velocitate: & inconſtantiâ, de qua fabulati ſunt poetæ.

Conſtat argentum vivum, ut ſingula, ex ſulphure, ſale, & mercurio. Sulphuris copiam habet, & mercurium perquamoptimè miſtum cum ſale, ità ut mercurius ſuo ſale cohibeatur. Sulphur indè ità eſt anatizatum cum mercurio, & ſale, ut non faveat nec mercurio, nec ſali, ſed ambo ęqualiter amet. Undè ob ſulphur perpetuò eſt fuſile, & currit in ſuperficie planâ abſque adhęrentià ſuæ ſubſtantiæ; ob eius copiam perpetuò eſt in motu, & non adhæret, & quia mercurius perquam optimè miſtus eſt cum ſale, ità ut mercurius ſuò ſale cohibeatur, non madefit, nec madefacit,

Antiquiores græci admodùm tenuem de hydrargyro habuêre notitiam, ut colligitur ex Dioſcoride lib.5. cap.70. Ex Oribaſio lib.13. ex Actuario lib.5. c.12. & ex Auicennâ lib.2. tract.2. Gal. lib.9. ſimpl. medicament. temerè pronunciavit: *Argentum viuum exſpontè naſcentibus non eſſe, ſed ex iis, quę parantur, velut ceruſſa, ęrugo, pſoricum, lythargyros*: fateturque ſe nullum iſtius mineralis feciſſe periculum, an interimat, ſi devoretur, vel ubi foris fuerit admotum.

Po-

Posterioribus verò sæculis in communem ferè usum adscitus est mercurius, & in contumacissimorum morborum curationem, undè non paucæ circa illius facultates controversiæ inter medicos recentiores exortæ sunt; quidam naturæ esse calidæ pronuntiarunt, alii verò frigidæ, alii temperatæ, quidam veluti toxicum, ac perniciosissimum venenum à communi hominum usu, atque commercio proscribendum docuerunt. Demùm quidam adeò extulerunt, ac pro tàm admirabili remedio habuerunt, ut angelicum pronunciârint, cùm tàm admirabilis, & stupendæ naturæ sit, ut quascumque formas, veluti novus Proteus sibi induere videatur, & tamen propriam nunquàm amittit, nàm in altum in atomos elevatus, deorsum præcipitatus, mortificatus, fixus, aut quomodocumque mutatus, naturam semper suã, & essentiam servat, ut ad pristinam suam facillimè redigatur formam. Falloppius inquit esse imaginem, & speciem resurrectionis, miraculum soli Deo reservatum, & hoc exemplo apud incredulos confirmare possumus, ut verbo Dei ex nostro cinere resurgamus, cum pulvis præcipitatus iterùm in argentum vivum reviviscat. Semper quippè suum retinet corpus, nec ullam subit corruptionem, aut alteratione͂, eo quod in sui corporis consistentia homogeneus sit, nec partium alteritatem habet, quam homogeneitatem etiam auro ejus filio præstat, ideòque inter utrumque magna illa familiaritas, & necessitudo, illudque præ cœteris avidè amplectitur, protinùs cum illo congreditur, amalgamatur, & amicabiliter unitur, tanquam verum, & homogeneum auri menstruũ, & si-

& ſicut *facilius eſt aurum conſtruere, quam deſtruere*, ità faciliùs eſt naturæ mercurium conſtruere, quam deſtruere.

Quantùm ad qualitates, Auicennas dicit eſſe frigidum, & humidum in ſecundo gradu, cui conſentit Auerroes, ut refert Pandectarius. Fernelius de abditis rerum cauſis frigidum, & humidum in quarto gradu dicit hydrargyrum, quod confirmat Matthiolus. Alii ſuſtinent calidum eſſe, & ſiccum intenſiſſimè; pro prima opinione militat Falloppius de metallis, & Foſſilibus cap. 37. pro ſecunda adducunt Gal.4. de ſimpl. cap. 18. dicentem: *Hydragyrum, eſſe cauſticum*, talia ſunt in quarto gradu calida, quamquàm ſcilicet de ſimpl. 19. aſſerat: *eſſe à totâ ſubſtantiâ contrarium humanæ naturæ*, & in fine 9. ejuſdem fateatur *ſe neſcire hujus mineralis uſum*, ut ſuprà. Aliqui eſſe calidum, & humidum in quarto gradu. Amathus Luſitanus dicit eſſe frigidum, & ſiccum. Mathias Untzerus de anatome ſpagyricâ mercurii ait eſſe temperatum, compoſitum ex partibus calidis, & frigidis, præparatum verò eſſe calidiſſimum: Idem ſentit Saxonia de Lue venerea miſtum eſſe imperfectum, à quo per calcinationem frigidum evolat, & remanet calidiſſimum. Hos damnat Sennertus cap.21. de Lue venereâ, prohibetque eſſe calidum, & ſiccum, quorũ rationes omnes adducere, & repudiare ſatis prolixum eſſet ſcribere, ſeu potius tranſcribere cò magis, quia ad nauſeam uſque apud Fallop. & Sennert. diffuſæ inveniuntur.

Recitatas nugas, & allata fabulamenta hactenùs de argento vivo protulêre, qui horrore quodam per-

perculsi, illud neque extremis digitis tetigêre. Undè quid de hoc minerali docuerint, nunc videamus, qui à primis qualitatibus ejus virtutes non emendicârunt. Horum aliqui dixerunt argentum viuum esse venenum, aliqui verò id negârunt. Matthias Vntzerus prolixè probat non esse venenum, adducẽdo Avicennam lib. 4. fen. 6. dicentem. *Argentum viuũ potum non lædere, sed egredi per aluum.* Idem Haly Abbas lib. 1. Pract. cap. 43. & Rhasis in 9. ad Mansoré de potu argenti vivi statuunt. Brassavolus sine ullâ noxâ intra corpus assumi asserit, cùm Veterinarii brutis vermibus scatentibus, quod ex anhelitu cognoscunt, avellanæ nucis putamen dimiatum argento vivo repletum, & faucibus injectum, quatuor vicibus diglutiendum tribuant, nullo graviori morbo succedente curant. Et pueris in extremo constitutis periculo, quibus cœtera nil profuerant, duorum granorum milli quantitate felicissimo cum eventu Brassavolus exhibuisse testatur. Et nos absque ulla noxa pluśquàm cẽties moribundis pueris mercurii viuum exhibuimus pondere unius scrupuli, & ab imminente morte fuerunt liberati, necatis illicò vermibus. In Galliâ verò propinatur pueris pro quotidiano remedio aqua mercurii hoc modo parata: ℞. *Merc. vivi unc. j. eam inice in aquæ ferventis lib. iij. bulliat per spatium dimidii quadrantis, deindè aqua à merc. decantetur, & servetur pro quotidiano usu.* Nàm vermes non solùm illicò necat, sed eorum generationẽ prohibet, corporis temperamentum servat, & contagia arcet. Id quod mirum est, eadem mercurii uncia quantamvis aquæ quantitaté ea imbuit vir-

virtute, ut paulòpost de hac veluti infinita mercurii virtute explicabimus.

Mulier cùm abortum tentasset diversis remediis, ad eundem obtinendum libram integram argenti vivi, eam ingurgitasse refert Matthiolus, quod sæpissimè observavit quoque Eustachius, & apud me constat pro eodem fine mulierem mediam libram mercurii ingesisse, sed ut abortum non obtinuit, ità illæsa à mercurii assumptione remansit. Verum est, quòd obstretices laboriosè parientibus scrupulum unum mercurii exhibere solent pro partûs acceleratione, & non frustrà. Imò observatum est quosdã sitibundos noctu in tenebris vasa argento vivo plena pro poculo arripuisse, & plenis faucibus argentũ vivum magna quantitate exhausisse, id tamen sine damno per aluum reiicisse. Tentavêre adulteræ mulieres multoties argenti vivi exhibitione zelotypos necare maritos, sed argentum vivum uxoribus humanius scelus non complevit, undè extat apud Ausonium epigramma:

Toxica zelotypo dedit uxor mœcha marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum.
Miscuit argenti lethalia pondera vivi,
Cogeret ut celerem vis geminata necem.
Dividat hæc siquis, faciunt discreta venenum.
Antidotum sumet, qui sociata bibet.
Ergo inter sese dum noxia pocula certant,
Cessit lethalis noxa salutiferæ.
Protinùs ut vacuos alvi petiêre recessus,

Lubrica deiectis qua via nota cibis.
Quàm pia cura Deûm, prodest crudelior uxor,
Et cùm fata volunt, bina venena juvant.

Servi in mineris argentum vivum colligentes, ut dominos fraudent, argenti vivi aliqua pondera ebibunt, illudque deindè per secessum eiiciunt, & secretò venumdant.

Ac tandèm usum mercurii externum innoxium experimur in diem in necandis pediculis, cimicibus, & pulicibus; nàm si vestis eo spargatur, mercurius vivus pediculos omnes inflato corpore interimit, ità ut per excussionem omnes decidant: si verò dictæ sordities in capite inter capillos fuerint, ut frequenter pueris accidit, tunc ℞. *Mercurii vivi quart. j. ponatur in mortario, & cũ salivà reducatur in atomos, adde tunc ung. alb. unc. j. & cum pistillo agita, ut unguentum fiat nigrum.* Hoc unguento caput in tribus, aut quatuor partibus inunge semel, aut bis, & omnes pediculi turgidi, & mortui decident; multùm quoq; levaminis affert hoc unguentum venis hæmorrhoidalibus turgentibus, ac dolentibus.

Non prætereundum est hîc unguẽtum illud, quod ex mercurio conficitur pro enecãdis illis pediculis, qui loca pilosa secretiora incolunt, tenacissimèque cuti adhærent, velut adnati, citissimè tamen ab uno loco in alium per infectionem transferuntur, adeò ut siquis unica saltem nocte in eodem lecto cum aliquo dormierit, qui hîs scatet pediculis, mox uberrimos secum reportabit, tàm firmiter cuti affixos, ac si agnati essent, atque hi pediculi vocantur pessolatæ,

vel

vel petalæ, vulgò *piattole* : ℞.*Vng.rof. unc.j. argenti vivi drach.j.m. diligenter in mortario lapideo, quousq; argenti vivi nullum appareat vestigium.*

Citati omnes authores, & decantatæ experientiæ dilucidè concludunt argentum viuum purum, crudum, & nulla præparatione antèdatum, non solùm non esse venenum, sed innocuè intra corpus assumi posse.

Contrà non desunt, cùm argentum viuum non solùm non tetigerint, sed neque viderint, qui illud lethiferum toxicum esse crediderunt, credulis professoribus eorum scriptis eundem metum impresserint, hujus farinæ homines fuere Galenus, Aetius, Conciliator, Cardanus, Fernelius, & alii, qui sine ullo fundamento argentū viuū stuporē, tremorē, convulsionē, paralysin, epilepsiam, apoplexiam, lipothymiam excitare, & interdùm mortem afferre insinuant, sed horum hominum de hoc minerali ignorantiam diffusè demōstrat Quercetanus in alexicaco, & in consilio de lue venerea, & ab aliis plurimis præcipuè à Sennerto, & Zacuto controversia decisa est.

His de argento vivo traditis, quæ, quicquid de eo vulgaria ingenia protulêre, continent, aliud superest examen faciendum, an scilicet argentum vivum pro luis venereæ antidoto fuerit communiter receptum. Tale esse argentum vivum sustinet Quercetanus cit. suprà locis, Epiphanius Ferdinandus Hist.17.jurejurando affirmat 150.gallicos curasse ætatis, sexûs, regionis, & temperamenti varios, & vario anni tempore; atque Laurentium memorat plusquam 1000. sine recidiva curasse, & hanc mercurii alexipharma-

cam vim ab occultis qualitatibus pendere, & à proprietate specifica disputat Felix Platerus. Qui argentum vivum antidotum esse Luis venereæ negant, ii sunt, qui ex ignorantia illud venenum esse existimant: cæterùm passim experientia docet, & hactenùs docuit eæ morbi venerei species, quæ à vegetabilibus remediis, atque à provocatis sudoribus evinci non possunt, ab applicatione mercurii absque ullo periculo radicitùs curantur. Nunc nostras observationes, & de argento vivo fundamentalem doctrinam ingenuè communicabimus.

Sciendum itàque est primò, quod argentum vivũ est corpus metallicum, in cujus productione causa est naturæ industria, ut sub lege omnium corporum mistorum illud non posuerit: quippè omnia corpora mista corruptioni, alterationi, divisioni, & transmutationi experiuntur obnoxía, tantùm argentum vivum hoc gaudet privilegio, ut incorruptibile, inalterabile, indivisibile, & immutabile, non solùm ab ordinariis naturæ, & naturalium agentium viribus, sed etiam à vehementissimis liquoribus, aliisque mediis, quæ humana industria hactenùs invenit, & in posterùm inveniet; ac propterea multùm à cognitione hujus mineralis absunt ii, qui illi primas tribuunt qualitates, vel in excessu, vel in remisso, nàm qualitas à toto misto manat, suum corpus deserit, & in aliud imprimitur; argentum verò vivum, cùm sit corpus indivisibilè, & inalterabile, nil sui alteri corpori conferre potest: nàm siquid ex sua substantia deperderet, illud non esset, quod anteà erat, quod falsum est in hydrargyro innumeris experimentis.

Neque

Neque qui toxicum, & venenum argentum vivum esse credidêre, ob eandem rationem suæ indivisibilitatis aliquid rationi consentaneum retulêre, cùm id quod venenum est, aliquid à se, quod vitam adoriatur, & occidat, emittere necesse est, quod cùm in argento vivo impossibile sit, impossibile quoque est, ut venenosum esse possit: Verum tamen est, quòd cùm argentum vivum neque venenum, neque cibus dici possit, medicamentum illud nobis suadere debemus; undè neque exteriùs applicandum, neque interiùs exhibendum esse præter necessitatem, & morbi urgentiam; quæ curare solet, existimo more aliorum medicamentorum, nàm præter necessitatem assumptum, si uti venenum non lædit, vel ratione admirabilis suæ penetrationis, vel ratione excessûs ponderis (quod grauissimum prę omnibus metallis, excepto auro) lædere faciliter potest.

Secundò sciendum est, quòd argentum vivum constantiam, indiuisibilitatem, & inalterabilitatem, uti illud semper idem, in suo corpore conservat, ità quicquid quod acutum, salínum, vel sulphureum est; quoties in argentum vivum agere conatur, super illud emoritur, & in aliquid aliud à pristino omninò distinctum, transmutatur, argento vivo semper eodem perseverante, licèt illud aliqua larva mutatum appareat, Hinc discite, quàm sit innocens, & omnis venenositatis expers, dùm simplex, purum, & nulli alii corpori commistum erat argentum viuum: cùm deindè liquoribus acutis, salsis, sulphureisque commiscetur, tantam venenositatem acquirere potest, ut infra quadrantis horæ spa-

tium hominem perimere possit, ut de ejus sublimato experimur.

Ubi est advertendum, quòd non est argentum vivum, quod in venenum convertitur, sed sunt salia acuta liquorum acrium, quæ dùm impenetrabile mercurii corpus strenuè adoriuntur, illudque corrodere præsumunt, quia debilia sunt ad tantam hujus corporis vincendam constantiam, ipsa super mercurii corpus transmutantur, exaltantur, & corrosivi veneni proprietates acquirunt; itàque venena non ex mercurio, sed supra mercurii corpus producuntur, & coagulantur: nàm mercurii corpus post calcinationem venenosam, si à salibus calcinationis separetur, idem remanet mercurius, qui ante calcinationem erat, quod evenire non posset, si aliqua mercurii pars in venenum abiisset, nàm *de privatione ad habitum facilis non est regressus*. Dupliciter ergò argentum vivum adjuncta sibi in venenum transmutat, vel per sublimationem, vel per præcipitationem.

Primò per sublimationem sal vitrioli volatile in corrosivam, ac veluti igneam naturam mercurius convertit, nàm vi ignis illud secùm rapit, & suis partibus commistum illam acutiem sollicitat: fit autem argentum vivum sublimatum hoc modo. ℞. *Merc. purgati, vitrioli rubificati, & salis prep. an. lib.j. salis nitri unc.iv. terantur, & misceantur simul in mortario lapideo cum modico aceti tam diù, donec mercurius nullo pacto appareat vivus. Quæ omnia benè mista pone in cucurbita [illegible] munitâ, cui superimpone alembicum rostratum: Da ignem per gradus s.a. per viij. vel x.h. & excipe aquam fortem, quę per alembici rostrum*

strum destillabit, & habebis mercurium sublimatum adinstar nivis album. Operam, ut meliùs perficias, poteris iterùm sublimare, addendo pro qualibet lib. merc. sublim. aliam lib. salis prǽp. & vitriol. unc. iv. ac tertiò cum sale tantùm sublimabis.

Verùm, ut argenti viui invincibilem constantiam cognoscatis, quamvis illud in crystallum sublimatum cernitis, immutatum tamen sub illa salina larva persistere hoc artificio animadvertetis: ℞. *Lixivii com. fortis lib. iv. merc. sublim. lib.* ⁒, *f. hic pulvis, & in dictum lixivium tepidum proiiciatur, nàm infra unius horæ spatium sal volatile vitrioli, aliaque salia relinquentur in suâ libertate, & tunc argentum vivum vasis fundum petet in pristinâ suâ formâ fluidâ, & sal volatile vitrioli &c. sali lixiviali associatur.* Ex qua mechanica vobis. I. In aperto est constantia, & indivisibilitas, quam de argento vivo prędiximus. II. Quòd spiritus acuti, & salsi super argenti vivi corpus immutantur, & absque reactione in mercurium à mercurio patiuntur. III. Quòd argentum vivum non sit per se venenum, sed id quod suo corpori conjungitur, & exaltatur, novas proprietates acquirit, & in hoc aliquid transmutatur, quod corrosiuum, corruptiuum, ac putrefactiuum erit.

Præcipitatur argentum vivum per liquores fortes ab igne ante exaltatos, hujusmodi sunt aqua fortis, ol. sulph. per campanam destillatum, spiritus vitrioli reverberationis igne expressus, spiritus nitri, & similes, qui arte pyrotechnica præparantur, quorum ad præcipitati præparationem talis erit processus: ℞. *Aq. fort. vel alterius ex dictis spiritibus unc. ij.*

merc. crud.currentis unc.j ponantur ambo in vase vitreo ità ut merc. totus solvatur in aquâ , factâ solutione, vasi lentus ignis supponatur , ut aq. humiditas in vapores exhalet , & in vasis fundo flava coaguletur materia , tunc ignem aliquantulùm auge , nàm paulatim flava illa materia in rubicundissimum pulu. exsiccabitur , & tunc argentum viuum præcipitatum dicitur , quod vehementissimè corrodit , & cauterizat; est tamen in agendo sublimato mercurio aliquantulùm pigrius.

Evenit mercurii pręcipitatio ex eo , quia sal exaltatum in liquoribus fortibus destillatis , dùm argentum vivum adoritur super illius corpus coagulatur , & humidum aqueum , per quod diffùsum erat , derelinquit: Sal illud mercurii partibus admistum , & omni humiditate privatum igneam penetrationē acquirit , & mediante mercurio corrosivi veneni indolem præsefert , mercurius tamen sub ipso immutatus perseverat ; etenim mercurius præcipitatus si in aquâ com. fortiter maceretur , deponit sal à spiritibus fortibus mutuatum in ipsamet aquâ, sub formâ aluminis rocchæ invenitur : currens verò mercurius in vasis fundo colligitur eâdem quantitate , ac antè præcipitatus fuit.

Pręter dictos modos sublimandi , & præcipitandi mercurium , quibus mortificatur , nullo modo intra corpus assumi debet propter irreparabilem mortem, quam affert : Pyrotechnica praxis tertium invenit , cum quo mortificatur mercurius , veluti id cum quo mortificatur, ex eo quia salinam non habet indolem, igneas , ac venenatas proprietates super mercurium non acquirit : est illud sulphur commune , cui à natura

tura datum est metallica corpora penetrare absque necessitate artificialis exaltationis per ignem, hoc modo: ℞. *Sulph. vivi com. lib.j. permitte, ut igne liquescat in vase terreo, tunc paulatim iniice merc. vivi lib.j. agitando cum spatula usque dùm merc. cum sulph. opt. sit commistus, tunc massam illam reduc in pulu. & in vas sublimatorium iniice, hunc per vi. h. urge per ignis gradus, & ascendet merc. simul cum sulph. in cinnabarim, quæ in apothecis venalis est, vitri lateribus in sublimatione adhærescit, concrescitque in forma striosa.*

Mercurius hoc modo cum sulphure sublimatus nullius est saporis, nulliusque activitatis, & in quavis dosi intra corpus assumi potest, nàm sicut inutilis est, & nullius actionis, ità innocuus per intestina deorsum descendit: mirabilis tamen est in forma fumi cinnabaris usus, ut infrà dicemus. Ubi advertendum, quòd multi, qui hoc remedio empiricè utuntur, cùm illis non constet, quòd cinnabaris ex mercurio fiat, jurejurando promittunt se argento vivo in curatione non uti, sed quodam pulvere iis tantùm noto.

E mercurio in cinnabarim conversio fit etiam in pristinum mercurium reductio hoc modo: ℞. *Cinnabaris pulverizatæ lib.j. calcis vivæ pul. lib.iij.m. simul, ac proiiciantur in retortam vitream, cui vas recipiens annectendum, ignem deindè suppone per gradus, nàm paulatim merc. vivus in vas recipiens decidet, relicta in calce sulphuris larva.* Mercurius iste è cinnabare redivivus purissimus est, & ab omni labe, & impuritate immunis, eoque uti debemus in mercurialium

præ-

prępararionibus, ut apothecariorum imposturam aufugiamus.

Commiscetur etiam argentum vivum per ejus mortificationem rebus pinguibus, & unctuosis, ac tunc corporibus perunctum ob analogiam, quam cum vita animali habet, intra trahitur, omnesque corporis partes penetrat, & ab omnibus contagiis liberum reddit. Mortificatio argenti vivi multipliciter fit, cùm aliud non denotet argenti vivi mortificatio secundum communem sententiam, nisi ejus corporis in atomos reductionem: nàm quoties in atomos fuerit redactum, faciliter cum pinguibus,& unctuosis fit ejus commistio. Tu itàque sic mercurium mortifica: ℞. *Merc.vivi unc.ij. ponantur in mortario lapideo, illique saliva recens hominis iniciatur, cum pistillo agitetur, nàm paulatim in atomos exilissimas dividitur.* Vel ℞. *Argenti vivi unc.ij. succ. limon. unc.j. ponantur simul in mortario lapideo, & cum pistillo agitentur. Sic etiam arg.vivum in atomos reducetur.* Vel ℞. *Arg. vivi unc.ij. urinæ humanæ unc.j. eodem modo in mortario agitentur, nàm habebis arg. vivum in atomos divisum.*

Didicistis iam mercurii proprietates, & quomodò salia ineunt, suas vires exercere conantur, in corrosiua venena degenerant, mercurio suam immotam conservante substantiam;operę pretium nunc erit aperire,an actione penitùs imperscrutabili mercurius luem curet veneream, an penitùs inuestigantibus ea manifesta esse possit. Nostra quidem sententia est argentum vivum manifestissima actione luem veneream è corporibus, in quibus impressa est, ex-

ter-

terminare, & id hoc modo investigandum aggredimur.

Ex allatis iàm suprà argenti vivi præparationibus apertissimè acutos, salsos, & ignis vi exaltatos liquores supra mercurii corpus suas exercere vires, & impetuoso motu illud aggredi constat; quòd licèt acuti liquores mercurium per eorum actionem superasse videantur, tamen super mercurii corpus, quod semper perseverat idem, eorum mortuos, ac transmutatos esse ex reductione mercurii in suum corpus, iàm patefecimus. Certum quoque est ex superiùs adductis, quòd argentum vivum crudum, & in suâ formâ fluidâ viventibus corporibus venenum non est, imò quòd intra illud assumptum nonnullis medeatur morbis, abire tamen illud in venenum, dùm super ipsum acuti liquores mutantur. His sic per allatas mechanicas, & per constantia experimenta determinatis, ad theoremata de luis venereæ essentiâ me convertam; tradidi enim morbi venerei essentiam sitam esse in degenerato nutrimento, quod per fixionem erodentem acorem contraxit, cujus effectus ipsi passim testimonium præstant; enim verò ulcera, caries, dolores acerbissimi, tonsillarum erosiones, partium spermaticarum, cartilaginum, ossiumque corruptiones, corrosiui liquoris sunt necessarii effectus, fateri undè absque dubio possumus luem veneream nutrimenti sal exaltare, illudque acidum, corrosivumque reddere.

Ponamus nunc argentum vivum lue venereâ contaminatum corpus ingredi, ac sua, qua maximè pollet penetrandi energia in omnes ejus partes se insinua-

nuare; certum eſt, quòd exaltatum nutrimenti ſal ulcus, dolorem, eroſionem, corruptionemque actu in parte producens, adveniente argenti vivi corpore, in illud agere tentabit, & ea actione ſe à partibus ſeparabit, totumque ſuper argenti vivi corpus pro lue, eique commiſtum unum fient, non ſecus ac aqua fortis, & mercurius poſt ſolutionem, una res apparent. Hoc modo ſeparato à partibus degenerato iam à lue venerea nutrimento, & exaltato, mercuriique ſuper corpus præcipitato, natura partium antè à materia luis oppreſſa libertatem priſtinam acquirit, & ad expulſionem præcipitati mercurii inſurgit, ac ut plurimùm per fauces, lacerata epidermide, per putentiſſimum ptyaliſmum illum expurgat, aliquandò per urinam eiicit, aliquandò per inteſtina, & aliquandò per ſudores, qua expurgatione completa, tanquàm à pugna laceſſita quieſcit natura, vires reſumit, corpuſque tàm à lue, quàm à medicamine labefactatum recreat, & reſtaurat.

Supereſt tantùm recidiuæ ſuſpicio, quoties mercurius integram materiam à lue productam non omninò ad ſe traxit, & habuiſtis iàm à poſteriori deductas demonſtrationes, quibus aptè cognoſcitur argentum vivum unicum, verum, ac ſingulare eſſe medicamentum venereæ luis curativum.

Supereſt quoque nunc docere mercurii legitimas præparationes, quibus tutò uti poſſitis artificio pyrotechnico, ejus omninò venenoſitate ſublata, ac primò ſi ſuprà aſſeruimus mercurium ſublimatum potentiſſimum eſſe, corroſiuumque venenum, ſequenti artificio omnem eius corroſivam activitatem auſe-

feretis, & in suaue medicamen transmutabitis, quod *mercurius dulcis, vel Draco mitigatus* communiter indigitatur: ℞. *Merc. sublim. & merc. vivi currentis an. lib.*—, *ponantur ambo in mortario lapideo, & eò simul pistillo misceantur, ut vivi merc. nullum appareat vestigium, sed in massam nigricantem ambo redigantur. Tunc massam illam pone in aludele, & igne arenæ administrato per sex horas sublimabitur merc. frigidum posteà vas frange, nàm ad ejus latera merc. dulcem sublimatum crystalli instar invenies, remanentibus in fundo fæcibus, quas unà cum nigricante materia collo vasis adhærente reiice.* Si verò sexies sublimabis, efficies *Calomelanos Turqueti.* Merc. dulcis dosis est à scrup. j. usque ad ij. pro personarum conditione, commisceri potest cum pil. solut. cons. catharticis, theriaca, cum confect. Hyacinth. & Alkerm, cum aliisque similibus pro medici cupidine, & infirmi exigentia, cujus efficacia luem è corpore efficaciter èxpellit, priusquàm dolores, gummata, aliæque species his graviores non apparuerint, nàm in his aliquod affert levamen, minimè quidèm integram sanationem.

Mercurius non æquè bonus existit, sed variat, primò ratione matricis, seu loci naturalis, undè naturali loco censetur optimus, qui eruitur è mineris vicinis auro, vel argento, & hinc optimus censetur hispanicus, & Hungaricus. Secundò ratione inquinamentorum, qui nonnunquàm per se in terra conspurcatus est; undè ut plurimùm scatet commistione arsenicali, antimoniali, saturnina, cadmiosa, quibus nonnunquàm in terræ cuniculis venenosus

red-

redditur. Tertiò nonnunquàm ab impostoribus adulteratus venditur; adeò enim exactè eum adulterare norunt beneficio plumbi, ut quoque simul per corium transire possit, adeòque difficile sit fucum cognoscere. Quapropter nequis incautus decipiatur, non à re erit hæc bonitatis signa observare. Primò, bonus censetur, qui per retortam propulsus nihil recrementi relinquit. Secundò, qui in cochleare argenteo evaporationi super prunis impositus maculā relinquit flavam, aut albicantem; qui nigram, aut fuscam relinquit, purgari debet. Primò expressione per corium, qua fæcibus crassis in corio remanentibus, mercurius transit, sed hic modus non est tutus, ut diximus. Secundo, lotione; lavetur autem vel per acetum simpliciter, aut cum sale mistus, vel per lixivium calcis vivæ, & cinerum clavellatorum, vel etiam per lixivium saponariorum, sępiùs nimirùm cum his agitando, & vicissim à sordibus eluendo. Purgatur quoque agitatione forti cum spiritu vini in vitro obturato, separatur enim nigredo ad latera. Tertiò, destillatione, destillatur nimirùm in arena per retortam igne sat forti, idque per se, sine additione, vel addito sale tartari, calce viva, & similibus. Optimè verò purgatur amalgamando cum metallis perfectis, ac postmodùm per retortam, à corpore admisto separando. Optimè purgatus censetur mercurius ille redivivus, qui ex sublimato, pręcipitato, & cinnabare elicitur, ut diximus.

Præcipitatum verò argentum vivum, quod suprà corrosivum venenum esse descripsimus, hoc modo in *Turpetū dulce minerale* parabitis, nàm habebitis mirabi-

rabile medicamentum: ℞.*Merc.præcipitati unc.ij.ol. sulph.per campanam extracti unc. iv. ponantur ambo in retortâ vitreâ super calidos cineres per dies duos, tunc destilla, quod humidum est, à reliquo in retortâ mercurio ter cohoba, ac ultimâ vice ignem vehementem urge: remanebit tunc in retortâ turpetum minerale, quod in pulverem redactum ter, vel quater aqua comm. calida lavabis pulverem, ab omni humiditate exsicca, vini spiritum destillatum affunde, quem accende in totalem conflagrationem, id ter repete, & habebis indè pulu. dulcem.* hujus ℞. gr.v. usque ad viij. pro personarum conditione .m. cum pilulis solutivis, conservis, vel confectionibus cordialibus. Lenes secessus, & vomitus concitare solet, aliquandò ptyalismum, symptomata omnia Luis Venereæ mitigat, adeò ut infirmi appareant sani, attamen infra paucos menses recidivam patiuntur.

Cinnabaris deindè, quam sulphuris communis calcinatione ex argento vivo fieri prædiximus post sublimationem sui, sicut intrò assumpta innocua est, nullamque producit in corpore motionem, ità quoque inutilis experitur propinata ad quamcumque Luis Venereæ speciem, usus itàque cinnabaris est omninò externus, & in formam fumi circa corpus, vel intra illud promotum. Cinabrium enim in pulverem redactum prunis impositum ignem concipit, totumque in fumum densum, gravemque evolat, qui fumus nil aliud est, nisi mercurius per calcinationem, & sublimationem sulphuri permistus, & ab igne simul cum sulphure resolutus. Hujus fumi tanta est cum vita hominis sympathia, ut quoties ille circa

cor-

corpus aliquod, tàm ſanum, quã infirmum elevatur, à tali corpore affatim intrò attrahitur in oſſa non ſolùm uſque, ſed etiam in medullas. Hujus fumi mercurialis tanta eſt energia, & efficacia, ut legitimè ab accurato medico miniſtratus minimas quaſque corporis partes, & profundiſſimas pervadat, & in quacumque harum ſit Venereum contagium impreſſum, evellat, & exterminet, tantùmque aliquoties ex ejus uſu recidiuam patiuntur ii, qui remedio, ut convenit, uſi non ſunt, vel eam quantitatem intùs non admiſerint, quæ omnes partes contaminatas à contagio venereo expellere, ac ſubigere valebit; ſæpè enim accidit, ut qui ſæviſſimis ex lue venerea doloribus crucientur, tertio, vel quarto ſuffumigio omninò à doloribus ſe liberatos agnoſcant, ac proindè à remedii continuatione deſiſtunt: Verùm quia idem non eſt dolores ſedare, & eorum cauſam occaſionalem ſubigere, & expellere, facilè evenit, ut hi recidivam patiantur; nàm materia corpori reſidua temporis curſu iterùm ſe exaltat, ſedatoſque dolores iterum concitat.

Fumus iſte mercurii catholicum, ſive univerſale remedium dici poteſt ad omnes Luis venereæ ſpecies perſanandas ritè, ac rectè adminiſtratus; nàm ulcera, puſtulas, dolores, durities, gummata, nodos, ſcabies, alopecias, tabem, hydropem, & quicquid hujuſmodi Lues venerea in contaminatis corporibus producere poteſt, efficaciſſimè curat.

Verùm quantum efficax eſt mercurii fumus ad ſpecies omnes perſanandas, tantùm infirmis faſtidioſus, laborioſus, & intolerabilis obſervatur ob ſymp-

ſymptomata, quæ adfinem expellendę materiæ producere ſolet, undè accurato medico cõvenit ea ſymptomata infirmo prædicere, ac ulteriùs quàm torquere poſſunt, extollere, nè infirmus, & aſtantes inſcii horrendis illis affectibus ſupravenientibus terreantur, & veneni ſuſpicionem animo volutent, eò magis ſi alio advocato medico remedii ignaro, in illa timoris apprehenſione confirmentur; alioquin ſi accidentia illa medicus pronunciat, infirmum, & aſtantes à timore liberabit, & præſtigioſæ artis gloriam acquiret, quippè licèt horrenda accidentia huic remedio ritè adminiſtrato ſupervenerint, ſi infirmus erit obediẽs, ac patiens, & medicus accuratus, infallibilis, & abſq; ſalutis periculo intẽtus habetur à remedii in ſanãdo efficacia, omnes in admirationẽ trahet.

Operæ pretium nunc erit de his horrendis ſymptomatibus notitiam tradere, & cauſam docere, & cur talia eveniant, & præclariori intelligentiâ ea, quæ in theoricis tradidimus, in memoriam veſtram reducemus, ſcilicet quandò contagii venerei producta in corporibus affectis ſunt de natura ſalis exaltati, & corroſivi, indolemque habent aquæ fortis, & aliorum liquorum per ignem exaltatorum, hæc producta utcumque in corpore ſuam exerceant lædendi efficaciam, & in quo mercurii fumus accedat, non ſecus ac aqua fortis ſi mercurio ſupponatur, illa apprehendit, & unum ſimul fiunt, hoc modo mercurius per corpus penetrans apprehendit morbi venerei producta à partibus, quas priùs torquebant, ſeparat. Verùm quia natura intra ſoliditatem ſua-
P rum

rum partium, quod extraneum est, tolerare non potest, materiæ mercurio admistæ expulsionem sollicitat, perque eas illam dirigit vias, quæ sunt ad opus perficiendum congruentiores; hinc est, non uno, & invariabili modo ab assumpto mercurii fumo fit materiæ expurgatio, nàm aliquandò per os, aliquandò per sudores, aliquandò per urinas, & aliquandò per intestina à natura expellitur id, quod mercurio victum, & calcinatum est.

Cœteris paribus insolentissimum est hoc remedii genus, quoties per os, & fauces, cùm calcinatam materiam expurgat; nàm lingua, fauces, gingivæ, palatum, labia, & pars interna genarum prius intumescit vehementer, ità ut multoties linguam os non capiat, neque bibere, neque comedere possint infirmi deindè exulcerantur, & saniosam, putidamque eructant salivam in maxima copia, summo cum dolore, & acri mordacitate, quæ omnia sunt infirmo prædicenda. Medicus intereà in tanta symptomatum vehementia trepidare, aut timere non debet, sed forti debet esse animo, & tunc plusquàm maximè certam jàm infirmi salutem pronunciare, nàm si, ut convenit, negotium gubernat, intra decem dies expurgata materia, cessabit ea symptomatum procella, & infirmus ab omni morbo se liberatum agnoscet.

Aliquandò in fauces non ascendit materia expurganda, sed in mesenterium fluit, & primò diarrhœam, deindè dysenteriam excitare solet cum levibus torminibus, quæ omnia neque infirmum, neque medicum terrere debent; nàm nullo adhibito remedio, infra tres dies spontè cessabunt cum integra infirmi salute.

Mul-

Multoties per urinam materia expurgabitur, & tunc nullum afferet horribile ſymptoma, niſi urinæ exorbitantem quantitatem craſſæ, & albæ, quæ etiam aliquot poſt dies ſponte ceſſabit cum infirmi ſalute.

Tandem materia per cutis poros ſibi aditum aperire ſolet, ac tam per ſudorem, quam per inſenſibiles halitus foràs erumpere, & hic modus cœteris tutior, ac jucundior eſt, nullumque metum incutit.

His animadverſis, quæ adhibito mercurii fumo evenire ſolent, ſubiungendum eſt, quid medico ſit agendum, ut cautè procedat, & à notatis ſupervenientibus ſymptomatibus infirmi ſalutem expectet, & non ejus mortem. Primò ergo ſimplicis aquæ potus tanquàm venenum eſt infirmo interdicendus; nimiùm enim frigefacto, vel humectato corpore ſiſtitur materiæ exitus: potet ergò æger vinum generoſum, & in debita quantitate. Secundò, abiens aer, in quo æger degit, nè frigidus ſit, medicus curare debet, imò poſitivè calidum eſſe oportet, ut poros ſervet laxos. Tertiò, à cibis crudis eſt ægro omninò cavendum, & proderit, ut nonnullus ſit cibus, qui perquamoptimè nutriat. Quartò uſus venerei, ſanguinis evacuationes, purgantia, & quæcumque naturam debilitant, vel ſpiritus reſoluunt, ſunt fugienda.

His omnibus exaptè perpenſis, quæ accuratam remedii praxim includunt, ad cinnabrii deſcribendũ adhibitionis formulas devenimus, & primò advertendum eſt, quòd cinabrium emi, non debet in pulverem jàm redactum, nàm ſeplaſiarii lucri cupidine illi minium admiſcent, quod in fumum non reſolvi-

 tur,

tur, & sic curationis eventu medicus defraudatur: Emite illud itàque integrum striosis frustulis constans, ac vosmetipsi deindè in pulverem redigite, vel propria manu parate.

Prima ergò formula administrandi mercurii fumum, insciis quondam medicis, fuit pilulas quasdam ex diversis materialibus componere; non enim illis cognita erat radicalis remedii energia, & prout agyrtæ imponebant iis, ita varia, & diversa simul miscebant materialia, potiùs ad ægrorum perniciem, quàm salutem: hujusmodi mistio hic Neapoli in Incurabilium nosocomio pro magno arcano hactenùs fuit habita, illa hæc habet: ℞. *Lythargyrii unc.v. antimonii, cinnabris an. unc.j. rhapont. unc.vj. polyp. querc. unc. iij. calami aromatici, cinnam. macis, nucis mosch. alum. virid. æris. aloes ana drach. iij. minii, sandarach. græcorum an. unc.j. f. omnium pulvis, & terebinth. excipiantur, ut fabricentur pilulæ carbonibus imponendæ.*

Mira sanè authoris hujus recepti simplicitas, qui sibi suasit lythargyrium, & antimonium igni imposita posse fumum eructare, cùm fixissima sint, & à placido igne non patiantur; simplicior fuit author, qui credidit reliquorum simplicium vegetabilium fumum posse corpus penetrare: tota itaque efficacia juuandi est in solâ cinnabare, quæ tot inutilibus cōmista rebus, ferè inutilis ipsa quoque efficitur.

Altera fuit Falloppii formula, quę tantùm à scopo non aberrat, licèt à suâ simplicitate recedat, illa talis est: ℞. *Cinnabaris unc. iij. sandarach. græcorum drach.j. ÷, myrrh. thuris, lign. aloes, ammoniaci an. unc.j.*

unc.j. tundantur hæc crasso modo, & cum therebinth. formentur pilulæ, quæ imponantur super carbones. Hoc receptum cùm cinnabarim pro basi habeat,non adeò improbamus; verùm quia cœtera adiuncta sunt inutilia, & pretiosa, ut lignum aloes,& cinnabaris correctione non indiget, nàm præter suum fumum nil aliud in corpus penetrat, relictis tot additamentis, vos simplici cinnabare uti potestis, addito tantùmmodò thure, ut odoris ingratitudinem tollatis, & cinnabari larvam addatis, nè à vulgo remedium flocci pendatur,

℞. *Cinnabaris pulverizatæ, & thuris pulu. ana unc.j. hæc ambo opt. m. & misturam deindè divide in x. chartulas, si æger sit perquam maximè debilis; in octo, si mediocres sint vires, in sex, si validus sit æger, quas sequenti modo administrabis.*

Infirmum priùs vel syr. de spinâ ponticâ, vel pilulis de tribus cum manna mercurii à crassis humoribus libera, deindè in cubiculo, in quod ventus non intret, vel quod facilè incalescat, illum pone cum suo lettulo, circa quod sit dolium ex tenui ligno,uti est Neapolitanum, utroque fundo carens, vel alio modo, dolio simile constructum, hypocaustum adapta, intra hoc sit constituta sedicula cum fundo aperto,in qua commodè æger sedere possit,tigillum deindè prunis imple, & intra dolium pone, panno laneo superposito, ac in dolio tigillum permanere permitte, ut illud perquam maximè incalescat.Tunc æger nudus dolium intret, in sediculâ sedeat, & à tigillo carbones exime, remaneantque in eo tantùm tres, vel quatuor, infirmo da chartulam cùm cinna-

bare, illique præcipe, ut cùm ſudare incipiat, chartulam imponat prunis, nàm fumus ab eâ aſcendet, totum dolium replens, & ægri corpus circumdans, in eo maneat per horæ quadrantem, poſt quam linteo ſe involvat, & in lectulo optimè cooperto ſe componat per unjus horæ ſpatium, nàm affluenter ſudabit, tunc ſudorem abſtergat, & cibum ſumat, à cubiculo per xx. dies non exeat. Tempus fumigandi opportunius erit ante cœnam, quàm ante prandium; veſpertinis enim horis producta à lue venerea ſunt in motu, & remedio libentiùs obedient. Tertio quoque die ſi æger imbecillis ſit, à fumo ſe abſtinere poteſt. Vncia j. cinnab. eſt ad cujuslibet infirmi curationem ſufficiens.

Prætereà cum mercurii inunctio adhuc frequens ſit in uſu, præcipuè apud hiſpanos, & eaſdem requirit animadverſiones, qua ſuprà de mercurii adhibendo fumo tradidimus, operæ pretium erit inunctionum mercurii formulas tradere, in quibus notate, quòd nulla alia eſt differentia inter inunctionem, & fumum, niſi quod mercurius in fumo corpus intrat ſub forma fumi: in inunctione verò mercurius corpus intrat ſub forma ejuſdem mercurii, undè unus, idemque eſt utrjuſque modi finis, & ſcopus; tutiùs tamen erit mercurium in forma fumi, quàm inunctionis exhibere, ex eo quia inunctio nimio impetu, & quantitate in corpus intrat, ſymptomatumque vehementiam quàm maximè acceleret; fumus verò quia in arbitrio medici eſt; illum in majori, vel minori quantitate adminiſtrare, & ab ejus continuatione ceſſare, ſi eum nimiùm urgeat, tutiori eventu exhiberi

hiberi potest. Verum tamen est, quòd obstinatis gũmatibus, nodis, prout etiam pertinacibus doloribus fumo non cedentibus, efficax inunctio proficere non parùm solet. Undè præparato ægro, prout de fumo adhibendo diximus, omnia observanda sunt, preter quòd antequàm dolium æger ingrediatur, inungi debet, deindè dolium calefactum ingredi per horæ quadrantem, ut inunctio penetret. Formula inunctionis talis est:

℞. *Argenti vivi in succ. limon. extincti unc.ij. axungiæ porcinæ vino generoso lotæ unc.iv. ung. nuc. mosch. unc.j. m. omnia simul, & f.ung.* cum quo tantùm plantas pedum, & manuum volas inungere sufficit, nàm mercurius per uniuersum corpus penetrabit, non secùs ac fumus. Si in aliqua corporis parte pertinax perseveret vel gumma, vel nodus, vel dolor, hoc unguento mercuriali læso tantùm loco adhibito, integra obtinebitur curatio.

Et habetis jàm omnium medicamentorum mercurialium, quæ tàm intrò, quàm extrà in lue venerea adhiberi possunt exactam præparationem, & genuinum administrandi modum cum omnibus accidentibus, quæ illis in administratione supervenire possunt; hæ verò preparationes licèt multę sint occultæ & rarissimis medicis cognitæ, laudem tamen non merent apud veros spagyricos, nàm non solùm ab iis ut proficuæ non recipiuntur, sed ut quoquo modo noxiæ exploduntur, quippè apud illos sublimiores inveniuntur præparationes, quibus argentum vivum omninò figitur, curatque tunc radicitùs quãlibet morbi venerei speciem ore assumptum trium

granorum quantitate, nulla concitante sensibili evacuatione, hujusmodi est Mercurius diaphoreticus Paracelsi, & Helmontii, cujus præparationem tradidimus in nostra Pyrotechniâ sophicâ, lib.4. c. 3. art.4.

CAPUT DECIMUMNONUM.

De Gummatibus.

MAla symptomata sunt dolores venerei, sed pessima gummata, & omnem antecellunt noctis torturam, nec ipsi equuleo assimilanda, sunt ipso dolorosiora dolore; cum doloribus, vel post dolores accidere solent. Appellātur gummata, quia materiam continent crassam liquato gummi non absimilem.

Signa.

TUmores sunt circa articulos, & internodia, qui sæpiùs oriri solent in fronte, capite, tibiis exteriore parte, & cœteris locis excarnibus. Cognoscuntur ex aliquo luis etiam diutissimè prægresso symptomate, & noctù tantùm cruciant. Interdùm sunt majores, interdum minores, & nunc minùs duri, sæpiùs steatomatum, & atheromatum naturam habent, raró meliceridum, attamen folliculo carent. Quandòque tophacei sunt majori ex parte lapidosi, & porum osseum tangentibus præbent.

Ca-

Caussæ.

VUlgares pro gummatum causâ pituitam, & melancholiam tenacem, in pravam, & vitiosam materiam redactam assignant, quam natura concoquere non potest ratione viscerum malè affectorum, & præcipuè hepatis, illamque ad partes demandat imbecilles, in quibus gummata, & tophos progignit. Verùm hæc vulgarium causa nimis est trivialis, sicuti tota eorum doctrina; nec materiam, nec modum, quo gummata fiunt, explicat, ideòque suspiciosam existimamus.

Diximus dolores fieri per fermentum venereum ab ultimo partium nutrimento ad sanguinem transmissum; sanguis enim nutrimento salsior est. Si istud sal à venulis, & arteriolis capillaribus ad periostia se colligat venereo fermento impregnatum, exaltatur, & corrosivum evadit, primò atrocissimos parit dolores; Si inter ossa, & periostia se diffundat, immobiliterque perseveret dolores fixos, deindè dolorosissima excitat gummata, tandèm nodos, & tophos.

Prognosis.

GUmmata quandòque sunt simplices tumores, at si per aliquod temporis spatium cruciârint, sub periostio ossa exedunt, corrumpunt, & mortificant.

Curatio.

AD gummata discutienda vulgares primo corpus trivialibus purgant catharticis, & deindè ad salsæ parillæ decocta deveniunt, tanquàm hepatis alterativa, quia efficacissimam censent salsam plusqàm lignum, ac ejus corticem. Verùm nos observavimus salsam nunquàm eliminasse non tantùm gummata, sed nec etiam dolores; tùm ratione modi, quo decocta conficiunt: tùm quia imbecillia sunt pro tàm sæuo extirpando symptomate, quod majora, & efficaciora requirit medicamina.

Ad hunc etiam finem gummatibus emplastrum de ranis cum duplici, vel triplici mercurio imponere solent, vel linimentum mercuriale. Verùm licèt quandòque hoc emplastrum, vel linimentum gummata colliquet, majores tamen emergunt procellę, (nisi totaliter lues extirpetur) nàm liquatâ gummatum materiä, & per totum diffusa, fit lues uniuersalis. Id in tenuioris fortunæ feminâ obseruare nobis contingit, hæc gumma in capitis vertice cum truci patiebatur dolore, noctesque ejulando peragebat insomnes, undè dolore impotens facta nos consuluit, sed quia pauperie premebatur, quæ est immedicabile malum, vix emplastro de ranis cum duplicato mercurio à nobis descripto potiri potuit, cujus impositio intra octo dies dolorem, & gumma discussit, sed brevi spatio gummatis materia in corporis habitum à capite defluxit, & universam cutim confertum variolarum venerearum agmen conspurcare cœpit, qua-

quarum numerum comprehendere facilè non erat, undè miserabiliter suis cessit fatis. Sennertus, ut experimento probatum refert infrascriptum emplastrũ ut ℞. *Empl. diachil. cum gummatibus unc.j. simpl. unc.-÷, merc. salinâ extincti unc.j. ol. guajacini q.suff. f. empl.* Verùm hoc empl. non multùm differt ab empl. de ranis, ideòque iisdem angit procellis.

Inungunt gummata oleo ligni guajaci, sed in cassùm, nunquàm enim hoc oleum gummata resolvisse, vel vidimus saltim sedasse dolores, nec decantatis chymicorum encomiis satisfecisse, imò promisso ludit inani, unde à remediorum suppellectili meritò recessit. Nonnulli vini spiritu gummata resolvere tentant, sed frustrà, cùm vini spiritus sit debile medicamen ad gummata resolvenda, & siquam molitetur resolutionem, malum pejoraret, nàm subtili parte resoluta, nodi, & tophi irresolubiles accederent.

Si gummata resolutione fuerint incapacia, licèt suppurationi reluctentur, ea suppurare satagunt variis oleis, amygdal. lilior. chamomill. diversisque adipibus etiam rancidis, gallinæ, porci &c. vel utũtur Galeni empl. ut ℞. *Pernam porcinam salitam, sed rancidam, bull. & f. jus, in quo caseum vetustissimum coque ad empl. consistentiam*, & supra gummata, nodos, & tophos applicant. Aliqui empl. de mucilag. & filii Zacch. utuntur. Collocant vulgares gummata inter tumores frigidos, scilicet inter atheroma, steatoma, & meliceridem, crassam, tenacemque materiam coctioni reluctantem cum folliculo habentes, & miramur, quòd ea vanidis oleis, pinguedinibus,

& mu-

& mucilaginibus ſuppurare tentant. Certè gummata illud juvamen conſequentur, quod ex unguento hernia.

Solent gummata quandòque ex diutina ſuppurantium applicatione mollitiem ſub cute contrahere, ac decepti vulgares chirurgi ea ferro aperiunt, ſi ſubiectum os deprehendunt adeſum, abradunt, vel adurunt, aliàs digerunt, mundificant, carne replent, & demùm conſolidant. Verùm ferri apertio doloroſa, horribilis, & periculo plena eſt, præcipuè ſi fiat in articulis, nervis, & tendinibus.

In nodis, & tophis fortiora uſurpant emollientia, ut radices bryoniæ, cucumeris agreſtis cum radice altheæ in aqua ardenti &c. Itèm gummi ammoniacum in aceto ſolutum &c.

Gummatum curatio ità perficitur: Applicetur ſupra partem affectam empl. de ranis cum triplici mercurio, quod poſt 24. h. removeatur, & poſt quatuor dies ſumat patiens *Turpetum minerale dulce* ter, vel quater eo modo, quo de doloribus diximus. Vel corpus optimè extracto catholico cum manna mercurii purgetur, deindè ad ſuffumigiorum, vel inunctionum uſum deveniendum eſt, illis adhibitis cautelis, quas ſupra recenſuimus, verùm quia in horum exhibitione horribilia emergunt ſyptomata, & ægri in magno vitæ diſcrimine verſari videntur, meritò ea repudiamus, cùm tutiora habeamus remedia: Eapropter nullum majus, & certius medicamen pro abſoluta gummatum ſanatione, quam noſtra aqua anti-venerea reperitur, quæ citò, tutò, & jucundè his extremam imponit manum, ſi eam juxta noſtrum pa-

parandi, & exhibendi modum quifque præbeat, & brevi tempore abfque topicis evanefcunt cum totali Luis exterminio.

Quandòque gummatum fuppurationem molimur, tunc citiffimè noftro emplaftro Benedicto, quo nullum extat majus, fuppuramus, & aperimus, deindè noftro unguento Magiftrali ad cicatricem ufque utimur, antequam aquam anti-veneream propinamus noftram, vel mercurium diaphoreticum alibi à nobis defcriptum præbemus, quo Luem funditùs extirpamus.

Si nodofa, vel tophacea fint gummata, tunc cauftico mercuriali cap. de Bubone defcripto aperimus, & poft materiæ eductionem ut fuprà progredimur.

CAPUT VIGESIMUM.

De Offium Corrofione.

IN nullo fymptomatum Venerea Lues tàm fuam digito demonftrat naturam, quàm in offium corrofione, & quafi depofita vefte ufque ad offa ante omnium oculos fe contemplandam præbet, bardofque reprehendit vulgares fe non occultè fed manifeftè agere; eft enim ejus venenum corrofiuum de falis exaltati natura, id clarè patet in cariebus, ulceribus, doloribus &c. qui non nifi à mera producuntur corrofione. Si hoc fal ulteriùs quàm maximè exaltetur, ac fupremos exaltationis gradus, & activitatis nancifcatur, in potentiffimum corrofiuum tranfit venenum, quod cane pejus offa corrodit.

Signa.

SI gummata exquisitis adhibitis remediis non resolvantur, certissimum signum est ossa, quæ ipsis subiacent, esse corrosa. Qui diuturno capitis dolore ex venereâ Lue affligitur, & nullis præsidiis curari potest, illæsa capitis cute, subiectum cranium habet adesum. Si gummata adaperta fuerint, & ægrè ad cicatricem perducuntur, qua inducta, paulòpost cicatrice rupta, & iterum aperiuntur, de osse carioso nullus remanet ambigêdi locus, quia sanies ex carioso osse emanans cicatricem corrodit, & ulcus patefacit. Hinc certissimè coniicere licèt: Siquod ulcus sæpiùs renovetur, semper de osse adeso suspicionem præbet. Sæpiùs palati ossa, & narium cariantur, si horum ulcera in longum protrahantur tempus, putrefactiva exesione primùm ossa, quia densitate sua magis resistunt, exedunt, & corrumpunt, postmodùm carnem, quia rara, & foraminata est. Cognoscitur hoc, quia sanies ex ulcere emanans copiosior est, quàm pro ulceris magnitudine, estque tenuis, fœtida, & livida; caro ulceri superposita mollis, & flâccida redditur à sanie. Si ossium caries se subtrahant oculis, specillo immisso in ulcus usque ad os explorantur, nàm si os inæquale, asperum, & molle deprendatur, cariosum esse sine controversia est. Si specillum minùs intrat, corrosio superficialis est, si verò altiùs descendit, profunda.

Caussæ.

CRedunt vulgares ossa cariem contrahere, & corrumpi ab occulta Luis proprietate. Verùm si proprietas occulta ossa corrumpit, certè omnes Lue polluti essent in mortis agone, si manifesta esset. Fiunt osium corrosiones, cùm ulcera, intolerabilis capitis dolor, & gummata non tempestivè curantur, sed ossa, quæ ipsis subjacent, exaltati ad supremum activitatis gradum salis paulatim contagium suscipiunt, quod per eorum substantiam disseminatur, undè ossium corrosiones, putrefactiones, & mortificationes succedunt.

Prognosis.

TRuculenta in Lue venerea est ossium corrosio, sed adhùc truculentior, cùm corroduntur in illis locis, ubi chirurgicæ operationes non facilè institui possunt, ut in articulis, magnorum ossium capitibus, circa musculorum capita, nervos, & tendines, imò truculentissima est eorum putrefactio, & corruptio. Ossium corrosio ulceris sanationem impedit, nec ulcus perfectè sanari potest, cui corrosum subjacet os. In osium corrosione caro livida malum portendit; significat enim maximam eorum corruptionem. Si palati os adesum fuerit, sermo vitiatur, nàm aer, qui in palato, tanquàm in loco camerato elidi deberet, simul per foramen ad nares penetrat, & per eas erumpit. Omnia liquidiora, quæ

per

per os aſſumuntur, ex naribus proſiliunt. Malum ad nares ſerpit, & facilè cerebro communicatur. Eroſis naſi oſsibus, exeduntur narium pinnæ, & cartilago, ac ad palatum, & cerebrum uſque ſerpit. Si capitis os corroſum fuerit, facillimè lues cerebro communicatur.

Curatio.

OSſium caries curant vulgares carnem abſumendo uſque ad os ſubjectum alumine uſto, pulvere ſabinæ, calchanto aduſto, vel aqua aluminoſa, vel carnem ferro abſcindunt, vel ferro ignito, vel cauſtico utuntur medicamento. Si foramen aliquod in carne adſit, ut plerùmque fieri ſolet, illam turunda ex gentianæ radice, vel ex ſpongia concinnata aperiunt, os carioſum detectum abradunt, vel euphorbii, & peucedani pulveribus ad lævitatem reducunt, & tandèm ſarcoticis ulcus curant. Si os fuerit corruptum naturam expectant, ut illud auferat, & ſeparet, ſed natura tardè, & vix 40. vel 60. & quandòque 80. dierum ſpatio oſſa corrupta ſeparat, & interim vitium in mora pars ſana contrahit, ſi totũ opus naturæ imperio committant, præterquamquòd venerea lues eſt extra naturæ juriſdictionem. Eapropter ad oſsis exciſionem deveniunt, idque ſcalpro exciſorio cum malleolo aſſequuntur, eodem ferè modo, quo ſtatuarii ſtatuas efformant, quouſque lividum, & denigratum ablatum fuerit, poſtmodùm myrrhæ, & radicis ariſtolochiæ pulveribus os exciſum aſpergunt. Si os totum corruptum fuerit, auferunt

ferunt illud, & primò alimento privant siccis medicamẽtis, uti sunt folia hyoschyami, radix peucedani, utriusque aristolochiæ, iris, opoponax, squama æris, ærugo &c. & ferro ignito; deindè os nutrimento destitutum facilè auferunt, imò cadit, non aliter ac folia autumno cadunt, cùm humido radicali privantur.

Si capitis os tectum fuerit, & cariosum, vel corruptum, cutim secant, detectum os abradunt, separando à sano corruptum; verùm si corruptio profundiùs se insinuavit, totum auferunt terebrâ, vel meliùs trepano, circumliniunt oleo ros. cutim ad inflammationem arcendam, & stuppam cum ovi albumine conquassato per 24. horas superimponunt, deindè aqua aluminosa cum aqua rosacea temperata os foraminatum madefaciunt, emplastrum de Betonica, vel de gummi clemi applicant. Quandòque affectam partem abluunt astringente decocto ex rosis, betonica, ligno guajaco parato in vino austero, adduntque aluminis parum, & tandèm unguento de plumbo cicatrizant.

Si palati, vel nasi os corrosum fuerit, bis in die aqua aluminosa magistrali gossypio excepta affectã madefaciunt partem. Quandòque ad saniei eductionem palatum melle ros. inungunt, tùm aqua aluminosa cum aqua rosacea, vel plantaginis detergunt, & interim decocto scabiosæ, plantag. agrimon. ros. ut os abluat æger, imperant, vel decocto ligni guajaci, & salsę parillæ parato in aqua plantaginis. Intereà per totum curationis tempus decocta frequentant.

Q Iuxta

D. Carolus Musitanus de lue venereâ.

Iuxta varias ossis corrosi indicationes, vario modo ejus curationem instituimus, undè corpore depleto, si os sub oculos non cadat, quia carne operitur, ulcus inducatur, & specilli intrusione exploretur, quod si asperum, & minùs penetrans deprendatur, superficialis erit corrosio; tunc tota caro absumēda est præcipit.prep.nostra aqua salis armoniaci, ejusvè spiritu, vel spiritu merc. alb. donec corrosio secundum totam suam latitudinem, & longitudinem in conspectum veniat, & fiat ossis abrasio lima ad lævorem, vel madefiat balsamo caryophyl!. in quo facta fuerit peucedani, euphorbii, & radicis aristolochiæ rotundæ infusio, vel bryonia trita imponatur. Verùm si aliquantulùm profundiùs corrosum fuerit, totum corrosum ad sanum usque auferatur, lævitate superinducta, deindè sarcoticis, & præcipuè unguento nostro magistrali, periostio inducto, ad cicatricem perducatur.

Si caro appareat flaccida, spongiosa, pallida, aut livida, ossis corruptio profundior erit, tunc totum corruptum auferatur; neque enim quod emortuum est corrigi, emendari, & in naturæ gratiam redire potest, cùm à privatione ad habitum non detur regressùs, & hoc præter naturam est, & à natura gratiā non ampliùs recipere valet. Nec ossibus sphacelus accedit, sed tantùm corrosio, & putrefactio, cùm sphacelus solummodò in partibus carnosis mollibus accidat. Nulla interposita mora, citam ablationem procurare debemus, præsertim in ossibus thoracis: *

Ense recidendum est, nè pars syncera trahatur.

Nec

Nec naturam pro ossis separatione præstolari possumus, quia actu affert perniciem, & nisi ablatio fiat, irreparabilis sequetur mors. Eapropter ista procrastinatio periculosissima erit, nec unquàm in lue naturam crisim moliri observavimus. Caro itàque superjacens absumatur medicamentis suprà propositis, vel caustico, seu cauterio potentiali, vel dissecetur, quousque os corruptum denudetur, & nè nervi, tendines, musculorum capita, aut arteriæ, & venæ majores lædantur, secundum partis longitudinem, fibrarumque ductum, neutiquàm per transversum instituatur; verùm non semper ità commodè operatio celebrari potest, quin aliqua harum partium læsio non oboriatur.

Medicamenta, quæ os corruptum à sano separant, exsiccantia esse debent, ut excrementitias superfluitates in corrupto absumant, & ipsum sanum conservent, hujusmodi sunt oleum sulphuris p.d. hoc modo paratum: ℞. *Sulph. citrin. lib. j. ponatur ad ignem lentum, ut liquescat, cui adde tart. usti pulverizati lib. ÷, m. diligenter, donec frigida evadant. Posteà pulverizentur, & super lapide in loco humido ponantur, donec in ol. p.d. transeant.* Hoc oleo ossa corrosa, & corrupta inungantur. Multùm ad sequestranda ossa valet acetum radicatum. Itèm hęc tinctura: ℞. *Peucedani, euphorb. radic. utriusq; aristoloc. iridis, bryon. an. unc. ÷, myrrh. & aloes an. drach. ij. spirit. vin. q. s. & extrahatur tinctura.*

Si tanta sit ossis corruptio, ut his, vel aliis medicamentis tolli non possit, ubi os non ità altè corruptum est, scalpro, ubi profundiùs, terebra opus est,

quæ operatio tunc absoluta est, cùm scobs nigra desiit. Si totum vitiatum est, totum eximendum.

Si capitis os cariosum fuerit, secetur cutis, in qua operatione, si magna sanguinis profusio succedat, nostra aqua arteriali in Pyrotechnia descripta sistatur, deindè os abradatur, vel tinctura euphorbii, vel ol. sulph. vitriol. sivè spiritu salis armoniaci alternis diebus cum filamentis madefiat os, donec ad lævorem reducatur, interim vulneris margines, partes sanæ muniantur, & fodicationum empl. superponatur, ac unguento nostro magistrali cicatrice obducatur. Si corruptio profundiùs serpat, uel totaliter sit corruptum, trepano auferatur, & tinctura caryophyll. regatur pars cum fodicationum empl. superpositione, & unguento magistrali pedetentim ad cicatricem deveniat. Curatio diuturna est; eapropter ad longam, invictamque tolerantiam hortetur æger, & intereà aqua nostra Anti-Venerea utatur.

Palati ossi carioso, vel corrupto quàm citissimè est occurrendum, imò cùm medicus palati pustulas, & ulcera observet, statim ossis corruptioni consulere debet; purgato itàque corpore pilulis pluries suprà repetitis, levitèr os tangatur aquâ viridi, vel nostra salis ammoniaci, tinctura euphorbii, sivè spiritu merc. alb. cum aqua persicariæ diluto, penicillo bis in die. Os interim pluries in die gargarismate ex decocto persicariæ, scabiosæ, & ros. cum sale armoniaco, & melle ros. simpl. colluatur, & corrupta officula frustulatim sequestrentur, ac patiens aqua nostra Anti-Venerea non defraudetur.

LIBER

LIBER QUARTUS.

De Tabe ex Venereo fermento producta.

FErmenti venerei jàm patefecimus essentiam, quam in fixione liquorum volatilium, resolubiliumvè per viventia corpora sese moventium constare probavimus. Quippè qui eorũ fixiones aliàs volatiles ad ipsa accedentes cognoscunt, & ad eorum naturã vitali calori resistentem se convertunt, facilè ejus quidditatem adipiscuntur. Docuimus prætereà affectuum differentias, quibus hujusmodi fermentum inquinatorum corpora torquet, pendere ex ipsorum corporum partibus, in quas fermentum illud diffunditur, & imprimitur: si in liquidis, versantibusque corporis humoribus fiat fermenti diffusio, prima producitur effectuum differentia; si verò solidis spermaticis mollibus imprimatur fermentum, secunda excitatur morborũ differentia; tandèm si solidis duris, ossibus scilicet, fiat fermenti adhæsio, tertia enascitur læsionum differentia. Has differentias exactè tranavimus, signa, quibus ipsæ se pandunt aperuimus, prognoses, quibus earum eventus in bonum, sivè in malum portenditur, adduximus, & medicamenta, quibus efficacissimè curari possunt, tradidimus; ve-

rùm quia tabes Venerea omnibus his tribus notatis differentiis, quibus corpora à contagio venereo lædi possunt, supervenire potest, nè in ea curanda in dubio, perplexoque maneatis judicio, operæ pretium vos magnum esse facturos existimavimus, si venereæ tabis singularem explicationem in hujus tractatûs complimentum vobis sugereremus, unde sit.

CAPUT PRIMUM.

De Nominibus, quæ synonima cum Tabe existimantur.

SCriptores tùm veteres, tùm recentiores, qui litterarum eruditionem professi sunt, in nominum proprietatibus laborârunt, ut id quod per ea connotare vellent, sine ulla ambiguitate perciperetur; artium verò profitentium vulgus hujusmodi nominũ eruditione jejunum faciliter in confusionem omnia trahit, ea rebus tribuendo nomina, quæ nunquàm talia meruêre; hinc per abusum multa in medica facultate sunt in obscuro, perplexaque in rebus percipiendis tyronum ingenia fiunt, ut in hoc affectu, quẽ tabem appellitant, accidit; quippè idem apud plerosque per tabem connotari existimârunt, ac per marcorem, hecticam, marasmum, atrophiam, cachexiam, & phthisim designari solent; undè ab horum nomine unamquamque rem eandem significari credatur, cùm ità non sit apud eruditos; priusquàm igitur rei interpretationem aggrediamur, operæ pretium erit dictorum nominum genuinam significationem tradere. Ta-

Tabes vox eſt latina ſignificans viventis corporis extenuationem ex cura, vel animi mærore procedentem, translata deindè quoque fuit ad ejus corporis affectiones, quæ in extremam exſiccationem illud adducunt, vel paulatim corrumpunt.

Marcor etiam latinum eſt nomen idem ferè ſignificans, ac tabes; verùm quodammodò generalius nomen eſt marcor, quam tabes, nam ea, quæ ſine corrumpente cauſa ſpontè in exſiccationem properant, ut extrema ſenectus, & vegetatione ultima periodus, magis marcorem pati dicimus, quam tabem, quæ tempeſtivam corruptionem deſignat.

Tabi, & Marcori Maraſmus reſpondet, cujus tres ſpecies ab antiquis proponuntur.

Prima maraſmi ſpecies eſt, cùm alimentum ad corporis partes non accedit, & ſumma oritur macies, & hæc maraſmi ſpecies a græcis atrophia dicitur.

Secunda maraſmi ſpecies, cùm ob malam corporis habitûs diſpoſitionem nutrimentum, quod ad illud fertur, corrumpitur, & hæc maraſmi ſpecies ab ipſis græcis cachexia appellatur.

Tertia maraſmi ſpecies eſt, cùm ex putrido ulcere præcisè in partibus intra thoracem contentis contractum nutrimentum contaminatur, & non appositur, & hanc maraſmi ſpeciem phthiſim dixêre græci.

Hectica deindè græca etiam vox eſt, & ſonat habitualis, ſiuè habitûs corporis mala diſpoſitio, quæ unicuique illius particulæ ſolidę eſt uniformiter impreſſa, ità ut non ſit particula ulla ſolida in corpo-

re, quæ affectu cunctis aliis communi non laboret; hinc apud Gal. paſſim invenietis calorem hecticum, febrem hecticam, pulſum hecticum, & his ſimiles loquendi modos, qui habitualem totius corporis paſſionem deſignant.

Hinc ſciendum eſt, quòd hectica diſpoſitio præcedit in corporibus tabem, ſiuè marcorem latinorum, ſivè dicas Maraſmum græcorum, & per conſequens tres illas maraſmi ſpecies, atrophiam ſcilicet, cachexiam, & phthiſim. Impoſſibile enim eſt, ut totum corpus marceſcat, & contabeſcat, quin priùs ſingulæ, & univerſæ ipſum corpus componentes particulæ malè afficiantur, & ſingulæ, univerſæque paulatim in marcorem abeant: undè eſt, quòd periti medici conatus exerceri non debet in inveſtigando, quid ſit tabes, quid atrophia, quid cachexia, quid denique phthiſis, quæ habitualem corporis diſpoſitionem, veluti cauſſam conſequuntur: Sed omnes ingenii vires intendere debet medicus, ut quantum fieri poſſit, clarè, diſtinctèque cognoſcat primum illud, ex quo habitualis diſpoſitio ſuum nacta fuerit initium, undè ſit.

CAPUT SECUNDUM.

De habituali viventium corporum affectione in genere.

Conſentiunt cum antiquis recentiores in eo, quod una natura vivens animal regit, conſervat, & movet; diverſa tamen illa nobis apparet ex functionum partium diverſitate; oculus enim

enim videt, & non audit, auris audit, & non videt: verùm ista functionum diversitas minimè quidèm à diversis naturis intra animal latentibus pendet, sed ab ipsa organorum diversitate; quippè oculus ab aure differt, auris à palato, & sic de aliis; at natura cùm sit principium motûs ejus, in quo inest, una semper est, & eadem, motuum verò, sivè functionum, actionumque diversitas pendet ab organo mobili, quod pro suæ texturæ, & compositionis proprietate movetur. Igitur cùm una natura in singulis corporis particulis vigeat, sintque in ipso corpore aliqua membra, in quibus ob functionum nobilitatem, & prestantiam, ipsam naturam veluti præsidere cognoscamus, non erit à ratione alienum nobis suadere id, quod à magnis viris sancitum fuit, naturam scilicet viventium influam, & insitam esse; influam quidèm in principalioribus membris, insitam verò in substantiis totius corporis particularum.

Nunc intelligere erit facilè naturam influentem, & naturam insitam, si concipiamus ignem in suo foco accensum, & multa corpora circa ipsum posita, quæ ab ipsius ignis præsentia sint excalefacta, in hoc enim exemplo ignis in suo foco influus dicitur, quippè qui in vicina corpora suum diffundit calorem, iis illum imprimit; calor verò calefactorum corporum insitus dicitur, ex eo quia ab igne in suo foco existente fluit, ipsis corporibus participatus, subsistitque per perseverantem præsentiam ipsiusmet ignis. Constat etiam ex eodem exemplo explantari, & minui calorem insitum in circumstantibus corporibus pro majori, & minori influi ignis robore, & vehementia:

tia: extingui quoque prorsùs, si ignis omninò extinguatur.

Simili sanè modo natura viventium influa, & insita dici potest; influa enim est in illis membris, quorum functionibus reliquis corporis particulis aliquid præparatur, & subministratur. Insita deindè est in cunctis particulis, quæ aliundè vivendi actum mendicant, & ab alieno pendent arbitrio.

Ex his cùm clarum sit, quid intelligi venit pro naturâ influâ, & insita; restat nunc videre, quænàm corporis pars influæ naturæ privilegio gaudeat, & quænàm insita fruatur.

Primò, ventriculus influam habet naturam: etenim quod à cibis separatur nutrimentum, à ventriculo in reliquum corporis diffunditur.

Secundò, eandem naturam continent intestina, tùm pro munere, quod commune cum ventriculo habent, tùm etiam ob excrementorum transmutationem ex superioribus intestinis ad inferiora.

Tertiò, eâdem natura potitur lien ob serositates, quas à ventriculo sugit, & in venas transmittit.

Quartò, influens natura est in renibus, qui serum ab humano corpore sugunt, & in vesicam deponunt.

Quintò, influa natura quoque existit in hepate, quod sanguinem colat, volatilem facit, & ad corpus vivificandum idoneum.

Sextò, influam naturam obtinent pulmones, quorum ope aer intra corpus recipitur ad diversos fines necessarius.

Septimò, influam habet naturam cerebrum cum sibi

sibi continua spinali medulla, ab his enim tùm ros albis, spermaticisque partibus subministratur, dùm voluntarius motus infunditur.

Præter notata membra principalia, quæ influentem naturam continent, reliquæ omnes corporis particulæ eandem naturam insitam habent, & ab illis supradictis influxum aliquem recipiunt necessarium, ut e. gr. à ventriculo nutrimentum, à corde sanguinem, & calorem, à cerebro rorem, & cambium antiquorum.

Sunt ergò isti principaliores influxus tres, primus est nutrimenti, quod à ventriculo, & intestinis toti corpori suppeditatur. Secundus est sanguinis, & caloris, qui in corde perficitur, & per universum corpus distribuitur. Tertius tandèm est roris, & cambii, quod in solidas totius corporis partes dispergitur à substantia medullari cerebri, & spinalis medullæ elaboratur.

Hac doctrinâ naturæ influentis, & insitæ posita, posito quoque in ventriculo nutrimenti influxu, & in corde sanguinis, & caloris, & tandèm in cerebro roris, & cambii, ut affectionem habitualem intelligamus, priùs nobis perpendendum est, quomodò se habeant isti influxus in homine sano, qui integra valetudine gaudet, nàm facilè deindè erit cognoscere, quomodò iidem se habeant in male affecto, & infirmo corporis habitu.

Ventriculo, corde, & cerebro in eorum naturali constitutione manentibus, necessariò universi corporis habitus sanus apparebit, floridus, vegetus, & optimè nutritus, non ex alia causa, nisi ex ea, quod

à ven-

à ventriculo particulis illius nutrimentum perfectè elaboratum distribuitur, à corde optimus sanguis, & temperatus calor impertitur, & à substantiis medullaribus in solidas ipsius corporis particulas roridus liquor diffunditur.

Habemus optimum corporis habitum, quoties singulæ, & universæ corpus componentes particulæ optimum nutrimentum à ventriculo habent, optimum sanguinem, & temperatum calorem à corde, & optimè paratum rorem à medullaribus substantiis. Ac cùm sit extra omne dubium eorundem membrorum esse functiones læsas, quorum sunt functiones sanæ: ergò si optimus, vel sanus corporis habitus à sanis functionibus ventriculi, cordis, & cerebri producitur, malus, & infirmus ejusdem corporis habitus à læsis, depravatisque eorundem membrorum functionibus producitur, quod accuratè fuit à Gal. animadversum lib. de marcore sequentibus verbis: *Itaque perspicuum iàm est, si marcor totius corporis affectus sit, ipse nisi etiam animalis principio patiens fieri posse: imò verò fieri non potest, ut alius in toto animali affectus sit, aliud verò principium occupârit: ità fit, ut marcescentibus necesse sit cordis corpus exsiccari, quamobrem si omnes caussas, à quibus exsiccari cor solet, invenerimus, etiam utrum, qui marcescunt omnes insanabiles, an cuncti quidam eorum possunt, intelligamus.*

Præsupponit ergò malus corporis habitus principalium membrorū læsionem, vel omnium, vel quamplurium, vel saltèm eorum unius; sufficiens enim est unius principalis membri læsio, ut reliqua deindè læ-

dan

dantur: quippè principalia membra mutuo gaudent influxu, nec poteſt eorum unum malè ſe habere, quin reliqua, & ipſum univerſum corpus male ſe non habeat; intereſt tamen multùm ſcire medicum, quod membrum primò, & per ſe læſionem contraxit, quod deindè per conſenſum, & per influxum, ſivè per accidens; Id enim multùm facit, tùm ad prognoſim, tùm ad curationem ſupervenientis maraſmi, ut ſuprà citato loco fortè innuit Gal. remq. clariùs explicat eodem libro c.7. in ſequentibus verbis: *Totum autem febris voco etiam animalis partem, quæ primò ſuis ſolidis partibus immodicè calefacta ſit, cor igitur primùm calidius, quàm par ſit affectum, hecticam febrim affert: Deindè jecur non tamen per ſe, ut cor, ſed quod illud in conſenſum ſecùm trahit, enim verò ipſe affectus cordis rationem cauſſæ obtinet; ſed qui ſunt corporum cordi vicinorum, tamen ventriculus, & poſt hunc quoque alia concalfacere cor poſſunt: quare ſi vicinitatem attendas, oportet pulmonem maximè omnium aliorum ſimul concalefacto corde febrem hecticam, & ſiccã importare, ex qua marcor conſequitur.*

Ut itàque ex allata doctrina habitualis affectionis eſſentiam audiatis, & eam definiendo memoriæ mandetis, dicimus, quòd malus corporis habitus eſt diſpoſitio ſingularum univerſum corpus componentium particularum à naturali ſtatu recedens ob læſionem ſubſtantiæ alicujus membri principalis, quod ratione ſui muneris aliquid cunctis ipſis totius corporis particulis diſtribuit. Explanabimus nunc hujus definitionis partes, ut clariùs habitualis affectionis eſſentiam intelligatis.

Diximus primò, quòd sit dispositio singularum &c. ut sciatis non satis esse aliquam corporis partē, ut manum, pedem, hisque similem ob topicam aliquam affectionem contabescere ad constituendum affectum habitualem; nàm particularis cujusdam membri corporis tabeș, vel facilis curationis erit, vel vitæ extinctionem non affert, quod contrà se habet in affectu habituali totius corporis.

Diximus à naturali statu recedens, ut intelligatis impossibile esse habitualem affectum produci, nisi dispositio singularum corporis particularum à naturali statu recedat; nàm quousque natura insita membrorum malo influxui resistat, eousque bonus habitus perseverabit, ac tunc in malum declinare incipiet, cùm insita partium natura pravo, maloque influxui succumbere inceperit.

Diximus ob læsionem substantiæ alicujus membri principalis, ut indè percipiatis habitualem affectionem produci non posse, nisi principale aliquod mēbrum non per accidens, sed essentialiter in propria substantia læsionem contraxerit; quippè si per accidens lædatur, ut in putridis evenit febribus, eousq; malus habitus duraverit, quousque humor, sivè materia febris putridę sua præsētia,& motu turbatur,ac temperiē principaliū membrorum non tenuerit, redeunte deindè pristina temperie ob coctionem materiæ ejusdem putridæ febris, redibit, & simul bonus corporis habitus, ac quoties substantia membri principalis læditur, malus habitus talem læsionem consequitur, nunquàm cessabit, nisi cum restitutione integra læsæ illius membri substantiæ, dummodò à

mor-

morte non prȩveniatur infirmus.

Diximus tandèm quòd ratione sui muneris aliquod cunctis.&c. ut certi indè fiatis læsionem substantiæ illius principalis membri habitualem affectũ inducere, quòd animal functionem exercet,ob quam aliquod cunctis totius corporis particulis prȩparatur, ut in bono habitu conservetur;etenim licèt oculi sint viventis animalis principalissimæ partes, ut etiam sunt testes, quia tamen istæ partes functiones non exercent, quarum ope aliquod cunctis corporis particulis præparatur, si oculi extrahantur, si testes abiiciantur, vel quomodolibet istȩ partes corrumpantur, non proindè habitualis affectio inducetur, quod non sic evenit, si hepar, lien, intestina, Ventriculus, cor, pulmo, & cerebrum in earum lædantur substantiis, vel à corporibus extrahantur: nàm omnes corporis particulȩ, quæ ab his aliquid recipiunt, vel depravatè recipiunt, à naturali habitu recedere coguntur.

Est tamen hic advertendum, quòd dari potest casus, ut illæ substantiæ, quæ à principalioribus membris cunctis corporis particulis præparantur, absque eo quod læsæ essentialiter sint, ipsorum membrorum principalium functiones à causa aliqua externa polluantur, deturpentur, contaminentur, reddanturque ad bonum habitum producendum ineptæ, ut in lue venerea infectis accidit, de quibus paulo infrà, & in iis, qui ex vulnere, vel ulcere malè curato tabidi fiunt; parũ enim interest, ut id quod ad particulas corporis accidit, ab hac vel illa causa deturpetur, cùm ad malum constituẽdum corporis habitum sufficiat,

ficiat, ut id quod accidit, deturpatum sit, undè pro rei complimento adducta definitio possit in hac forma redigi: Affectus habitualis est dispositio singularum universum corpus componentium particularū à naturali statu recedens ob id, quod ad illas accidit, sivè ab externa in contaminatum, sivè à ipsa substantia principalis alicujus membri illud producentis pollutum.

Tandèm vos in admirationem aducere non debet me febris hecticæ, & caloris hectici, addictionem in definitione habitualis affectionis præteriisse, cùm ex communi medicorum sententia ad constituendam essentiam hecticæ affectionis calor febrilis necessariò requiratur; enim verò in tractatu de febribus docebimus affectionem illam, vivētium corporum, quam febrem medici appellitant, in caloris excessu nullo modo consistere, sed in motûs cordis depravatione, quam multoties exorbitans naturalis color comitatur, multoties verò non. Hanc sanè doctrinam in habituali affectionem nunc ulteriùs confirmo, cùm sæpissimè expertus sim tabescentia corpora nullo penitùs exorbitante calore exuri, vel exsiccari, imò tactus frigoris, potius vel teporis sensum replere, illorum verò marcidum habitum replere, illorum verò marcidum habitum celeritati, frequentię, & inæqualitati pulsari conjunctum proximæ mortis dedisse argumentum. Placuit ergò potiùs illa loquendi formula uti, scilicet dispositio à naturali statu recedens, nàm sivè habituali affectioni conjunctus sit hecticus calor, sivè non, optimè per dispositionem à naturali statu recedentem intelligi utrumque

que poteſt, quod nobis ſuggerere non prætеriit Gal. integro lib. de marcore, ubi de maraſmo, ultima ſenectute, vel fame laborantibus ſuperveniente loquitur.

CAPUT TERTIUM.

De Habitualis affectionis differentiis.

QUantum noſtro ingenio aſſequi potuimus præcedente capite, patefecimus habitualis affectionis eſſentiam, & quomodò primò in corporibus producatur. Nunc, ut pleniùs rem quiſque concipiat, differentias, & ſpecies habitualis affectionis, quæ paucæ non ſunt, docere aggredimur cum earum propriis, & patognomonicis ſignis, quod multùm intererit, tùm ad præſagiendū habitualis affectionis finē, tùm ad rectā ejus curationem inſtituendam. Placet ergò uti veteri illâ, ac generali græcorum maraſmi diſtinctione, quæ vult maraſmum, vel atrophiam, vel cachexiam, vel phthiſim dici debere ſecundū triū modorū diverſitates, quibus produci ſolet; etenim licèt alias ſpecies nos proponemus, ad notatas tamen tres differentias, veluti ad generaliores reduci ipſæ poſſunt: Eſt quodammodò congrua habitualis affectionis in tres ſpecies ſecundum veteres græcos diſtinctio; enimverò cùm vel ab eo, quod ad particulas corporis advenit jàm contaminatum, vel ab eo, quod ab ipſis particulis malè affectis contaminatur, vel tandèm

ab eo , quod contaminatum advenit, & in ipsis ultrò corrumpitur, affectionem habitualem produci necesse sit; primo modo atrophiam dici debere, secundo cachexiam, tertio phthisim congruenter existimatum fuit.

Producitur atrophia, vel cùm multus assumitur cibus, vel cùm licèt assumatur, nullam penitùs in ventriculo patitur alterationem. Utroque modo singulæ corporis particulæ alimento prorsùs destitutæ in atrophiam, & mortem properant. Hujusmodi atrophiæ remedium non admittunt, nisi cibum assumitur, quia non vult, non quia non potest: nàm qui non vult, si deindè voluerit, fame nôn peribit.

Secundo modo producitur atrophia, cùm læsa vẽtriculi, vel cordis substantia, adjacentiumque his visceribus principalium membrorum, liquores, qui ab ipsis generantur, & ad cunctas corporis particulas fluunt, ab iis non admittuntur, neque assimilantur ob pravam illam impressionem, quam à læsa viscerum substantia receperunt; tunc enim non solùm inducitur habitualis affectio, ex eo quod particulæ nutrimento privantur, sed universum corpus celerrimè contabescit ob recursum repudiatorum liquorum versùs naturales, spiritalesque partes, & hujusmodi atrophia aliquandò curationem admittit, aliquandò verò non, ut infrà patebit; quæ verò atrophia originem ducit à contaminatis corporis liquoribus contagio externæ causæ, curationem ut plurimùm admittit, si prudens sit medicus, & remediis utatur opportunis.

Se-

Secunda marafmi fpecies dicitur cachexia, produciturque cum confervantibus adhuc ventriculo, corde, adjacentibufque membris eorum temperiem, atque producentibus adhuc toti corpori liquores non pravos; quia tamen natura infita fingularum particularum à fana difpofitione receffit, advenientes illos liquores non folùm in earum habitu non apponit, fed eos corrumpit, univerfumque corporis habitum mucidum reddit ex languore, qui cachexia dicitur.

Recedit natura infita particularum totius corporis à fana difpofitione, fi humiditas vitalis non quidèm advenit, fed fubftantia earum, quæ à medulla cerebri regitur, fanas proprietates amittit, quippè tunc functiones naturæ infitæ læduntur, & non folùm id, quod particulis advenit, non affimilat, fed etiam corrumpit, affectionemque habitualem cachexiæ producit.

Præfupponit cachexia fubftantiarum medullariũ à naturali ftatu recedentem temperiem, undè evenit, quòd ros, & cambium, quibus fibræ fpermaticę folidæ fuftentantur, non ut convenit, elaborantur, & cùm illo rore vita folidarum partium vivat: ergò fecundum naturam fe non habente fingularum folidarum partium œconomia, diffolvitur, undè adveniens ad venas hepatis corruptas habitualis affectus, qui cachecticus dicitur, impoffibilis ferè curationis eft, ex eo quia non poteft inveniri remedium, quod medullarem fubftantiam deperditæ temperiei reftituat.

Fuêre non pauci, qui differentiam inter atrophiã,

& cachexiam in eo eſſe exiſtimârunt, quòd atrophia conſtituatur à totali defectu illarum ſubſtantiarum, quas ad bonum producendum habitum particulæ corporis requirunt: Cachexia verò conſtituitur non quidèm à defectu, ſed ab acceſſu ipſarum ſubſtantiarum, quæ, quia contaminatæ ſunt, ab ipſis particulis reſpuuntur; unde cachecticus evenit habitus.

Phthiſis verò ferè ſemper cachexiæ ſuccedit: fit enim cùm contaminati, vitioſique liquores à particulis ſolidis non admiſſi, in meſenterium, vel thoracem recurrunt, producuntque in viſceribus naturalibus, vel ſpiritalibus apoſtemata, abſceſſus, inflāmationes, eryſipelata, ſimileſque affectus, quos neceſſariò exulceratio conſequitur, eoſque ſecuta cachexia jàm in phthiſim degeneravit, quæ incurabilis ab omnibus exiſtimatur, cùm in ipſa non ſolùm requiratur medicamentum, quod à principali aliquo membro vitium contractum abſtergat, ſed ei naturalem temperiem reſtituat, quod munus vix naturæ permittitur, & arti omninò negatur.

Aſſignatas tres maraſmi ſpecies propria ſigna comitantur, quæ eas diſtingunt.

Atrophiæ ſigna ſunt pallor, macies, labiorum retractio, narium acuminatio, unguium exceſſus ſupra carnem, rugæ cutis, ipſius exſiccatio, ſitis ſine linguæ ſiccitate, alvi excretio, vigilia, pulſus frequens, & exilis, extremorum refrigeratio, reſpiratio anxia, & rara ſine tuſſi; his apparentibus ſignis atrophia infirmum laborare indicabis, à totali ciborum defectu, vel à prorsùs facultate ventriculi deſtituta dependente.

Ve-

Verùm cachexia infirmum laborare coniicies, si cutis universæ colorem non simpliciter pallidum, sed fœdum animadvertes, si in ea non simplicem siccitatem; sed squalorem observabis, furfuribus, aliisq; spurcitiis horridum, pediculorumq; multitudinem, hujus ungues sunt aduncæ, ut etiam nares, os lividum ostendet, & limosum, non multùm sitit, cibum stomachatur, sæpè diarrhœâ laborat, pulsus habet frequentes, inæquales, exiles cum acuto quodam, sed pauco calore, quovis corporis motu, licèt leni, spiritûs anxietatem patitur, tussicula cruciatur sicca. His apparentibus signis cachexia laborare infirmum tibi suaseris, à vitiosis humoribus enascente, sivè à læsione principalis alicujus membri, sivè à caussa externa, vitium contraxerit.

Notare hic convenit, quòd cachexia, quæ neque ab externa causa, neque à læsione alicujus visceris, vel regionis naturalis, vel spiritalis originem ducit, necessariò à substantia medullari cerebri vitiata movetur, cujus signa sunt: aridus totius corporis habitus, præceps, & inexpectata macies, pulsus parùm à naturali statu recedens, artuum contractio, & abbreviatio, aspectus mutatio, acutus calor, falsa fames, excrementorum copia, & hujusmodi cachexia facillimè in phthisim degenerat.

Phthisis signa sunt, extrema macies, cutis squalor, calor acutus, & exurens, infirmo non sensibilis, pulsus frequens, & durus, spirandi difficultas, tussis profunda, purulentæ materiæ excreatio cruori commista, vigilia, anxietas, ciborum desiderium, frequens diarrhœa, cui mors imminet.

Hoc eſt ſignum omnibus dictis tribus maraſmi ſpeciebus, malus habitus, qui in deteriorem ſemper abit, depravatio motuum pulsûs abſque ſenſibili acceſſione, vel declinatione, ſymptomatum exacerbatio poſt prandium, & cœnam.

Patognomonicum, & proprium ſignum eſt maraſmi à luis Venereæ fermento procedentis, ſymptomatum exacerbatio circa veſperas uſque ad mediam noctem, ex proprietate ejuſdem fermenti venerei, quod in illis horis ſuos excitat furores.

Præterea, cùm dictæ maraſmi ſpecies à læſione ſubſtantiæ cujuſcumque principalis membri originẽ ducere poſſint, ut iàm prædictum eſt, unumquodq: ipſorum membrorum læſum propria, & patognomonica ſigna in ſuo maraſmo patefacit.

Vndè primò à ventriculo producti maraſmi ſigna ſunt, durities, & tenſio in ſitu orificii ſuperioris ipſius ventriculi, tuſſis tenax cum excreatione tenacis pituitæ, per intervalla ſpirandi difficultas, pulſus frequens, & inæqualis, extremorum tactus tepidus, & ad frigiditatem potiùs inclinans.

Inteſtinorum maraſmi ſigna ſunt, durities circa meſenterium, aſſidua diarrhœa cum cruenta & mucoſa excretione.

Lienis maraſmi ſigna ſunt, ſcorbuticæ affectiones, .s. anhelitûs fœtor, marcidus cruor à gingivis effluẽs, excretio cruentæ materiæ, ipſius lienis durities, ulcera fœtida in cruribus, urina pauca, rubra, & quæ ſtatim corrumpitur.

Maraſmi hepatici ſigna erunt, fœdus color totius cutis, ejuſdem hepatis tumor, & durities, meſente-

rii

rii omnimoda exſiccatio, diarrhœa cruenta, & continua ſitis, calor acutus.

Renum maraſmi ſigna ſunt, anhelitus nidoroſus, corporis macies, vrina purulenta, putrida, & peſſimè olens, calor acutus, ſitis, & à cibo febris incrementum.

Pulmonis maraſmi ſigna ſunt, tuſſis perennis, purulenta excreatio, ſpirandi difficultas, vocis raucedo, ſanguinis arterialis excretio, genarum rubor, calor acutus, pulſus frequens, tenuis, & durus.

Cordis maraſmi ſigna ſunt, calor exurens, pulſus frequentiſſimus, & paruus, labiorum rubor, anxietas, & circa coſtas ejuſdem cordis inæqualis pulſatio, quibus reliqua, quæ de pulmone diximus, ſuccedunt, ac tandèm mors.

Cerebri maraſmi ſigna ſunt, repentina totius corporis macies, cui nulla præceſſerit tuſſis, nulla ſpirandi difficultas, nullus vehemens calor, & nulla pulsũs deprauatio: ſed hæc omnia illam ſubſequuntur uſque in phthiſis productionem, & hæc ſunt ſigna maraſmum comitantia, quæ certum præſtant argumentum membri principalis læſi maraſmum producentis primò, & per ſe; nàm reliqua membra deindè per accidens concurrunt, unumquodque pro ſui muneris functione per accidens læſa.

Maraſmi verò, qui ab externâ cauſsâ ducunt originem, uti ſunt illi, qui ab ulcere malè curato, & à *lue venereâ* producuntur, præter communia, propria, & ſpecialia ſigna non habent, niſi ulcera *cachoetia, & fermenti venerei indubitabilẽ diffuſionẽ, adeò ſunt in aperto, ut de iis dubitari non poſſit, &*

ratio eſt, quia in maraſmo tàm ex ulcere, quam ex venereâ lue proveniente membra principalia non per ſe, ſed per accidens ſunt læſa: nàm liquores corporis à dictis cauſſis externis contaminati, dùm ad principalia membra accedunt, neceſſariò illa inficiũt, ac illorum unumquodque in ſui muneris functione depravatur; hinc confuſa oriuntur ſigna, & non minùs unius membri læſi, quàm aliorum præſtant argumenta: fieri tamen poteſt, ut cùm principalia membra roboris æqualitate non gaudeant, eorum imbecillimum faciliùs recipit vitiatorum liquorum affluxum, & reliqua in illud iàm debile factum ſe exonerant, quod cùm illi tolerabile non ſit, ejus ſubſtantiæ læſionem faciliter contrahere poteſt; atque tunc licèt, vitium ab externa cauſſa productum efficacibus remediis curetur, maraſmus tamen non ceſſat, nàm à læſione ſubſtantiæ membra poſteà ab externa cauſſa contaminata foventur.

CAPUT QVARTUM.

De Indicatione curativa tabis in genere.

INdicatio curativa tabeſcentium corporum nullo modo à malo habitu contracto deſumenda eſt, ut v. gr. à macie, ut pinguis habitus producatur, & à fœdo cutis colore, ut floridus fiat: ab exorbitante calore, ut ad temperiem reducatur, & à ſimilibus, quo modo medicorum vulgus hodiè tabidorum curationem aggreditur, nam prædicta ſunt effectus, & ſymptomata potioris cauſſæ, à qua pullu-

lulant, tanquàm a radice. Ridiculus sanè est medicus, qui tabescentem pinguem reddere conatur, nisi tabis caussam priùs evellat; imò tantum abest, ut cibus optimi,& plurimi nutrimenti in tabescentis corpore in bonum cedat, ut corruptioni, plusquàm alii, obnoxius maximum afferat nutrimentum. Erit ergò indicatio curativa omnium marasmorum purificatio liquorum partes solidas corporis irrorantium cum correctione vitii eos contaminantis, sivè illud in substantiis membrorum principalium sit impressum, sivè à caussa externa originem ducat; Verumenimverò cùm liquores corporis purificationem admittere non possint, usque dùm contaminans illos vitium subsistit, & contrà, correcto vitio, facile sit ipsi naturæ liquorum purificationem moliri, cardo curationis marasmorum omnium in correctione vitii in substantiis membrorum principalium contracti, vel ab externa caussa exorti prorsùs innititur: quippè vitio correcto, liquores etiam corriguntur, atque paulatim in bonum habitum corpus adducunt absq; medicamenti, vel cibi speciali exhibitione, sed communis, & ordinarii.

Est adeptorum medicorum sententia dari non posse medicamentum, quod membra principalia essentialiter læsa ad pristinum restituere possit, nisi indolem habeat uniuersalem, scilicet ut sit tantæ subtilitatis, perfectionis, & temperiei, ut ipsi naturæ ob symbolum conjungi possit,&membris reddere, quod illis deficit, vel auferre, quod illis præter naturam est additum; cùmque ad tale medicamentum obtinendum summa industria, & artificium requiratur,

spe-

specifica quædam medicamina trademus, quæ instaurationem principalium viscerum summopere promovent, & marasmo ab ipsis provenienti succurrens.

Igitur si in tabidum incideris, qui signa tabis ventriculi suprà notata præseferat, sitque auxilio capax vomitu primò illum levabis hoc modo: ℞. *Vitriol. com. scrup.j. f. pulvis, qui conf. flor. borag. inclusus exhibeatur, & immediatè post jusculi gallinacei unc.iij. super bibendum præbe*. Verùm hoc emeticum non est tutum ob indolem suffocantem.

Si validæ constant infirmi vires: ℞. *Merc. Vitæ opt. parat. gr.iv. infundantur in unc. ij. vini græci per noctem, manè vinum separetur à pulu. & infirmo exhibeatur*. Præstat tamē hippocras emeticum nostrum in Trutinâ descriptum.

Post vomitum usu vitrioli martis per 40. dies prosequatur curationem, ejus dosis erit gr. vi. quæ augeatur paulatim usque ad gr.xv. manè jejuno stomacho. Verùm vitrioli martis usus repudiatur à nobis in nostra Trutina, præstat tinctura martis à nobis descripta in martis julepo, vel idem iulepus: & quolibet etiā die exhibe elixiris proprietatis drach. ij. duabus horis ante prandium, totidemque antecedat in syrupo de corticibus citri. Cibus sit paucus, facilis coctionis, & qui corrūmpi faciliter non possit. Si opus fuerit vomitus repetatur, à solutivis abhorre.

Verùm si signa tabis intestinorum tibi occurrat, à vomitivis, & solutivis abstinebis, curationemque institues cum sero lactis caprini: ℞. *seri lactis lib. ij.*

syr.

syr.viol. unc.ij. m. infirmo exhibe, quòd si serum per alvum reddatur, per 20. dies ejus usum prosequere, nàm curationem integram complebit; nisi serum per alvum reddatur, post secundam vicem ab eo abstine, & per 40. dies sequentibus utere pilulis: ℞. *Myrrh. opt. unc.j. aloes drach.ij.f. pulu. utriusq;& cum terebinth. Venet. reduc. in massam*, pro quibus dosis à scrup.ij. ad ij. quolibet mane.

Si tabes à liene, sivè scorbuti signa se manifestaverint, deobstruentibus, & diureticis curatio tentanda est, purgato priùs corpore, quam ità consequeris: ℞. *Seri lactis capr. lib.j. -:, ferveat in igne, & dùm fervere incipit, injice sen. orient. unc. -:, cinnam. contus. drach.ij. vas illicò cooperiatur, & auferatur ab igne, frigefactum serum coletur*, & infirmo exhibeatur per 4. dies eâdem dosi. Hoc levissimo purgante corpus à crassis humoribus liberetur, tunc ℞. *Vtriol. martis, salis absynth. & tart. vitriolat. an. drach.j. in pulu. redacta misceantur*, hujus misturæ: ℞. *scrup. j. infirmo exhibe quolibet mane per* 40. *dies*.

Si lien durus, & turgidus apparuerit tribus continuis diebus illum sequenti cataplasmate dissolve: ℞. *Farinæ hord. unc. iv. verbenæ contusæ m.iij. misce cùm albumine ovi, & f. cataplasma*, quod turgido lieni imponatur, nàm resudabit extra cutim cruenta lienis sanies; corroborabis demùm lienis substantiã hac inunctione: ℞. *Ol. laterini q.s. cum quo quolibet mane per* 30. *dies lienis locum inunge*, & hæc est omnium affectionum lienis efficacissima curatio, ità ut obstinatas quartanas etiam vincat:

Scirrhosum etiam hepar suam affert tabem cum pro-

propriis ſignis, ut ſuprà, quam diarrhœa cruenta ſemper comitatur, hanc tabem hepatis tutò curabis ſolo ſero caprino abſque ulla additione, niſi ſolius ſyrupi violarum: ℞. *Seri lactis lib. iij. ſyr. viol. unc. ij. exhibe per xv. dies quolibet mane*, nec te exterreat cruentus fluxus à ſeri uſu, quippè fluxus cauſſam lenem abſtergit cum partium integra mundificatione. Poſt ſeri uſum liquore abſynth. per menſem hepatis ſubſtantiam roborabis, quem ita parabis: ℞. *Abſynth. fol. & ſummitates, quæ contundantur craſſo modo, iniiciantur in vas vitreum amplum abſque ulla additione, quod optimè obſtruatur, ne exhalet, & bulliat in MB. per 24. h. refrigeretur tunc vas, & aperiatur, liquoremque pretioſum abſynth. à foliis ſeparatum remove leni foliorum expreſſione, & ſerva; cujus liquoris* ℞. *drach. ij. & infirmo exhibe in unc. ij. vini alb. generoſi per menſis ſpatium.* Intereà hepatis regionem ung. ex ſantalis fovebis.

Corroboranda demùm eſt hepatis ſubſtantia rhabarbari eſſentia, quam ita parabis: ℞. *Rhabarbari opt. unc. j. ſ. pulv. cui in vaſe vitreo affunde ſpiritûs vini ardentis lib.* $\frac{-}{-}$, *ſine, ut ſimul maneant per 12. dies, poſt quos ſpiritum vini intensè coloratum à rhabarbaro ſepara per inclinationem. Spiritum hunc tinctum retortæ vitreæ inde, & leniſſimo calore fac, ut vini ſpiritus pro tertiâ parte deſtilletur. Quod remanet in retortâ ſerva, eſt rhabarbari genuina tinctura, quę balſamum eſt hepatis.* Doſis ejus eſt unius ſcrupuli quolibet die per menſem.

At ſi maraſmum ex Pulmone ſigna affirmaverint, & tuſſis aſſidua, & ſpirandi difficultas, vigilem faciat,

ciat, ægroto somnum pro quiete tussis cynoglossæ usu concilia: ℞. *Pilul. de cynogloss. gr.xij.& infirmo exhibe post cœnam quarto quolibet die.* Verùm si ex sanguinis eiectione periculum immineat sequenti vtere arcano, quod nunquam te deseret in sanguinis ex pulmone dejectione: ℞. *Ranas palustres integras, uti sunt, atque viventes in calidissimum furnum in vase positas immitte, ibique exsiccentur, usque dùm in pulverem redigi possint, fiat earum pulvis, cujus infirmo exhibe drach.j.in syr. de papavere:* cessabit illicò sanguinis ejectio, induciturque lacerato vasi cicatrix, ità ut novâ laceratione opus sit ad novi sanguinis eiectionem. Pulmonem deindè elixire proprietatis robora: ℞. *Elixiris propriet.destill.unc.* ÷ *,syr.de papavere unc.j* ÷ *,m.* Hæc dosis per 24.h.ægro sufficiat per vices ad modum lambitivi.

Porrò si tabes ex corde tibi signa apparuerint, potiùs mortis prædictionem, quam salutem ex medicamentis proponere poteris; incipienti tabi ex corde lac perlarum mederi tantùm poterit, quod absque industria, & artificio haberi non potest, aliquod tamen perlæ promittunt, si aceto stillatitio solvantur, oleo tart. præcipitentur, a sale abluantur, & residuus earum pulvis per 60. dies infirmo exhibeatur quolibet mane pondere unius scrupuli. Multùm enim præstat tabidis ex corde cinis cancrorum fluvialium loco, & tempore haustus pondere drach. ÷. Demùm liquore ex cornu cervino tanquam magno remedio in tabe ex corde utere, quem ità parabis: ℞. *limaturæ corn. cervi unc.j. bull. in lib.j.* ÷ *aquæ com. ad consumpt. duarum partium aq., quod remanet aq.à lima-*

maturâ ſepara, & ſerva, cujus aq. ℞. unc.j. magiſt. perl. ſupra deſcripti ſcrup.j. ægro propina per 40. dies.

Hanc etiam curationem adhibere poteris tabi ex cerebro, quæ unquàm fieri invenitur auxiliis capax, & hæc de curatione maraſmorum, qui ex læſione ſubſtantiæ principalium membrorum ducunt originem.

Verum ſi ab externa cauſſa liquores corporis contagium ſuſceperint, ac propterea tabidum produxerit habitum, prudenti medico utplurimùm ſalutis ſpem relinquunt, ac primò ſi ex ulcere ab externa cauſſa producto tabes aliquem invaſit, hoc modo illum curabis.

Solutiva ſunt fugienda, ut etiam vomitum cientia, corpus, ſi opus fuerit, aloe, vel rhabarbaro tantùm leniendum, deindè tota ſpes in vulnerariis reponenda, inter quæ hoc, quod trado, efficaciſſimum experſus ſum: ℞. *Limaturæ eboris, c. c. & lign. guaiaci an. drach. ij. ponatur in pipatellâ, deindè recipe betonicæ, ſampſuc. ſantal. rubr. roſ. incomplet. an. drach. j ÷, aq. font. lib. j ÷, ponantur hæc omnia ſimul cum pipatellâ in vas vitreum altum, quod opt. obſtrue, ne exhalet, & bull. in MB. per 4. h. ſine deindè, ut omnia frigida fiant, ac à pulveribus, & pipatellâ decot. exprime, cuius ℞. unc. v. infirmo exhibe mane, & veſpere duabus horis ante cibum, quo vulnerario utere per 40. dies*; nàm paulatim æger bonum habitum adipiſcetur cum ulceris curatione.

Subdam hîc jura conſumpta ex viperis, quæ tabidos, ex quavis cauſſa ſummopere inſtaurent, ac præcipue ex cauſa externa; vires enim ita ſublevant, vt infirmo difficile non ſit medicamentis validioribus uti,

uti, quæ alioquin tolerare non posset: ℞. *Uiperas ij. à senectâ denudatas, abscissis capitibus, & caudis, minutissimè contere, ac in vitrum amplum, iniice, quibus adde vini generosi unc.j.aq;card.bened.unc. j ÷, santal.rubr.& cinnam.contusor. ana. drach.j. Vas opt.claude, & bulliat in MB. trium horarum spatio. Post refrigerationem vasis f.juris expressio*, quod propinetur infirmo bis in die per 40. dies, nam magni hujus remedii effectus admirabimini.

Nunc pro hujus tractatûs complemento curationem marasmi a contagio Luis Venereæ exorti, quā proposuimus, instituemus, ac promittimus sequentium remediorū recta administratione semper tabis ex Lue Venerea curationem assequi posse, dummodò ab ipsius Luis virulentia substantia alicujus membri principalis non sit læsa, vel vas aliquod conspicuum sanguinem continens corrosum, adapertumvè sit: his enim impressionibus à Lue Venerea factis, certa promitti non potest marasmi curatio, cùm licèt contagiū venereum ex integro eradicare valeamus, vasorum tamen corrosionem, & substantiarum læsionem restituere promittere non licet.

Tabem ex Venereo fermento productam vulgares tentare curant juribus consumptis, quæ Ludovicus Septalius animadvers. lib. 7. num. 214. proponit, ut ℞. *Salsæ parill. minut. incis. unc. vi. Infundantur horis 24. in lib. xv. aq. calidæ, in loco calido. vase clauso. Deindè bull. lento igne ad consumpt. tertiæ partis. Hinc cochleari perforato extrahatur salsa parilla, & contundatur in mortario. Contusa eidem aq. iniiciatur addendo carnis vitul. macræ lib. ij. sem. coriand. præparat. unc. j.*

unc.j. Et vaſe operto iterùm lento, igne bulliant, donec remaneant lib. v. & in fine aromatizentur cinnàm. el. drach.iij. Hinc f. colatura cum forti expreſſ. quæ uſui ſervetur in vaſe vitreo, vel vitreato. De qua æger mane horis 4. ante cibum capiat unc. vj. veſperi autem horis 3. ante cœnam unc. iv. vel v. Quòd ſi æſtas ſit, aut ſi conjuncta febris hectica, addit hord. excorticati vnc. iv. atquè in uſu medicamenti plurimis diebus perſeverat, quandòque etiam ad centeſimum uſque diem.

Si tabes his juribus non ceſſerit, tanquàm ad ſacram anchoram recurſum habent ad lactis aſinini exhibitionem, inito tamen priùs conſilio: Aſina debet eſſe nigra, & omni mane pexa, eam in otio degere ſinunt, nutriuntque herbis refrigerantibus admiſta ligni guajaci ſcobe, & ſalſa parilla minutim inciſa. Verùm hæc vulgarium præſidia pro tollenda tabe venerea inſufficientia ſunt experta, nec ipsa tollere ſunt idonea.

Itàque tabis Venereæ curationem ità inſtituimus. Corpus leniter purgandum hoc modo: ℞. *Pilul. de tribus ſcrup.j. merc. dulc. gr. x. m.* exhibe ante cœnam. Deindè decoctum vulnerarium paulò ſuprà deſcriptum bis in die infirmo propina, cui adde elixiris propriet. deſtill. drach. ij. optimumque erit, ſi ſimul cum pulveribus vulnerariis carnem duarum viperarum commiſceatis; nàm vis vulneraria additione viperarum ſummoperè augetur. Hoc vulnerarium cum viperis per 10. dies ægroto exhibete abſque ullò alio medicamẽto, ut vires reſtaurentur, & natura ſublevetur. Poſt 10. dies infirmum ad ſuffumigia cin-

cinnabaris disponetis, eo modo, quo suprà tradidimus, adhibitis omnibus circumstantiis, quas ibidem adnotavimus. Dosis cinnabaris drach. j. pondus non excedat, & non quolibet die, sed alternis diebus suffumigationem adhibete, ac pro ægri viribus. Si in remedii cursu Diarrhœa cruenta apparverit, vel grumefactum sanguinem per os infirmus eiiciat sine vomitu, & tussi, non solùm aliquid mali timere non debetis, sed proximam curationem expectate, si æger præscriptam servabit regulam, infra duorum mensium spatium non solùm bonùm acquiret habitum, sed præter modum pinguescet.

Verùm nec medicamentum secundum, aut quicquam simile viget aquæ nostræ Anti-Venereæ, nec ipse Mercurius sivè in suffumigiorum, sivè inunctionis formâ, tàm exaltatus, quàm præcipitatus in tabidâ Venere persanandâ est comparandus; hæc enim tàm mitis, tuta, & jucunda est, ut nunquàm aliquem læserit, omnesque sanârit, & id nos jurejurando affirmare possumus.

Denique arcanum metallicum patefaciemus, quod omnes Luis Venereæ species curat, ac præcipuè tabē restitutione læsionis substantię membrorū principalium, hoc tantùm remedio obtinere poteris, si illa sit remedii capax: fixum est hoc remedium, ac cum cibo assumitur, nullam caussat sensilem evacuationem, & indolem habet universalem, ejus præparatio exercitatum requirit spagyricùm, & talis est: ℞. *Merc. ter cum aqua forti semper recenti, & qualibet vice ad rubedinem pręcipitati unc. j ÷, Butyri antimonii*
S *unc.*

D. Carolus Musitanus de lue venereâ.

unc.j.ca simul in urinali vitreo coniunge, & adde aquæ regis unc.iv. urinali supponatur cooperculum cùm suo rostro, aquam regis lento igne à mercuriis destilla, quam iterùm deindè super ipsos mercurios repete quinquies, in fine destillationis augendo parùm ignis gradus; post quintam aquæ regis cohobationem remanebunt in fundo urinalis ambo mercurii fixi, qui fusionis ignem ferè sustinebunt: reduc materiam in pulverem, ac retortæ vitreæ iniice addendo spiritûs vini ardentis unc.iv. quem lento igne à puluere destillabis, deindè eandem quantitatem recentis spiritûs vini iniice, & eodem modo destillabis, & hoc duodecies repetes, nàm pulvis remanebit dulcis, ut mel, nullam acredinem præseferens, estque mercurius diaphoreticus visulphuris antimonialis ad summam perfectionem evectus. Dosis est granorum iij. usque ad vj. cum cibo prandii, vel cœnæ, nullam promovet sensibilem evacuationem, ac triginta dierum usu omnem curabilem tabem radicitùs curat absq; metu recidivæ. Si hoc arcanum aliis applicueris morbis, usus te plura docebit.

CAPUT ULTIMUM.
De Præservatione à Lue Venereâ.

Esset hîc pro coronide de Luis Venereæ præservatione agendum, quia multùm gloriosius esset hanc Luem præcavere, quàm eandem curare; Siquidèm postquàm homo hac fuerit conspurcatus, non nisi post multum tempus improbo cum labore, & gravissimis incommodis ab hac dirâ eripitur Lue, omni proindè nixu movendus esset hic lapis,

lapis, licèt ponderosissimus: Verumenimverò tuta conscientia ista antidota doceri nõ posse credimus, quæ tot homines ad libidinem liberiùs accenderent, quos ab ea forsan morbi metus avertere poterat. Eapropter multi monent authores (& reverà est efficacissimum præsidium), ut Veneris palæstra omninò vitetur, quia sic evitantur pericula: sanum sanè consilium, quod nemo, vel saltim unus observabit, cùm caro fragilis, & infirma ad carnem semper anhelet, quò circa esset tollere, non solvere, quod quæritur, ac proindè non defuêre scelesti authores, qui hæc descripserunt antidota, quibus tanquam clypeo muniti ganeones confidunt se posse meretrices maximè infectas penetrare, omnesque ganeas liberè peragrare. Hujus farinæ authores fuêre Hercules Saxonia, Aurelius Minadous, Eustachius Rudius, Iulius Palmarius, & præ cœteris Gabriel Falloppius, qui de Luis Venereæ præservatione cap.89.tractat, scribitq; *Ego nihil fecisse videor, nisi doceam vos, quomodò quis videns pulchram sirenem, & coiens cum ea, etiam infecta à carie, & lue gallica præservetur.* Paulò infra proponens antidotum inquit: *Ego feci experimentum in centum, & mille hominibus, & Deum testor immortalem nullum eorum infectum fuisse.*

Pro Luis præservatione his utuntur medicamentis authores, in primis mulier, cum qua Venus exercenda sit, nùm infecta, investigandum, quod cognoscitur ex superiùs propositis signis, quæ cùm dubia, utplurimùm sint, & coeuntes non sunt semper medici, ideò ad alia confugiendum magis veridica, vel aliorum sectanda sententia; nam videndum, an madi-

da,& humecta ſint muliebria, an aliqua ſordities in eâdem parte reſideat, an dolor, & ardor in, & poſt coitum perſentiatur, tunc etenim clara ſunt Luis veſtigia, & tunc abſtergendus proindè fortiter panno lineo, mox pluries abluendus erit priapus propria urina, vel vini efficacior erit ablutio, præcipuè ſi in eo fuerint incocta myrti folia, roſæ rubræ, alumen, abſynthium, ariſtolochia, & limitura guajaci ad ana.

Falloppius tanquam præſentaneum ſuum extollit antidotum, quod ità paratur: ℞. *Radicis gentianæ, ariſtoloch. longæ, ariſtoloch. rotund. dictam. alb. an. drach.ij. pulver. ſantal. alb. rub. ligni aloes an. ſcrup.ij. pulu. corall. rub. ſpodii ex ebure, c.c. uſti an. drach.÷, fol. ſcord. ſonchi, beton. ſcabioſæ, tormentill. an. m.j. roſ. m. j÷, ſcobis guajaci unc.ij. ſquamæ ęris drach.ij ÷, præcipitati pręp. drach.j÷, vini malvatici optimi potentis lib.j÷, aq. ſonchi, aq. ſcabioſę lib.ij. Aſſumitur vinum, & aqua, & in his infunditur ſcobs guajaci per 24.h. deindè adduntur reliqua omnia, & bulliunt ſimul ad conſumptionem medietatis, deindè colatur decoctum, & exprimuntur medicamenta iſta diligentiſſimè, in hoc decocto perturbato maceratur per noctem pannus lineus puriſſimus, deindè ſiccatur in umbra, & hoc fit tribus vicibus, ter enim maceramus, ter etiam ſiccamus.* Poſteà paramus fruſtra ad proportionem propriæ glandis, & ſemper habeantur in marſupiolo. Quoties ergò quis coiverit, abluat pudendum, vel panno detergat, poſteà habeat linteolum ad menſuram glandis pręparatum, quo poſt coitum obvolvatur glans, & præputium recurrat, horâ tranſacta, nova linteoli portione obvolvatur, prima reiecta, &

ſic

sic repetatur quater, vel quinquies.

Si timetis, nè caries oriatur in medio canali, habeatis ejusdem linteoli portionem in modum turūdæ, sivè penicilli, & in glandis foramen iniicite, eodem modo repetendo; ejus nàmque beneficio, si contracta fuerit virulenta materia, facilè extrahitur.

Verùm si pruritus in pudendo sentiatur, expertum medicamen est illud suffumigare suffitu ex cinnabari, & thure ana.

Opportunum quoque nonnulli censent glandem fovere spongia madefacta in guajaci decoctione in æqualibus partibus vini, & aceti facta. Valere quoque credunt hanc decoctionem, ut ℞. *Ligni guajaci limati unc. v. infundantur in lib. ix. aq. font. per 24. h. deindè bulliant lento igne ad consumptionem tertię partis, addendo radicum cucumeris agrestis, malv. & alth. an unc. j. Radices contundantur, & f. ebullitio ad medietatem*, qua colatura abluantur pudenda, & foveantur linteis in eadem madefactis.

Quo facto si adhuc dubitet scortator de aliquo contagio, jubent assumendos syrupos ligni guajaci, pro quo; ℞. *Lign. sanct. limat. unc. x. infundantur per 24. h. in lib. xij. aq. font. in vase benè clauso super calidos cineres, deindè bulliant in Balneo vaporoso ad medietatis consumptionem, ex qua colaturâ cum sacch. f. syr.* Dosis unc. j. vel j. ÷, manè sub aurora ad plures dies.

Ad majorem præcautionem ulteriùs laudant, ut ante coitum abluantur genitalia roborante, & astringenti aliqua decoctione, cujus vis resistat lui, si qua timeatur, ut ℞. *Cortic. myrobalan. unc. j. nucum cupress. num. xv. ros. rubr. p. ij. absynth. pontic. m. iij. gallar.*

lar. granat. myrtill. & semin. sumach. an. unc. j. contundantur, & macerentur omnia in vino rubr. austero, deinde destillentur per alembicum, de quo liquore f. ablutio ante coitum.

Iisdem præsidiis utuntur mulieres, quas in mariti gratiam tantùm præservari convenit, nàm ex alio capite nulla essent pietate dignæ, cùm ab ipsis omne malum originem ducat; sollicitæ idcircò multùm esse debent, ut à coitu muliebria emundent, & receptum semen infectionis suspectum illicò expurgent lotionibus, & artificiis propositis, postmodùm panno lineo frequenter exsiccando.

Verùm decipiuntur, & decipiunt vulgares, credentes hanc luem in occulta qualitate consistere, & in hepate sibi præfigere thronum, postmodùmque in externis partibus linteolis, suffitu, lotionibusque illam præcavere. Sunt hæc medicamenta vanida, valida lenocinia, ac irritamenta malorum, licèt hæc lues per minima corpuscula saniosa communicetur, quæ si abstergantur, extrahantur, dissipentur, hanc avertere possint, tamen nèc fomitem in externis pudendorum partibus abstergere queunt, quia nullam vim anti-veneream habent, nec internas à concepta lue eripiunt partes, cùm contagium corpus per porositates permeet. Eapropter ablutiones, quę solùm externas attingunt partes, & alia medicamenta extraposita certam præcautionem, & incolumitatem minimè polliceri possunt, ac proindè his non valdè fidendum. Prætereà non solùm per pudenda in coitu, verùm per os, papillas, podicem, omnesque partes perfecta cute carentes hæc dira lues

cùm

cùm contrahi poſſit, arduum nimis erit illam præcavere, cùm non omnibus occurrere poſſimus partibus, & ignoremus, quęnàm primò illam contraxerint.

Habemus nos nobile, & expertum antidotum ad luis Venereę præcautionem, quo ſiquis, poſtquàm cum infecta cojerit, facilè à puſtulis, cariebus, ulceribus gonorrhœa, & bubone pręcavetur, illudque ſuperiùs communicavimus; nolumus tamen locum, ubi extet, cujque digito demonſtrare, ſed emunctioribus ſelegendum relinquimus, nè hujuſmòdi remedium tantummodò in abuſum trahatur, & citò ſcortationem repetant, ac nos libidinum fautores videamur. Unum tantummodò hîc tutiſſimum, & infallibile docebimus antidotum, quo qui uſi ſunt, nunquàm hac correpti fuêre lue, quod eſt à ſcortis abſtinere, & perpetuò prę oculis habere, quòd juſtus Deus ſcortatores caſtigabit, qui etiam in hac Vita illo fœdiſſimo morbo eos afficere ſolet.

Sed jam ad calcem pervenimus eorum, quæ nobis hoc præſenti libello ſcribere, atq; poſteritati tradere inſtituimus; Itaque manum de tabula moveamus, ipſa monet res. Certè ſcripſimus hæc non inviti, qualiacumque eſſent, namque cùm ferè omnes oras perertaverit dira lues, miſerèque hominum genus afflictaverit, haud fuit difficile ad hæc edenda animum inducere, firmiterq; nobis videri omnibus accepta fore, quæ aliorum commodo inſudavimus, atque votis expetere, & undequaque conquirere ea, unde aliqua ſalus ſperetur; Itaq; præter expectationem non erunt, quæ nobis ab initio hujus operis fuêre propoſita.

Solent authores in libri calce ſingula Typographi errata in judicium vocare, id nobis non contigiſſe ob accuratum non tàm noſtrum, quàm amicorum limæ uſum opinabamur; verùm hic inevitabiles ſunt Typi errores: ideòque hos non paucos animadvertere potuimus, quos ſubſcribimus in vulgarium gratiam, nè noſtrum forſan legentes libellum, ex latino in barbarum vertant.

		Errata ſic	Corrige.
Pag. 4	vers 11	fuiſſeut	fuiſſent
26	19	intellixere	intellexere
30	30	venrerea	venerea
32	18	omnbus	omnibus
54	6	infecto	infectos
60	12	vuius	unius
60	18	exerno	externo
79	18	berbatos	barbatos;
85	5	ſepè	ſæpè
85	6	conpoſitum	compoſitum
127	7	iniunt	ineunt
135	6	trivials	triviales;
135	21	aungiæ	axungiæ
139	15	nàmin	nàm in
144	25	duretles	durities
164	6	poſtulaca	portulaca
174	18	cotus.	contus.
186	4	habet	habent
189	18	ſpicitus	ſpiritus
202	27	paratn	paratu
203	17	eredibile	credibile
206	7	perniociſſimum	perniciofiſſimum
211	30	Laurentium	Laurentius
230	17	qua	quas
256	20	affectionem	affectione
		Calsim	Saltem